

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 19 februari justerades.

§ 2 Anmälan om ny riksdagsledamot

Följande berättelse hade kommit in från Valprövningsnämnden:

Berättelse om granskning av bevis för ny ledamot av riksdagen

Till Valprövningsnämnden har från Valmyndigheten inkommit bevis om att Agneta Nilsson (S) utsetts till ny ledamot av riksdagen från och med den 9 mars 2025 sedan ledamoten Yasmine Bladelius (S) avsagt sig uppdraget och riksdagen godkänt detta (prot. 2024/25:70 § 2).

Valprövningsnämnden har enligt 14 kap. 30 § vallagen (2005:837) denna dag granskat beviset för den nya ledamoten och därvid funnit att det blivit utfärdat i enlighet med 14 kap. 28 §.

Stockholm den 6 mars 2025

Svante O. Johansson

ordförande

/Fredrik Björkstén

sekreterare

§ 3 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2024/25:465

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:465 Visselblåsarfunktion för värnpliktiga av Lena Johansson (S)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 28 mars 2025.

Skälet till dröjsmålet är utrikes resa samt brist på tid i kammaren.

Stockholm den 10 mars 2025

Försvarsdepartementet

Pål Jonson (M)

Enligt uppdrag

Maria Diamant

Expeditions- och rättschef

Prot. 2024/25:82
12 mars

Interpellation 2024/25:479

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:479 Vikten av folkbildning ur ett beredskaps-
perspektiv

av Jytte Guteland (S)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 25 mars 2025.

Skälet till dröjsmålet är Arbetshopning.

Stockholm den 3 mars 2025

Utbildningsdepartementet

Johan Pehrson

Interpellation 2024/25:484

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:484 Effektivitet, produktivitet och kostnads-
uppföljning kring Sveriges försvar

av Markus Selin (S)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 28 mars 2025.

Skälet till dröjsmålet är utrikes resa samt brist på tid i kammaren.

Stockholm den 10 mars 2025

Försvarsdepartementet

Pål Jonson (M)

Enligt uppdrag

Maria Diamant

Expeditions- och rättschef

Interpellation 2024/25:499

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:499 Ett modernare socialförsäkringsskydd för
gravida

av Arber Gashi (S)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 8 april 2025.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 11 mars 2025

Socialdepartementet

Anna Tenje (M)

Enligt uppdrag

Johanna Mihaic

Expeditionschef

§ 4 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Propositioner

2024/25:107 till skatteutskottet

2024/25:116 till finansutskottet

2024/25:118 till trafikutskottet

2024/25:119 till utbildningsutskottet

§ 5 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Miljö- och jordbruksutskottets betänkanden

2024/25: MJU9 Övergripande miljöfrågor

2024/25: MJU11 Riksrevisionens rapport om förvaltningen av skyddad natur

Socialutskottets betänkanden

2024/25: SoU15 Stöd till personer med funktionsnedsättning

2024/25: SoU21 Äldreomsorg

§ 6 Preskription av avlägsnandebeslut, avskaffande av spårbyte och vissa frågor om återreseförbud

Preskription av avlägsnandebeslut, avskaffande av spårbyte och vissa frågor om återreseförbud

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2024/25: SfU17

Preskription av avlägsnandebeslut, avskaffande av spårbyte och vissa frågor om återreseförbud (prop. 2024/25:92) föredrogs.

Anf. 1 VIKTOR WÄRNICK (M):

Herr talman! Det är fortsatt en helt central fråga för oss moderater att få ordning på invandringen till Sverige. Tillsammans med våra samarbetspartier fick vi i valet 2022 ett tydligt mandat av väljarna att genomföra ett paradigmskifte inom migrationspolitiken, och vi lägger nu om hela den svenska migrationslagstiftningen.

Det vi hittills hunnit genomföra har redan gett resultat. Under 2024, förra året, var antalet asylsökande till Sverige under 10 000. Det är att jämföra med över 160 000 asylsökande 2015. Vårt arbete bär frukt, och Sverige sticker ut. Sedan den här regeringen tillträdde 2022 har antalet asylsökande minskat med 42 procent medan det under samma period i hela Europeiska unionen faktiskt har ökat med närmare 5 procent. När det gäller antalet beviljade asylrelaterade uppehållstillstånd är antalet som beviljas skydd och anhöriga till dem det lägsta vi kan se i mätningarna över tid, det vill säga ända sedan 1985.

Invandringen till Sverige minskar samtidigt som allt fler högkvalificerade arbetskraftsinvandrare, forskare och studenter beviljas uppehållstillstånd. Av de beviljade uppehållstillstånden på grund av arbete går 58 procent till högkvalificerade arbetskraftsinvandrare. Andelen har ökat med närmare 25 procent sedan 2022. Sammansättningen av invandringen förändras således i detta nu. Sverige har gått från att i huvudsak vara ett asylinvandringsland till att återigen vara ett land för framför allt högkvalificerad arbetskraft. Detta är mycket bra.

Men vi moderater är ännu inte nöjda. Invandringen behöver minska ytterligare för att vi framåt ska klara av integrationen med alla dess svårigheter och problem.

Herr talman! Vårt reformarbete fortsätter i högt tempo. I dag tas ytterligare ett viktigt steg för att få ordning på den svenska migrationspolitiken.

För det första ändrar vi nu reglerna för preskription av utvisningsbeslut. Under lång tid har Sverige haft ett ohållbart regelverk när det gäller avslags- och utvisningsbeslut. Vi har haft ett system som medfört att asylsökande som fått nej på sin asylansökan och därmed fått ett utvisningsbeslut olagligen har kunnat dröja sig kvar i Sverige och blivit del av det så kallade skuggsamhället för att sedan ansöka om asyl på nytt när preskriptionstiden på fyra år löpt ut. Detta har man kunnat göra eftersom preskriptionstiden enligt nuvarande regelverk börjat löpa även om man inte lämnat Sverige.

I dag kommer ungefär var fjärde asylansökan från en person som tidigare har fått nej på sin asylansökan. En del har inte bara dröjt sig kvar i Sverige i fyra år; de har olagligt dröjt sig kvar i Sverige i många fler år och har därmed missbrukat systemet ett flertal gånger med nya ansökningar efter att de fyraåriga preskriptionsperioderna löpt ut. Det vore helt orimligt att låta detta fortgå.

Ingen vet hur många som finns i det svenska skuggsamhället, men det kan uppgå till så många som 100 000 människor eller till och med fler. Och vi vet ju att människor riskerar att fara mycket illa i dessa skuggsamhällen. Dessutom finns det risk att människor som utgör säkerhetshot gömmer sig här. Så kan vi inte ha det. Ett nej ska vara ett nej. Utvisningsbeslut ska följas och verkställas – annars urholkas principerna och systemet för den reglerade invandringen.

Herr talman! Senare i eftermiddag kommer den här kammaren att rösta ja till den moderatledda regeringens proposition om ändrade regler för preskription av utvisningsbeslut eller avlägsnandebeslut, som det formellt omnämns. Nu kommer det att krävas att den som ansökt om asyl och fått avslag först lämnar landet i enlighet med sitt utvisningsbeslut och att det därefter ska ha gått fem år innan en ny asylansökan kan lämnas in. Om utvisningsbeslutet är förenat med ett återreseförbud som löper vid denna tidpunkt ska utvisningsbeslutet upphöra att gälla först när tiden för återreseförbudet löper ut.

I och med dessa förändringar minskar vi nu drivkrafterna att dröja sig kvar olagligt i Sverige, vilket minskar risken att fler dras in i skuggsamhället. Det medför också en effektivare användning av Migrationsverkets och domstolarnas resurser eftersom samma asylansökan inte blir föremål för prövning flera gånger. Dessutom skapar det bättre förutsättningar för ett effektivt återvändandearbete, som i dag måste avbrytas när preskriptionstiden för ett utvisningsbeslut löper ut. Förslaget är enligt mig väl avvägt.

Herr talman! Dagens förslag inkluderar även en möjlighet att besluta om längre återreseförbud om en utlänning inte har lämnat landet när tidsfristen för frivillig avresa har löpt ut. I dag fungerar det så att en utlänning som får ett utvisningsbeslut som huvudregel ska få en tidsfrist inom vilken man ska lämna landet. Om man inte lämnat landet inom denna tidsfrist ska man som regel få ett återreseförbud, som enligt dagens ordning alltid ska bestämmas till ett år.

Med dagens förslag ska det i stället göras en individuell bedömning, och en utlänning ska kunna få återreseförbud i upp till fem år. Om utlänningen dessutom utgör ett allvarligt hot mot allmän ordning och säkerhet ska ett längre återreseförbud kunna meddelas. Skyddet av Sverige är här en central utgångspunkt.

Herr talman! Ett tredje viktigt förslag som vi i dag kommer att fatta beslut om är att avskaffa systemet med så kallat spårbyte. Det ska inte längre vara möjligt att inifrån landet få uppehållstillstånd för arbete efter avslag på en asylansökan. Familjemedlemmar till så kallade spårbytare ska inte heller kunna beviljas uppehållstillstånd utan att lämna landet.

Spårbytet har inneburit att utlänningar som fått avslag på sin asylansökan kunnat söka och beviljas uppehållstillstånd för arbete utan att behöva lämna landet. Ett stort antal av dem som använt systemet med spårbyte har kommit från säkra länder varifrån de sökande sällan bedöms ha asylskäl. Man har kunnat utnyttja systemet med spårbyte för att komma till Sverige, inte på grund av att man behöver skydd utan för att få tillträde till den svenska arbetsmarknaden. Ett sådant missbruk medför onödiga kostnader för bland annat asylprövningen, men framför allt minskar det legitimiteten för både asylsystemet och systemet för arbetskraftsinvandring. Möjligheten till spårbyte kan också framstå som en extra chans att få stanna i Sverige, vilket kan minska incitamenten att återvända efter ett nej på en asylansökan. Eftersom möjligheten till spårbyte också skapar starka incitament att få och behålla ett arbete är därtill risken stor för att människor utnyttjas och far illa på arbetsmarknaden. Detta kan vi inte acceptera – det ändrar vi nu på.

Herr talman! Dessa tre delar, som vi i dag debatterar och ska fatta beslut om, är viktiga ytterligare steg som Sverige nu tar för att få ordning på migrationspolitiken och migrationslagstiftningen. Men återigen ser vi en splittrad opposition. Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet är inte överens heller om den här delen av migrationspolitiken – faktiskt inte om något över huvud taget.

Medan Socialdemokraterna påstår sig vilja bedriva en stram migrationspolitik vill deras kompanjoner i Vänsterpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet raka motsatsen. De yrkar avslag på förslag efter förslag som den moderatledda regeringen lägger fram – förslag som vi lägger fram och nu genomför i syfte att minska invandringen till Sverige och få ordning på migrationen.

När det gäller dagens proposition och betänkande vill exempelvis Miljöpartiet i första hand avslå allt vi föreslår. Ingenting ska röras när gäller preskriptionsreglerna, spårbytesreglerna eller reglerna om återreseförbud. Status quo är uppenbarligen att föredra – helt obegripligt, enligt min mening.

Vänsterpartiet vill inte införa strängare preskriptionsregler. Vänstern tycker tydligen också att det är ett problem att det ska göras individuella bedömningar av återreseförbudets längd. Särskilt problematiskt tycker man att det är att en särskild bedömning ska göras av om den som ska ges återreseförbud kan utgöra ett allvarligt hot mot allmän ordning och säkerhet och därför bör få ett längre förbud att återvända till Sverige. Här har Miljöpartiet anslutit till Vänsterns yrkande, och det är väl egentligen bara dessa två partier som kan inta en sådan position i svensk politik.

Centerpartiet, trots allt icke att förglömma, vill utöka möjligheterna att få uppehållstillstånd genom vidgande av olika ventiler och undantag, något som återigen skulle öka invandringen till Sverige. Problemen i spårbytessystemet blundar man också helt och hållet för. Man föreslår att det ska kvarstå i väntan på ytterligare utredningar.

Summa summarum från Vänstern, Miljöpartiet och Centerpartiet är följande: Nej och stopp! Avbryt reformarbetet snarast vad gäller migrationspolitiken, och rulla tillbaka så mycket som möjligt!

Men samtidigt som de visar sitt stora missnöje med den moderatledda regeringens arbete med att få ordning på invandringen till Sverige sitter Socialdemokraterna stilla i bänkarna och ger sitt tysta medgivande till det paradigmskifte vi nu genomför.

Herr talman! Som jag tidigare har konstaterat i denna talarstol tror jag faktiskt att det till och med kan vara så att Socialdemokraterna är rätt tack-samma över att det nu är en moderatledd regering som styr migrationspolitiken, för Socialdemokraterna skulle aldrig ha kunnat och kommer aldrig att kunna genomföra de förändringar som de påstår sig vilja se, eftersom de är helt bakbundna av dessa tilltänkta koalitionspartner.

Nu har vi moderater tillsammans med våra samarbetspartier mycket framgångsrikt påbörjat arbetet med att minska den asylrelaterade invandringen till Sverige. Det arbetet behöver fortsätta, och den strama migrationspolitiken behöver upprätthållas över lång tid för att vi ska klara av integrationen av dem som kommit och kommer till Sverige.

Min uppmaning till de väljare som tycker likadant, och som vi vet är i stor majoritet i det här landet, är följande: Låt inte vänstersidan med Socialdemokraterna i spetsen ges chans att äventyra detta och återigen skapa oreda i den svenska migrationslagstiftningen! Förpassa dem till avbytarbänken även efter nästa val! Stefan Löfvens och Magdalena Anderssons regeringar, med en rödgrön röra som uppbackning, har visat oss vad som annars är att vänta.

Herr talman! Jag vill även i detta ärende yrka bifall till regeringens proposition, det vill säga bifall till utskottets förslag. Steg för steg, reform för reform får vi en ordning på den svenska migrationspolitiken. Den har sagts förut, men det tål att upprepas: Nu löser den moderatledda regeringen de problem som Socialdemokraterna inte mäktade med under sina åtta år vid makten.

(Applåder)

I detta anförande instämde Caroline Högström, Magnus Resare och Mats Sander (alla M).

Anf. 2 TONY HADDOU (V) replik:

Herr talman! När det kommer till ändringarna i preskriptionstiden, som lagts fram av regeringen och stötts av Sverigedemokraterna, Socialdemokraterna och till viss del Centerpartiet, handlar det i grunden om att regeringen gör det omöjligt att söka asyl på nytt efter avslag utan att man först lämnar landet. Det innebär att ett utvisningsbeslut aldrig kan avskrivas för de personer som inte kan lämna Sverige. Detta skulle medföra svåra humanitära konsekvenser, särskilt för barn. Det är de som tvingas leva under rädsla, fattigdom och utsatthet.

Vi röstar i dag om att göra människor permanent papperslösa i Sverige. Det fördjupar och förvärrar det skuggsamhälle som regeringen säger sig vilja bekämpa. Forskning, studier, kunskap och erfarenhet på området visar tydligt att asylsökande inte återvänder för att man gör det svårare för dem här. Flertalet remissinstanser påpekar samma sak.

Inte ens regeringens egen utredning har kunnat uppskatta i vilken utsträckning den här lagen kan påverka utvisningar. Man kan helt enkelt inte återvända många gånger. Så är det för asylsökande i Sverige. Vi har prövat den vägen tidigare. Preskriptionstiden har också förlängts tidigare, och det gav inte den effekt som regeringen nu vill se. Vi har prövat repression mot denna målgrupp, men det har aldrig funkat. Man har gjort det svårare och svårare i omgångar. Det har inte funkat.

Först lagstiftar ni om att ta bort deras försörjning. Sedan lagstiftar ni om att ta bort deras boende. Sedan lagstiftar ni om att de inte ska få studera mer. Sedan vill ni ha ett angiverisamhälle. Ni vill att vårdpersonal ska ange papperslösa. Det är angrepp efter angrepp.

Var går gränsen? När är man nöjd? Återvändande till hemlandet är för många inget alternativ, trots utsatthet och svårare levnadsvillkor. Min fråga till ledamoten är: Vart ska de ta vägen?

Anf. 3 VIKTOR WÄRNICK (M) replik:

Herr talman! Jag och Moderaterna står upp för den reglerade invandringen och principerna för den. Den som söker asyl i Sverige och får ett lagakraftvunnet avslagsbeslut på sin asylansökan – personen anses alltså inte ha skyddsskäl – ska lämna landet. I många fall prövas avslagsbeslutet först i flera instanser; det är de säkerhetsventiler som finns när det gäller att få det prövat i överinstans. Den som inte har rätt att stanna i Sverige ska lämna landet.

Det har alltså gjorts en prövning av de förutsättningar som finns och om man har skyddsskäl eller inte. Har man inte det ska man lämna Sverige. Då är det inte upp till de enskilda som har tagit sig till landet att avgöra om de vill stanna eller inte, utan det är staten Sverige som gör den bedömningen. Det är en alltigenom rättssäker bedömning med flera olika överinstanser som kan pröva besluten. Det är det som är grunden.

Vi har haft en schweizerost av undantag och håligheter i systemet som vi nu behöver rätta till. En del i detta är alltså att man inte ska kunna befinna sig i landet olagligen i ett skuggsamhälle med allt vad det innebär. Skuggsamhället innebär utsatthet också för de barn som Tony Haddou pratade om. Den utsattheten, att människor befinner sig i parallellsamhällen, måste vi nu komma till rätta med.

Man ska inte kunna vara kvar här i fyra år och sedan söka på nytt med samma grunder och därefter ett flertal gånger kunna göra på samma sätt igen. Därför inför vi nu dessa preskriptionsregler, som helt rimligt ska börja gälla först när man har lämnat landet – inte efter att man har gått under jord.

Min motfråga till Tony Haddou är väl egentligen: Står Vänsterpartiet upp för principen om den reglerade invandringen, eller ska det vara upp till den enskilde att själv välja om man vill stanna eller inte? Är det beslut som Migrationsverket eller domstolar har fattat i själva verket en rekommendation? Jag vill gärna ha ett klagande av Vänsterpartiet här.

(Applåder)

Anf. 4 TONY HADDOU (V) replik:

Herr talman! Det vi hör här är fin retorik som inte har någonting alls med verkligheten att göra. Jag beskrev just att människor inte kan återvända. Det är det stora problemet. Det bekräftas av Migrationsverket, gränspoliserna och polisen. Människor kan inte återvända.

När regeringen nu skapar detta system pressas människor ut i papperslöshet, ut i skuggsamhället och utsattheten. Man har ingen kontroll över människor över huvud taget.

Med fyraårsgränsen vet man åtminstone att människorna är här. Nu kommer man inte att veta det över huvud taget. Det är djupt problematiskt att man förvärrar och fördjupar skuggsamhället.

Den fina retoriken om att människor ska lämna Sverige om de får ett nej – det funkade inte så. Så ser verkligheten inte ut. Vad ska då denna målgrupp göra? Jag fick bara höra att de ska lämna landet. Det sa den förra regeringen också, men människorna är kvar ändå. Ledamoten beskrev det själv. De är kvar i fyra år och söker sedan igen. Sedan är de kvar i fyra år till och söker en gång till, för de kan inte lämna landet. Så är det ju.

Man kan inte få inresetillstånd till exempelvis Afghanistan. Ledamoten har kanske ett återvändandeavtal med talibanerna i bakfickan? Ledamoten vet själv att människor inte kan utvisas dit. Den fina retoriken håller inte över huvud taget.

Jag fick en fråga om reglerad invandring. Vill man ha ett arbete för återvändande och att människor lämnar måste vi ha en rättssäker process. All kunskap och forskning visar att människor följer beslut om de är rättssäkra. Men är de rättssäkra, som i dag, och det fattas juridiska beslut som inte går att följa, då följer man dem naturligtvis inte. Det är verkligheten.

Anf. 5 VIKTOR WÄRNICK (M) replik:

Herr talman! Vi har ett komplext regelverk vad gäller utlänningslagstiftningen och migrationslagstiftningen, men grunden är en att det är Sverige som prövar om de skyddsskäl som anges är adekvata och godtagbara i förhållande till den lagstiftning som vi ställer upp. Anses man inte ha skyddsskäl enligt svensk lagstiftning, som baseras på internationella konventioner och lagstiftning och EU-rätt, ska man lämna landet.

Att man inte lämnar landet kan också ha att göra med att man inte vill medverka till ett sådant beslut. Det är en annan fråga som vi behöver arbeta vidare med. Men i grunden handlar detta om att vi har människor som får ett beslut men inte accepterar det. De har fått ett beslut, ett beslut som vunnit laga kraft efter prövning antingen hos Migrationsverket eller i domstol i högre instans, men går under jord för att sedan återkomma med nya ansökningar.

Det som Tony Haddou och Vänsterpartiet beskriver är alltså en helt annan ordning, där människorna själva ska få välja. Då skulle vi inte behöva ha någon prövning över huvud taget. Då kan man så att säga själv avgöra om man har legitima skäl eller inte och därefter säga att man inte kan inte vara i landet eller att man kan befinna sig i det här landet.

Så kan vi inte ha det. Så fungerar inte den rättssäkra prövningen. Så fungerar inte en rättsstat. Man kan inte heller svepande säga att allt är rättssäkert i Sverige och bara det blir rättssäkert kommer människor att acceptera besluten. Så fungerar det inte heller.

Nu rättar vi till det som Socialdemokraterna med stöd av Vänsterpartiet inte mäktade med under åtta år. Vi ser nu till att täppa igen de håligheter i schweizerosten som har funnits och att komma till rätta med de avvikelser som har funnits i lagstiftningen – för att göra detta bättre och mer rätts-säkert.

En preskriptionstid kan alltså inte börja löpa för att man gömmer sig, utan den ska börja löpa efter att man har lämnat landet. Det tycker jag är helt rimligt.
(Applåder)

Anf. 6 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Herr talman! Av alla personer som har sökt asyl på nytt efter att fyra år har gått och deras ärende har preskriberats är det så många som i genomsnitt 24 procent, alltså nästan var fjärde person, som får stanna i Sverige efter en ny prövning.

När Tidöpartierna och Moderaterna säger att ett nej är ett nej visar verkligheten att ett nej ibland blir ett ja. Och det sker inte sällan, utan i vart fjärde fall.

Det kan handla om att en person som till exempel har konverterat inte tillräckligt väl lyckades beskriva sin inre process för Migrationsverket första gången. Men efter fyra år, när personen har lärt sig språket bättre eller helt enkelt samlat mer bevis, inser alla att det vore livsfarligt att utvisa den här konvertiten till talibanernas Afghanistan.

Regeringens lagförslag innebär att ungefär var fjärde papperslös kommer att leva i skuggsamhället trots att de har skyddsskäl som hade lett till uppehållstillstånd med dagens lagstiftning. Jag vill därför fråga Moderaterna: Hur tycker ni att Sverige ska behandla de här personerna, som om de utvisas riskerar förföljelse?

Anf. 7 VIKTOR WÄRNICK (M) replik:

Herr talman! Jag har stor respekt för att prövningarna av asylansökningar inte är de lättaste. Det är komplex materia. Det handlar om individers egna berättelser och andra typer av bevis som man behöver presentera. Det är inte på något vis lätt. Men vi har en ordning i Sverige där Migrationsverket är första instans, och därefter har den sökande möjlighet att få sin sak prövad i domstol.

Denna i grunden rättssäkra ordning ska vi värna. Den ska vi inte ifrågasätta. Det är därför vi tycker att det är viktigt att man, när man väl har fått ett avslag på sin asylansökan och alltså inte har tillräckliga skyddsskäl för att beviljas en status eller ett uppehållstillstånd, ska lämna landet. Vi ska inte ha den ordning som vi har i Sverige i dag, där man går under jord och in i skuggsamhället med allt vad det innebär – alla de risker det innebär och all den utsatthet det innebär. Det måste vi komma bort ifrån.

Det kan handla om uppemot 100 000 personer eller till och med fler som befinner sig i skuggsamhället i Sverige, som olagligen har gått under jord. Så kan vi inte ha det.

Det jag inte hör från Miljöpartiets sida är hur vi ska komma till rätta med detta. Miljöpartiet tycker att det är bättre att man stannar och sedan får sin sak prövad igen och igen. Man ska alltså inte följa svenska statens beslut, utan i stället ska ett skuggsamhälle frodas. Så kan vi inte ha

det. Så kan vi inte hantera människors utsatthet. Det är därför vi nu ser till att skärpa regelverken.

Vi ser ju att 2023 fanns det preskriberade utvisningsbeslut i botten när det gällde 25 procent av alla ansökningar om asyl. Man hade alltså återkommit för att söka på nytt.

Självklart är det på det viset att saker förändras. Nya förhållanden kan tillkomma. Vi har verkställighetsregelverk och annat som gör att det absolut alltid finns en typ av yttersta skydd. Men vi måste hantera detta på bättre sätt än att låta skuggsamhället frodas.

Anf. 8 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Herr talman! I grund och botten är det en rimlig hållning att man ska återvända om man får ett nej, men tittar vi på verkligheten ser vi att det finns en stor grupp människor som inte kan återvända. Nyligen hörde jag om en person som hade åkt till Afghanistan efter avslag, men de släppte inte in honom. Talibanerna ville inte ha den här västerniserade personen i sitt land, så personen är tillbaka hos oss i Sverige.

Vi har många människor som inte får passhandlingar och som av andra praktiska skäl blir kvar år efter år efter år. De borde inte behöva leva i skuggsamhället. De borde kunna få uppehållstillstånd. De borde kunna få arbeta. De borde kunna få ha ett normalt liv med grundläggande mänskliga rättigheter och värdighet.

Det är, som sagt, också ungefär en fjärdedel av dem som söker asyl efter preskription som får uppehållstillstånd. Migrationsverket eller domstolarna landar i slutsatsen att dessa individer behöver skydd. De personerna tycker vi i Miljöpartiet inte heller ska leva i skuggsamhället.

Plockar vi bort både dem som skulle behöva få skydd och dem som har verkställighetshinder av något slag minskar skuggsamhället dramatiskt. Där tänker jag att Moderaterna inte riktigt har något svar, utan man liksom hoppas att den här gruppen automatiskt ska försvinna om man gör livet sämre och svårare för människor som lever i papperslöshet. Men så ser inte verkligheten ut – av en lång rad skäl.

Vi i Miljöpartiet har flera förslag om lösningar på detta, som Moderaterna i dag avslår.

Anf. 9 VIKTOR WÄRNICK (M) replik:

Herr talman! Det är klart att skuggsamhället minskar om man inför amnestier och låter alla stanna som vill stanna. Det är en rätt enkel lösning. Den har lyfts av Miljöpartiet och Vänsterpartiet, som alltså vad det lider ska utgöra underlag för Socialdemokraterna när man ska försöka bilda regering.

De principer som de vill införa skulle undergräva regelverket och principerna om den reglerade invandringen. Det är det som är alternativet. Det hör man om man lyssnar till hur de ska komma till rätta med skuggsamhället.

Vi vill komma till rätta med skuggsamhället genom att se till att de människor som har fått avslag också lämnar landet. Det är klart att det finns säkerhetsventiler i vår lagstiftning om verkställighetshinder. Det är helt rimligt att de finns kvar, för det kan uppstå nya förhållanden eller annat under tiden för avlägsnande eller efter utvisningsbeslutet. Men den

som har fått ett lagakraftvunnet utvisningsbeslut ska som huvudregel lämna landet, och vi måste snabba på den processen.

Vi måste minska skuggsamhället. Vi kommer aldrig, herr talman, att bidra till att minska det genom att ge upp den reglerade invandringen och i princip tillåta den enskilda att själv välja om man ska få stanna i landet eller inte. Det måste Sverige avgöra efter lagprövning och prövning av de skyddsskäl som man anger.

Detta måste vara grunderna. Det måste vara principerna. Därför tycker vi att detta är relevant, och det är därför vi i eftermiddag kommer att fatta beslut i bred majoritet i denna kammare. Det fungerar nu, eftersom det är en moderatledd regering som lägger fram detta förslag. Vi är inte bakbundna av vare sig Miljöpartiet eller Vänsterpartiet. Vi kommer att ändra reglerna om preskriptionstid. Vi kommer att ändra reglerna om återreseförbud. Och vi kommer äntligen att ta bort det korrupta systemet med spårbyte. Det ser jag fram emot.

Anf. 10 JONNY CATO (C) replik:

Herr talman! Jag har vid flera tillfällen kritiserats av ledamoten Wärnick för att använda mig av överord i migrationsdebatten. Jag kan hålla med om att vi behöver ha en sansad migrationsdebatt; det mår Sverige bäst av. Därför blir jag väldigt besviken när ledamoten står och, menar jag, direkt ljuger i talarstolen.

Man säger att Centerpartiet helt blundar för den kritik som har framförts mot systemet med spårbyte. Därför skulle jag vilja läsa upp vårt ställningstagande i vår reservation: ”Systemet med spårbyte har under de senaste åren kritiserats t.ex. för att bidra till att asylsystemet utnyttjas genom att personer som inte har asylskäl söker asyl i syfte att göra ett spårbyte. Kritiken mot systemet med spårbyte ska tas på allvar.”

Centerpartiet ser alltså kritiken. Moderaterna väljer däremot gång på gång att inte lösa de problem som finns med olika system. I stället skrotar man mer eller mindre systemen helt. Centerpartiet tycker att Sverige är som bäst när Sverige jobbar. Fler behöver bidra så att skola, vård och omsorg kan bli bättre, så att vi kan rusta upp det svenska försvaret och så att tågen kan gå i tid. Men gällande arbetskraftsinvandringen, spårbytet – gång på gång gör Moderaterna det svårare för företag att rekrytera utländsk arbetskraft.

Min fråga är därför: Vad är Moderaternas svar till de företag som nu på allvar är oroliga för att Moderaterna stänger dörr efter dörr för rekrytering av utländsk arbetskraft?

Anf. 11 VIKTOR WÄRNICK (M) replik:

Herr talman! Systemet med spårbyte har kritiserats under mycket lång tid, precis som ledamoten Cato också beskriver. Det är ett system som inte är rimligt att behålla, och därför fasar vi nu ut det. Huvudregeln när man söker sig till Sverige för att arbeta ska alltså vara att man söker uppehållstillstånd för detta utanför Sveriges gränser och sedan tar sig in i Sverige efter att man har fått ett beviljat tillstånd att resa in.

Vi lägger nu om hela arbetskraftsinvandringspolitiken och går från lågkvalificerad arbetskraft till högkvalificerad. Det är nämligen det vi ser behövs i Sverige. Vi har väldigt många personer i vårt land – hundratusentals – som är arbetslösa och som i ett första läge skulle kunna ta de mer lågkva-

lificerade arbetena, snarare än att vi tar hit människor som bor på andra sidan jorden för att utföra de arbetena här. Det tycker jag är en rimlig utgångspunkt.

Det Jonny Cato sedan säger är: Ja, det är ett problem, men problemet löses inte genom att man tar bort systemet. Låt det vara, och utred det vidare!

Jag tycker inte att man kan ha inställningen att man formulerar problemen och sedan lämnar över till någon annan att lösa dem – inte på det sätt som föreslås i propositionen, alltså genom ett avskaffande av systemet, utan på något helt annat vis. Centerpartiet anger inte på något sätt i sin motion eller i sitt yrkande hur det skulle gå till.

Centerpartiets portalyrkande, så att säga, är ett nej till regeringens förslag om spårbyte. Man säger nej till att avskaffa det. Sedan skriver man: ”Vi skulle därför hellre se att regeringen i ett första steg ser över hur systemet med spårbyte kan göras om för att bli mer ändamålsenligt.” Vad innebär det?

Anf. 12 JONNY CATO (C) replik:

Herr talman! Det blir något komiskt när en representant för Tidöpartierna säger att man inte får utreda saker, med tanke på att det ofta är det enda svar vi får i den här kammaren – att saker och ting ska utredas och tittas på.

Det var dock ett bra förtydligande, ska jag vara ärlig med att säga, gällande att man vill styra om från spårbyte till arbetskraftsinvandring. Det var också ett förtydligande om att man inte över huvudet taget vill ha arbetskraft till yrken där lönen inte går över 35 000 kronor. Man säger att det inte behövs. Men det är inte riktigt näringslivets bild. Det är inte riktigt svenska företags bild. Tvärtom finns det nu en jättestor oro runt om i hela landet och i en bredd av branscher därför att arbetskraft behövs – även utländsk arbetskraft.

Moderaternas lösning är att personer som redan befinner sig i Sverige ska ta de jobben. Men titta på propositionslistan från Arbetsmarknadsdepartementet – det är en enda proposition under 2025! Det är inte så att fler människor blir klara att ta de här jobben för att Moderaterna önskar det. Man måste ju göra insatser för att de här människorna ska bli anställbara.

Det man gör nu är att, system för system, slå undan möjligheterna för företag att rekrytera utländsk arbetskraft samtidigt som man inte gör någonting för att fler människor ska bli anställbara. De som drabbas allra mest av detta är svenska, hederliga företagare – de som Moderaterna säger sig värna allra mest. Det är de som nu drabbas.

Man behöver ta kritiken på allvar. Det är inte så att det handlar om en bransch eller två branscher, utan utbrett i hela det svenska näringslivet känner man på riktigt en oro för att den moderatledda regeringen gång på gång slår undan möjligheterna att rekrytera utländsk arbetskraft – vilket många gånger är det som får Sverige att fungera.

Anf. 13 VIKTOR WÄRNICK (M) replik:

Herr talman! Vi ska väl avhålla oss från att göra det här till en arbetsmarknadspolitisk debatt, men apropå det Jonny Cato nu anför vill jag ändå säga att det vi gör från den moderatledda regeringens sida är att sänka skatten på arbete. Vi kommer att införa ett bidragstak och ett aktivitetskrav i

försörjningsstödet för att öka incitamenten att ta ett arbete och komma in på arbetsmarknaden.

Hur ska Jonny Cato kunna bedriva en sådan typ av borgerlig politik med sitt gäng i kammaren? Det finns inga förutsättningar över huvud taget. Jonny Cato står där i mittens rike och säger att han har lösningar på allt, men han har ingen att göra det med. Välkommen tillbaka till borgerligheten när ni har nykrat till, Jonny Cato!

Det vi säger om arbetskraftsinvandringen är att vi nu skiftar den från den lågkvalificerade till den högkvalificerade arbetskraften och att vi i det sammanhanget tycker att det är rimligt att ta bort det system med spårbyte som har varit mycket problematiskt och har fått stor kritik.

Jonny Cato raljerar över att vi utreder många saker. Ja, vi var tvungna att utreda många saker eftersom den regering Jonny Cato stödde alltså inte hade den typen av utredningar på gång eller det beredningsunderlag som krävs för att reformera det svenska migrationssystemet. Därför har vi tillsatt de här utredningarna. Av de utredningsförslag som nu trillar in är detta ett, som vi nu har hanterat mycket snabbt och som kommer att bli svensk lag den 1 april.

Till de här utredningarna har vi gett direktiv som vi har varit överens om. Vad ska utkomsten vara? Vad är inriktningen på detta? Det är därför, herr talman, som jag ifrågasätter Centerpartiet när man säger ”Ta inte bort spårbytet – gör något annat!” men inte beskriver vad det där andra är. Inte med ett ord beskrivs vad det där andra är, utan man ska se över systemet för att det ska bli mer ändamålsenligt. Vi ska alltså fortsätta ha detta felaktiga, dåliga system för att se över det – utan någon typ av inriktning. Det är inte seriös politik.

(Applåder)

Anf. 14 TONY HADDOU (V):

Herr talman! Med anledning av det vi ska rösta om i dag tänkte jag inleda med en kort berättelse som jag fick skickad till mig i går.

”Preskriptionstiden gav både mig en möjlighet att börja om, och Migrationsverket en chans att fatta rätt beslut och förstå min berättelse. Den räddade mig från att fastna i limbo, från att leva för länge i rädsla och utan en framtid. Den var långt ifrån en rättvis lösning, att leva i fyra år utan rättigheter, alltid med rädslan att bli tagen, var en påfrestande kamp. Men för mig blev den ändå skillnaden mellan att få en ny chans och att för alltid försvinna ur systemet.

Men innan jag hann få den chansen blev min värsta rädsla verklighet. Utanför stadsbiblioteket, mitt på dagen, kom civilpolisen. Dom grep mig och förde mig till förvaret, för att jag levde så kallad ’illegalt’ i Sverige, och bar på ett bristfälligt utvisningsbeslut.

Där inne, bakom stängda dörrar och fönster, var jag inte en människa, bara ett ärende som väntade på att avskrivas. Tid existerade inte. Dagarna var en dimma av kontroller, vakter och låsta dörrar. Varje andetag var ett tillfälligt uppehållstillstånd, en paus innan allt skulle ta slut. Den osäkerheten brände i bröstet. Ingen sa vad som skulle hända. Skulle dom föra mig till flygplatsen imorgon? Nästa vecka? Och vad väntade mig i Afghanistan? Skulle talibanerna hänga mig till döds på ett öppet torg?

Prot. 2024/25:82

12 mars

*Preskription av
avlägsnandebeslut,
avskaffande av spår-
byte och vissa frågor
om återreseförbud*

Men så fanns preskriptionstiden, en bristfällig, långsam, orättvis väg, men den enda som fanns. Den gjorde att jag till slut kunde få mitt fall omprövat. Utan den hade jag kanske aldrig suttit här idag.

Nu vill regeringen ta bort preskriptionstiden, den enda möjligheten, den enda gnistan av hopp i en mardröm som redan är någons vardag. De vill att fler ska tvingas leva i rädsla och ovisshet, som jag och många andra gjort, men utan ett slut, utan en chans att komma vidare.

Imorgon röstar riksdagen om förslaget. Om det går igenom, kommer många att fastna i en evig limbo. De kan inte lämna Sverige, men de får inte heller en chans att stanna. Det här är inte bara ett politiskt beslut – det är att släcka hoppet för människor som inte har någonstans att vända sig.

Ingen människa ska tvingas leva ett liv som inte får finnas. Ingen ska behöva gömma sig, andas i skuggorna, räkna åren i hopp om att en dag bli sedd. Men om riksdagen röstar igenom förslaget imorgon, kommer det vara just det de dömer människor på flykt till – en existens utan framtid, utan rättigheter, utan hopp.”

Herr talman! Jag ska återkomma till preskriptionstiden, som vi ska rösta om i dag, men jag tycker att den här berättelsen sätter fingret på väldigt mycket. Framför allt att människor på flykt behöver skydd och trygghet. Jag skulle vilja se en mer rättvis och mänsklig migrationspolitik där vi håller asylrätten högt. Jag vill att det ska vara möjligt att söka skydd i Sverige från krig och förtryck och att den asylsökande ska få sina skydds-skäl prövade i en rättssäker och noggrann process.

Den som får skydd ska också få goda förutsättningar, rättigheter och möjligheter att inkluderas i samhället. Den politiken inkluderar bland annat permanenta uppehållstillstånd, en stark rätt att få leva med sin familj och att man får återförenas med sina barn här. Det är en ordning som skapar trygghet inför framtiden, och det underlättar för människor att komma in i samhället.

I stället för att ge skydd och trygghet och se till att människor kommer in i samhället har vi dock en regering i dag som aktivt fokuserar på att urholka asylrätten och avskräcka människor från att söka sig hit. Regeringen försämrar och förstör integrationen i Sverige. Detta konstanta fokus på att avskräcka och förvärpa situationen för människor på flykt har lett till en svåröverskådlig och försämrad migrationslagstiftning och därmed en försämrad rättssäkerhet.

Den aktuella lagstiftning vi ska rösta om i dag innehåller flera förslag som är en fortsättning i samma riktning, det vill säga en fortsättning på regeringens inhumana och rättsosäkra migrationspolitik. Det vi ska rösta om i dag handlar bland annat om den tid ett utvisningsbeslut ska vara giltigt. I dag är ett utvisningsbeslut giltigt i fyra år. Därefter upphör beslutet att gälla, och det är möjligt att söka asyl på nytt.

Det är en otroligt viktig ordning att man ska kunna söka asyl på nytt. Detta regelverk infördes i syfte att skydda människor från att under lång tid behöva leva under hot om utvisning på grund av beslut som inte kan verkställas. De har alltså oftast inte gjort något fel, utan det handlar om omständigheter utanför deras kontroll. Det måste då finnas något slags säkerhetsventil. Det är åtminstone ett litet skydd för att undvika att människor – särskilt barn – lever i papperslöshet och ovisshet, även om det är alldeles för lång tid.

Nu vill regeringspartierna, Sverigedemokraterna, Socialdemokraterna och till viss del Centerpartiet att giltighetstiden för ett utvisningsbeslut ska förlängas till fem år och att utvisningsbeslutet ska gälla så länge den skyddsökande är kvar i Sverige.

Herr talman! Att göra det omöjligt att söka asyl på nytt efter ett avslag utan att först lämna landet innebär att ett utvisningsbeslut aldrig kan avskrivras för de personer som inte kan lämna Sverige. I praktiken kommer det förslag som vi lagstiftar om i dag att innebära att utvisningsbeslut för väldigt många människor aldrig kommer att avskrivras. Detta skulle medföra svåra humanitära konsekvenser, särskilt för barn.

Vi röstar i dag om att göra människor permanent papperslösa. Särskilt barn kommer att drabbas. De kommer att förlora möjligheten att beviljas uppehållstillstånd på grund av synnerligen ömmande omständigheter om detta preskriberas, eftersom det inte går att söka det igen. Det är den enda möjligheten för barn som vuxit upp i Sverige att kunna få stanna efter lång tid här. Den lilla möjligheten tas nu bort från dem. De får inte stanna, men de kan inte heller lämna. De tvingas in i rättslöst limbo, och barn i den situationen kommer att leva under fruktansvärda förhållanden.

Jag tycker, herr talman, att vi har ett ansvar för människor som redan befinner sig här och som har hamnat i kläm på grund av populistiska flyktingpolitiska omsvängningar genom åren. Jag tycker att vi verkligen borde ta det ansvaret, men det gör inte den här regeringen. Det här är ett rättsvidrigt och inhumant förslag, som inte bara kommer att driva redan utsatta människor längre bort från samhället utan också kommer att leda till att fler utnyttjas på arbetsmarknaden och genom det till exploatering och människohandel.

Frågan är också vart människor ska ta vägen. Vad ska de göra? Det här förslaget kommer endast att leda till att fler lämnas papperslösa i Sverige. Detta är en politik som ökar utsattheten och arbetslivskriminaliteten och som gör att barn far fruktansvärt illa. Vi har ju provat den här vägen. Vi har provat repression mot just den här målgruppen, och det har aldrig funkat.

Först lagstiftade ni om att vi ska ta ifrån dem deras försörjning. Sedan lagstiftade ni om att vi ska ta ifrån dem deras boende, och sedan om att de inte ska få studera mer. Efter det ville ni ha ett angiverisamhälle: att vårdpersonal ska ange dem och att lärare ska ange barn på skolan.

Vad är nästa steg i alla dessa angrepp? Var går gränsen? När är ni nöjda? Alla dessa angrepp – för vad? Det är redan fruktansvärt och väldigt illa både för de människor som direkt drabbas och för samhället i övrigt.

Ni tror att fler kommer att återvända, men att återvända är för många en återvändsgränd. Den här politiken fungerar inte, och den har inte heller fungerat. Den enkla anledningen är att många människor inte kan återvända och att det för andra är förenat med döden att återvända. Eller är det så att Moderaterna eller kanske Sverigedemokraterna vill teckna återvändandeavtal med talibanerna? Vill ni det? Har ni hittat en stat för de statslösa, eller vill ni bryta mot internationella konventioner?

Oavsett, herr talman, är det så att många som får avslag på sin ansökan inte kan återvända. Varför människor hamnar i situationer där de inte kan utvisas varierar, och om det hade funnits något slags eftertanke, kunskap eller förståelse hos regeringen hade vi på ett seriöst sätt kunnat se till att minska skuggsamhället i stället för att fördjupa och förvärpa det.

Regeringens egen utredare för det här förslaget framhåller själv en rad faktorer, utanför både individens och den verkställande myndighetens kontroll, som påverkar möjligheten att utvisa asylsökande. Det kan vara allt från mottagarländernas vilja att ta emot sina medborgare, frånvaro av så kallat återtagandeavtal, utbredning av nya väpnade konflikter och natur- och miljökatastrofer till större sjukdomsutbrott.

Lägg då till exempelvis statslösa som inte kan utvisas, de som saknar mottagarland och inresetillstånd, de som är från en stat som är ovillig att låta medborgare återvända eller de vars medborgarskap dragits tillbaka och så vidare. Det kan också strida mot internationella konventioner vi har skrivit under eller helt enkelt vara alldeles för farligt.

Alla dessa faktorer kommer fortsättningsvis att avgöra möjligheterna att verkställa utvisningen, oavsett om regeringens förslag går igenom eller inte. Skillnaden är att människor i stället blir permanent papperslösa och då blir chanslösa i det här systemet.

I stället för att hantera detta faktum genom att föreslå möjligheter till uppehållstillstånd för dessa människor har denna regering och den förra regeringen endast kommit med flera förslag på hur återvändandet ska öka genom hårdare tag och svårare levnadsvillkor för gruppen.

Det har inte fungerat. Trots det föreslår regeringen att den politiken ska fortsätta och förstärkas med försämrade levnadsvillkor och inskränkta rättigheter såväl för asylsökande som för dem som får avslag, samt med försämrade möjligheter att få uppehållstillstånd för dem som söker skydd här. Den uppenbara konsekvensen av en sådan politik är en större grupp papperslösa som lever under ännu svårare villkor utan möjligheter att påverka sin egen situation. Skuggsamhället fördjupas och förvärras. Denna politik har som sagt prövats i flera steg, och det enda den har lett till är ökad utsatthet.

Detta påpekas och bekräftas av många remissinstanser. Det finns gedigen forskning, kunskap och erfarenheter och flera studier som visar att människor inte lämnar landet bara för att man förvärrar livet för dem här. Exempelvis visas i Röda Korsets rapport *Avslag på asylansökan 2023 – Upplevelser av att leva som asylsökande i Sverige* att ingen av de personer som intervjuats har uppfattat ett återvändande till hemlandet som ett möjligt alternativ, trots utsatthet och svåra levnadsvillkor i Sverige – ingen! Denna bild bekräftas av flera remissinstanser och Advokatsamfundet liksom av andra studier.

Herr talman! Regeringens förslag om att ett utvisningsbeslut som ska gälla den asylsökande så länge denna är kvar i Sverige och därefter i fem år bygger på den idé som vi fick höra om här tidigare: I migrationspolitiken ska ett ja vara ett ja och ett nej vara ett nej. Det har blivit lite av regeringens mantra. Det låter naturligtvis begripligt, men det är inte så enkelt. Verkligheten ser inte ut så.

Jag har precis beskrivit anledningar till att asylsökande inte kan återvända. Dessutom omprövas asylansökningar så att ett nej kan bli ett ja. Så var det för alla de afghanska flickor och kvinnor som fick utvisningsbeslut men som över en natt fick stanna. Sådan är verkligheten. Omständigheterna ändras. Verkligheten är någonting annat än retoriken. De asylsökandes verklighet har politiker i denna kammare antingen en bristande förståelse för, eller så vill de helt enkelt inte veta av den.

Tidigare i debatten fick vi höra att en amnesti skulle undergräva systemet. Men så är det inte. Inget system har undergrävts av att flickor och kvinnor från Afghanistan har fått amnesti. Ett avslag på en asylansökan innebär ju inte nödvändigtvis att den asylsökande inte har ett skyddsbehov utan bara att denna inte har lyckats göra sitt skyddsbehov sannolikt just vid prövningstillfället.

Regeringen skriver i sitt förslag att ett problem med att söka asyl igen efter fyra år är att det kan leda till falska förhoppningar hos den enskilde om att uppehållstillstånd kan komma att beviljas längre fram. Det finns en del studier kring det. Men det har också visat sig att 21–29 procent av alla som söker någon form av uppehållstillstånd efter fyraårsperioden beviljas ett sådant. Med tiden och på grund av omständigheterna blev deras nej ett ja.

Än viktigare är att asylbeslut måste fattas på rättssäkra grunder. Om regeringen vill ha ett legitimt återvändandesystem måste det byggas på ett legitimt asylsystem. Den legitimiteten ligger i rättssäkerheten hos asylbesluten, och alltför många är inte rättssäkra. Det visar inte minst alla rapporter om rättsosäkerheten i asylbesluten.

Nyligen kom till exempel Statskontoret fram till att det finns stora rättssäkerhetsbrister i Migrationsverkets handläggning. Samtidigt tillåter man att juridiska beslut som inte ens går att genomföra fattas. Det är ett problem att man fortsätter att fatta beslut om utvisning till länder som det inte ens går att utvisa till.

Sammantaget riskerar detta att underminera rättssäkerheten i asylprocessen ännu mer. Det är ju inte så att alla asylbeslut fattas på rättssäkra grunder, och uppenbarligen kan inte alla beslut verkställas. Advokater och människorättsorganisationer har återkommande lyft fram dessa brister, men regeringen gör ingenting. De enda som drabbas av detta är de asylsökande, som pressas ut i papperslöshet och utsatthet.

Herr talman! Med regeringens politik kommer människor som är i behov av skydd inte längre att kunna få det i samma utsträckning eftersom man bara får en chans i den process som beskrivs som ett lotteri eller som att ta sig igenom ett nålsöga. Människor kommer i stor utsträckning att stanna kvar i Sverige trots att de inte får det.

Innan jag avslutar, herr talman, vill jag också säga några ord om att regeringen avskaffar systemet med spårbyte. Vänsterpartiet motsätter sig också det, vilket framgår i flera yrkanden. Här yrkar jag dock bifall till reservation 2.

Vi är kritiska till den utveckling som har skett under senare år och som har inneburit försämrade möjligheter för asylsökande att arbeta. Dessa försämringar innebär också sämre möjligheter att komma in i samhället och bidra till det. Förslaget om att avskaffa möjligheten till spårbyte går i samma riktning. Det är dessutom helt oskäligt att personer som har etablerats på arbetsmarknaden behöver lämna landet och sin anställning och ansöka om uppehållstillstånd utifrån.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag rikta ett stort och ett särskilt tack till alla dem som fortsätter att arbeta för papperslösa och deras rättigheter, som vårdar, som ger direktstöd och rådgivning och som finns till hands när någons barn behöver trygghet och omtanke. Vi ser er. Ni har politiker på er sida.

(Applåder)

Anf. 15 OLA MÖLLER (S):

Herr talman! I dag hanteras två frågor som den socialdemokratiska regeringen ville lösa. Den ena handlar om att preskriptionstiden på ett avlägsnandebeslut ska börja gälla först när personen i fråga har lämnat landet. Den andra handlar om ett avskaffande av så kallade spårbyten. Den första frågan är en rest från 1989 års utlänningslag, då reglerna skärptes. Den andra är ett arv efter alliansregeringens migrationspolitik.

I fråga om preskriptionstiden är det uppenbart att fyra års löptid från att domen vunnit laga kraft är för kort tid. Det har lett till orimliga konsekvenser när personer i landet sökt asyl tre gånger och fått avslag lika många gånger. Det är helt uppenbart att skyddsbehov alltså inte har förelagat. Men genom överklaganden och sedan undanhållande från utvisning har personer kunnat stanna i landet. Många gånger har de varit motiverade av att nå fram till preskriptionen.

Det här har varit ett recept för att bygga ett skuggsamhälle och för att öka segregationen i samhället. Många av dessa människor har blivit hänsynslöst exploaterade av skrupelfria arbetsgivare och andra kriminella. EBO har hjälpt till att förstärka den här segregationen. Att vi nu tar ytterligare steg mot att bryta segregationen är välkommet om än senkommet. I fråga om EBO har regeringen tyvärr inte orkat hela vägen fram, vilket är beklagligt.

Herr talman! Möjligheten till spårbyte har undergrävt legitimiteten i migrationssystemet. Om man söker sig till Sverige av asylskäl och det sedan visar sig att det inte finns skäl att stanna är det inte rimligt att man inifrån landet får testa andra sätt att stanna kvar. Det skapar en obalans, och det blir heller inte rättvist i förhållande till alla dem som inte har kommit hit på grund av asylskäl. I förlängningen gör det att förtroendet för både asylinvandringssystemet och arbetskraftsinvandringssystemet minskar. Det här är skälet till att arbetsmarknadens parter är väldigt tydliga med att det är rimligt och bra att spårbyte avskaffas.

För oss socialdemokrater är legitimiteten för migrationspolitiken väldigt viktig. Vi vill ha ordning och reda. Det är bra såväl för integrationen som för arbetsmarknaden och för att bryta segregationen. Därför är vi i dag glada för att ytterligare en av de utredningar vi tillsatte tas i mål och att förslag som vi drivit blir verklighet.

Anf. 16 VIKTOR WÄRNICK (M) replik:

Herr talman! Nu står vi här i repliktalarstolarna igen, Ola Möller och jag, och återigen tänker jag fråga Ola Möller hur han ska få detta att gå ihop. Hur ska Ola Möller kunna få ihop ett regeringsunderlag med vad vi just hört i tidigare replikskiften mellan mig och Tony Haddou respektive Annika Hirvonen? De beskrev i princip ett läge där domstolars beslut och lagkraftvunna beslut från Migrationsverket mer ska ses som en rekommendation snarare än något att följa, till exempel lämna landet om man får ett nej och integreras om man får ett ja. Hur ska det kunna bli en rödgrön majoritetsregering eller en socialdemokratisk regering med ett sådant underlag, om olyckan skulle vara framme efter nästa val, som inte återgår till, reverserar, försämrar ordningen i den migrationslagstiftning som vi nu försöker inrätta?

Jag tycker att replikskiftena var klagörande. Det finns en avgrunds-
djup spricka mellan vad Socialdemokraterna säger kommer att hända och
vad Vänsterpartiet och Miljöpartiet vill ska hända.

Återigen: Hur ska detta gå till?

Värt att notera är också att Ola Möllers kompisar har begärt replik på
honom. Tony Haddou och Annika Hirvonen vill alltså ställa sin tilltänkta
regeringspartner till svars.

Återigen: Ge gärna ett svar, Ola Möller!

Anf. 17 OLA MÖLLER (S) replik:

Herr talman! Jag är fascinerad av Tiktok. Det är roligt med algorit-
merna, för när man har gått in och tittat på en film fastnar man i det flödet.
Det finns ett roligt flöde med papegojor som bråkar med folk. Papegojorna
biter folk i tårna och annat, och det är jätteroligt. Viktor Wärnicks fram-
trädande i denna sal påminner om detta flöde. Det är väldigt mycket pape-
goja som biter någon i tårna, för den enda fråga och kritik Viktor Wärnick
uppenbarligen har är att vi får det svårt i regeringsförhandlingar.

Nog kan det vara svårt, men innan Viktor Wärnick angriper Socialde-
mokraternas eventuella regeringsförhandlingar måste han svara på samma
fråga. I veckan deklarerade Sverigedemokraternas vice partiledare Henrik
Vinge tydligt att Sverigedemokraterna ska sitta i nästa regering. Det re-
spekterar jag. Problemet är bara att Liberalerna har beslutat att Sverigede-
mokraterna inte ska göra det. Det innebär att om varken Liberalerna eller
Sverigedemokraterna ändrar sig har Viktor Wärnick inget regeringsalter-
nativ. Dessutom har en del socialdemokrater skrivit artiklar om att Social-
demokraterna och Moderaterna i ett sådant läge borde styra tillsammans.

Jag är av uppfattningen att man först ska ha ett valresultat. Efter det
kan man förhandla om regering. I den bästa av världar blir Socialdemo-
kraterna så stora att vi inte behöver ha in andra partier i regeringen. Då kan
vi förhandla med Moderaterna om migrationspolitiken, med Vänstern om
bostadspolitiken och med andra partier om annan politik. Det är ett bra
scenario.

Låt oss börja med att Viktor Wärnick förklarar hur hans regering ska
gå ihop innan han ställer krav på Socialdemokraterna att leverera svar.
Hans egna koalitionspartner har ju tydligt deklarerat att det inte går ihop.

Anf. 18 VIKTOR WÄRNICK (M) replik:

Herr talman! Det är tydligt att det är plågsamt för Socialdemokraterna
att få frågor om detta, och det är plågsamt för att man inte kan ge svar.
Man kommer alltså inte att före valet kunna presentera vad som händer
med migrationspolitiken trots att det är en fråga som svenska folket tycker
är relevant och viktig. En stor majoritet tycker ju att det är viktigt att detta
paradigmskifte genomförs, men om man röstar på Socialdemokraterna
kommer man alltså inte att kunna veta om deras utlovade strama migra-
tionspolitik blir verklighet.

Vi i samarbetspartierna är överens om sakpolitiken och vad vi vill ge-
nomföra. Här är spelet inte det grundläggande utan att vi vill åstadkomma
något som är bättre för Sverige.

Jag uppfattar att Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Centerpartiet också
har en massa sakpolitiska förslag i migrationspolitiken. Till exempel vill

*Preskription av
avlägsnandebeslut,
avskaffande av spår-
byte och vissa frågor
om återreseförbud*

Vänsterpartiet återgå till hur det var 2015 då över 160 000 kom in under ett år, vilket satte en enorm press på det svenska samhället.

Oaktat Ola Möllers tiktokande kommer jag att fortsätta att ställa frågan, för det är relevant att få svar på hur detta kommer att gå till. Jag tror att dessa icke-svar visar vilken typ av röra vi skulle se efter nästa val om Ola Möller och Socialdemokraterna får chansen att gripa tag i Rosenbad igen. Det kommer nämligen att gå före att hålla ordning i migrationspolitiken.

Herr talman! Låt oss titta kort på de sakpolitiska områdena i migrationspolitiken. Är de överens om något över huvud taget? Ska Sverige ha tillfälliga eller permanenta uppehållstillstånd? Här är de helt oense. Ska antalet kvotflyktingar behållas på dagens nivå eller bli många fler? De är helt oense. Ska eget boende för asylsökande avskaffas eller behållas? De är helt oense. Ska försörjningskravet för anhöriginvandring skärpas? Här håller de inte med varandra. Ska EU genomföra återvändandehubbar utanför unionens gränser? Här håller de inte med varandra. Ska skärpta regler inrättas så att fler som inte har asylskäl faktiskt återvänder hem? Här är de helt oense.

Jag kommer att fortsätta att ställa frågan, och jag hoppas att Ola Möller gör ett nytt försök att svara.

Anf. 19 OLA MÖLLER (S) replik:

Herr talman! Jag är helt övertygad om att Viktor Wärnick begriper att det kommer att bli förhandlingar efter valet om de sakfrågor regeringsunderlaget ska gå fram med. Precis så gjorde ju Tidögänget. Man valde ut fyra områden där man levererade förslag och lämnade andra åt sidan. Det är en möjlig lösning om det skulle vara Vänstern, Miljöpartiet och Centern vi ska samarbeta med. Om vi samarbetar med Moderaterna kommer andra områden att ligga utanför.

Breda samarbeten är bra för Sverige. Det ger stabilitet, vilket vi kan behöva när nuvarande regeringschef anställer folk som sedan åtalas efter Säpoutredningar och liknande. Sverige behöver stabilitet, och jag tror att Socialdemokraterna är betydligt bättre skickade än Moderaterna att ge landet det.

På tal om spel kom jag att tänka på den gamle fotbollsspelaren Gary Lineker. Låt mig travestera något han har sagt: Svensk migrationspolitik är sedan 2015 ett ganska enkelt spel.

Vänstern, Miljöpartiet och Centern har bråkat med Moderaterna, Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna om att genomföra Socialdemokraternas migrationspolitik. Det är de facto det som har hänt sedan 2015. Det var vi som lade om politiken. Det var vi som fick till migrationsuppbyggnaden. Varenda politisk reform Tidögänget har gjort på det migrationspolitiska området, bortsett från folkbokföring av ukrainare, bygger på utredningar som Socialdemokraterna tillsatte. Det är vår politik ni genomför. Det är det som kommer framöver, med angiveri och annat otyg, som är det stora problemet. Det är inte stram migrationspolitik. Det är korkad migrationspolitik, vilket till och med har fått Sverigedemokraterna att backa på vissa punkter.

Anf. 20 TONY HADDOU (V) replik:

Herr talman! Det är märkligt att det fortfarande kommer som en chock för regeringspartierna att Vänstern och Miljöpartiet inte håller med Socialdemokraterna i migrationspolitiken.

Till skillnad från tidigare talare ska jag hålla mig till sakpolitiken, och jag önskar ett klagande från Socialdemokraterna.

Den dåvarande socialdemokratiska regeringen tillsatte en utredning, den så kallade limboutredningen, för att kartlägga beslut om utvisningar som inte kan verkställas av praktiska skäl utanför den enskildes kontroll. Utredningen visade att kraven för asylsökande att bevisa att det finns praktiska hinder för återvändande är orimligt höga och att möjligheterna att få stanna i Sverige på grund av praktiska hinder är mycket små. Utredningen föreslog bland annat ett förtydligande av lagstiftningen så att den vars utvisningsbeslut inte kan verkställas på grund av skäl som ligger utanför individens kontroll beviljas uppehållstillstånd. Det är också ett rättsligt och rimligt sätt att undvika att kasta ut människor i papperslöshet och exploatering.

Socialdemokraterna ville inte ta vidare förslaget om att göra det enklare för asylsökande att få uppehållstillstånd när de inte kan utvisas och orsaken ligger utanför deras kontroll. I stället tvingas de ut i papperslöshet, och vi lagstiftar år efter år om att göra livet svårare för dem.

Eftersom Socialdemokraterna valde att begrava sin utredning frågar jag: Har Socialdemokraterna någon politik för att människor inte ska fastna i limbo och rättslöshet?

Anf. 21 OLA MÖLLER (S) replik:

Herr talman! Jag tackar Tony Haddou för frågan och sakens saklighet. I en tidigare debatt här i kammaren påpekade talmanspresidiet att man ska hålla sig till sakfrågor och inte hålla på med spelteorier och liknande. Att Viktor Wärnick ofta glider på det var rätt uppenbart i både hans anförande och replikskiften.

När det gäller den osäkra tillvaro papperslösa har ser Socialdemokraterna framför sig en tvåstegsraket och ett sammanhållet system. Avskaffar vi EBO och får in människor i en bra process från början genom mottagandecenter och sedan när de fått avslag återvändandecenter hålls kedjan ihop. Det innebär att de människor som får avslag har ett boende och uppehälle. Barnen kan gå i skolan och så vidare på återvändandecentren. Dessa kan utvecklas; det är jag den förste att lyfta fram. Det är den ena tanken.

Den andra tanken handlar om att jobba med att få människor motiverade att återvända. Vi vet att det som är effektivt när det gäller återvändande är motiverande samtal. Det visar evidensen. Om man har människor i ett sammanhållet system och kan jobba med dem på det viset blir det enklare.

Sedan finns det enstaka svåra fall där det kommer att bli svårt att utvisa människor på grund av omständigheter i hemlandet. Dessa människor kommer ändå att kunna ha en dräglig tillvaro i Sverige på återvändandecentren, där vi har kontroll, där vi inte ökar segregationen och där vi inte skapar skuggsamhällen och parallellsamhällen. Det är arkitekturen i systemet.

Jag tycker att det är positivt att den socialdemokratiska regeringen tillsatte utredningar för att reda ut och titta på frågorna och försöka hitta vägar framåt. Det är en målkonflikt – absolut – men detta är vårt svar. Det blir en sammanhållen process som jag tror på.

Anf. 22 TONY HADDOU (V) replik:

Herr talman! Jag hör retoriken, men problemet som kvarstår är att människor fortfarande kommer att leva i limbo. Det är ett allvarligt problem.

Under den tid som gått sedan utredningens förslag lades i en byrålåda i Regeringskansliet har familjer som varit i Sverige i 10, 13 eller 16 år inte fått uppehållstillstånd och heller inte kunnat utvisas. Det är ett allvarligt problem. Ska de vara i återvändandecenter år efter år? Det är inte drägligt över huvud taget. Det som utredningen visade väldigt tydligt var att människor i dessa situationer bör beviljas uppehållstillstånd. Det är inte svårare än så.

Det finns målgrupper som beviljas uppehållstillstånd i flera andra europeiska länder men som inte får det i Sverige. För exempelvis människor från Afghanistan är beviljandegraden 90–100 procent i andra europeiska länder, medan den är knappt 60 procent i Sverige. Man tänker sig att dessa människor ska bo i återvändandecenter och så vidare, men det är inte rimligt.

Här finns ett helt färdigt lagförslag om att göra om lagstiftningen. Människor lever år efter år i limbo och kan inte göra något åt sin situation över huvud taget. I stället för att ha detta slöseri med människors liv kan vi ge dem uppehållstillstånd. Det är mycket lättare, det är bättre för samhället och det är bättre för de enskilda.

Varför går Socialdemokraterna inte med på detta? Det var deras egen utredning, och den var klar och tydlig: Det blir bättre för alla parter.

Anf. 23 OLA MÖLLER (S) replik:

Herr talman! Tack för frågan, Tony Haddou! Omständigheter kan förändras. Irak är ett land där har vi lyckats få till ett avtal om utlämning, tack vare EU:s arbete, den tidigare socialdemokratiska regeringens förarbete och den nuvarande regeringens fullföljande. Det tycker jag är alldeles utmärkt.

Omständigheter kan förändras över tid, och länder förändras. Afghanistan är ett sådant exempel. Det gick att utvisa dit tidigare, men det går inte nu. Förhoppningsvis kommer det att förändras i framtiden.

Det handlar om en målkonflikt. Om vi har ett system som innebär att människor som kommer hit och kan hålla sig undan förr eller senare får stanna kommer det att innebära att många människor tar chansen att komma till Sverige för att försöka göra detta. Nu har vi ett system där det inte lönar sig. Det innebär att färre människor som uppenbarligen inte kan bevisa sina asylskäl kommer att söka sig till Sverige.

Om det nu finns andra länder där människor har större framgång är det fullt möjligt för dem att ta sig dit. Det är inte Sverige som ensamt ska bära detta. Vi har tagit ett enormt ansvar här. Jag tycker att migrationspolitiken behöver hanteras på EU-nivå. Om asylsökande söker sig till andra länder i EU och får asyl där har de ju fått asyl. Det är inte nödvändigtvis Sverige som ska bära hela bördan.

I min värld är det så här: Vi har inga problem med att samarbeta med olika partier i migrationspolitiken. Vi tillsatte ju Migrationskommittén för att få brett stöd, och vi fick igenom politiken här, ibland med Liberalerna. Moderaterna och till och med miljöpartister röstade för den.

Jag menar att vi, när vi jobbar brett i riksdagen, kan hitta en migrationspolitik med en inriktning som de flesta här i huvudsak kan vara överens om. Sedan finns det tokstollerier som den nuvarande regeringen håller på med, men huvuddelen av den nuvarande migrationspolitiken är Socialdemokraternas förslag.

Anf. 24 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Herr talman! Jag tog replik för att tala om de barn som ibland till och med föds i Sverige, som lever här år efter år i limbo och vars föräldrar inte har fått asyl men heller inte har kunnat återvända.

För snart två år sedan träffade jag en sådan familj. Deras pojke, Murhaf Hamid – som slog rekord med sin majblommeförsäljning – var då tolv år, född i Sverige och uppvuxen på Migrationsverkets boenden. Han hade flyttats från södra Sverige till norra Sverige, västra Sverige och östra Sverige och hade bott i nästan hela vårt avlånga land, men han hade aldrig haft ett personnummer och hade aldrig fått chansen att få tillgång till alla de rättigheter som andra barn har. Migrationsverket hade hela tiden familjen hos sig men kunde aldrig utvisa dem tillbaka till det land som de kom ifrån.

Hur länge tycker Socialdemokraterna att barn som är födda och uppvuxna i Sverige ska leva i limbo på det sättet, när verkligheten är att Migrationsverket inte lyckas utvisa dem?

I regeringens lagförslag, som Socialdemokraterna röstar ja till i dag, tas möjligheten att få uppehållstillstånd på humanitär grund bort för barn som Murhaf Hamid – barn som levt hela sitt liv i Sverige och haft hela sin skolgång här. Sverige är det enda land de känner till. Hur ser Socialdemokraterna på dessa barns situation?

Anf. 25 OLA MÖLLER (S) replik:

Herr talman! Jag har redogjort för detta ganska tydligt i mitt anförande och i mina svar på Tony Haddous fråga. De får bo i återvändandecentren, och så försöker vi göra tillvaron där så dräglig som möjligt.

Vi kan inte ha en ordning där hela statusen för familjer som kommit till Sverige ändras när deras barn föds här. Vi vill inte ha den ordningen. Det är så. Jag är helt tydlig med att det är en målkonflikt. Jag tror att alla känner av den målkonflikten. Det finns nog ingen i denna kammare som inte inser problemet, men man måste väga olika värden mot varandra.

För mig blir barnperspektivet viktigt när barn är i samhällets vård, oavsett form. Då måste vi göra det bästa av det. De har rätt till skola, sjukvård och så vidare. Vi kommer att ta hand om barnen, men de kommer sannolikt inte att bli medborgare eller få uppehållstillstånd i det här landet.

Det är så vi måste jobba, men regeringens politik går inte ihop med till exempel biståndspolitik. Det handlar om att minska problemen långt härifrån så att människor kan åka dit och få hjälp, men där har regeringens hantering av utvecklingsbiståndet havererat fullständigt, till exempel i Irak. Man slår sönder möjligheterna att skapa goda livsmiljöer i delar av Irak. Det ser ut som det gör i det landet.

Jag förstår att Annika Hirvonen tycker att det är jättejobbigt att höra, men mitt svar är att barnen ska ha en dräglig tillvaro i återvändandecentren. Och vi ska göra allt vi kan för att hitta en dräglig lösning så att barnen kan återvända med sina familjer hem till det land där de bor eller ska bo.

Anf. 26 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Herr talman! Är Socialdemokraternas svar alltså att man kan födas och dö hos Migrationsverket? Om Migrationsverket aldrig lyckas verkställa utvisningsbesluten kan vi till slut ha generationer som har levt sina liv i limbo. Verkligheten är ju sådan att riktiga liv pågår medan tiden går. Självklart händer det att saker förändras till det bättre och till det sämre i omvärlden. Men faktum är att vi har tusentals människor för vilka åren går. En hel barndom passerar, och man får aldrig tillgång till rätten till ett normalt liv.

Jag har träffat barn som är 13 år gamla och som säger till mig: Min högsta dröm är att få ett personnummer! När jag var 13 år visste jag knappt vad ett personnummer var. De vill också kunna åka med på klassresan. De vill kunna börja studera på universitet och högskola när de har gått klart gymnasiet.

Menar verkligen Ola Möller att Socialdemokraternas politik är att om man inte kan återvända till sitt hemland, då ska man kunna leva ett helt liv på Migrationsverkets återvändandecenter?

Anf. 27 OLA MÖLLER (S) replik:

Herr talman! Slutsatsen blir ju den, ja.

Anf. 28 JONNY CATO (C):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 7.

En migrationspolitik som kombinerar medmännisklighet och humanism med ordning och reda förutsätter att den som fått avslag på sin asylansökan också skyndsamt återvänder till sitt hemland. I dag är det inte tillräckligt många personer som återvänder efter ett avslagsbeslut. Centerpartiet anser därför att ytterligare åtgärder behöver vidtas för att återvändandet ska bli mer sammanhållet, humant och effektivt.

En person som sökt asyl och fått avslag på sin asylansökan kan i dag ansöka om asyl på nytt fyra år efter att avslagsbeslutet vunnit laga kraft. Regeringen föreslår att preskriptionstiden helt tas bort för den som stannar kvar i landet och att den som lämnar landet ska få sitt beslut preskriberat fem år efter avresedagen. Om beslutet är förenat med ett återreseförbud som löper vid denna tidpunkt ska beslutet upphöra att gälla först när tiden för återreseförbudet löper ut.

Ett argument för att förlänga preskriptionstiden är att systemet som det ser ut i dag skapar incitament för den asylsökande att hålla sig undan myndigheterna och inte återvända till hemlandet trots att man fått avslag. Därför har Centerpartiet sedan ett antal år tillbaka öppnat upp för att se över preskriptionstiden just för att stimulera ett ökat återvändande.

Precis som regeringen framhåller finns möjlighet att ansöka om så kallade verkställighetshinder för den som kommer från ett land där säkerhets-situationen snabbt förändrats. Det kan till exempel handla om en eskalering av en konflikt i hemlandet eller i delar av hemlandet. Den möjligheten

finns kvar. Men en av flera skillnader mellan verkställighetshinder och en ny asylansökan är att man inom en ny ansökan prövas mot den humanitära grunden, en prövning som inte görs inom ramen för verkställighetshinder.

Den humanitära grunden ger bland annat vissa barn som bott i Sverige i hela sitt liv en möjlighet att stanna i sitt hemland. När man nu tar bort möjligheten till en ny ansökan i Sverige försvinner också möjligheten för de barn som bott här i hela sitt liv att få uppehållstillstånd på denna grund. Vi anser att det inte är proportionerligt.

En ny asylansökan ger också personer som inte kan återvända av praktiska skäl som de själva inte kan påverka möjlighet att stanna i enlighet med den humanitära grunden. Dessa personer faller ofta mellan stolarna, och det är viktigt att ge dem bättre möjlighet att få uppehållstillstånd nu när preskriptionstiden tas bort.

Regeringen föreslår också att möjligheten för den som fått avslag på sin asylansökan att under vissa förutsättningar få uppehållstillstånd på grund av arbete, så kallat spårbyte, ska tas bort. Systemet med spårbyte har under de senaste åren kritiserats för att bidra till att asylsystemet utnyttjas, exempelvis genom att personer som inte har asylskäl söker asyl i syfte att göra ett spårbyte.

Centerpartiet tar denna kritik på allra största allvar. Samtidigt har spårbytet gett en möjlighet att stanna för den som försörjer sig själv och bidrar till att skola, vård och omsorg kan bli bättre och bidrar till att vi kan rusta upp svenskt försvar och investera i svensk järnväg så att tågen kan gå i tid – eller ibland över huvud taget. Och i grunden tycker vi att det är rimligt att den som går upp på morgonen och arbetar, bidrar och betalar skatt ska få stanna i Sverige. Vi ser därför hellre att man i ett första steg ser över hur systemet för spårbyte kan göras om för att bli så ändamålsenligt som möjligt. Sverige behöver alla som vill och kan arbeta, för när Sverige jobbar är Sverige som bäst.

Anf. 29 LUDVIG ASPLING (SD):

Herr talman! Propositionen som vi debatterar slopar alltså det så kallade spårbytet och ändrar regeln om preskription av utvisningsbeslut. Jag tänkte inledningsvis bara lite kort förklara vad de här reglerna säger och vilken roll de spelar i praktiken.

Regeln om spårbyte innebär att en person som kommer till Sverige för att söka asyl men som sedan får nej på sin asylansökan kan byta spår till att i stället bli arbetskraftsinvandrare och då får möjlighet att söka arbetstillstånd inifrån landet.

Det här står i strid med huvudregeln för arbetskraftsinvandrare. Huvudregeln säger som bekant att personer som vill arbeta i Sverige ska ordna sina tillstånd innan de reser in.

Regeln om preskription av utvisningsbeslut innebär att ett beslut om att någon ska lämna landet försvinner efter fyra år. Personen som har sökt och sedan fått nej kan efter fyra år bara söka en gång till och sedan komma in i systemet. Det här gäller även om personen inte anför några nya skäl. Det finns alltså ingen ny anledning till att ta upp saken till prövning, men man kan ändå komma in i asylsystemet en andra gång.

De här två reglerna skulle jag säga spelar två huvudroller i den kabuki-teater som brukar kallas den reglerade invandringen. Det vill säga att vi har regler som sätter gränser för hur man kan flytta till Sverige. Det är sant. Men vi har samtidigt andra regler som gör de här första reglerna fullständigt meningslösa.

Herr talman! Vad är egentligen syftet med en regel som säger att arbetskraftsinvandrare ska ordna sina tillstånd innan de kommer hit om man i alla fall bara kan resa in illegalt och sedan fylla i en blankett och ansöka inifrån landet? Och vad är syftet med att besluta om utvisning om en person bara behöver obstruera under fyra års tid, under den tiden också kan använda rättssystemet och överklaga beslut, på det sättet få beslutet preskriberat efter fyra år och sedan kan påbörja processen om igen?

Reglerna blir naturligtvis fullständigt meningslösa. Det vill säga att det verkliga syftet med de här två reglerna är att vänsterpartierna ska kunna titta in i en tv-kamera och säga att de står bakom den reglerade invandringen medan de bakom kulisserna inför andra regler som gör den reglerade invandringens regler fullständigt meningslösa.

Det är det här som är kärnan i de två förändringar som vi genomför i dag. Men det är naturligtvis inte det enda skälet till att vi nu tar bort de här reglerna.

Det är också välkänt att till exempel spårbytet har varit en regelrätt julklass till de arbetslivskriminella. Det beror på att personer som får nej på sin asylansökan men som sedan kan byta spår blir fullständigt beroende av arbetsgivaren för att kunna stanna kvar i Sverige – och att stanna kvar i Sverige har i sig ett väldigt högt ekonomiskt värde för många. Det här har skapat en möjlighet för arbetsgivare att på ett ganska cyniskt sätt exploatera människor. Det är ytterligare ett viktigt skäl till att de här reglerna nu ska bort.

Vad säger då vänsterpartierna nu när de faktiskt måste diskutera den här frågan i sak? I vanlig ordning är det inte direkt någon vidare kvalitet i resonemangen. Vänstern, Miljöpartiet och Centern har lite olika reservationer som de av någon anledning inte har lyckats peta ihop gemensamt. Jag skulle väl ändå säga att andemeningen är ungefär densamma.

Vi kan börja med att titta på reservation 1, som är Miljöpartiets. Jag läser innantill: ”Regeringens förslag om att preskriptionstiden för avlägsnandebeslut ska börja löpa först efter att den asylsökande har lämnat landet innebär i praktiken att personer som av olika skäl inte kan lämna Sverige aldrig kommer att få chans till en ny grundprövning.” Det här är typiskt för hur Miljöpartiet totalt kastar rättsstatens principer över bord så fort en myndighet fattar ett beslut som de av rent ideologiska skäl inte tycker om.

Kärnan i asylprövningen är en enda sak: Kan den sökande återvända hem säkert och tryggt? Alla som träffas av den här regeln har fått sin sak prövad. Många vill inte återvända hem, men det är någonting helt annat. Nära nog hundra procent av dem som kommer att träffas av den här regeln kan tryggt och säkert återvända hem.

Jag fortsätter med samma reservation: ”Det saknas konkreta uppskattningar av hur många avlägsnandebeslut som faktiskt kommer att kunna verkställas i och med de förändrade preskriptionsreglerna.” Först och främst ska man notera att antalet avlägsnanden som verkställs både med tvång och frivilligt har ökat kraftigt. Det har gått upp med 40 procent under

den här regeringens arbetstid. Det är ändå ett bevis på att den politiska inriktningen gör stor skillnad.

Det saknas en beräkning här, och det beror naturligtvis på att hur det går med det tvångsvisa verkställandet avgörs av våra kontakter med tredjeländer och situationen där. Det är en rad faktorer som vi inte helt och hållet råder över i Sveriges riksdag. Men det spelar egentligen ingen roll för den här frågan. Huvudregeln är nämligen att personer som inte har rätt att vistas i Sverige ska återvända självmant.

Herr talman! Det är viktigt att förstå att nära nog hundra procent av de personer vi pratar om nu kan återvända frivilligt. Verkställighetshinder, alltså att vi inte tvångsvis kan skicka tillbaka en person till vissa länder på grund av att hemlandet inte samarbetar, förekommer. Men de hindrar inte personer från att resa hem frivilligt.

Det finns nästan ingen som har fått nej på en asylansökan i Sverige som sitter fast här mot sin vilja. Det sker helt och hållet frivilligt. Det vet vi, herr talman, därför att hundratusentals människor från de här länderna åker hem på semester varje år därför att det är trevligt i hemlandet. Kan man åka hem på semester kan man uppenbarligen följa ett beslut om avlägsnande och åka hem permanent. Det är fullständigt självklart.

Jag fortsätter med samma reservation och läser innantill igen: "Eftersom regeringen samtidigt utesluter möjligheten till en ny grundprövning är risken överhängande att fler kommer att bryta kontakten med myndigheter och att skuggsamhället växer." Återigen ett totalt missförstånd av vad det här handlar om. Grundorsaken till att många inte medverkar till att följa ett beslut om att de ska lämna Sverige är just möjligheten till ny prövning efter fyra år. Det är det som gör att folk stannar kvar. Det är fullständigt självklart.

Skuggsamhället har ingenting att göra med myndighetskontakter. Skuggsamhället utgörs av personer som vistas här illegalt utanför rättssystemet. Det är dåligt per definition. Ju fler dessa personer är, desto större är skuggsamhället. Skuggsamhället kan man inte minska genom att hitta säkerhetsventiler lite längre fram, för det gör naturligtvis att fler människor väljer att ge sig in i skuggsamhället för att kunna dra nytta av fördelarna senare i processen. Det är inte raketforskning. Det här borde alla politiker i Sveriges riksdag förstå.

Jag fortsätter med reservation 7 om spårbyte från Vänstern och Miljöpartiet: "Systemet skapar dessutom incitament för den sökande att klagöra sin identitet, eftersom det är en förutsättning för att få jobba under asyltiden." Ofta när man läser vänsterpartiernas reservationstexter syns det ganska tydligt att de inte själva fattar vad de eller deras tjänstemän skriver. Jag tvivlar på att ledamöterna har skrivit det här själva.

Det man skrivit om incitament för att styrka sin identitet betyder att det finns en massa människor som kan styrka sin identitet men som väljer att inte göra det. Varför? Jo, det är naturligtvis för att förhålla och försvåra asylutredningen. Varför gör man det? Jo, naturligtvis därför att man inte har några verkliga skyddsskäl. Det är hundra procent sant. Men det går ju tvärtemot partilinjen för både Miljöpartiet och Vänsterpartiet.

Miljöpartiet och Vänsterpartiet har alltid hävdat att ingen ljuger på sin asylansökan och att alla som söker asyl gör det på ett helt ärligt sätt och lägger fram de skäl som finns. Men varför skulle vi då behöva skapa incitament för människor att klagöra sin identitet? Om det är sant som Väns-

tern och Miljöpartiet annars säger hade de incitamenten naturligtvis inte behövts. Men det är lite uppfriskande att de säger den tysta delen rakt ut. Det uppskattar jag faktiskt.

Till sist finns det ett argument bland reservationerna som förtjänar att tas upp i sak. Det är också i reservation 7. Vänsterpartiet och Miljöpartiet skriver: ”De som har ett arbete ska kunna byta spår och bli arbetskraftsinvandrare. Det skulle skapa möjlighet för personer med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet att stanna i Sverige permanent.” Det handlar alltså om vad som händer med ukrainarna. Det är inte en oviktig fråga.

Spårbytesregeln är inte tillämplig på ukrainarna i dagsläget. De kan inte söka asyl utan befinner sig här under massflyktsdirektivet. Det ger rätt att stanna i Sverige utan att man prövar asylskäl. Men vad händer när massflyktsdirektivet så småningom kan avvecklas eller avaktiveras? Det är egentligen den intressanta frågan här. Den är inte reglerad i lag. Vi i riksdagen kan inte heller skriva Migrationsverket på näsan hur de ska tillämpa de rättsregler som finns.

En rimlig ordning skulle kunna vara – om jag varit ombud skulle jag i alla fall argumentera på det här sättet – att en person som befinner sig här under massflyktsdirektivet och massflyktsdirektivet avvecklas medan personen har ett jobb, ska den kunna söka tillstånd inifrån landet enligt 5 kap. 15 § 11 utlänningslagen. Vad gäller den regeln står det ingenting i förarbetena om massflyktsdirektivet specifikt, men den är till för ungefär den här typen av situationer. Jag hoppas alltså att det är så det kommer att sluta. I annat fall kan vi nog komma överens om en rimlig lösning för den här gruppen. Jag tror inte att det blir några problem.

Till sist har vi Socialdemokraterna, den politiska kabukiteaterns okrönte mästare. S har inget eget förslag i detta utan hänvisar till att ett av förslagen kommer ur en socialdemokratiskt tillsatt utredning. Det är helt sant. Utredningen om förslaget om spårbyte tillsattes av Socialdemokraterna. Men det är lika sant att utredningen tillsattes i juli 2022. Efter åtta år vid makten och efter en ännu längre tid av konstanta varningar och rapporter om att spårbytet är en fullständig katastrof valde Socialdemokraterna att agera – två månader innan det ordinarie valet. Det var alltså knappast en prioriterad fråga, som det brukar heta.

Den åtgärd som verkligen skriker socialdemokratisk spelteori är att Socialdemokraterna förutom att tillsätta en utredning om att plocka bort spårbytet tillsatte en helt annan utredning för att utöka spårbytet. Det satt alltså personer – inte parallellt i tid, utan en av dem blev klar innan den andra – på Regeringskansliet under förra mandatperioden och jobbade med två helt motsatta förslag.

Herr talman! Inom kabukiteatern är det viktigt att kunna byta mask hastigt. Men man kan fundera på varför Socialdemokraterna gjorde den här helgarderingen. Det verkar ju inte klokt att ha två utredningar som jobbar parallellt men i rakt motsatta riktningar med samma fråga. Men det är naturligtvis inte svårt att förstå. För socialdemokratin är migrationspolitiken ett verktyg för att ta makten och behålla den – ingenting annat. De har ingen egen ideologisk inställning.

Det är alltså ganska självklart ur ett spelteoretiskt perspektiv att om vänsterpartierna vinner genomför Socialdemokraterna Miljöpartiets migrationspolitik utan reservationer. Då är det viktigt att ha en utredning av detta. Men om man å andra sidan förlorar valet kan man låtsas att man vill

ta ansvar för Sverige. Då är det bra att ha en utredning som signalerar det i stället. Den fråga jag tror väljarna är intresserade av, eller den fråga som väljarna någonstans måste besvara, är hur mycket av den här teatern man är villig att leva med efter nästa val.
(Applåder)

I detta anförande instämde Nima Gholam Ali Pour (SD).

Anf. 30 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Herr talman! I dag debatterar vi ett antal förslag som handlar om att fler människor under längre tid, eller kanske för alltid, ska leva som papperslösa. Vi debatterar även förslag som innebär att tusentals människor som arbetar i Sverige och deras familjemedlemmar kommer att utvisas härifrån.

Vi i Miljöpartiet tycker att de här förslagen är dåliga, och vi yrkar därför avslag på dem.

Jag vill börja i frågan om spårbyte. Spårbyte handlar om att asylsökande som får jobb i Sverige kan få arbetstillstånd här utan att först åka tillbaka till sitt hemland, till exempel Afghanistan. Vi i Miljöpartiet tycker att det är en bra ordning att personer som kommer till Sverige och söker asyl inte först måste åka tillbaka till talibanernas Afghanistan för att få fortsätta att jobba på sitt jobb i Sverige. Därför tycker vi att spårbyte i grund och botten är en bra ordning.

Det är korrekt som flera debattörer har sagt att det också finns personer som missbrukar det här systemet för att helt enkelt lite snabbare få komma till Sverige och jobba. Det har utretts av Riksrevisionen, som också har rekommenderat flera åtgärder för att förhindra just fusket. Men precis som min kollega Jonny Cato från Centerpartiet redogjorde för tidigare i debatten behöver vi ju inte slänga ut barnet med badvattnet. Vi i Miljöpartiet tycker att vi ska rätta till det som är fel, täppa till luckorna och förhindra fusket. Men i grund och botten tycker vi att de som har kommit till Sverige och sökt asyl och under tiden som de är här har skaffat sig ett jobb inte ska behöva åka tillbaka till exempel till talibanernas Afghanistan för att därifrån söka arbetstillstånd för att kunna fortsätta att jobba på sina jobb i Sverige.

Vi tycker också i sammanhanget att det är väldigt anmärkningsvärt att regeringen inte har lyssnat på Lagrådets kritik. Lagrådet konstaterar att förslaget innebär att det avgörande för om en ansökan om spårbyte ska kunna förlängas för den som redan har ett sådant här uppehållstillstånd enligt den nuvarande bestämmelsen inte är vid vilken tidpunkt utlänningsansökan om tillfälligt uppehållstillstånd utan när Migrationsverket prövar ansökan. Lagrådet ifrågasätter utifrån ett likabehandlingsperspektiv lämpligheten av att låta en myndighets handläggningstider bli avgörande för om en ansökan ska behandlas enligt den nya eller den äldre lydelsen av lagen. Även rättssäkerhetsskäl talar för att en ansökan som har avslagits före ikraftträdandet bör kunna prövas av en domstol även om prövningen dröjer till efter att bestämmelsen har upphävts.

Vi tycker att det här är synpunkter som regeringen självklart borde ha tagit till sig även om man är oenig om spårbytet. Det innebär att personer nu kommer att utvisas från Sverige på skäl som är desamma som andra

Prot. 2024/25:82
12 mars

*Preskription av
avlägsnandebeslut,
avskaffande av spår-
byte och vissa frågor
om återreseförbud*

personer kommer att kunna få stanna på, detta enbart beroende på hur länge deras ärenden har blivit kvar hos Migrationsverket.

Herr talman! Tidigare i debatten påstods det från Moderaterna att vi inte alls bryr oss om de missbruk som finns av systemet. Jag tänker att det är helt i sin ordning att vara oeniga om saker och ha en saklig debatt i riksdagens kammare. Men när vi medvetet missförstår den vi inte håller med bidrar det i stället till en helt onödigt polarisering av en redan ganska polariserad debatt.

Jag skulle därför önska att vi gör vårt bästa för att förstå varandra, och det räcker med att läsa det första stycket i Miljöpartiets och Centerpartiets reservation för att förstå vad vi egentligen tycker.

Herr talman! Frågan om preskription och hur länge människor ska leva som papperslösa är kanske den mest centrala i det här betänkandet. I dag är det så att den som har fått avslag på sin asylansökan för att den inte har kunnat bevisa att det finns sannolika skäl för förföljelse i hemlandet efter fyra år har möjlighet att lämna in en ansökan på nytt. Nästan en fjärdedel av dem som gör det får då stanna i Sverige. Under de senaste åren är det alltså flera tusen människor som först har fått nej men som efter en ny prövning faktiskt har fått asyl och uppehållstillstånd. Migrationsverket har då konstaterat att det är farligt för dem att återvända och att de är i behov av skydd.

Vi har också många människor i Sverige som får avslag på sin asylansökan men som rent praktiskt aldrig får möjlighet att återvända. Under den tid som man är i Sverige med avslagsbeslut har man inte rätt att jobba, man har inte rätt att studera på en högre utbildning och man har heller inte rätt att få sin försörjning på något annat sätt, till exempel genom försörjningsstöd. Man hamnar i ett rättslöst limbo.

Med regeringens förslag kan detta limbo bli livslångt för de personer det gäller. Det finns sedan en tid tillbaka ett antal förslag i den så kallade limboutredningen som försöker att komma till rätta med några av de här bristerna när det finns praktiska verkställighetshinder och människor inte kan åka tillbaka, hur mycket de än medverkar. Det kan till exempel handla om att du inte får ett pass från ditt forna hemland. Så är fallet med en familj med tre barn som är födda i Sverige som jag har träffat flera gånger. De lever i Sverige i limbo år efter år, och barnen har blivit tonåringar här. Med det här förslaget kommer de att fortsätta att leva i limbo, kanske resten av sina liv. Kanske kommer snart andra generationen barn att födas in i papperslöshet i Sverige.

För mig och Miljöpartiet är det här helt oacceptabelt. Det strider mot barnkonventionens mest grundläggande rättigheter för barn. Det strider totalt mot varje ansats till barnets bästa. Även det faktum att det här innebär att man inte kan prövas mot den humanitära grunden gör ju att ännu fler barn kommer att leva hela sin barndom i Sverige i detta limbo. Det är oacceptabelt.

Därför har vi i Miljöpartiet, även om vi i första hand yrkar avslag, i andra hand ställt oss bakom Centerpartiets förslag om en ventil för uppehållstillstånd av humanitära skäl.

Herr talman! Ytterligare en komplicerande faktor är att Migrationsverket i dag i princip inte beaktar verkställighetshinder när man gör asylprövningen. Det tycker vi i Miljöpartiet är ett stort problem. Vet man redan från början att en person kommer att vara omöjlig eller närmast omöjlig att

verkställa till sitt hemland borde personen få ett uppehållstillstånd och få börja sitt liv, få tillstånd att arbeta och studera.

Det här måste verkligen ändras nu. Migrationsverket måste ta hänsyn till verkställighetshinder tidigare – annars kommer vi att få se ännu fler orimliga situationer där människor hamnar i limbo år efter år. Detta är förstås helt fruktansvärt för de individer som det handlar om. De kan bli runtflyttade mellan Migrationsverkets boenden från ett år till nästa utan att veta någonting om sin framtid och utan att kunna bestämma över den eller planera sitt liv.

Detta är också ett fruktansvärt slöseri med människoliv. Jag träffade en statslös palestinier som levt i Sverige i 13 år. Under en del av dessa 13 år hade han jobbat som personlig assistent, men när jag träffade honom hade han inte längre rätt att arbeta här. Vi har brist på duktiga personliga assistenter, och hans brukare önskade inget hellre än att han skulle få fortsätta. Men hans liv var i stället satt på paus. I väntan på vad? Fred? Frihet för det palestinska folket?

Om vi tittar på historien ser vi att det finns risk för att väntan blir fruktansvärt lång. Det är inte rättfärdigt. Människor ska inte behöva leva sitt liv utan grundläggande rättigheter, allra minst utan rätten att arbeta och försörja sig.

Vi ser också stora brister i behandlingen av verkställighetshinder. Detta blir nu den enda ventilen, men verkställighetshinder innebär inte en fullständig prövning. Detta omfattar inte den humanitära grunden. Det finns heller inte full möjlighet att överklaga dessa beslut, vilket skulle behövas för att det ska kunna kallas rättssäkert.

Summan av det här förslaget kommer att bli att skuggsamhället växer. Fler människor med skyddsbehov kommer att fortsätta leva i Sverige utan rättigheter och i enorm utsatthet. Den utsatthet som papperslösa i Sverige lever i är redan fruktansvärd, och denna regering vill göra det ännu värre. Det återstår att se vilken typ av angiverisystem man vill införa, men varje angiveribestämmelse kommer att göra att de människor som blir fast i limbo som papperslösa får ännu färre rättigheter än vad de har i dag.

För Miljöpartiets räkning yrkar jag bifall till reservation 1 och reservation 5. Vi hoppas att fler partier inser det fullständigt orimliga i en lagstiftning som försätter människor i ett moment 22 där de varken kan återvända eller får möjlighet att leva ett normalt liv med mänskliga rättigheter och där barn lämnas utan de rättigheter som barnkonventionen ska garantera alla barn. Barn som Murhaf Hamid, som föddes i Sverige och som levt här i tolv år, berövas möjligheten att få uppehållstillstånd på den humanitära grund som vi i Miljöpartiet har kämpat för och kommer att fortsätta kämpa för framöver.

Anf. 31 LUDVIG ASPLING (SD) replik:

Herr talman! I reservation 1 skriver Miljöpartiet att spårbytet – alltså den regel som gör att asylsökande som inte har några asylskäl har möjlighet att i stället bli arbetskraftsinvandrare – innebär att Sverige har stärkt sin kompetensförsörjning, inte minst inom välfärden.

Mot denna bakgrund skulle jag vilja fråga Annika Hirvonen: Hur många procent av spårbyttarna jobbar inom välfärden?

Prot. 2024/25:82

12 mars

*Preskription av
avlägsnandebeslut,
avskaffande av spår-
byte och vissa frågor
om återreseförbud*

Anf. 32 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Herr talman! Det är en jätteintressant fråga – vi kan ställa den till RUT och få siffror därifrån. Jag känner till många som arbetar inom äldreomsorgen, till exempel som undersköterska eller vårdbiträde.

Min uppfattning är att det är fel att människor som arbetar i Sverige i dag ska bli av med sitt uppehållstillstånd och tvingas åka till Afghanistan för att söka tillstånd att komma tillbaka till sitt jobb – faktiskt alldeles oavsett om de jobbar i äldreomsorgen, jobbar i butik eller har något annat yrke. Det är orimligt. Det är slöseri med människor och med kompetens.

Ärligt talat innebär det också fullständig livsfara att åka tillbaka till Afghanistan. Sverige utvisar många fler till Afghanistan än vad andra EU-länder gör. Dessa människor utsätts för en otrolig risk. Vi kan ju föreställa oss hur det skulle kännas att sätta sig på ett flyg som inte lever upp till EU-standard och åka till talibanerna och förklara för dem varför man har levt i Europa, västerniserats och inte alls följt de lagar och regler som talibanerna anser är moraliskt korrekta.

Miljöpartiet tycker att de spårbytare som arbetar i Sverige ska få stanna och fortsätta leva sitt liv här. Däremot finns det brister i systemet som behöver rättas till. Det finns personer som har utnyttjat detta i grunden helt rimliga system. Det är ett system som låter människor som har sökt asyl och fått jobb stanna och fortsätta jobba i Sverige utan att först åka till det hemland de är livrädda för och söka arbetstillstånd.

Miljöpartiet vill täppa till de brister som finns. Det finns redan en lista på förslag som Riksrevisionen har lagt fram. Låt oss genomföra dem!
(Applåder)

Anf. 33 LUDVIG ASPLING (SD) replik:

Herr talman! Miljöpartiet vill ha kvar spårbytet eftersom det ger kompetens inom välfärden. Jag frågade Annika Hirvonen hur många spårbytare som jobbar inom välfärden, men hon hade inte den blekaste aning. Detta är, om vi ska vara ärliga, normaltillståndet när man debatterar med miljöpartister.

Annika Hirvonen tycker vidare att vi ska fråga riksdagens utredningstjänst. Jag har dock goda nyheter: Det behöver vi inte göra. Svaret på frågan står på sidan 78 i Riksrevisionens granskning av spårbytet. Jag noterar att Annika Hirvonen själv tog upp denna granskning i sitt anförande. Hon har dock uppenbarligen inte läst rapporten, för då skulle hon veta exakt hur många som jobbar inom välfärden.

Jag tänkte att vi skulle gå igenom det här lite kort.

Städyrken är vanligast med 32 procent. Vi har absolut inget behov av att ta in städare från andra sidan jorden.

Den näst största kategorin är service, omsorg och säkerhetsarbete. Här ingår personer som jobbar inom välfärden. Det är väl företrädesvis vårdbiträden, eftersom man inte kan få en yrkeslicens översatt när man byter spår. Låt oss anta att dessa tre kategorier är lika stora. Det skulle betyda att det är 5 procent av spårbyterna som jobbar inom välfärden.

År 2023, som är det senaste året vi har fullständiga siffror för, var det 575 personer som fick byta spår. Det betyder att vi pratar om 28–30 vårdbiträden som kommer via spårbytet. Har Annika Hirvonen någon aning om hur många vårdbiträden som finns i Sverige? Jag tar det som ett nej. 73 000 personer jobbar inom denna yrkeskategori i dag. Jag har själv varit

vårdbiträde tidigare i mitt liv, så jag vet ungefär vad det handlar om. Tror Annika Hirvonen att den svenska välfärden skulle överleva om vi skulle förlora 28 personer av 73 000?

Anf. 34 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Herr talman! Om man är sverigedemokrat bryr man sig bara om svenskar och den svenska välfärden. Man struntar helt i individerna där bakom. Man struntar i dem som blir av med sin hemtjänstpersonal. Äldreomsorgen i Umeå blev till exempel redan i november av med 50 personer och har svårt att hitta någon som kan ersätta dessa personer. Det är svårt att hitta folk som vill jobba där. Man struntar i dessa individer, deras barn och de personer som de lever med, som också blir utvisade härifrån.

Jag fattar verkligen inte hur man kan tycka att det är rimligt att utvisa en massa människor när vi har brist på medarbetare i välfärden. De kan visserligen – möjligen – få komma tillbaka till Sverige om de söker jobb från utlandet.

Herr talman! Vi har helt olika utgångspunkter. Miljöpartiet värnar både individerna, välfärdssystemen och företagens kompetensförsörjning. Den politik som Tidöregeringen bedriver vad gäller arbetskraftsinvandring och spårbyte slår mot alla dessa. Den slår mot välfärden och svenska företag. Den slår sönder livet för individer, både för dem som tvingas ut ur landet och för de kollegor och brukare i äldreomsorgen som blir av med sina medarbetare. Det här är en politik som är ekonomiskt korkad för Sverige. Vi blir fattigare som land av den. Den minskar också tillväxten. För mig är det en obegriplig politik.

Anf. 35 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD):

Herr talman! Den proposition som vi nu debatterar handlar om ett av stegen i att se till att migrationspolitiken anpassas till vad som är möjligt att hantera för Sverige. En viktig del i denna anpassning är en reglerad och trovärdig nivå på invandringen till Sverige, men också att återvändandet är effektivt och att det är klart att ett nej är ett nej. Efter en rättssäker prövning ska en asylsökande som fått ett utvisningsbeslut vara skyldig att lämna landet, men i dagens Sverige ser vi många exempel på att personer stannar kvar efter nekande beslut.

Herr talman! Den proposition som vi har på bordet i dag innebär nya regler om när ett avlägsnandebeslut upphör att gälla. Enligt dagens regler gäller ett avlägsnandebeslut i fyra år efter att beslutet vinner laga kraft och därmed inte längre kan överklagas. När sedan beslutet har slutat gälla har man möjlighet och rätt till en ny fullständig prövning av frågan om uppehållstillstånd.

Den här ordningen skapar en bas och en drivkraft för att inte följa beslutet om att lämna Sverige utan i stället hålla sig undan verkställighet trots att man fått sina skäl prövade och fått ett avslag. I dagens system ges det nämligen en ny möjlighet att få sin sak prövad när det tidigare beslutet upphör att gälla.

Dagens ordning innebär också att samma ansökan kan behöva prövas på nytt av Migrationsverket och domstolarna flera gånger även om det inte framkommit några nya omständigheter som egentligen motiverar att frågan prövas på nytt. När ett avlägsnandebeslut preskriberas behöver också

Prot. 2024/25:82
12 mars

*Preskription av
avlägsnandebeslut,
avskaffande av spår-
byte och vissa frågor
om återreseförbud*

*Preskription av
avlägsnandebeslut,
avskaffande av spår-
byte och vissa frågor
om återreseförbud*

myndigheternas återvändandearbete avbrytas. Denna process innebär alltså ett ineffektivt nyttjande av resurser.

Som nämnts tidigare under debatten görs cirka 25 procent av alla ansökningar om asyl av personer som redan har fått beslut om avslag och därmed ska lämna Sverige men för vilka beslutet har upphört att gälla på grund av att det preskriberats.

I propositionen framhålls att dagens regelverk kan leda till att familjer med barn försöker undvika verkställighet genom att undandra sig kontakt med myndigheterna, vilket i sin tur riskerar att medföra att barnen och den övriga familjen lever under väldigt pressade förhållanden under lång tid. Enligt min mening är det angeläget att reglerna ändras så att basen och incitamentet för att undvika verkställighet tas bort.

Herr talman! Debatten har visat på vad som är uppe till förändring. Den första förändringen är att ett avlägsnandebeslut ska upphöra att gälla efter fem år i stället för fyra år och att denna tid börjar löpa efter att den asylsökande lämnat landet i enlighet med beslutet. Vi förlänger alltså preskriptionstiden med ett år. Men den viktiga skillnaden – och den tydliga signalen till alla som söker asyl – är att avlägsnandebeslutet aldrig kommer att preskriberas så länge man stannar kvar i Sverige efter att ha fått ett nekande beslut. Det kommer alltså inte längre att finnas några skäl att hålla sig undan i Sverige ett antal år i syfte att få till stånd en ny prövning av uppehållstillståndet. Förändringen innebär också att man lämnar Sverige enligt det fattade beslutet, vilket betyder att den asylsökande måste åka till det land som bestämts av myndigheterna.

Herr talman! Propositionen innehåller också nya regler vad gäller återreseförbud. I samband med att en asylsökande får beslut om att han eller hon ska lämna landet kan det också bestämmas att man får en viss tid på sig att följa beslutet frivilligt. När det har bestämts en sådan tid för frivillig avresa men utlänningsen inte har lämnat Sverige inom den tiden får det beslutas om återreseförbud. Det innebär ett förbud att återvända till Schengenområdet inom en viss tid.

Återreseförbudet bestäms i dag till ett år i en sådan situation. Det är en betydligt kortare tid än i andra fall där man beslutar om återreseförbud. I propositionen föreslås därför att återreseförbudet ska få bestämmas till fem år, även när en tid för frivillig avresa inte har följts, eller längre om utlänningsen utgör ett allvarligt hot mot allmän ordning och säkerhet.

Herr talman! Ytterligare en förändring som genomförs med denna proposition är att systemet med spårbyte avskaffas. Huvudregeln i dag är att uppehållstillstånd ska sökas och beviljas före inresa till Sverige, men det finns undantag. Ett sådant undantag i dagens system är att den som fått avslag på en asylansökan under vissa förutsättningar kan få uppehållstillstånd för arbete utan att behöva lämna landet. Detta undantag kallas spårbyte.

Tanken när spårbytet infördes var att den som etablerat sig på den svenska arbetsmarknaden under asylprocessen men fått avslag inte skulle behöva återvända till sitt hemland för att få arbetstillstånd utan kunna göra ansökan i Sverige. Men det har tyvärr visat sig, som har nämnts i debatten och bland annat i Riksrevisionens analys, att möjligheten till spårbyte medfört stora risker för fusk och missbruk. Många av dem som ansöker om spårbyte kommer från länder som anses vara så kallade säkra ursprungsländer, vilket innebär att personer därifrån oftast inte har rätt till

asyl. Detta tyder på att asylsystemet utnyttjas av personer som vill ha tillgång till den svenska arbetsmarknaden.

Möjligheten till spårbyte innebär också att slutpunkten i asylprocessen blir otydlig. Det finns en risk för att ett nej inte uppfattas som ett nej, vilket påverkar återvändandearbetet negativt. Det kan även leda till att människor utnyttjas och far illa på arbetsmarknaden. I propositionen föreslås därför att systemet med spårbyte tas bort.

Herr talman! Det är relevant att den som vill arbeta i Sverige ska använda det regelverk och det system som gäller för arbetskraftsinvandring. Det är också en viktig punkt för att få en hållbar och långsiktig migrationspolitik. Vi kristdemokrater yrkar således, liksom en majoritet i utskottet, bifall till propositionens förslag och därigenom också avslag på alla motionsyrkanden.

Jag kan slutligen konstatera att denna debatt med sina replikskiften är en repris av hur det sett ut i denna kammare under merparten av denna mandatperiods debatter.

Regeringen genomför den nödvändiga kursändringen för migrationspolitiken. Dagens proposition understryker att man ska ha rätt att söka asyl men att ett nej är ett nej och ska efterlevas i praktisk handling. Hittills har regeringens föreslagna förändringar vad gäller migration oftast haft stöd från Socialdemokraterna i denna kammare, och dagens proposition är ytterligare ett exempel på detta. Den får fullt stöd från Socialdemokraterna.

Men liksom i tidigare debatter är övriga oppositionspartier i olika grad motståndare till de förändringar som föreslås. Detta betänkande och replikskiftena visar om så mycket annat att oppositionen inte har en samlad linje. Vänstern, Centerpartiet och Miljöpartiet är på olika sätt mot att förändra migrationspolitiken i den riktning som krävs för vårt land, medan Socialdemokraterna vid många beslut följer regeringens inriktning.

Man kan fråga sig vad som kommer att vara inriktningen efter ett eventuellt regeringsskifte 2026, som förhoppningsvis inte sker. Den ovissheten fortsätter.

Jag kan konstatera att Ola Möller som socialdemokrat varit stolt och självsäker i debatten – S är som vanligt grunden till allt gott som kommit i beslut på migrationsområdet. Men man kan då fråga sig: Vad var det som gjorde att Socialdemokraterna inte genomförde detta under de åtta åren i Rosenbad, när de hade möjligheten? Vad hindrade dem? Vi kan väl konstatera att replikskiftena i dag kanske ger en del av svaret. Man vill, men man kan inte.

Det finns klara besked från partikamrater till Ola Möller. Lawen Redar konstaterade för över ett år sedan att vi hade fel kurs i migrationspolitiken och att den behöver ändras. Man kan verkligen fråga sig: Vad blir verkligheten om S får ansvar igen?

Herr talman! Vi kristdemokrater tillhör den majoritet i Sverige som kommit fram till att Sveriges migrationspolitik behöver förändras. Vi ser nu hur regeringen genom beslut och utredningar levererar utifrån det förtroende som gavs i valet 2022.

Anf. 36 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Herr talman! Några av de grupper som kommer att drabbas extra hårt av regeringens förslag att människor kan bli papperslösa ett helt liv är per-

soner för vilka det redan finns konstaterade rättssäkerhetsbrister i asylprocessen.

Jag förstår att det är väldigt många komplicerade ord här för er som inte har följt debatten. Men kort och gott handlar det om konvertiter, hbtqi-personer och barn. Det är några av de sårbara asylsökande för vilka vi vet att det finns rättssäkerhetsbrister.

RFSL:s utredning visar till exempel att Migrationsverket ställer höga krav på en persons förmåga att i ord ge uttryck för sina tankar och känslor när man insåg att man till exempel var homosexuell. Det handlar också om skam och skuld-känslor för att man ska kunna få asyl och skydd från förföljelse i hemlandet.

För konvertiter är det samma sak. Det räcker inte med ett engagemang i till exempel en kyrka för att visa att man är kristen eller intyg från pastorer och präster. Det tillmäts knappt något bevisvärde alls. Det är den asylsökandes berättelse och förmågan att sätta ord på tankar och känslor när man kom till insikt om sin nya tro som avgör.

Därför finns just de här personerna ofta bland dem som får asyl efter fyra år och preskription av det första asylbeslutet. Efter fyra år utan förtryck har de haft en helt annan möjlighet att ha talat med andra. De har fått en vokabulär för allt det som var förbjudet. Hur ser Kristdemokraterna på den gruppens ökade utsatthet?

Anf. 37 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD) replik:

Herr talman! Vi delar båda engagemanget för den här gruppen. Jag kan dock konstatera att Annika Hirvonen ingick i sju av åtta års stöd till den regering som hade ansvaret för att se till att det skulle ske en rättssäker prövning, ansvaret för att se till att människor inte hamnar i ett skuggsamhälle och ansvaret för att se till att barn inte ska behöva vara rädda på morgonen för att bli upptäckta på grund av att de befinner sig olagligt i landet.

Man kan konstatera att under de sju åren kom vi inte vidare på den fronten. Jag kan med stolthet säga att vi nu tar nya steg. Statskontoret visade i sin rapport att rättssäkerheten inte är jämlik och tillräcklig för just de grupper som nämns, konvertiter och hbtqi-personer.

Jag kan konstatera att under hela förra mandatperioden påpekade min företrädare i socialutskottet Hans Eklind att de frågorna var viktiga att lyfta fram. Men det blev inte en majoritet till beslut, för regeringen ville inte genomföra det.

Nu kan vi konstatera att det i regleringsbrevet till Migrationsverket tydligt står att rättssäkerheten ska förbättras för just de grupperna. Det står uttryckligen. Det har vi lyckats åstadkomma efter våra år i regeringen.

Jag kan konstatera att det är viktigt att det är en rättssäker prövning. Det ska ske en prövning där man får sina asylskäl prövade. Får man ett ja får man stanna, får man ett nej ska man återvända till det land man kommer från.

Det kommer att vara vanskligt att se in i en människas inre och värdera om den är en konvertit. Det behöver Sverige bli mycket bättre på. Vi behöver våga tala mycket mer om hur till exempel tro verkar i ett liv.

Anf. 38 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Herr talman! I det är vi överens, Ingemar Kihlström. Problemet är att det lagförslag som ni nu lägger fram från Kristdemokraterna, Moderaterna och Liberalerna innebär att de personer som inte blir trodda och som felaktigt får ett nej i framtiden inte kommer att ha en andra chans.

Det slår särskilt hårt mot dessa grupper, mot konvertiter och hbtqi-flyktingar. Vi vet att efter fyra år i Sverige i trygghet och i frihet från förtryck har man en större chans att ha tillägnat sig ordförandet för att förklara och bevisa för Migrationsverket vem man är.

En ytterligare grupp som verkligen kommer att berövas sina rättigheter med förslaget är barn. Med förslaget kommer barn att kunna födas i Sverige och leva ett helt liv i limbo och bli permanent papperslösa.

Jag ställde frågan till Socialdemokraterna. De sa att de tycker att det är okej att barn ska kunna leva ett helt liv som papperslösa, födas och dö på Migrationsverkets boenden, om inte Migrationsverket kan verkställa besluten.

Jag frågar Kristdemokraterna detsamma. Tycker Kristdemokraterna att det är rimligt att barn som är födda i Sverige och uppvuxna här inte vid 12 eller 15 års ålder ska kunna få uppehållstillstånd på humanitära grunder?

Tycker Kristdemokraterna att personer som får avslag, men för vilka beslutet om att de ska återvända till sitt hemland aldrig kan verkställas, ska kunna födas och dö på Migrationsverkets återvändandecenter?

Hur många generationer papperslösa tycker Kristdemokraterna att vi kan ha i det här landet?

Anf. 39 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD) replik:

Herr talman! Jag kan konstatera att efter åtta års regerande med Socialdemokraterna, med sju års stöd av Miljöpartiet, har vi en situation där uppemot 100 000 personer lever i ett skugg- och parallellsambälle.

Det är inte värdigt ett land att barn ska vara otrygga. Jag tycker inte att det är en bra situation att gömma sig i fyra år, att varje gång det knackar på dörren vara rädd att man ska ryckas upp från sin tillvaro.

Det handlar om att vi ska ha en migrationspolitik och ett system som främjar att man får sin sak prövad. Det är vi helt överens om. Vi behöver ha en rättssäker prövning av asylskäl.

Vi fattar i den här kammaren beslut om en politik som innebär: De här får rätt att stanna, och de här måste återvända. Det måste också följas i praktisk handling.

Vi har nu ett system som uppmuntrar till att man gömmer sig, med den otrygghet och risk för utnyttjande som gäller för alla. Vi kan alltid spekulera över vilken lön man kan få om man lever här i skuggsambället och inte ska vara här.

Naturligtvis ska vi se till att människor återvänder. Det behöver vi göra mycket mer. Vi kan konstatera att efter åtta år med Socialdemokraternas regering nådde vi inte fram. Nu tar vi trevande steg och hittar vägar där vi använder både EU:s och vårt eget bistånd för att se till att landet tar emot.

Det är också viktigt att understryka att det är ett föräldraansvar. Om man kommer till ett land, söker asyl och får ett nej, är inte föräldraansvaret då att skapa en tryggare tillvaro för sina barn?

Jag kan inte se att det är att skapa en situation som är säker när man i fyra år gömmer sig i ett skuggsamhälle. Vi skapar en situation där människor återvänder till ett land och kan söka ny asyl. Det finns alltså möjlighet att få en prövning igen.

Anf. 40 TONY HADDOU (V) replik:

Herr talman! Det är inte bra att gömma sig, sa ledamoten precis. Jag håller med. Det är bara det att efter fyra år får 21–29 procent uppehållstillstånd i Sverige.

Ponera att du är en kvinna från Iran som fick avslag, trots att du vet att du kommer att dödas så fort du landar i Iran. Du gömmer dig i fyra år och har chansen att få uppehållstillstånd.

Så rättsosäker är svensk migrationspolitik. Det är därför människor gömmer sig. Det är en liten ventil vi har i migrationspolitiken. Nu tar man bort den och gör människor till permanent papperslösa. Det tycker jag är en skam. Jag vill ändå fråga ledamoten: Vilka belägg har ledamoten för att fler nu kommer att avlägsna sig?

När det gäller den här lagstiftningen har utredare av förslaget själva sagt att det inte går att uppskatta om den kommer att ha någon effekt på ett ökat återvändande. Studier på området visar på motsatt effekt. Advokatsamfundet beskriver att deras advokaters klienter är tydliga med att människor ändå kommer att vara kvar i landet. Röda Korset beskriver att människor inte kommer att lämna landet. Regeringens förslag presenterar inget stöd för påståendet att incitamenten att återvända ökar. Asylrättscentrum, med 30 års erfarenhet, säger att det här inte kommer att funka.

Det enda som kommer att hända i och med lagförslaget är att människor kommer att leva som permanent papperslösa i Sverige, och detta på grund av regeringen, Sverigedemokraterna och Socialdemokraterna, som fördjupar och förvärrar skuggsamhället.

Frågan är: Varför? Forskning säger att det inte funkar, kunskap säger att det inte funkar och erfarenheter och studier säger att det inte funkar. Varför gör man så här mot människor?

Anf. 41 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD) replik:

Herr talman! Tack så mycket, Tony Haddou, för engagemanget i frågan!

Vi delar inte synen på detta. Man kan konstatera att det system vi har i dag, där människor kan söka en ny asylprövning efter fyra år, efter åtta år och efter tolv år, skapar ett system där människor, både vuxna och barn, lever i ett skuggsamhälle utan just de rättigheter som Tony Haddou talar om.

Ett system som främjar att man får sin sak prövad igen trots att sakförhållandena inte har ändrats motiverar självklart personer. Man behöver inte lämna landet. Man kan leva i skuggsamhället och få sin sak prövad igen och återigen.

Med detta förslag, som vi har en stor majoritet för i den här kammaren, ger vi klara besked. Det blir en rättssäker prövning med ja eller nej till asylskäl. Om man får ett nej ska man lämna landet och kanske Schengenområdet. Man kan få ett återreseförbud. Detta hindrar inte att man kan söka asyl igen om förhållandena ändras.

Vi kan konstatera att av de asylsökande vi har i Sverige i dag är det 25 procent som ursprungligen får ett ja och 75 procent som får ett nej. Av dem som hanteras är det alltså ungefär en fjärdedel som återansöker.

Vi är en stor majoritet i kammaren som ser att vi behöver göra en förändring. Den politik vi har fört under lång tid har inte löst problemet, utan den har skapat ett skuggsamhälle.

Jag skulle kunna ställa en fråga tillbaka till Tony Haddou. Tonys parti stöder Socialdemokraterna. Om det skulle bli en annan regering – är ert krav för att ge den stöd att man vänder tillbaka till den politik som vi har i dag och som kommer att ändras den 1 april?

Anf. 42 TONY HADDOU (V) replik:

Herr talman! Vi driver Vänsterpartiets migrationspolitik. Det kan inte komma som en chock för ledamoten.

Problemet är inte främjandet av att stanna kvar. Problemet är att människor inte kan återvända och förblir i skuggsamhället. Det är det som är det stora problemet.

Vi delar inte synen på detta, som ledamoten säger. Min syn utgår från den forskning, de erfarenheter, de studier och den kunskap som finns på området. Alla remissinstanser har sagt att det här inte funkar utan i stället pressar ut människor i papperslöshet. Människor kommer inte att återvända på grund av förslaget, utan de hamnar i stället i permanent papperslöshet. Förslaget fördjupar och förvärrar det skuggsamhälle vi har i Sverige.

Det här är helt enkelt obegripligt. Jag hör retoriken om att nej ska vara ett nej. Men så ser inte verkligheten ut! Ett exempel är flickor och kvinnor från Afghanistan, som först fick ett nej. Men över natten fick de amnesti; det blev ett ja. Omständigheter ändras. Så är det.

För att ytterligare visa att detta inte funkar kan jag säga att regeringen redan har prövat det. Under förra mandatperioden tog man bort LMA-lagstiftningen och förändrade och stramade åt den så att asylsökande som får utvisningsbeslut blir av med boende, försörjning och studier. De blir av med allting och hamnar helt och hållet utanför systemen.

Det gjorde inte att vi fick färre papperslösa i Sverige. Det blev tvärtom okontrollerat, och man visste inte längre var människor bodde. Det var väldigt dumt att göra så här, för man hade inte längre någon koll på människor.

Studier har alltså visat att detta inte funkar. Polismyndighetens chef för gränspolissektionen och Migrationsverkets tidigare processledare för återvändande har uttryckt att ändringen av LMA har försvårat verkställighetsarbetet eftersom myndigheter tappar kontakt med människor. Och det vi röstar om i dag kommer att göra att man tappar kontakten helt och hållet med människor eftersom de blir permanent papperslösa.

Anf. 43 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD) replik:

Herr talman! Det som Tony Haddou konstaterar är korrekt. Vi tycker olika. Och det ska man göra i den här kammaren. Våra argument ska brytas.

Vi är en stor majoritet som konstaterar att den migration vi har haft i vårt land har varit för stor. Vi behöver anpassa oss till den nivå som vi kan integrera. Det ska vara en långsiktigt hållbar migrationspolitik.

Nu styr vi om skeppet. Vi skapar asylansökningscenter. Vi ser till att det blir en kort process när man söker asyl. Sedan får man sitt besked, och om det blir ett nej ska man återvända. Här behöver Sverige bli bättre på att både hjälpa människor, motivera dem och se till att de återvänder.

Vi kan inte ha ett system som det i dag, som på något sätt skapar en bas för människor att hålla sig undan och gömma sig med sina barn – med den otrygghet och risk för utnyttjande som det innebär – i väntan på en ny chans att söka trots att ingenting har förändrats.

Alla de hundratusen människor vi nu diskuterar kommer exempelvis inte från Afghanistan. Vi kan konstatera att vi har ett system som premierar att människor stannar i Sverige och söker asyl på nytt och på nytt igen. Då lever man i ett skuggsamhälle utan rättigheter.

Vi vill skapa klara direktiv, och vi ser också att förändringarna nu ger resultat. Sveriges asylmottagning är betydligt lägre nu än den var under de åtta år som vi hade en annan regering. Vi tar de steg som behövs. Vi är inte överens, Tony Haddou, men vi kommer att fortsätta vårt förändringsarbete.

Anf. 44 PATRIK KARLSON (L):

Herr talman! Vi börjar nu närma oss slutet på debatten gällande propositionen som behandlar frågor om förlängd preskription av avlägsnandebeslut, avskaffande av spårbyte och vissa frågor om återreseförbud.

Herr talman! Låt mig börja med preskriptionsfrågan. Nuvarande ordning säger att ett lagakraftvunnet utvisningsbeslut upphör efter fyra år, oavsett om personen har lämnat landet eller ej. Den som håller sig undan myndigheterna har därmed kunnat vänta ut systemet för att sedan ansöka på nytt. Det är inte en rimlig ordning att den som trots myndighetsbeslut och stannar i Sverige vid ett avslag får en ny prövning efter enbart några år.

Konsekvensen av detta har blivit att människor tvingas leva gömda i ett skuggsamhälle i hopp om att avvisningsbeslutet ska preskriberas och förutsättningarna förändras vid en ny prövning. Den situationen är som sagt inte hållbar, vare sig för individen i längden eller för samhället i stort.

Med det nya förslag vi nu går fram med börjar preskriptionstiden i stället löpa först från den dag personen faktiskt lämnar landet, och den gäller sedan i fem år. På så vis tar vi bort de incitament som i dag finns att gå under jord för att invänta en automatisk preskription.

Åtgärden har en klar signalverkan: Om man har fått avslag på sin asylansökan är det meningen att man ska återvända. Samtidigt upprätthålls de rättssäkra ventiler som faktiskt finns för verkställighetshinder. Det kan exempelvis handla om en allvarlig sjukdom eller nya, väsentliga skyddsskäl som har tillkommit efter beslutet. Därmed kan de särskilda omständigheterna hanteras utan att vår migrationsrätt öppnar upp ett stort kryphål för den som mer eller mindre väljer att ignorera Sveriges lagstiftning.

Att tydliggöra att avslag betyder avslag skapar mer raka besked för den enskilde samtidigt som våra myndigheter får bättre möjligheter att följa upp besluten. Framöver kan resurser i stället i större omfattning läggas på att hjälpa dem som har rätt till skydd samt på ett bättre mottagande.

Herr talman! Jag kommer så till frågan om avskaffande av det så kallade spårbytet. När denna möjlighet infördes 2008 var tanken att den skulle vara en ventil för individer som under tiden i asylprocessen etablerat sig

på arbetsmarknaden. De skulle därmed kunna byta spår från asyl till arbetstillstånd. Man trodde då att detta skulle ske i väldigt liten omfattning, men när vi tittar på det nu ser vi att utfallet blev något helt annat. Det blev mycket större än vad man förutspådde från början.

Detta har tidigare debatterats i denna kammare utifrån en rapport från Riksrevisionen, där man pekade på flera risker: att den enskilde blir utnyttjad på arbetsmarknaden, att själva asylprocesserna dras ut i onödan samt att man helt enkelt tar in lågkvalificerad arbetskraft asylvägen, trots låga eller inga skyddsskäl.

Genom att vi nu avskaffar detta spårbyte undviker vi att asylprocessen används för andra syften än just att söka asyl. Vill man komma till Sverige för att arbeta kan man nu i stället söka tillstånd via den reguljära arbetstillståndsmarknaden, på samma sätt som alla andra arbetskraftsinvandrare.

Herr talman! Den tredje delen av propositionen handlar om återreseförbud i vissa fall. Huvudregeln i dag är att om man inte lämnar Sverige inom den av myndigheten meddelade frivilliga tidsfristen meddelas ett återreseförbud på ett år. Regeringens nya ordning innebär att återreseförbudet tydligare ska kunna uppgå till fem år, eller mer om personen anses vara ett allvarligt hot mot allmän ordning eller vår säkerhet.

I stället för dagens procedur där ettåriga återreseförbud gäller i samtliga fall blir det nu en proportionerlig prövning utifrån en individuell bedömning. Det kan till exempel handla om hur länge det är rimligt att förbudet ska gälla. Om personen har utgjort en säkerhetsrisk eller tidigare brutit grovt mot återresevillkor ska man numera kunna ha ett längre förbud. En sådan nyanserad bedömning med tydligare ramar ökar både effektiviteten och rättssäkerheten.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag passa på att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 45 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Herr talman! När man lyssnar på Liberalerna och de andra regeringspartierna blir det väldigt tydligt att de tror att det är väldigt enkelt – att verkligheten ser ut som att om man får ett avslag och inte har möjlighet att söka på nytt kommer man automatiskt att lämna Sverige.

Verkligheten är mycket mer komplex än så. Bara nu under debattens gång fick jag ett mejl från en man som berättade om en vän som blivit utvisad tre gånger till tre olika länder. Varje gång tvingades man ta med honom tillbaka till Sverige, för inget land accepterade att ta emot honom. Familjen lever nu på försörjningsstöd. Barnen är födda här. Han får inte jobba. Situationen är fullkomligt desperat och orimlig. Enorma kostnader har gått åt för dessa flygresor.

Den här mannen är inte ensam. Det finns många asylsökande som fått nej, blivit kvar år efter år hos Migrationsverket – alltså många gånger utan att gömma sig – och försökt ta sig till sina hemländer. Ändå går det inte.

Statistiken visar att det inte är så att ett nej alltid är ett nej. I nästan en fjärdedel av fallen de senaste åren har personer fått asyl eller uppehållstillstånd i Sverige efter preskription. När det gått fyra år har de alltså kunnat visa att det är livsfarligt att återvända till hemlandet.

Med regeringens politik kommer fler människor att hamna i ett livslångt limbo. Det är orimligt.

Anf. 46 PATRIK KARLSON (L) replik:

Herr talman! Jag upplevde inte detta som någon fråga utan kanske mer som ett konstaterande.

Det vi kan konstatera efter denna långa debatt, som nu har pågått i två och en halv timme, är att oppositionen hela tiden hävdar att tidsbegränsad giltighet för ett avvisningsbeslut är ett skydds nät för dem vars hemlands-situation förvärras eller som kan finna nya humanitära skäl. Men låt oss också komma ihåg att de lagar vi redan har, vilka redovisas i propositionen, med särskilda regler om verkställighetshinder gör att nya, relevanta skäl för uppehållstillstånd kan prövas. Vi saknar inte de juridiska mekanismerna i dag. Uppstår det nya skäl kan man få sin sak prövad.

Problemet med automatisk preskription är att det uppmuntrar människor att undvika våra myndigheter. Man gömmer sig, väntar fyra år och hoppas på en ny prövning utan att några faktiska omständigheter har ändrats. Det i sig är väl inte rättssäkert. Det är väl snarare att undergräva tydliga, lagakraftvunna beslut.

Vi måste ha transparens och förutsägbarhet i vårt system. Vårt förslag främjar just detta. Beskedet är att ett avslag ska vara ett avslag. Det står fast om inga nya omständigheter tillkommer. På så sätt samlar vi våra gemensamma resurser till att faktiskt hjälpa dem med verkligt skyddsbehov, snarare än att fortsätta i samma gamla hjulspår som egentligen bara har gynnat en sak, nämligen skuggsamhället.

Anf. 47 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Herr talman! Om vi tittar på bestämmelsen om verkställighetshinder, som Liberalerna alltså ser som ventilen, kan vi konstatera att den inte omfattar den humanitära grunden. Om du till exempel är ett barn som fötts i Sverige och har levt i Sverige i många år, kanske ända upp till högstadie-åldern, kommer du att bli permanent papperslös med den här lagen.

Varför röstar Liberalerna nej till förslaget att det ska finnas en sådan humanitär ventil i alla fall för barn, som aldrig har valt någonting i fråga om var de ska födas eller vilket land som ska vilja ha dem?

Om vi också tittar på rättssäkerheten i prövningen om verkställighetshinder ser vi att den brister. Det finns en utredning med många förslag för att täppa till några av de luckor som gäller praktiska verkställighetshinder. Vi från Miljöpartiet menar att en central fråga är att dessa prövningar alltid måste kunna överklagas till domstol. Så är inte fallet i dag. Då uppfyller vi inte de grundläggande kraven på rättssäkerhet.

Det finns många saker man skulle kunna göra om man liksom Liberalerna vill ta bort möjligheten till preskription men ha ventiler för alla de fall där det antingen blev fel från början eller där omständigheterna förändrats så att människor faktiskt behöver asyl. Varför röstar Liberalerna nej till det? Tycker Liberalerna till exempel, som Socialdemokraterna tog upp, att barn ska kunna födas i Sverige och leva ett helt liv här i papperslöshet?

Anf. 48 PATRIK KARLSON (L) replik:

Herr talman! Jag vill betona att jag tror att det mänskliga lidandet blir större av att vi signalerar att den som gömmer sig eventuellt kan få stanna efter några år trots att man fått avslag på sin asylansökan. Om vi hela tiden ger sken av att det bara är att vänta tills beslutet går ut, om den mentaliteten

blir en fungerande strategi, uppmuntrar vi bara människor att gå under jord och hamna i ett skuggsamhälle där risken för exploatering i olika former är ofattbart stor. Det är inte en rimlig väg framåt.

Det vi nu i stället erbjuder är en tydlig process där den som faktiskt har skyddsskäl eller starka humanitära omständigheter kan få dem prövade. Då har vi det här systemet med verkställighetshinder, precis som jag och många andra i debatten tidigare har nämnt. Men saknar man skäl att vara här ska man återvända. Det är en oerhört viktig princip.

Då är det viktigt att vi gör det så rätt, så tydligt och så tidigt som möjligt för den som får sin asylansökan prövad.

På så vis minimerar vi det långvariga lidandet för dessa individer, som ledamoten ger uttryck för och som jag sympatiserar med. Men när vi knyter preskriptionstiden till den faktiska utresan blir det ett effektivare återvändande, och det blir enklare att planera. Just detta blir i förlängningen mer humant.

Anf. 49 TONY HADDOU (V) replik:

Herr talman! Debatten är en aning obegriplig. Regeringsföreträdarna vägrar att se problemet. Nu hörde vi exempelvis att återvändandet ska effektiviseras genom att öka incitamenten, och så vidare. Men med vilka belägg?

Jag har ställt denna fråga till två regeringsföreträdare, och nu till den tredje, och jag får inga svar. Betänkandet och utredaren visar inga belägg för att effektivisering ökar incitamenten. Regeringen har inte presenterat något. Det enda som finns är en retorik som inte har någonting med verkligheten att göra.

Det finns forskning och decennier av erfarenhet som säger att detta inte funkar. Man har provat alla dessa åtstramningar år efter år. Man har provat att strama åt LMA många gånger, och det har inte blivit bättre. Den i dag fyraåriga preskriptionstiden var tidigare två år, och att förlänga den har inte heller hjälpt. Åtstramningen fungerar inte.

Forskning och erfarenhet säger att människor riskerar att dra sig längre bort från samhället. Ledamoten säger att om man får ett avslag ska man utvisas. Jag har tidigare ställt följande fråga till regeringsföreträdare men inte fått svar: Människor som har levt här i sex, åtta, tio, tolv eller sexton år med ett nej, men som ändå inte kan återvända – vad ska de göra?

Anf. 50 PATRIK KARLSON (L) replik:

Herr talman! Det har sagts flera gånger under debatten men tål att upprepas igen, nämligen att det nuvarande systemet med automatisk preskription efter fyra år oavsett om personen har lämnat landet eller ej signalerar att det i praktiken lönar sig att hålla sig gömd.

Men vem gagnar detta? Ja, inte är det de individer som tvingas leva utan rättigheter. Inte heller samhället, som tappar kontroll över vilka som vistas här. Definitivt inte våra myndighetsprocesser och vår lagstiftning, som undermineras totalt när beslut inte efterlevs.

Precis som ledamoten nämner här förändras saker och ting i vår omvärld, och det kan gå fort. I de fall det utbryter en konflikt eller ett regelrätt krig mellan olika länder får ett utvisningsbeslut omprövas. Det medger lagstiftningen.

Vad är Vänsterns alternativ? Det känns snarare som att ni vill ha en form av öppna gränser. Är det kommande regeringsalternativets förslag till migrationspolitik att det inte ens ska finnas någon asylprocess, utan den som vill får komma hit? Det blir konsekvensen av det som sägs.

Anf. 51 TONY HADDOU (V) replik:

Herr talman! Jag tycker att vi ska se på frågan på ett seriöst sätt. Vänsterpartiet har aldrig gett uttryck för det. Jag presenterade tidigare i debatten praktiska verkställighetshinder. Man måste ha större chans att beviljas uppehållstillstånd om man inte kan utvisas. Problemet är att regeringen inte går med på det. Det är Vänsterpartiets politik. Då var det klarlagt.

De bortförklaringar vi har hört i snart tre timmar är dåliga. Berätta i stället vad människor ska göra om de vistas här i 16 år och inte kan utvisas. Det är ingen regeringsföreträdare som vill ta ansvar för skuggsamhället. Man sysslar med en retorik, men man för en politik som tvingar ut människor i permanent papperslöshet. Vi kommer att föra den här debatten om några år igen, och regeringen kommer att säga att det finns ett skuggsamhälle. Ja, det är för att ni har knuffat ut människor dit.

Jag har också fått höra här att det lönar sig att hålla sig gömd. Man tvingas ju till det, och det är problemet när man inte kan utvisas. Då uppstår den situation som ledamoten hänvisade till, nämligen att ompröva utvisningsbeslut. Ja, det kunde man, men nu kan man inte det med denna lagstiftning. Det är det som är problemet.

Vi har debatterat i flera timmar, och regeringen kan inte erkänna problemet över huvud taget. Det här lagförslaget kommer inte att öka incitamenten, utan det här lagförslaget kommer att göra att människor lever permanent papperslösa. Man har inte en enda gång svarat på vad människor ska göra. De får ett nej, men de kan inte utvisas. De har ingen chans i det här systemet. Vad ska människor göra som har tvingats leva så här i så många år?

Anf. 52 PATRIK KARLSON (L) replik:

Herr talman! Låt oss konstatera att när någon kommer hit och söker asyl ska en prövning ske på korrekta grunder. Man har en möjlighet att överklaga, och nya omständigheter kan tas upp om de är relevanta. Det sker, liksom i dag, genom olika bestämmelser om verkställighetshinder. Om det uppstår förändringar i hemlandet eller andra tvingande skäl kan det ske en omprövning. Men att låta ett asylavslag automatiskt falla bort efter fyra år, även om inget nytt har framkommit, skapar bara falska förhoppningar för de enskilda.

Budskapet blir att hålla sig undan så ordnar det sig ändå. Det blir inte en säker ordning i vår migrationspolitik. Tvärtom behövs en tydlig linje där avslag inte preskriberas om man stannar kvar illegalt. Får man avslag men det finns nya relevanta skäl finns procedurer för det. Annars ska man helt enkelt återvända.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 12.)

§ 7 Kamerabevakning i brottsbekämpning och annan offentlig verksamhet – utökade möjligheter och ett enklare förfarande

Prot. 2024/25:82
12 mars

Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU27

Kamerabevakning i brottsbekämpning och annan offentlig verksamhet – utökade möjligheter och ett enklare förfarande (prop. 2024/25:93) föredrogs.

Kamerabevakning i brottsbekämpning och annan offentlig verksamhet – utökade möjligheter och ett enklare förfarande

Kammaren biföll utskottets förslag att ärendet fick avgöras trots att det varit tillgängligt kortare tid än två vardagar före den dag då det skulle behandlas.

Anf. 53 HENRIK VINGE (SD):

Herr talman! Den här regeringen genomför tillsammans med Sverigedemokraterna en historisk satsning mot brottslighet. Det är ett projekt som saknar motstycke i vårt land. Det handlar om att vi genomför hundratals åtgärder under mandatperioden som syftar till att det ska bli lättare att gripa och döma brottslingar. De som döms ska sitta i fängelse längre, och brottsoffer ska få upprättelse och stöd.

Jag är oerhört stolt över att vara en del av det maskineri som ska baxa igenom hela det historiska programmet; därför att det kommer att få effekt. När vi har genomfört åtgärderna kommer vi om några år att se att tiotusentals gängkriminella, mördare och våldtäktsmän kommer att sitta inlåsta. Om vi inte hade genomfört åtgärderna hade de varit ute på våra gator. Vi kommer alltså att ta brottslingar från våra gator och sätta dem i våra fängelser. Det kommer att göra Sverige till ett tryggare land.

I dag är vi här för att diskutera en av de hundratals åtgärderna. Vi ska alltså diskutera förslaget som kommer att innebära att det blir lättare att använda övervakningskameror för myndigheter och polisen för att på olika sätt förhindra och beivra brott.

I dag är det alldeles för svårt att få lov att sätta upp övervakningskameror. Administrationen är omfattande, och det tar lång tid. Det leder i praktiken till för få övervakningskameror i vårt samhälle. Vi behöver ha fler.

Varför ska vi ha fler övervakningskameror? Det finns framför allt två skäl. Till att börja med kan filmen från en övervakningskamera ofta vara avgörande för att fälla till exempel en rånare, en mördare eller någon annan typ av brottsling och kunna låsa in personen i fängelse och slippa släppa ut denne på grund av att det saknas bevis.

Om man lyckas filma när själva brottet begås och om det går att identifiera gärningsmannen har man naturligtvis ett väldigt starkt bevis. Men många gånger räcker det faktiskt att filma på ett sådant sätt att det går att bevisa att personen befann sig i närheten av brottet när det begicks. Det kan underminera till exempel en falsk berättelse som personen lägger fram för att bli friad.

Ett annat viktigt skäl till att vi behöver fler övervakningskameror är att det skapar trygghet. Vi ser att brottsligheten många gånger minskar i närheten av en övervakningskamera när den sätts upp. Var och en förstår vad det beror på. Det märks också tydligt i det första exemplet. Man vill inte bli filmad när man begår brott, och har man precis blivit filmad och är medveten om det minskar incitamentet eller risken för att begå brott; man

kommer helt enkelt inte att kunna ljuga om att man var någon annanstans när brottet begicks.

Det här är effektivt, och det är bra. Förslaget är väl avvägt, och det kommer att få effekt. Därför yrkar vi bifall till utskottets förslag.

Det finns egentligen bara ett enda stort frågetecken i allt det här. Varför har det här inte gjorts tidigare? Varför har vi varit tvungna att vänta tills Sverige har blivit ett av Europas mest brottsdrabbade länder innan vi inför en sådan här lagstiftning, som kan tyckas ganska självklar? Hur kan det komma sig att vi hade åtta år med en socialdemokratisk regering, som lo-vade att vända på varje sten men av någon anledning ändå inte valde att vända på just den här rätt uppenbara, populära, billiga och effektiva ste-nen?

Jag har funderat lite på det och tror att jag vet svaret. Jag tror att svaret finns i det betänkande som vi ska hantera i dag. Jag tror att svaret på frågan är Vänsterpartiet. Vänsterpartiet säger nämligen nej till det här förslaget. De vill inte alls gå vidare med de här förenklarna för att kunna få många fler övervakningskameror på plats. Vänsterpartiet är motståndare till det eftersom deras instinkter aldrig verkar vara att man ska vara tuff mot de kriminella och förenkla för polisen utan kanske till och med tvärtom.

En socialdemokratisk regering råkar också vara beroende av Vänster-partiets stöd. Säger Vänsterpartiet nej blir det nej, om vi har en rödgrön regering. Jag tror att det var just därför Socialdemokraterna misslyckades med att stoppa gängen i tid. Det var därför gängen under den föregående mandatperioden fick växa och bli både större och starkare än de någonsin hade varit.

Det skrämmer mig att tänka på vad som kommer att hända med alla de hundratals åtgärder som vi nu vidtar om det skulle bli en rödgrön majoritet igen. Ska vi rulla tillbaka dem om Vänsterpartiets instinkter plötsligt ska styra kriminalpolitiken igen? Ska vi plocka ned övervakningskamerorna och låta de kriminella ta tillbaka gator och torg från de laglydiga männi-skorna? Jag menar att vi måste göra precis allt vi kan för att förhindra en sådan utveckling och för att kunna fortsätta med detta historiska projekt för att stoppa och mota gängkriminaliteten i vårt land.

Lyckligtvis står vi fortfarande på stabil grund här. Vi har en stabil, sta-dig majoritet av Tidöpartier i riksdagen. Det innebär att vi i dag kommer att säga ja till en strängare kriminalpolitik som är tuffare mot de kriminella. Och vi kommer att säga nej till Vänsterpartiets förslag, som bara skulle gynna brottslingarna.

Anf. 54 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V):

Herr talman! Jag instämmer i att kameraövervakning i vissa offentliga miljöer kan vara ett både nödvändigt och effektivt verktyg för att före-bygga och utreda brott. Det gäller dock att kameraövervakningen sker på rätt sätt. Jag menar att det förslag till ändringar som vi nu debatterar inte är tillräckligt rättssäkert och genomtänkt främst när det gäller skyddet för den personliga integriteten. Regeringen föreslår i propositionen att till-ståndskrav för kameraövervakning ska tas bort från alla aktörer som i dag omfattas av det.

Att helt ta bort det redan kraftigt uppluckrade tillståndskravet är emel-lertid, enligt min uppfattning, att gå alltför långt. Det är en uppfattning som delas av flera tunga remissinstanser, däribland Civil Rights Defenders, In-

stitutet för mänskliga rättigheter och juridiska fakulteten vid Stockholms universitet. De avstyrker eller är kritiska till att ta bort tillståndsplikten. De framför att det innebär betydande risker för den personliga integriteten att ta bort tillståndskravet och att förslaget inte står i proportion till intrånget i rätten till privat- och familjeliv och skyddet för den personliga integriteten.

De anser att det finns anledning att ifrågasätta effektiviteten av kameraövervakning och att den administrativa börda som tillståndskravet innebär för aktörerna bör kunna lösas på annat sätt. De menar också att det saknas erforderliga rättssäkerhetsgarantier, skyddsåtgärder och kontrollmekanismer för att garantera respekten för grundläggande fri- och rättigheter.

Även JO samt Advokatsamfundet är kritiska och visar på risker för att förslaget inte tar tillräcklig hänsyn till integritetsskyddet.

Utöver att avskaffa tillståndsplikt föreslår regeringen bland annat en kraftig utvidgning av de platser som de brottsbekämpande myndigheterna ska få kameraövervaka. Flera remissinstanser har invänt även mot det förslaget. Invändningarna handlar bland annat om att förslaget inte grundar sig på forskning och erfarenhet och att det inte kan anses ändamålsenligt.

Jag instämmer i remissinstansernas kritiska synpunkter och anser därför att regeringsförslaget ska avslås.

Vänsterpartiet skulle gärna se att riksdagen riktar ett tillkännagivande till regeringen om vad som bör göras i stället för det som regeringen här föreslår. Vi menar att regeringen bör ta initiativ till att förenkla de administrativa rutinerna vid en ansökan om tillstånd för kameraövervakning. Vidare bör regeringen låta göra en ny översyn av kameraövervakningslagen med fokus på integritet, proportionalitet och nödvändighet med utgångspunkt i att det som huvudregel ska krävas tillstånd för kameraövervakning.

Med det yrkar jag bifall till reservation nummer 1.

Anf. 55 LARS ISACSSON (S):

Herr talman! Vi socialdemokrater yrkar bifall till förslaget i betänkandet gällande propositionen *Kamerabevakning i brottsbekämpning och annan offentlig verksamhet – utökade möjligheter och ett enklare förfarande*. Det här är ett viktigt steg för att stärka samhällets förmåga att bekämpa och förebygga brottslighet.

Vi socialdemokrater har drivit frågan om att modernisera och effektivisera regelverket för kamerabevakning. Genom vår kommittémotion har vi betonat behovet av att förenkla tillståndprocesserna och möjliggöra en mer flexibel och ändamålsenlig användning av kamerabevakning i brottsbekämpande syfte. Propositionen tillgodoser dessa krav på flera viktiga punkter, bland annat vad gäller avskaffandet av tillståndskravet. Det gör att kamerabevakning kan sättas in snabbare och mer effektivt utan onödig byråkrati.

Utökade bevakningsmöjligheter för Polismyndigheten och andra relevanta aktörer möjliggör för kamerabevakning på strategiskt viktiga platser, vilket leder till ökad trygghet och förbättrad brottsupplärning. Omedelbar kamerabevakning i akuta situationer ger polisen möjlighet att snabbt vidta åtgärder vid pågående brott utan att hindras av långa beslutsprocesser. Och användningen av ANPR-teknik för att identifiera fordon som används i kriminell verksamhet är ett viktigt verktyg för att spåra och lagföra brottslingar.

Prot. 2024/25:82

12 mars

Kamerabevakning i brottsbekämpning och annan offentlig verksamhet – utökade möjligheter och ett enklare förfarande

De här åtgärderna utgör en nödvändig modernisering av rättssamhällets verktyg i kampen mot organiserad brottslighet och andra former av kriminalitet. Men samtidigt måste vi vara tydliga med att kamerabevakning i sig inte löser brottsproblematiken. Det är ett viktigt verktyg, men det är bara ett av flera som måste finnas på plats.

Flera av oss som debatterar här i salen i dag var förra året i New York och New Jersey. Vi besökte häftiga centrum med otroligt mycket bevakning i New York, som kanske är en av västvärldens mest kamerabevakade städer, vilket är logiskt inte minst med tanke på ”nine eleven”. Men när vi besökte den lokala polisstationen i Harlem var polischefens budskap: Kameraövervakning i all ära, men det är boots on the ground som gäller – en lokalt förankrad polis med personkännedom, som har förtroende och får in underrättelser.

Samma sak gäller även i Sverige. I Avesta, som jag kommer från, ansökte vi om kamerabevakning under mandatperioden 2010–2014, under alliansregeringen, och fick nej. Vi ansökte om kamerabevakning på brottsutsatta platser som identifierats vid trygghetsvandringar under mandatperioden 2014–2018, under socialdemokratisk regering, och fick nej. Under nästa mandatperiod ändrade sedan, den 1 januari 2020, den socialdemokratiska regeringen bestämmelserna och lät polisen besluta om kameraövervakning.

Vi hade detta i en stadsdel i kommunen som heter Krylbo, ett av två områden i Dalarna som kunde benämnas som utsatta. Detta var en viktig del i vårt arbete för att vända en otroligt negativ utveckling. Men det hade inte gjort någon skillnad om inte polisen hade satsat på områdespoliser och om inte fastighetsägarna hade tagit ansvar för sina fastigheter och rustat dem, säkrat källare och satt in portlås. Då kunde kommunen göra det som var vårt ansvar: satsa på skolan, bygga en fritidsgård, åstadkomma tryggare utemiljöer, ta bort nedbrunna bilar oavsett vem som ägde dem, anlägga en konstgräsplan för fotboll, satsa på belysning och öppna ett servicekontor.

När polisen, kommunen och fastighetsägarna gör sitt tror också det lokala näringslivet på utvecklingen, och civilsamhället får den kraft det behöver. I dag har Krylbo inte högre kriminalitet än någon annan del av kommunen. Kamerorna har haft en viktig men i sammanhanget liten del i detta.

Att på allvar jobba brottsförebyggande och vara samhällsbyggare kostar pengar, och då behöver detta prioriteras i stället för skattesänkningar för dem som har mest.

Herr talman! Det vi anser fortfarande saknas även i den här propositionen är frågan om utökad kamerabevakning och biometrisk realtidsövervakning, som vi lyft i tidigare följdmotioner. Vi anser att polisen måste kunna använda kamerabevakning och ansiktsgenkänning på ett tillräckligt effektivt sätt. Polisen bör också få större tillgång till trafikkameror, kameror som används för trängselskatt och liknande, även i realtid. Genom en sådan övervakning av till exempel kända platser för nyrekrytering av unga, öppna drogsener, flygplatser och tågstationer kan fler kriminella identifieras, gripas och lagföras. Vi anser att regeringen behöver vidta åtgärder för att sjösätta en ny ordning där polis och säkerhetspolis kan ansöka om tillstånd för biometrisk fjärridentifiering i realtid.

Men, herr talman, som jag har sagt tidigare tycker vi att det förslag som ligger på bordet i dag är bra. Vi yrkar bifall och återkommer med det vi anser skulle stärka polisen och öka tryggheten.

(Applåder)

Anf. 56 ULRIKA LILJEBERG (C):

Herr talman! Den allvarliga utvecklingen av den grova organiserade brottsligheten under senare år har inneburit att brottsbekämpande och även andra myndigheter behöver fler effektiva verktyg för att beivra brott och upprätthålla allmän ordning och trygghet. Regeringens förslag om utökad möjlighet till kamerabevakning är ett led i detta arbete som vi i Centerpartiet välkomnar och ställer oss bakom.

Huvuddragen i förslaget är att tillståndskravet för kamerabevakning helt ska avskaffas för kommuner, regioner och statliga myndigheter, i likhet med vad som redan gäller för privata aktörer, samtidigt som man inför utökade möjligheter till kamerabevakning i brottsbekämpningen och för upprätthållandet av allmän ordning. Den nuvarande tillståndprocessen har länge varit kritiserad för sin ineffektivitet på grund av långa handläggningstider som inneburit att syftet med kamerabevakningen i värsta fall inte finns kvar när beslut fattats i ärendet. Även den administrativa börda som ansökningsförfarandet innebär motiverar ett slopande av tillståndskravet.

Allt detta håller Centerpartiet med om. Förmågan att skydda liv och egendom mot brott är en del av statens grundläggande uppdrag – ett uppdrag som måste kunna anpassas i takt med en föränderlig verklighet.

Men inte sällan innebär detta – att som nu införa kameraövervakning med ljud och bild – en risk för begränsningar och intrång i enskildas liv. Därför är rättssäkerhetsgarantier en lika central del i det grundläggande statliga uppdraget, allt för att säkerställa att statens maktutövning inte inskränker grundläggande fri- och rättigheter utan lagstöd eller på ett oproportionerligt sätt.

Vi ska komma ihåg att varje svärd är tveeggat. Det innebär inte att vi inte ska införa detta, men det är viktigt att vi gör det på ett så bra sätt som möjligt. Det framgår tydligt av den underliggande utredningen att avskaffandet av tillståndskravet innebär en ökad risk för intrång i den personliga integriteten och att förslaget de facto kommer att leda till en mer utbredd kameraövervakning. En rad remissinstanser lyfter också risken för att otillåten kamerabevakning kan komma att öka. Därför är det viktigt med tillsyn, uppföljning och utvärdering. Centerpartiet anser därför att den nya ordningen, att man själv fattar beslut om kamerabevakning, behöver kompletteras med en plikt att anmäla till Integritetsskyddsmyndigheten för att säkerställa en lagenlig tillämpning.

Det är rimligt att ifrågasätta vårt förslag om anmälningsplikt med hänvisning till att vi som en fördel med att ta bort tillståndskravet anför en minskad administrativ börda men nu vill införa annan till synes onödig administration. Men då ska man veta att varje beslut som en kommun, region eller myndighet ska fatta ska vara motiverat och dokumenterat, och det ska finnas krav på en förteckning över varje beslut och tillstånd, som ska sparas i fem år. Detta är innebörden av regeringens förslag.

Det kommer alltså att finnas en stor mängd förteckningar som ger en helhetsbild och möjlighet till tillsyn och uppföljning men som inte kommer

tillsynsmyndigheten till del om den inte själv efterfrågar det. Att kunna ta del av denna helhet skulle underlätta en effektiv tillsyn. Utan dessa data är risken att tillsynsuppdraget bara blir en chimär, och med en sådan ordning finns risk för intrång i den personliga integriteten och rättssäkerheten som inte är acceptabla. En anmälningsskyldighet skulle balansera dessa risker och även ge tillsynsmyndigheterna bättre förutsättningar att bedriva en effektiv tillsyn. I slutändan skulle detta säkerställa att aktörerna planerar och genomför kamerabevakningen på ett rättssäkert sätt.

Debatten kan nästan ge uppfattningen att man när denna lag klubbats kan sätta upp kameror hur som helst, men så är det inte. Det krävs fortfarande en kvalificerad bedömning, men den görs nu av den som sätter upp kameran själv – det blir alltså inte laglöst land.

Herr talman! Regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att det införs en anmälningsskyldighet för dem som bedriver kamerabevakning. Vi anser också att ett beslut om kamerabevakning bör tillgängliggöras i anslutning till kamerans placering, till exempel genom en qr-kod som länkar till beslutet, så att allmänheten får vetskap och kunskap om den övervakning som sker. Detta avser såklart inte hemliga tvångsmedel vid misstanke om brott eller liknande utan den allmänna bevakningen.

Vi från Centerpartiet anser också att det är nödvändigt att redan nu säkerställa att den nya lagstiftningen utvärderas – vi föreslår efter tre år – för att se till att intresseavvägningen mellan å ena sidan det allmännas intressen och å andra sidan enskildas fri- och rättigheter görs på ett korrekt sätt.

Centerpartiet anser som sagt att detta i grunden är ett bra och välkommet förslag, men vi tycker att det skulle kunna göras bättre genom att långsiktigt kvalitetssäkra lagstiftningen och kortsiktigt underlätta tillståndsprövsprocessen. Vi står bakom båda våra reservationer men yrkar bifall enbart till reservation nummer 2.

Anf. 57 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M):

Herr talman! Nu kan vi äntligen ta bort kravet på tillstånd för kamera- bevakning. Kommuner, regioner och myndigheter ska inte längre behöva ansöka om tillstånd för att sätta upp kameror. Nu kommer man att få möjlighet att agera snabbt och effektivt för att sätta upp kameror på platser där de behövs som mest. Det är en självklar och nödvändig åtgärd för att stärka tryggheten i hela vårt land.

I propositionen föreslås ändringar i kamerabevakningslagen för att göra reglerna mer användbara och anpassade till dagens behov. Brottsutvecklingen och säkerhetsläget kräver dessa effektivare insatser.

Kamerabevakningen är ett helt centralt verktyg för att trycka tillbaka brottsutvecklingen. Förslagen är en del i regeringens kameraoffensiv, där vi flyttar fram positionerna rejält. Det handlar om att steg för steg återupp- rätta tryggheten. Kamerabevakningen är ett bra verktyg för att förebygga och utreda brott och öka tryggheten på gator och torg.

Förslaget om att man inte längre ska behöva ansöka om tillstånd hos Integritetsskyddsmyndigheten för att bedriva kamerabevakning innebär en betydande förenkling för flera aktörer. Efterfrågan på dessa förändringar är väldigt stor, för dagens tillståndskrav har medfört en stor administrativ börda och fördröjer uppsättningen av kameror. Det skapar en oacceptabel risk för att akuta behov av kamerabevakning inte kan tillgodoses i rimlig tid.

Till er som förespråkar anmälningsplikt eller förenklad tillståndsgivning vill jag säga: Det är just sådan byråkrati som försvarar för kommunernas trygghetsarbete. Snabb tillgång till kamerabevakning kan vara skillnaden mellan att lösa ett brott eller att inte lösa det. Vi väljer att lita på våra brottsbekämpande myndigheter och vill underlätta deras arbete – inte försvåra det med onödig byråkrati, som en anmälningsplikt skulle kunna innebära.

Låt mig också kort få dela med mig av personlig erfarenhet som tidigare kommunalrådskollega. I februari 2017, då jag inte var kommunalråd, väckte en kollega och jag en motion i Skara kommunfullmäktige om att identifiera otrygga platser och ansöka om kameraövervakning där. Först i februari 2018 bifölls inventeringen, men den socialdemokratiska ledningen avlog förslaget om att ansöka om tillstånd med motiveringen att lagstiftningen tydligt inte tillät kameror. I den kommunen fanns en ovilja att ens försöka. Inventeringen gjordes sedan i april 2019. Sedan kom en ny ledning och gav nytt uppdrag 2020. Man ansökte om en kamera på en plats som hade identifierats där invånare kände sig otrygga och där polisen ansåg att det behövdes. Tillstånd godkändes, och kameran kom till slut upp 2022, fem år efter den ursprungliga motionen och intentionen att få göra det tryggare.

Vid ungefär samma tid som vi fick tillstånd fick grannstaden Skövde avslag på sin ansökan om att få sätta upp en kamera vid en given plats för övervakning som även polisen tyckte var nödvändig. Det tog ett bra tag innan de fick en ny ansökan godkänd.

Detta är exempel som visar på hinder och långdragna processer som saboterar trygghetsarbetet. Det är inte rättssäkert. Det är byråkratisk och politisk vanmakt!

Kommunerna har nu ett lagstadgat ansvar för det brottsförebyggande arbetet. För att lyckas krävs en väl utformad lokal politik som förebygger, hindrar och bekämpar brottsligheten. Då måste alla verktyg vara tillgängliga snabbt och smidigt och utan byråkratiskt krångel.

Jag konstaterar att regeringens förslag om att ta bort tillståndsplikten överensstämmer med utredningen och att en klar majoritet av remissinstanserna har tillstyrkt eller inte invänt mot förslaget. Men vår integritet, hur blir det med den? Enligt förslaget ska den som sätter upp en kamera själv pröva om intresset av bevakningen väger tyngre än den enskildes integritetsintresse. Det motsvarar den prövning som tillståndsmyndigheterna gör i dag. Jag vet att kommuner och regioner har förmågan att göra sådana avvägningar. Bedömningen ska dokumenteras, och aktörerna ska föra förteckning över pågående bevakning, vilket också förenklar tillsynen och gör den mer effektiv och säkerställer fortsatt rättssäkerhet.

Herr talman! Regeringen har gjort en noggrann avvägning mellan effektiviteten i brottsbekämpningen och skyddet för den personliga integriteten. Jag delar regeringens samlade bedömning att ett tillräckligt starkt skydd för den enskildes personliga integritet kan upprätthållas även utan tillståndsplikt. Propositionens förslag är nödvändiga, proportionerliga och motiverade av den allvarliga brottsutvecklingen. Regeringen är beredd att följa utvecklingen och vid behov göra justeringar för att säkerställa att lagen uppfyller sitt syfte utan onödiga integritetsintrång.

Men propositionen ger också förslag på ytterligare viktiga steg när det gäller kamerabevakningen. Det ska bli enklare för polisen att övervaka fler

strategiskt viktiga områden, även platser där man ännu inte ser någon omedelbar risk. Det ökar möjligheten att förhindra och klara upp brott. Polisen och Säpo ska också i högre grad få använda teknik som automatiskt känner igen registreringsnummer och få sätta upp kameror längs vägarna. Även detta är efterlängtat.

När jag hör motstånd mot detta tänker jag ibland på vad Erik Nord, polischef i polisregion Väst, har berättat i medierna om en engelsk kollega. Den engelske polischefen var helt oförstående till att vi i Sverige inte kunde använda trängselskattkamerorna för löpande kontroller av fordon. Han lär ha sagt: Ni registrerar medborgare för att ta ut skatt men inte för att förebygga mord! Sverige sticker uppenbart ut i jämförelse med andra länder med mer flexibel hantering av kamerabevakning.

Herr talman! Med mindre regelkrångel och bättre redskap för kommuner, regioner och polis gör vi Sverige tryggare. Det är angeläget med ett så snart ikraftträdande som möjligt för denna nya lag. Jag yrkar därför avslag på samtliga motionsyrkanden och bifall till utskottets förslag om att bifalla propositionen i sak och att lagändringen ska träda i kraft den 1 april 2025. (Applåder)

I detta anförande instämde Gustaf Göthberg och Magnus Resare (båda M).

Anf. 58 ULRIKA WESTERLUND (MP):

Herr talman! Kamerabevakning är ett effektivt verktyg för att förebygga, förhindra och utreda brott. Den har i flera fall bidragit till att säkra viktig bevisning och lett till fällande domar.

Samtidigt är det av största vikt att kamerabevakning används ansvarsfullt och med tydliga regler för att skydda den enskildes integritet. Övervakningen ska ha ett tydligt och motiverat syfte och vara proportionerlig i förhållande till behovet. Detta har att göra med att det finns betydande risker för att kamerabevakning kan vara integritetskränkande. Människor kan känna sig övervakade och begränsade i sin vardag, särskilt på platser där många förväntar sig att kunna ha en högre grad av privatliv som parker, sjukhus, skolområden och andra offentliga platser. Upplevelsen av att ständigt vara filmad kan påverka människors beteende och skapa en känsla av obehag eller oro för hur insamlad information används och lagras.

Den mer generella känslan av ett övervakningssamhälle kan också minska människors förtroende för myndigheter och institutioner – om kamerabevakningen uppfattas som alltför omfattande eller ingripande. Kamerabevakning måste därför ses som en del av ett större trygghetsskapande arbete. För att man ska bekämpa brott krävs det mer än teknisk övervakning. Förebyggande insatser, som att skapa ett mer jämlikt samhälle där alla barn ges samma möjligheter, samt riktade stödåtgärder för familjer i riskzon är avgörande för långsiktiga resultat.

Det krävs alltså alltid en noggrann balans mellan brottsbekämpning och skyddet av den personliga integriteten. En rättsligt förankrad och genomtänkt reglering är nödvändig för att kamerabevakning ska kunna användas på ett sätt som gynnar säkerheten utan att skapa ett samhällsklimat där människor känner sig ständigt övervakade.

Herr talman! När det gäller att förbättra effektiviteten av kamerabevakning är det bra att tillståndsplikten slopas för kommuner och regioner. Det

kan minska byråkratien och påskynda brottsutredningar. Dagens tillståndsplikt är byråkratisk och fördröjer möjligheten att snabbt sätta upp kameror där de anses behövas. Samtidigt är det viktigt att alla som bedriver kamerabevakning fortsatt följer de krav som ställs i kamerabevakningslagen.

Precis som propositionen lyfter fram har Integritetsskyddsmyndigheten en roll som är central för att säkerställa att kamerabevakning sker på ett sätt som inte kränker den personliga integriteten. Regeringen måste säkerställa att myndigheten ges tillräckliga resurser för att klara uppdraget att övervaka de aktörer som genomför kamerabevakning, så att de följer kamerabevakningslagen och andra relevanta bestämmelser som skyddar individens integritet.

Som ytterligare en säkerhetsåtgärd föreslår Miljöpartiet att regeringen ska införa en anmälningsskyldighet för dem som bedriver kamerabevakning. En sådan skyldighet skulle innebära att aktörer som vill bedriva kamerabevakning ska anmäla den bevakningen till en ansvarig myndighet, exempelvis just Integritetsskyddsmyndigheten, i stället för att ansöka om tillstånd. Det skulle ge en ökad transparens och möjlighet till tillsyn utan att skapa onödiga hinder för dem som vill använda kamerabevakning för att öka tryggheten. Genom att kräva att kamerabevakningen ska anmälas och dokumenteras kan man fortfarande säkerställa att den sker i enlighet med lagar och etiska riktlinjer samtidigt som processen blir smidigare och mer flexibel.

I propositionen har regeringen gjort bedömningen att tillståndsplikten för kamerabevakning inte bör ersättas med en anmälningsskyldighet, med hänvisning till att nyttan av en anmälningsskyldighet inte skulle vara påtaglig ur ett integritetsskyddsperspektiv.

I likhet med flera av remissinstanserna har vi alltså en annan uppfattning i den frågan. En anmälningsskyldighet skulle balansera de risker för den personliga integriteten som ett avskaffat tillståndskrav innebär genom att man ger tillsynsmyndigheten bättre förutsättningar att bedriva en effektiv tillsyn. Genom anmälningarna skulle tillsynsmyndigheten få en överblick över vilken kamerabevakning som pågår. Om en anmäld bevakning framstår som tveksam skulle tillsynsmyndigheten snabbt kunna inleda ett tillsynsärende, utreda bevakningen närmare och vidta de åtgärder som är befogade. För att underlätta för allmänheten att bedöma om en anmälan har gjorts bör denna också på något sätt tillgängliggöras i nära anslutning till kamerans placering.

Herr talman! Regeringen har under de senaste åren tillsatt en stor mängd utredningar och genomfört lagstiftning som påverkar både sekretess och personlig integritet. Miljöpartiet välkomnar därför den utredning som nyligen tillsatts med bland annat uppdraget att göra en analys av den samlade regleringens konsekvenser för den personliga integriteten.

Vi vill i det här sammanhanget påpeka att det också framöver är viktigt att inte driva fram nya förslag alltför snabbt utan i stället ge tid för att noggrant granska och utvärdera de åtgärder som redan har genomförts eller ska genomföras. Därför bör den proposition som vi debatterar här i dag följas upp av en utvärdering som regeringen redan nu tidsbestämmer. En sådan uppföljning säkerställer att de nya reglerna får den avsedda effekten och att avvägningen mellan brottsbekämpning och personlig integritet sker på ett ansvarsfullt sätt.

*Kamerabevakning i
brottsbekämpning och
annan offentlig verk-
samhet – utökade
möjligheter och ett
enklare förfarande*

Jag står bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall bara till reservation 5, som handlar om just utvärdering.

Anf. 59 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Herr talman! Låt mig börja med att deklarerar att jag gillar kamerabevakning. Kameror har blivit ett ovärderligt verktyg i samhällets strävan efter att skapa en tryggare och säkrare tillvaro för hederliga och skötsamma medborgare. Bevakningskameror kan vara trygghetsskapande och brottsförebyggande, men framför allt har de kommit att bli ett mer eller mindre nödvändigt verktyg i utredningsverksamheten. Åtskilliga brott klaras upp med bilder och filmer från strategiskt utplacerade kameror. Med bildbevisen kan brottsutredarna inte bara identifiera gärningspersoner. De kan många gånger också få bevismaterial om ett händelseförlopp vid allvarliga brott.

Som av en händelse följer jag polisens yttre befäl på Södermalm. Nu när jag satt här och väntade på min tur poppade det upp en liten notis, som jag tänkte att jag skulle referera till. Man skriver: En man hotade sin före detta sambo med kniv samt misshandlade henne, flydde sedan i bil. Tack vare våra kameror kunde hans flyktbil följas, och han stoppades på andra sidan stan. Han var även rattfull.

Det är ett dagligt och praktiskt exempel på hur man kan använda kamerorna i den brottsbekämpande verksamheten.

Alla vi som har sett tv-programmet *Efterlyst* kan säkert vittna om att kamerorna har en betydelse, inte minst när det gäller att identifiera gärningspersoner. Kort sagt gör bevakningskameror att livet blir lite svårare för kriminella. Risken för upptäckt och lagföring ökar avsevärt.

Herr talman! Den nu föreslagna lagstiftningen öppnar för en enklare och smidigare beslutsprocess för såväl de brottsbekämpande myndigheterna som våra kommuner, som numera har ett brottsförebyggande ansvar enligt lag. Anmälningsskyldigheten upphör, men kravet på dokumentation och behovsprövning kvarstår. Likaså finns det en informationsskyldighet på platser där kamerabevakning sker.

Det är givet att kameror utgör en viktig komponent när det gäller att förhindra och begränsa brottslighet av skilda slag. Det kan till exempel handla om skadegörelse och tillgreppsbrott. Vetskapen om att ett område eller en byggnad är kamerabevakad utgör i sig en återhållande faktor för potentiella gärningsmän. Däremot tror jag att det är mer tveksamt om det förhindrar ett fylleslagsmål i krogkön, där man liksom har tappat omdömet lite grann. Där har det kanske inte samma förebyggande effekt.

Bäst effekt får man givetvis om kamerabevakningen kan ske i realtid. Det är något som ökar möjligheten att förhindra eller stoppa ordningsstörningar eller pågående brottslighet.

Herr talman! Ny teknik möjliggör bättre och effektivare bevakning och övervakning. ANPR, som nämndes här tidigare, står för automatic number plate recognition. Det är en teknik som är såväl effektiv som resursbesparande. Kort innebär detta att registreringsnummer på stulna eller andra efterspanade fordon matas in i systemet, och kameran signalerar när bilen upptäcks.

ANPR-kameror kan vara såväl fasta som mobila och används inte minst vid gränsövergångar. Men nu öppnas det även för att polisens bilar ska kunna förses med ANPR, vilket självklart ökar möjligheten till effekti-

vare spaning och utredning och med det även en ökad brottsupplärning. ANPR är även det en metod som gör livet svårare för kriminella.

Jag vill även lyfta polisens användning av drönare. Malmöpolisen och Region Syd, där jag har verkat tidigare, har utvecklat ett koncept med utplacerade drönare som aktiveras vid speciella händelser. Drönarna kan snabbt vara på en brottsplats och skicka bilder till operatören, som kan följa flyende gärningsmän och från sin position dirigera poliser i bilar på väg till platsen, som i sin tur kan gripa förövarna. Det är oerhört effektivt.

Från skilda håll, även från talarstolen här, har det framförts farhågor om att kamerabevakning skulle utgöra ett allvarligt intrång i den personliga integriteten. Jag har lite svårt att förstå invändningarna.

Kamerabevakning sker på publika platser. Här i Stockholm har det funnits kamerabevakning på flera platser under lång tid. Det finns kamerabevakning i kollektivtrafiken utan att någon känner sig nämnvärt besvärad av det. Till vardags tror jag inte ens att vi reflekterar över det faktum att vi fångas in i en kameralins. Generellt tror jag faktiskt att det upplevs som en trygghetsfaktor.

Hundratusentals människor passerar dessa kameror dagligen, och det finns inget som helst intresse av eller ens en möjlighet att kontrollera alla dessa. Informationen är fullständigt ointressant så länge det inte sker en ordningsstörning av något slag.

Jag tycker inte heller att oppositionen i sina recensioner har utvecklat i vilken mån och på vad sätt det skulle utgöra ett otillbörligt intrång. Vad är det folk gör på allmän plats som kan betraktas som privat eller vara av intresse för brottsbekämpningen? Lite sådana tankar kan jag tycka att man måste lyfta. Det blir lite svepande att säga att det är ett intrång i den personliga integriteten. På vilket sätt?

Med detta sagt, herr talman, yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet. (Applåder)

Anf. 60 MARTIN MELIN (L):

Herr talman! Jag håller med min kollega från Kristdemokraterna. Jag har aldrig hört talas om någon som på ett eller annat sätt har drabbats negativt av att ha blivit filmad på en bensinstation, i en mataffär, på en tåg-perrong, i en taxi, i ett köpcentrum, i en buss eller på gator och torg av en övervakningskamera uppsatt av en stad, en kommun eller staten.

Därför kan man fråga sig varför det är så farligt att ha övervakningskameror som kan förhindra, utreda eller till och med lösa brott. Jag tycker vi måste sluta vara rädda för kameror. Den personliga integriteten är viktig – jätte viktig – och den ska vi fortsätta att värna. Men återigen: Jag känner inte till någon person som någonsin har blivit drabbad av att det sitter övervakningskameror uppe.

Med det sagt är jag glad att regeringen nu äntligen gör en förbättring av kamerabevakningslagen så att det blir lättare för myndigheter och kommuner att sätta upp kameror. Jag är också glad att vi förhoppningsvis kan rösta igenom detta förslag senare i eftermiddag.

Herr talman! När vi nu ändå debatterar kameror skulle jag vilja prata lite om framtiden, nämligen om drönare. I dag finns det ett pilotprojekt, eller ett försöksprojekt, inom polisen. Det genomförs i Malmö stad, där polisen har tillgång till drönare som finns utplacerade på strategiska platser på olika tak. Från regionledningscentralen kan man sedan manövrera drö-

Prot. 2024/25:82

12 mars

Kamerabevakning i brottsbekämpning och annan offentlig verksamhet – utökade möjligheter och ett enklare förfarande

narna så att de på några sekunder kan lyfta och bege sig till en brottsplats eller en olycksplats.

Det här har visat sig vara väldigt effektivt vid brottsbekämpning. Befälen på regionledningscentralerna, vilket alltså är de platser varifrån man minutoperativt styr den polisiära verksamheten, kan nämligen genom de bilder som drönarna skickar snabbt få en bra överblick över till exempel en olycksplats och på så sätt bedöma hur många resurser som behövs och vilken typ av resurser som behövs. Drönarna är således både tidseffektiva och resurseffektiva – och därmed även kostnadseffektiva.

I det här försöksprojektet har det visat sig att drönarna i mer än hälften av de fall då de har skickats upp har varit på plats före polisbilarna. Vid flera tillfällen då drönarna har skickats upp har man också kunnat upptäcka gärningsmännen från luften. Gärningsmännen hade förmodligen inte hittats om drönarna inte hade använts.

Försöksprojektet har pågått i drygt ett år, och dessvärre har det ett slutdatum. Jag hoppas att det sitter någon högt upp i polishuset som har mandat att säga ja till att förlänga, eller kanske till och med permanenta, verksamheten med drönarna – och då inte bara i Malmö utan gärna i hela Sverige. Jag tänker inte minst på glesbygden, där en drönare skulle kunna vara på plats kanske 20–30 minuter före en polisbil. Man ska också veta att drönarnas bilder även kan skickas direkt till de poliser som är på väg till olycksplatsen eller brottsplatsen.

Jag var i Los Angeles förra veckan och tog bland annat del av hur polisen där bygger ut sin drönarverksamhet. Man ser att det här är framtiden. I vissa stadsdelar är det till och med drönare som patrullerar gatorna.

Det finns även här i Sverige ett flertal fall där man har använt sig av drönare i brottsutredningar i samband med spaning, med väldigt goda resultat. Tyvärr finns det hinder i lagen här, och om de hindren togs bort hade drönarna kunnat vara ännu mer effektiva. Av taktiska skäl vill jag inte gå in på vad det handlar om, men jag kan väl säga så här: Det bästa vore om man kunde jämföra drönarna med helikoptrar i lagstiftningen gällande att filma från luften.

Herr talman! Nu sitter inte jag och kan påverka budgeten i den grad som jag kanske hade önskat, men lite öronmärkta pengar till polisen för att bygga ut drönarverksamheten – och kanske till och med permanenta den – vore inte fel. Det handlar dessutom om småpengar i sammanhanget, vill jag bara påpeka.

När jag ändå är inne på USA kan jag berätta att jag åkte med en polispatrull i lördags natt. Vid ett tillfälle fick poliserna i bilen ett meddelande på sina mobiltelefoner – ett sms. Det visade sig innehålla ett registreringsnummer och en bild på en bil, som var fotad bakifrån. Bilen var stulen och hade precis passerat en vägkorsning.

Meddelandet gjorde att alla poliser i området direkt började leta efter bilen, och mycket riktigt: Tio minuter senare anträffades den, visserligen tom och parkerad. Poliserna berättade för mig att de här bilarna stjäls och oftast används i samband med brott – att man åker och begår inbrott eller rån. Det är alltså inte helt omöjligt att brott förhindrades genom att bilen upptäcktes av kameror och sedan hittades av poliserna i fält.

I Sverige har vi inte sådana fasta kameror, men med den nya lagstiftningen får polisen nu rätt att sätta upp tillfälliga kameror med den här funktionen. Den heter ANPR och är ett slags automatisk igenkännings-

teknik för registreringsskyltar. Man matar in vilken bil man letar efter – i det här fallet den efterlysta bilen – och så fort den passerar kameran skickas information till polisen. Det är inte en dag för tidigt att det här tas i bruk, och det är bra att det blir mindre krångligt för polisen att även använda detta i och med att tillståndskravet tas bort.

Herr talman! Jag skulle, precis som min kollega från Kristdemokraterna sa här tidigare, gärna se att fasta kameror med ANPR-funktionen sattes upp på strategiska platser runt om i våra städer. Jag tror att det skulle ge brottsbekämpningen en rejäl skjuts framåt. Och som vi också hörde från Kristdemokraterna tidigare: Tekniken med ANPR finns i dag utvecklad. Kamerorna finns i våra polisbilar. Tekniken finns, som sagt, och den har även prövats i Sverige. Men någonstans finns det någon – eller om det nu är en lag, eller vad det nu än är – som hindrar att den används.

Vad är det som gör att de här kamerorna inte börjar användas så att poliser som sitter i sina polisbilar får en indikation att bilen framför dem är stulen och därmed kan stoppa den och gripa gärningsmannen? Vad är det som stoppar detta? Jag har funderat på det här i tio år. Tekniken har funnits i tjugo år, men i Sverige står vi fortfarande och väntar och funderar på om den ska användas eller inte.

Jag vill skicka den här pucken över Strömmen till Strömmen. Nu vet vi alltså var den pucken, eller bollen, ligger någonstans – den ligger hos Justitiedepartementet. Jag vill se att detta görs – helst i går!

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 12.)

§ 8 Integritetsskydd vid signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet

Försvarsutskottets betänkande 2024/25:FöU3

Integritetsskydd vid signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet

(skr. 2024/25:70)

föredrogs.

Anf. 61 MARKUS SELIN (S):

Herr talman! Signalspaning handlar om avlyssning och signaler, sändare och system. Signalspaning går alltså ut på att få fram information ur elektriska signaler och fånga det intressanta i till exempel radiokommunikation eller signaler som går via kabel och tråd.

Sådan försvarsunderrättelseverksamhet håller vi i Sverige på med för att ytterst säkra och stödja utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik.

Vi vill alltså kartlägga hot mot landet. Detta görs självklart för att undvika sattyg och fientligheter och ytterst för att bevara våra friheter.

Signalspaning är alltså en nödvändig del av Sveriges försvar och skydd mot terrorism. Sverige är ett ingenjörsland. Vi kan det här. Vi är en kunskapsnation, och signalspaning handlar om spetskompetens. Det här är en viktig förmåga och resurs, och vi i Sverige har mycket goda förutsättningar inom detta område. Här ligger vi långt fram, och det ska vi värna, utveckla och vårda, herr talman.

Prot. 2024/25:82

12 mars

Kamerabevakning i brottsbekämpning och annan offentlig verksamhet – utökade möjligheter och ett enklare förfarande

Integritetsskydd vid signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet

Allt detta handlar också om en balans mellan personlig integritet och Sveriges kollektiva säkerhet. Försvarsunderrättelsedomstolen prövar ansökningar om tillstånd till signalspaning. Tillstånd söks av Försvarets radioanstalt, FRA, på uppdrag av någon av följande fem aktörer: regeringen, Regeringskansliet, Försvarsmakten, Säpo och/eller Nationella operativa avdelningen inom Polismyndigheten, Noa.

I ett tillstånd ska det framgå tydligt vilket uppdrag signalspaningen sker för, vilka signalbärare och sökbegrepp som får användas samt villkor som behövs för att begränsa just intrånget i den personliga integriteten.

Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten, Siun, är en nämndmyndighet under regeringen. Den har till uppgift att kontrollera att försvarsunderrättelseverksamheten bedrivs i enlighet med lagar och förordningar. Siun är också kontrollmyndighet för den verksamhet som bedrivs enligt signalspaningslagen. I signalspaningslagen ska särskilt sökbegrepp, förstöring och rapportering granskas.

I enlighet med signalspaningslagen finns även ett integritetsskyddsråd vid FRA som ska utöva insyn för att säkerställa integritetsskyddet. Integritetsskyddsrådet är en del av FRA, och rådets ledamöter utses av regeringen. Om det finns skäl ska integritetsskyddsrådet rapportera iakttagelser till myndighetens ledning och vid behov vidare till Siun.

Riksdagen anförde redan 2008 bland annat att regeringen en gång om året ska redovisa den granskning av verksamheten som bedrivits enligt lagen om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet. Det är detta vi just nu här hanterar i denna skrivelse.

De senaste åren har Siun årligen genomfört cirka 25 granskningar, och vi kan notera att ingen av dessa granskningar har lett till några särskilda synpunkter eller förslag.

Avslutningsvis vill jag säga att Sverige genom FRA:s arbete får unik kunskap om vår omvärld. Tillförlitliga underrättelser om omvärlden är viktiga för att vi ska kunna bedriva en självständig och trovärdig utrikes- och säkerhetspolitik. Härtill finns även arbeten för att stärka informations-säkerheten.

I dagens cybersamhälle ska Sverige även i fortsättningen kunna erbjuda ett högklassigt stöd till myndigheter, statliga och privata bolag, föreningar och stiftelser som handhar känslig information. Säkerheten i våra system måste löpande höjas.

Sverige har en djup och lång kompetens kring signalspaning, och våra förmågor måste löpande utvecklas. Svensk signalspaning ska ligga i framkant. Vi gör detta för att bevara Sveriges suveränitet och våra friheter och för att få en säkrare framtid. Vi socialdemokrater ställer oss bakom förslaget i utskottets betänkande i sin helhet och yrkar därmed avslag till reservationen.

(Applåder)

Anf. 62 GUSTAF GÖTHBERG (M):

Herr talman! Sverige är en fri och öppen demokrati, men vi lever i en tid där hoten mot vår säkerhet har förändrats och kontinuerligt också förvärras. Våra motståndare är inte längre enbart synliga på slagfältet, utan de opererar numera också i det dolda: i cybervärlden, genom påverkansoperationer och genom att samla in information på ett sätt som underminerar svensk suveränitet. Det är mot denna bakgrund vi i dag debatterar

den återkommande skrivelsen om integritetsskydd vid signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet.

Låt mig vara tydlig: en stark underrättelseverksamhet och en stark underrättelseförmåga är en grundpelare i ett tryggt, fritt och demokratiskt samhälle. Att vi tidigt kan identifiera hot, förebygga angrepp och skydda vårt land från främmande makts illasinnade verksamhet är fullkomligt avgörande för vår nationella säkerhet. Samtidigt måste vi parallellt med detta säkerställa att detta sker under rättssäkra former och med full respekt för individens fri- och rättigheter. Det är oerhört viktigt.

Vi i Moderaterna står fast vid att Sverige behöver en effektiv och ändamålsenlig underrättelseverksamhet. Givet det min värderade kollega Markus Selin från Socialdemokraterna sa i sitt anförande finns det en bred enighet kring detta också i försvarsutskottet. Det är viktigt.

Vi måste från svensk sida kunna fortsätta att avslöja och motverka destabiliserande verksamhet, men vi får aldrig kompromissa med den rättsstat vi är satta att försvara. Vi välkomnar den granskning som görs av Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten, en myndighet som har till uppgift att säkerställa att Försvarets radioanstalts verksamhet bedrivs i enlighet med lag denna kammare fattat beslut om. Siun genomförde 2023 ett flertal granskningar, där inga överträdelser noterades. Det är ett kvitto på att systemet fungerar.

Herr talman! Sverige har alltså en av Europas mest kontrollerade underrättelseverksamheter, där varje steg följs av rättslig och parlamentarisk tillsyn. Det råder inget tvivel om att underrättelseverksamhet är en central del av svensk försvarsförmåga. Vi ser löpande hur andra demokratier utsätts för påverkansoperationer, cyberattacker och desinformationskampanjer – inte minst från Ryssland, Kina och Iran. Det vore mycket oansvarigt att inte säkerställa politiskt och parlamentariskt att Sverige har de verktyg som krävs för att hantera dessa hot.

Även om vi tittar ut över världen och ser ett mycket försvårande, fördjupat och försämrat omvärldsläge tycker jag att det kan vara värt att i denna debatt också påminna sig om historien. Vi har sett hur bristande underrättelseförmåga får förödande konsekvenser.

Under kalla kriget pågick en ständig kamp om information, där västvärlden kunde hålla emot Sovjetunionen genom en välfungerande underrättelseverksamhet. Vi ser på slagfältet i Ukraina hur oerhört viktigt och fullkomligt avgörande en uppdaterad, duktig och kompetent underrättelse-tjänst – med förmåga till också signalspaning – är. Det är därför oerhört viktigt och fullkomligt avgörande att vi inte faller för naiva föreställningar om att Sverige kan stå utanför dessa konflikter. Vi måste ha en underrättelsetjänst som är rustad för det 21:a århundradet, där signalspaningen är en oerhört viktig del.

Herr talman! Moderaterna står upp för ett starkt försvar och en stark underrättelseverksamhet. Vi anser att den lagstiftning vi har är väl avvägd och att den rättsliga kontrollen fungerar. Vi fortsätter att arbeta för att Sverige ska ha en underrättelseförmåga i världsklass – för det har vi – som kan identifiera och bekämpa hot i tid men som samtidigt värnar de friheter och rättigheter som är kärnan i vår demokrati.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde Oliver Rosengren (M).

Anf. 63 EMMA BERGINGER (MP):

Herr talman! Hoten mot Sverige och andra demokratier kommer från många olika organisationer och från stater över hela världen. Detta gör att det är viktigt med samarbete mellan de svenska myndigheterna och myndigheter i andra länder. Jag vill därför understryka vikten av att vi har en tydlig reglering för breda samarbeten på dessa områden och att de inte i sig ska vara ett hot mot integritet och mänskliga rättigheter.

För att inleda samarbeten är det viktigt att det finns möjlighet till oberoende granskning även om granskningen i sig antagligen måste utföras under sekretess.

Det internationella samarbetet är viktigt för att bekämpa terrorism. Utgångspunkten för den svenska underrättelseverksamheten måste vara att värna och skydda det öppna demokratiska samhället, den fria åsiktsbildningen samt Sveriges frihet och oberoende. Det är avgörande att den svenska underrättelseverksamheten är tydligt reglerad, avgränsad, effektiv och ändamålsenlig för att kunna avslöja och motverka destabiliserande verksamhet från främmande makt och hot från terrorister.

Regeringen bör verka för en ändamålsenlig underrättelseverksamhet i enlighet med vad jag har anfört. Det är också vad Miljöpartiet har skrivit i sin reservation i detta ärende, och den vill jag yrka bifall till.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 9 Arbetsmarknadspolitik och arbetslöshetsförsäkringen

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2024/25:AU6
Arbetsmarknadspolitik och arbetslöshetsförsäkringen
föredrogs.

Anf. 64 OLIVER ROSENGREN (M):

Herr talman! Vi är samlade här i dag för att debattera arbetsmarknadspolitiken och arbetslöshetsersättningen. Det är en speciell dag att föra debatt på. I dag har 5 000 personer fått ett slutligt besked om att den arbetsplats som de sett som sin och som de gått till varje dag har lämnat in en ansökan om konkurs. Det handlar om Northvolts konkursansökan.

Det här är i första hand en tragedi för de människor som drabbas och för det samhälle som företaget finns i. Nu gäller det att politiken finns där, och det gör vi. Vi har ett av världens mest välfungerande trygghets- och omställningssystem för de människor som nu drabbas, och vi måste låta människorna vara i fokus i denna stund.

Det svenska omställningssystemet har prisats från många håll. När forskare undersökt kapaciteten i det svenska omställningssystemet har det blivit tydligt att det är mycket välfungerande. Redan innan vi fick världens mest generösa omställningsreform, omställningsstudiestödet, på plats var det svenska omställningssystemet välfungerande. Det finns goda möjligheter hos de olika omställningsorganisationerna att kunna hjälpa och stötta människor och se till att de kan komma vidare till ett nytt arbete.

De tidigare beskederna om varsel gör att möjligheten för människor att söka sig vidare till andra jobb är goda. Vi vet av svensk forskning att chan-

sen att få ett arbete när man söker arbete från ett arbete är betydligt högre än om man söker ett arbete ur arbetslöshet. Därför är det arbetsmarknads-system som vi har i Sverige, med tydliga besked i god tid till dem som är anställda, en förutsättning för en välfungerande omställning och för att hålla tillbaka arbetslösheten.

Herr talman! Sverige är i en svår ekonomisk situation. Vi tog över i en tid av 10 procents inflation, vilket innebar att vi fick föra en finanspolitik som delvis blev bakbunden och inte kunde agera i lågkonjunkturen. Därför var det väldigt viktigt att vi prioriterade att i nära samverkan med Riksbanken pressa tillbaka inflationen till normala och hanterliga nivåer så att vi nu kan föra en politik som i stället innebär att vi satsar oss ut ur lågkonjunkturen.

Vi har en serie reformer som ska stärka arbetsmarknaden, både strukturellt långsiktigt och här och nu. Det bultande hjärtat i vår återupprättelse av arbetslinjen är några av de reformer vi har att debattera i dag. Det gäller exempelvis den reform av arbetslöshetsförsäkringen som börjar gälla i slutet av sommaren.

Vi gör nu så att arbetslöshetsförsäkringens drivkrafter förstärks. Ett exempel på det är att vi får en snabbare avtrappning. I stället för att avtrappningarna börjar efter 200 dagar kommer de redan efter 100 dagar. Vi ser till att det blir avtrappning och starka drivkrafter för arbete i hela arbetslöshetsersättningen, även i aktivitetsstödet.

Herr talman! Aktivitetsstödet var tidigare, om ni ursäktar, något av en medborgarlön för arbetslösa. Det var en ersättning man kunde få utan att tillräckligt tydliga krav ställdes, och den var på samma nivå hur länge som helst. Nu kommer också aktivitetsstödet att trappas av med 5 procent per passerade 100 dagar i arbetslöshet ned till ett golv.

Dessa reformer stärker arbetslinjen. De ser till att människor får stöd och förväntningar på sig att återvända till ett arbete. Varför är detta så viktigt? För oss är det en fråga om människosyn. Vi vet att ingen människa är oduglig. Vi vet att alla människor i Sverige behövs och att Sverige mår bäst när Sverige jobbar. Därför måste vi se till att alla människor, även de som har varit arbetslösa en tid, efterfrågas av den svenska ekonomin i det svenska samhället. Därför ska vi också ha myndigheter som ser människor i ögonen, men inte med huvudet på sned, och som inte kommer med ursäkter för att någon är arbetslös. Tvärtom ska de ha tydliga förväntningar och krav och ge rätt stöd och hjälp tillbaka till arbete, anpassat efter vad personen i fråga befinner sig.

Herr talman! Inom denna reform gör vi dessutom viktiga förändringar som minskar byråkratin i systemet. En av dem är ett skifte från att basera ersättning på arbetad tid till att i stället basera den på intjänade inkomster. Det här är registerbaserade uppgifter. Det kan låta lite tråkigt att prata om det i en riksdagsdebatt, men det spelar stor roll, inte bara för dem som är arbetslösa och söker a-kassa eller för a-kassorna utan också för arbetsgivarna.

Arbetsgivare behöver i dag lägga mycket tid på att ta fram olika uppgifter som ska styrka och stärka den arbetslöse när den söker a-kassa. Nu kommer vi i stället att basera utbetalningarna och kvalificeringen till arbetslöshetsersättningen på intjänade registerbaserade uppgifter som Skatteverket har tillgång till. Det kommer att underlätta arbete, minska byrå-

kratin och dessutom sätta stopp för en del av det fusk och de felaktigheter som i dag finns i för hög grad i arbetslöshetsförsäkringen.

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen har inte bara visat att det förekommer fel och fusk, utan den har också visat att Arbetsförmedlingen brister i sitt lagstadgade ansvar som man fått av regeringen att ställa rätt och tydliga krav på att den som är arbetslös ska söka arbete. Är man utan ett arbete ska man utbilda sig till ett nytt jobb, söka lediga jobb och ta erbjudna jobb.

Vi har sedan vi fick väljarnas förtroende, herr talman, sett till att dessa förväntningar tydliggörs. Exempelvis gäller de även familjer med barn. Det är en viktig poäng att slå fast. Det är viktigare att barn ser sina föräldrar gå till jobbet än att de får bo på precis den plats där de har bott med sina arbetslösa föräldrar. Vilka förväntningar man har i ett samhälle på det egna ansvaret att skaffa sig jobb och försörjning och bygga sin egen framtid kommer att spela roll för hur barn har det när de växer upp.

Genom att reformera arbetslöshetsförsäkringen och tydliggöra förväntningarna på dem som är arbetslösa återupprättar vi arbetslinjen. Genom att förstärka Arbetsförmedlingen och förväntningarna på myndigheten ser vi också till att Arbetsförmedlingen ger rätt stöd och hjälp. Genom stora satsningar på de stöd och insatser som finns, inte minst yrkesutbildning, arbetsmarknadsutbildning och andra program, ser vi också till att den som är arbetslös och saknar vissa förmågor får möjlighet att stärka sin arbetskraft så att det jag kan möta det du efterfrågar på en arbetsmarknad.

Herr talman! Förstärkningarna av arbetslinjen är kyrkan mitt i byn för vår regering. Vi ser till att arbetslinjen förstärks. Vi ser till att stärka ekonomin och Sveriges tillväxt. Men viktigast av allt är vårt projekt för att alla människor ska kunna känna det självvärde och framtidshopp som kommer av ett arbete, av egen lön och av arbetskamrater. Vi vill se till att alla människor i vårt land har ett arbete att gå till och kan bygga sin egen framtid. Därför vill jag yrka bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

I detta anförande instämde Gustaf Göthberg (M).

Anf. 65 MAGNUS PERSSON (SD):

Herr talman! Jag yrkar bifall till Sverigedemokraternas reservation 4 i betänkandet.

Jag hade tänkt säga några ord om Northvolts konkurs, om konsekvenserna för hela det svenska samhället av ett projekt som var dömt att misslyckas och om de 5,8 miljarder i pensionspengar i AP-fonderna som nu gått rätt ned i avgrunden. Men Oliver sa det som behövde sägas, så jag återgår till dagens debatt.

Fru talman! Sverige dras med hög arbetslöshet samtidigt som arbetsgivarna har svårt att hitta personal med rätt kvalifikationer som vill och kan ta ett arbete. Det är särskilt problematiskt med den ökande långtidsarbetslösheten. En stor andel av dem som är inskrivna som arbetssökande på Arbetsförmedlingen saknar tyvärr grundläggande eller gymnasial utbildning, vilket i dag i det närmaste är ett krav för att få ett jobb på den svenska arbetsmarknaden. De brister även i övriga kompetenser och färdigheter som arbetsgivare efterfrågar. Arbetslösheten liksom risken för att drabbas av långa tider utan arbete är hög bland dem som saknar fullföljd

gymnasieutbildning. Bristande kunskaper i svenska språket utgör också en stor risk för långvarig arbetslöshet. Dessa problem är inte nya.

Fru talman! Det finns inga genvägar in på svensk arbetsmarknad. De subventionerade anställningarna är ett tydligt exempel på det. I en majoritet av fallen avslutas anställningen så snart subventionen upphör. Endast ett fåtal får en reguljär anställning. Subventionerade anställningar har under decennier varit det instrument både höger- och vänsterregeringar har använt sig av, och tyvärr vill man gärna fortsätta med detta trots att det kostar svenska skattebetalare miljarder utan att ge något tydligt och bra resultat.

Sverigedemokraterna menar att den enda vägen in på dagens arbetsmarknad är utbildning. Det gäller alla, utrikes födda såväl som inrikes födda. Alla måste ta de möjligheter som erbjuds för att göra sig anställbar. Det ska vara ett krav på individen. Vi ser därför positivt på att regeringen har utökat resurstilldelningen till olika utbildningsinsatser. Vi är även positiva till att kommuner och företag börjar inkluderas i arbetet. Det finns många fina exempel där kommuner tillsammans med företag har skapat egna utbildningar. Detta bör man titta bredare på. Jag brukar alltid ta upp Karlskrona kommun som ett exempel. Kommunen har ett gott samarbete med ett av de största företagen, och efter internutbildning är man garanterad jobb.

Fru talman! Skillnaden i arbetslöshet är stor mellan inrikes födda och utrikes födda, framför allt när det gäller långtidsarbetslöshet. Skillnaderna är inte unika för 2025, utan det har sett ut på liknande sätt under flera år. Detta utgör det absolut största problemet på svensk arbetsmarknad. Det är också hit en majoritet av resurserna på området riktas. Tyvärr har tidigare massinvandring av personer med lågt humankapital påverkat svenskt samhälle och svensk arbetsmarknad väldigt negativt. Det här kan vi inte blunda för, och detta misstag kommer vi att få leva länge med.

Det är i ljuset av den samlade samhällsproblematiken man måste ställa dagens kostsamma arbetsmarknadspolitik. Hur har det blivit så här?

Sverigedemokraterna vill se en ordning där det från början framgår att individen kan ta del av erbjudna åtgärder under en begränsad tid, och om individen inte lyckas göra sig anställbar på svensk arbetsmarknad under denna tid är nästa steg en uppmaning att återvända till hemlandet, alltså återvändra.

Det har raljerats ganska mycket över Sverigedemokraternas förslag, men nu kommer signaler från både Arbetsförmedlingen och privata aktörer att de har enorma problem med att ett stort antal människor inte kan matchas mot någonting. Det finns inget att göra åt dessa tiotusentals, kanske hundratusentals, personer. När generaldirektören för Arbetsförmedlingen besökte utskottet var hon tydlig med att man inte klarar av detta. Det är alltså ett stort problem, och då måste politiken börja titta på bredare lösningar.

Fru talman! Regeringen gick på Sverigedemokraternas linje och införde begreppet självförsörjning i statsbudgeten. Det är positivt eftersom det skapar en möjlighet att mäta hur många i Sverige som faktiskt är självförsörjande utan en subventionerad anställning. Tidigare användes främst begreppet sysselsatt för att man skulle få en uppfattning om individers förankring på arbetsmarknaden. Detta begrepp infördes efter att man miss-

Prot. 2024/25:82

12 mars

*Arbetsmarknadspolitik
och arbetslöshets-
försäkringen*

lyckats med att nå målet om Europas lägsta arbetslöshet. Man ville helt enkelt inte sätta fingret på var problemen fanns.

Tyvärr har regeringen valt att inte gå riktigt hela vägen utan har urvattnat begreppet självförsörjning genom att bland annat låta dem med olika subventionerade anställningar ingå i gruppen självförsörjande. Detta är Sverigedemokraterna kritiska mot, och därför yrkade jag bifall till reservation 4. Vi vill ändra definitionen i syfte att kunna mäta faktisk självförsörjning. Man måste dela upp det, kunna mäta olika saker och våga diskutera problemen.

Fru talman! I stället för subventionerade arbeten där individen får lämna arbetsplatsen samma dag som subventionen upphör vill vi se fler arbetsplatsnära utbildningsplatser som ger individen möjlighet att få användbar arbetslivserfarenhet i kombination med teoretiska studier. Vi vill skapa förutsättningar för att parterna ska kunna bygga ett svenskt lärlings-system. Internationellt finns det flera framgångsrika varianter, till exempel i Tyskland.

En svensk modell för sådana anställningar behöver skapas utifrån de förutsättningar som finns på svensk arbetsmarknad. Givetvis ska parterna finnas med i allt från utformningen av lärlingsplatserna till urvalet av kandidater, alltså vilka som ska ha tillgång till platserna. En lärlingsanställning ska inte begränsas till någon specifik kategori av arbetssökande utan ska styras av de behov och möjligheter som finns att tillgodogöra sig utbildningen.

Fru talman! Sverigedemokraterna har länge drivit frågan om en statlig avgiftsfri a-kassa som finansieras solidariskt via skatt. Vi är ganska ensamma om detta. Redan i dag finansieras a-kassan till allra största del av skattemedel, vilket innebär att alla som förvärvsarbetar bidrar till systemet.

Den nya a-kassan, som baseras på inkomster i stället för arbetad tid, är ett steg i rätt riktning då det minskar administrationen för den enskilde och garanterar mer korrekta utbetalningar. Risken för fusk minimeras kraftigt då inkomststoppgifterna hämtas från Skatteverket, vilket på sikt blir en stor vinst för samhället.

Fru talman! Överenskommelsen mellan regeringen och Sverigedemokraterna är ett stort steg i rätt riktning för en modern arbetslöshetsförsäkring anpassad till dagens arbetsmarknad eftersom taket för ersättning höjs samtidigt som lägstanivån höjs – något som inte har gjorts på många år.

Men i förslaget ställs även krav på försäkringstagaren att söka jobb kopplat till en snabbare nedtrappning som anpassats till hur det ser ut på dagens arbetsmarknad och den tid det tar för genomsnittet att få ett nytt jobb.

Vi kommer därmed bort från den tid då Socialdemokraterna såg a-kassan som en del av en bidragsreform – något som på sikt varit direkt skadligt för svensk arbetsmarknad.

Fru talman! Jag ska även säga några ord om Samhall och stödet till funktionshindrade. I vår kommittémotion 2386 finns en rad förslag som syftar till att skapa bättre förutsättningar för allas rätt till ett fungerande arbetsliv. Här framhålls betydelsen av att Arbetsförmedlingen har specialkompetens för att säkerställa stöd till arbetssökande med funktionsnedsättning. Vidare finns förslag om möjligheten att ge rehabiliterande insatser och hjälpmedel till en anställd som drabbas av en funktionsnedsättning. Här finns också förslag om att låta utreda kostnaderna för att koppla löne-

bidragstaket till det index som följer den allmänna löneutvecklingen – något Sverigedemokraterna tycker är ganska självklart.

Vi står naturligtvis bakom dessa förslag, men mot bakgrund av pågående arbete på området inom Tidösamarbetet och det uppdrag som Arbetsförmedlingen fick i sitt senaste regleringsbrev väljer vi att inte yrka bifall till vår motion. Vi följer i stället upp det med ett särskilt yttrande.

Vi ser positivt på regeringens översyn av Samhall. Vinstkravet lyftes inte upp initialt, men vi förväntar oss att det ses över under utredningens gång. Vi anser att regeringen bör säkerställa att vinstkravet faktiskt utreds.

Riksrevisionen bedömde att man såväl i regeringens styrning som i Samhalls styrning och organisation i alltför hög grad har prioriterat affärs- mässig utveckling framför utveckling av de anställdas arbetsförmåga, vilket vi anser är djupt problematiskt.

Riktningen för Samhall framåt bör vara att fokusera på kärnuppdraget, inte att – som i dag – vara ett komplement till raden av misslyckade integrationsprojekt.

(Applåder)

Anf. 66 MAGNUS JACOBSSON (KD):

Fru talman! Idén att man arbetar och har någon form av gemensam omsorg har antagligen existerat så länge som vi människor har existerat. Den första text eller skrift, åtminstone vad jag känner till, som på något sätt beskriver en omfördelning mellan goda år och dåliga år är berättelsen om Josef i Gamla testamentet, där man pratar om de sju goda åren och de sju dåliga åren. Det var en omställningsförsäkring vid den tiden.

Vi kan också titta på det på ett annat sätt. I Nya testamentet står bland annat att man inte ska binda ihop munnen på oxen som tröskar och att arbetaren är värd sin lön. Där står också att man ska ta hand om änkan, den faderlöse och främlingen.

De idéer och principer som finns – att både arbeta och ha omsorg – har funnits hos oss människor, dokumenterats på olika sätt och präglat hela västerlandet. Det var bland annat de principerna som låg bakom skråväsendet, där man stöttade varandra. Under 1600-talet började man bygga upp försäkringar, och under 1700- och 1800-talet började man med ordensväsendet. Hela tiden var idén att man arbetar, gör rätt för sig och har en arbetsmoral och att man i gengäld har ett gemensamt skydd.

Där har vi hela idén med våra egna försäkringssystem, såsom arbetsförsäkring, sjukförsäkring och pension. Vi tillsammans går iväg och jobbar, och vi tillsammans skyddar varandra när vi av olika skäl får det lite tufft i livet. Denna linje – arbetslinjen och skydd för den som behöver det – präglar också den nya arbetslöshetsförsäkringen. Vi höjer ersättningen i början, och den omfattar fler men har också en tydlig avtrappning.

För egen del anser jag att man, med tanke på att vi i Sverige har en arbetsmarknadsmodell där parterna har stort inflytande, skulle kunna fundera på om inte vi i politiken kan hitta varandra på ett sådant sätt som vi gjorde med pensionerna. Alla partier är i dag med i pensionsöverenskommelsen. Det skapar en stor stabilitet när det gäller pensionssystemet, som är ett oerhört viktigt försäkringssystem för oss som medborgare. Man skulle mycket väl kunna tänka tanken att vi kan hitta en sådan samsyn även på arbetsmarknadsområdet, särskilt med tanke på att vi redan i dag låter parterna hantera mycket av detta.

Prot. 2024/25:82

12 mars

Arbetsmarknadspolitik
och arbetslöshets-
försäkringen

Finns det då utmaningar? Ja, en av de riktigt stora utmaningarna, fru talman, är den nya ekonomin. Vi har gigeekonomi, plattformar och AI, som lyfts fram i flera motioner och som utmanar på flera sätt. Det är helt nya tekniker som vi med all sannolikhet inte kommer att kunna säga nej till, men det är också nya tekniker som gör att vi får arbetstagare som inte respekteras och som inte får den lön de är värda.

Jag tror att vi som politiker kommer att behöva titta på detta. Jag tror också att arbetsmarknadens parter måste ställa sig frågan: Är det rimligt att man kan utföra en tjänst till hur låg lön som helst? Är det skäligt? Kommer det på sikt att fungera?

Även inom gigeekonomin och den nya ekonomi som växer fram kommer man att vara tvungen att ha en skälig inställning till anställning, vem som är företagare och hur man får det att hänga ihop. Här vill jag vara ärlig och erkänna något. Jag ser att regeringen gör mycket, och jag yrkar bifall till det förslag vi har. Men jag tror att detta är något som vi kommer att arbeta mycket med de kommande åren, för det är en ny ekonomi som växer fram. Det är ett nytt sätt att förhålla sig på arbetsmarknaden, och där tror jag att vi har stora utmaningar.

Fru talman! Flera motionärer har lyft upp Arbetsförmedlingen. Jag ska vara helt ärlig och säga att jag för egen del tror att Arbetsförmedlingen i många stycken har spelat ut sin roll. Frågan är om vi inte på sikt behöver hitta en helt annan modell där Arbetsförmedlingen kanske till och med läggs ned och där kommunerna får ta ett större ansvar.

Vi ser att man i stora delar av Kommunsverige i dag börjar jobba med nämnder som hanterar både arbetsmarknad, integration, vuxenutbildning och försörjningsstöd. De kommuner som jobbar med detta är, oavsett färg, väldigt duktiga på att få människor i jobb. Frågan är därför: Var ligger den rätta kompetensen när det gäller Arbetsförmedlingen? Jag är väl medveten om att detta är tankar som inte ligger hos regeringen just nu, men det är ändå frågor som jag tror att vi behöver titta på framöver.

Jag är positiv till att man inför ett nytt begrepp, självförsörjning. Kristdemokraterna har lyft upp den frågan länge, och vi är glada att regeringen nu har med det.

Ett annat block som nästan alltid diskuteras när vi pratar om arbetsmarknaden är givetvis utbildning. Vår grundinställning är att det är det ordinarie utbildningssystemet som ska fånga upp de allra flesta, men vid sidan av det måste det finnas fungerande möjligheter till omskolning. Där tycker vi som kristdemokrater att regeringen gör ett bra jobb.

Det finns dock ett område som vi själva ibland har lyft fram, även när vi har förhandlat med våra partner, och det är folkhögskolorna. De är otroligt duktiga på att hitta den där personen som har fått det lite tufft. Där ser vi gärna att vi tillsammans med våra vänner i regeringen kan komma vidare och göra ännu mer för att dessa folkhögskolor ska kunna möta människor i behov och få dem i jobb. Detta är själva grundinställningen för kristdemokratisk arbetsmarknadspolitik: arbete och arbetslinjen men också social omsorg för dem som av olika skäl hamnar utanför.

Det går heller inte, fru talman, att prata om den här situationen utan att kort nämna Northvolt. Det är för tidigt att dra några stora slutsatser, men det är många individer som drabbas. Det är många som har satt sitt hopp till den typen av investeringar, både av miljöskäl och av ekonomiska skäl och för att hela landet ska leva.

I nuvarande läge tror jag, framför allt utifrån min egen erfarenhet från 16 år i kommunpolitiken, att det kommer att vara viktigt att kommunen tillsammans med staten, via de statliga myndigheterna, samverkar för att försöka fånga upp så många som möjligt.

Det finns troligtvis många arbetsplatser och arbeten att få i norra Sverige. Här är det viktigt att vi inte tappar människor med god kompetens som kan arbeta på andra platser. Det är som sagt svårt att i dag, från talarstolen, peka ut exakt vad man ska göra, men att vi kommer att behöva samverka är jag helt övertygad om.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet och avslag på alla motioner.

Anf. 67 ARDALAN SHEKARABI (S):

Fru talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till reservation 10.

Vad händer med vårt land, fru talman? Sedan regeringen tillträdde med stöd av Sverigedemokraterna har arbetslösheten ökat med 70 000 personer. Det är en gammal siffra – arbetslösheten har ökat sedan den togs fram. Vi har över en halv miljon svenskar som är arbetslösa i dag, och nu är vi med och tävlar i toppen av EU-ligan när det gäller arbetslöshet. Se upp, Grekland! Vi är på väg att närma oss er i nivån på arbetslöshet.

När man såg siffrorna från januari tänkte man: Hur hamnade Sverige här? Och när man ser siffrorna i dag blir man återigen förundrad. Hur kan vi ha en regering som är nöjd med en utveckling där en halv miljon svenskar står utanför arbetsmarknaden, där ungdomsarbetslösheten har ökat kraftigt sedan maktskiftet och där långtidsarbetslösheten har ökat kraftigt sedan maktskiftet?

Fru talman! Man skulle kunna säga att det är konjunkturen. Så här ser det ut i världen. Så här ser det ut i Europa. Men trenden är att Sverige sticker ut. Vi halkar efter. Och vi ser rapporter som visar att hade vi haft en aktiv arbetsmarknadspolitik och samma utveckling som resten av Europa, ja, då hade vi haft betydligt lägre arbetslöshet.

Fru talman! Samtidigt som över en halv miljon svenskar är arbetslösa med den här passivitetslinjen från Sverigedemokraterna och regeringen har vi rekordfå svenskar som är i arbetsmarknadsutbildningar. Hur går det ihop? Jag skulle vilja förstå detta. Jag skulle vilja förstå hur man som högerpolitiker kan gå till riksdagen på morgonen och inte skämmas över att vi har en halv miljon svenskar som är arbetslösa och bara 6 000 på årsbasis som är i arbetsmarknadsutbildningar – när vi vet att vi har ett näringsliv som är i behov av kompetent arbetskraft och som skulle växa och bidra till ökad tillväxt och produktivitet i vårt land om staten gjorde det staten behöver göra, nämligen investera i människor och ge dem rätt kompetens och utgå från det klassiska förhållningssättet i svensk aktiv arbetsmarknadspolitik: rimliga förväntningar på medborgarna och investeringar i utbildning som gör att vi kan ställa om och hålla nere arbetslösheten.

Hur kan högerpartierna tolerera att vi har en arbetsmarknadsminister, Mats Persson, som inte klarar av att leverera fler än 6 000 personer i arbetsmarknadsutbildningar när en halv miljon människor är arbetslösa i vårt land?

Lägg undan höger och vänster! Fokusera på Sveriges behov! Lägg undan ideologiska skygglappar! Fokusera på Sveriges behov! Lägg undan snacket om att jag skulle vilja göra det här och det här och titta på verk-

ligheten som den ser ut här och nu! Arbetslösheten växer och drabbar vårt land. Och arbetslösheten drabbar inte bara de arbetslösa, utan det som händer är att tillväxten och produktiviteten i vårt land sjunker. Det skadar vår ekonomi. Det skadar vår förmåga att investera i skola och sjukvård och i teknikutveckling som gör att Sverige kan ta nya kliv.

Det finns ett skäl till att Sverige fokuserade så mycket på den aktiva arbetsmarknadspolitiken under hela 1900-talet och till att Sverige återigen skulle behöva fokusera på den aktiva arbetsmarknadspolitiken och utgå från rimliga krav på medborgarna men också investeringar i medborgarna.

Fru talman! Jag vet inte om jag ska gå in i diskussionen om Arbetsförmedlingen, för samtidigt som vi hör om en av de största konkurserna i Sveriges moderna historia och har läst om tusentals konkurser under de senaste månaderna och samtidigt som bransch efter bransch drabbas och fler och fler blir arbetslösa har regeringen med stöd av Sverigedemokraterna påbörjat nedmonteringen av den aktiva arbetsmarknadspolitiken genom att ytterligare försämra närvaron från Arbetsförmedlingens sida.

Jag tror att många som hör den här debatten tänker: Är det möjligt att försämra Arbetsförmedlingens närvaro? Ja, det är det. Vi kunde läsa i artiklar förra veckan att Arbetsförmedlingen nu berättar i sin rapportering till regeringen att om regeringens styrning av Arbetsförmedlingen fortsätter på det här sättet kommer tillgängligheten att försämrats ytterligare.

Det räcker alltså inte att Arbetsförmedlingen har försvunnit från kommun efter kommun och att arbetsförmedlarna inte har de lokala förutsättningarna att jobba med näringslivet och de arbetslösa. Nu ska folk få vänta i telefonen ännu längre, och ännu fler ska bli bortkopplade när de ringer Arbetsförmedlingen och behöver stöd.

Få ihop det med Magnus Perssons snack om stöd till funktionshindrade! Få ihop det med de inlägg som vi hört om aktiva insatser och utbildningar! Vilken verklighet lever vi i? Ser vi det som händer med den aktiva arbetsmarknadspolitiken i dag?

Då tänker man: Okej, men regeringen kanske bara försummar den aktiva arbetsmarknadspolitiken, försummar aktivitet och investeringar i utbildning. Den står ändå upp för ekonomisk trygghet för människor. Det skulle ju vara kul om vi kunde stå här och säga att regeringen i alla fall inte kommer att försämra för de arbetslösa. Den gör ingenting för att de ska få jobb eller komma i utbildning som leder till jobb, men den värnar de arbetslösas ekonomiska trygghet. Men då måste jag tyvärr avslöja att Sverigedemokraterna och regeringen under det här året också sänker nivån i a-kassan redan efter den 100:e arbetslöshetsdagen. Det kommer min kollega att gå in på lite närmare.

Nej, fru talman, Sverige behöver en aktiv arbetsmarknadspolitik igen som utgår från idén att alla som kan jobba också ska jobba. Då behöver Sverige gå tillbaka till en ordning där vi investerar i människor, i utbildning, och där vi värnar och främjar omställning i arbetslivet så att människor får förutsättningar att röra på sig på arbetsmarknaden. Då behövs det en stat som tar ansvar och inte attackerar de arbetslösa utan attackerar arbetslösheten.

(Applåder)

Anf. 68 MAGNUS PERSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag hade egentligen tänkt ställa en annan fråga; jag får se om jag hinner med den i det här replikskiftet.

Det var starka ord från Ardalan Shekarabi. Socialdemokraterna står i vanlig ordning helt utan skuld till någonting som har hänt i det här landet och till att det ser ut som det gör.

När det gäller Arbetsförmedlingen fattade vi ett gemensamt beslut om att vi skulle reformera Arbetsförmedlingen lugnt och sansat i en lång process. Men när det gällde makten för Socialdemokraterna valde de i stället att göra en överenskommelse med Centerpartiet, den så kallade JÖK:en. Man sköt hela reformeringsarbetet fullständigt i sank och bidrog till att sänka Arbetsförmedlingen enbart för att behålla regeringsmakten. Ardalan Shekarabi var själv en del av den regeringen, fru talman, så han vet mycket väl vilka beslut som fattades. Det var viktigare för Ardalan Shekarabi att vara minister än att ha en fungerande arbetsförmedling.

Det är så Socialdemokraterna fungerar som parti. Därefter sålde de ut makten för pengar till en terrororganisation och en vilde, men det är en helt annan fråga.

Jag måste ställa frågan till Ardalan Shekarabi som jag hade tänkt ställa. Den gäller förslaget om körkort för ungdomar – ett väldigt populistiskt förslag, får jag säga.

Jag har skrivit ned lite siffror här. Det är 179 000 ungdomar i ungdomsarbetslöshet. Sedan är det säsongsarbete med mera. Hur ska urvalsarbetet se ut? Hur kom ni fram till summan en halv miljard? Ert förslag skulle kosta många miljarder.

Det är det här jag menar. Det är ren populism från Socialdemokraternas sida för att hitta väljare i stället för att ta tag i problemen och se sin egen skuld till problemen.

År 2019, i högkonjunktur, hade vi en arbetslöshet på 6,1 procent. Arvet efter Socialdemokraterna är en väldigt tung börda att bära för den här regeringen och Sverigedemokraterna, fru talman, men vi gör så gott vi kan. Vi försöker. Vi sitter inte bara och pekar finger.

Socialdemokraterna har suttit på läktaren i åtta år och inte gjort någonting och under högkonjunktur satt Sverige i en situation som är väldigt svår att hantera.

Anf. 69 ARDALAN SHEKARABI (S) replik:

Fru talman! Tack, ärade Magnus Persson, för frågan!

Det är jobbigt att ha bakgrund som arbetare men varje dag gå till riksdagen och rösta mot arbetares intressen. Jag förstår frustrationen som Magnus Persson bär på, för det är arbetare som den här regeringen och Sverigedemokraterna sviker när de tillåter att arbetslösheten ökar till den nivå som vi har i dag.

Jag är väldigt stolt, fru talman, över att vi gått fram med förslaget om att erbjuda unga arbetslösa en bättre chans till jobb genom att finansiera körkortsutbildning.

Det handlar om 60 000 unga som i dag är inskrivna på Arbetsförmedlingen. Av dem saknar 63 procent B-körkort. Svenskt Näringsliv gjorde en undersökning som kom fram till att sex av tio arbetsgivare ställer krav på körkort. Det vet Magnus Persson. Avsaknad av körkort leder till att folk inte kommer närmare jobb. Ska vi då passivt titta på, eller ska vi investera

i Sveriges ungdomar och göra det vi kan för att våra unga inte ska inleda yrkeslivet med långtidsarbetslöshet?

Socialdemokraterna har en stolt tradition. Rätten till arbete, och människors plikt att agera för att komma närmare arbete, är helt central för vår syn på samhället och för vår människosyn. Magnus Persson borde ställa sig frågan varför Sverigedemokraterna och regeringen inte gör någonting åt det faktum att 60 000 unga är inskrivna på Arbetsförmedlingen som arbetslösa. Om nu 63 procent av de unga saknar körkort och vi vet att arbetsgivare kräver körkort för att anställa folk – varför agerar ni inte? Varför detta ständiga svek mot arbetare och arbetslösa från denna regering och Sverigedemokraterna?

Anf. 70 MAGNUS PERSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag är väldigt stolt över att till skillnad från Ardalan Shekarabi komma från arbetarleden. De senaste mätningarna visar att Sverigedemokraterna är det parti som har flest vanliga arbetare i denna kammare. Socialdemokraterna tror jag kommer på tredje eller fjärde plats. Socialdemokraternas tid som representant för Sveriges arbetare är över för länge sedan.

Jag kan tipsa Shekarabi om att ta tjänstledigt, kanske få lite jord under naglarna och prova på att leva på a-kassa – det har jag gjort. Det har aldrig hänt Ardalan Shekarabi. Han är en politisk produkt som aldrig har skitat ned sig i hela sitt liv. Nu fick jag det sagt. Det samlade han ihop till själv.

När det gäller arbetslöshetssiffrorna är det väldigt intressant att vi ser den högsta arbetslösheten i socialdemokratiskt styrda kommuner, framför allt i södra Sverige. De går själva ut och säger att de har blivit utsatta för social dumpning. Det är problemet.

Vad är Ardalan Shekarabis medskick till kommunalråden i till exempel Perstorp och Malmö, som har Sveriges högsta arbetslöshetssiffror? Ardalan Shekarabi och Socialdemokraternas politik i denna kammare har försatt dem i den situation de är i i dag genom den extremt stora invandringen 2015 och framåt. Jag vet, för jag har suttit i kommunpolitiken i en socialdemokratiskt styrd kommun sedan 2006. Jag sitter fortfarande kvar. Jag vet exakt hur det fungerar och ser ut.

Ardalan Shekarabi och Socialdemokraterna i denna kammare är skyldiga sina kommunpolitiker ett svar. Varför blev det som det blev? Känner Ardalan Shekarabi något ansvar för den situation vi hamnat i? Ardalan Shekarabi var ändå minister i Stefan Löfvens regering. Löfven sa att vi inte bygger några murar och att det är fritt fram att komma till Sverige.

Jag åkte till Danmark och lyssnade på dem efter flyktingvågen. De tog emot cirka 300 personer när lämmeltåget kom över Öresundsbron. Ingen ville stanna i Köpenhamn – alla ville till Skåne. Vad är medskicket till de skånska kommunalråden inom socialdemokratin när det gäller hur de ska hantera detta? Svara gärna på det.

Anf. 71 ARDALAN SHEKARABI (S) replik:

Fru talman! Jag har ett väldigt tydligt besked till kommunalråden runt om i landet som känner regeringens svek, som sett Arbetsförmedlingen försvinna, som sett den statliga aktiva arbetsmarknadspolitiken monteras ned under den här regeringen och som nu går in och frivilligt erbjuder arbetslösa utbildningar och insatser, trots att det är ett statligt åtagande. De

kompenserar för regeringens passivitet. Det är ett faktum att Magnus Persson har gett den mest passiva regeringen i Sveriges historia när det gäller arbetsmarknadspolitik fri lejd att montera ned den aktiva arbetsmarknadspolitiken.

Mitt svar till kommunpolitikerna är att vi ska göra vad vi kan för att sätta press på regeringen. Vi kan åtminstone fördubbla antalet personer i arbetsmarknadsutbildningar från 6 000 till 12 000. Vi kanske kan få arbetsmarknadsministern att jobba lite hårdare och kanske vakna? Sedan hoppas vi självklart på ett maktskifte för att få en aktiv arbetsmarknadspolitik som fokuserar på arbetsmarknadens och näringslivets behov och som på riktigt tror på tillväxt. Det är en politik som har ökad produktivitet och tillväxt som målsättning.

Fru talman! Man kan säga väldigt mycket om Tidöavtalet. Det finns massor med åsikter om olika delar av avtalet. Men några saker är de flesta eniga om; det finns ingenting i det avtalet som handlar om hur Sveriges ekonomi ska växa, hur fler jobb ska skapas i Sverige, hur näringslivet ska öka produktiviteten, hur vi ska öka välståndet eller hur vi ska bekämpa arbetslösheten i vårt land. Det är blinda fläckar, fru talman, för den här regeringen, och det är blinda fläckar för Sverigedemokraterna. Priset betalar i slutändan våra medborgare om man accepterar 9 procents arbetslöshet och om man accepterar att tillväxten sjunker i vårt land. Det är dags att gå tillbaka till det som har gjort Sverige starkt och återigen kan bygga landet starkt.

(Applåder)

Anf. 72 OLIVER ROSENGREN (M) replik:

Fru talman! Det var stora ord och högt tonläge från Ardalán Shekarabi. Det kan man såklart unna sig i kammaren om man vill se till att debatten får en annan inramning än seriositet. I verkligheten ska man komma ihåg att den regering som Ardalán Shekarabi satt i hade stora ambitioner. Sverige skulle ha Europas lägsta arbetslöshet. Det gick så dåligt för Shekarabis regering att de avskaffade målet och försökte låtsas som om de aldrig hade haft det. Vi avskaffar inga mål om att få fler i arbete, utan tvärtom återupprättar vi arbetslinjen steg för steg.

Fru talman! Vi stärker drivkrafterna för arbete genom sänkt skatt och den a-kassereform som debatterades tidigare i dag. Vi tydliggör kraven på dem som är arbetslösa med aktivitetskrav i alla transfereringssystem för arbetslösa genom att stärka styrningen av Arbetsförmedlingen så att Arbetsförmedlingen börjar ställa krav.

Den regering som Ardalán Shekarabi deltog i tillät Arbetsförmedlingen att stoltsera med att inte ens följa upp lagkravet på att arbetssökande ska söka jobb i hela Sverige och vara beredda att byta bransch. Det gjorde man inte. Det krävdes ett maktskifte för att det skulle tas tag i.

Det tillfördes stora resurser till yrkesutbildning och arbetsmarknadsutbildning, men platserna stod tomma. Sedan 2017 har i genomsnitt var tredje plats inom yrkesvux stått tom. Det beror inte på för lite resurser. Det beror på att det inte har ställts tillräckligt tydliga krav på att de som är arbetslösa också ska delta i de här utbildningarna. Passivitetens linjen är alltså tyvärr en socialdemokratisk paradgren. Den ersätter vi nu med en arbetslinje som stärker drivkrafterna, skärper kraven och erbjuder rätt stöd.

(Applåder)

Anf. 73 ARDALAN SHEKARABI (S) replik:

Fru talman! Oliver Rosengren är en person med bakgrund i det kommunala Sverige. Han är en duktig kommunpolitiker och har bra koll på verkligheten. Verkligheten är sådan att kommuner inte kan anvisa arbetslösa arbetsmarknadsutbildningar. Det kan inte heller de privata företag som nu ska matcha och rusta. De får faktiskt inte ersättning för att anvisa folk arbetsmarknadsutbildningar. Då återstår att Arbetsförmedlingen ska anvisa de arbetslösa arbetsmarknadsutbildningar och ge dem rätt förutsättningar. Men var är arbetsförmedlarna som ska ha de kunskaperna? Vad händer just nu? Jag frågar inte vad som hände för fem år sedan. Vad händer just nu med Arbetsförmedlingens närvaro i den verklighet som Oliver Rosengren och hans parti ansvarar för?

Det är katastrof, det som händer i dag. Arbetsförmedlingen klarar inte av att anvisa människor arbetsmarknadsutbildningar. De skickar årligen tillbaka pengar till regeringen samtidigt som vi har en halv miljon arbetslösa i vårt land, varav många skulle kunna få jobb i näringslivet. Näringslivet skriker efter arbetskraft. De arbetslösa hade kunnat få rätt kompetens och utbildningar som gör att de kan ta jobb. Men tron i den här regeringen är att om man sänker a-kassan och gör livet lite svårare för arbetslösa, då kommer de att få jobb.

Fru talman! Jag har lagt mycket tid på att träffa byggnadsarbetare som har blivit arbetslösa på sistone. Men jag har fortfarande inte förstått på vilket sätt de som precis förlorat arbetet kommer närmare jobb om a-kassan sänks. Det är även ett faktum att de betalar högre skatt nu när de är arbetslösa. På vilket sätt gör det dem mer anställbara?

Anf. 74 OLIVER ROSENGREN (M) replik:

Fru talman! Om vi börjar där Ardalán Shekarabi slutade: Ett valfritt samtal med en valfri person som har studerat arbetsmarknadens funktions-sätt kommer att kunna ge honom kunskaper om hur exempelvis ekonomiska incitament i transfereringssystem påverkar arbetsutbudet i ekonomin. Det är helt vedertagna fakta inom hela det ekonomiska forskningsfältet i Sverige och internationellt.

Jag får tacka för de vänliga orden om min kommunpolitiska gärning. Den tiden gav mig flera viktiga insikter om hur arbetsmarknadspolitiken behöver utformas, och jag är därför glad att mycket av det arbete som vi gjorde i Växjö nu är det som är regeringens politik.

Kommunerna har visst stora redskap när det kommer till utbildning och arbete. Man har kontroll över yrkesutbildningen i yrkesvux, och man har möjlighet att i viss utsträckning se till att personer deltar i den om de tar emot ekonomiskt bistånd. Här behöver kraven delvis skärpas till exempel genom att kommunerna får ökade möjligheter att dra in ersättningen för dem som inte deltar. Vi kan inte tolerera en situation där vi har arbetslösa utan utbildning som inte utbildar sig till arbete.

Jag antar att Ardalán Shekarabi har läst den rapport från Riksrevisionen som kom relativt nyligen och som undersöker anvisningen till reguljär utbildning. Vad visar den? Ja, inte att det är brist på arbetsförmedlare, fru talman. Det är alltså brist på personer som anvisas och som också dyker upp på utbildningen. Var tredje person som anvisas till en yrkesutbildning kommer inte dit, och Arbetsförmedlingen drar dessutom inte in ersättningen för dem som inte följer kraven.

Vi har en daltandekultur som har fått fäste i arbetsmarknadspolitiken. Vi är fullt beslutsamma att avsluta den och ersätta den med stärkta drivkrafter för arbete, tydliga krav och individuella stöd så att alla människor kan komma tillbaka till ett jobb.
(Applåder)

Anf. 75 ARDALAN SHEKARABI (S) replik:

Fru talman! Tack, Oliver Rosengren!

Det är inte kraven som vi är oeniga om. Det är bra att samhället ställer krav. Hela den svenska modellen har byggt på rätt och plikt, investeringar i människor och rimliga förväntningar på människor. Där är vi inte oense. Det är bra att man har krav på aktivitet och att människor ska anstränga sig utifrån den förmåga de har. Det var faktiskt den förra regeringen som påbörjade arbetet med aktivitetskrav för försörjningsstöd.

Det vi inte är överens om är om det är rimligt att inte investera i utbildningar som leder till jobb. Det är vi inte överens om. Jag kan inte vara nöjd med att vi har en halv miljon arbetslösa och 6 000 personer i arbetsmarknadsutbildningar. Det borde inte Oliver Rosengren heller vara. Oliver Rosengren borde i stället kalla arbetsmarknadsminister Mats Persson till den här kammaren och fråga honom vad han håller på med. Hur kan han vara nöjd med 6 000 personer i arbetsmarknadsutbildningar i det här läget?

Hur ska en arbetsförmedling som ständigt får försämrade förutsättningar, som ständigt har sämre lokal och regional närvaro och som ständigt måste brottas med nya styrsignaler från höger och vänster ha de kunskaper som krävs – individuellt, lokalt och regionalt – för att människor ska kunna göra den här resan och ta sig till en utbildning som leder till jobb?

Här behöver vi tänka om. Jag tror att svensk höger och svensk vänster skulle behöva ta bort skygglapparna och kanske försöka enas om vilka förutsättningar Arbetsförmedlingen behöver ha för att långsiktigt kunna göra ett jobb som leder till att människor kommer i arbete i större utsträckning än vad de gör i dag.

Vi har möjlighet till att ha en betydligt lägre arbetslöshet än vad vi har. Men utvecklingen just nu går åt fel håll. Det krävs nu modiga politiker också på den högra sidan som säger ifrån och ställer krav på sin regering, och det hoppas jag kunna få se i den här kammaren.

Anf. 76 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik:

Fru talman! Det är inte utan att man minns de år man själv var ungdomspolitiker när man lyssnar till anförandena här i kammaren.

Lägg undan höger och vänster! Jag tycker att det var lite det jag kanske försiktigt signalerade.

Därefter: Hur kan ni vara nöjda? Ni borde skämmas! Den här regeringen gör ingenting för att arbetslösa ska komma i jobb! Det känns kanske inte riktigt lika inbjudande som att vi ska lägga undan höger och vänster.

Arbetsförmedlingen, detta moras! Detta efter två år av en äntligen sund regering.

Den här regeringen bara bollar över till de stackars lidande kommunpolitikerna! Jag har hållit på med kommunpolitik i 16 år, och jag är själv något mer bekymrad över de arbetslösa som har svårt att komma i jobb.

Sanningen är att det här moraset, detta överrullande där staten har backat tillbaka, har pågått oerhört länge. Det är ju inte så att Arbetsförmed-

lingen går till historien som den riktigt starka aktören när det gäller att få människor i jobb.

Det gör däremot nätverken. Kommunerna är oerhört duktiga. Man jobbar med väldigt mycket vuxenutbildning. Man jobbar på olika sätt och gör människor anställbara.

Jag noterade också i ett brinnande inlägg i ett tidigare replikskifte att 6 000 personer i arbetsmarknadsutbildning är riktigt dåligt. Det håller jag faktiskt med om. Jag delar däremot tidigare talareshörens analys av varför det är så.

Helt plötsligt var dock en fördubbling väldigt bra – 12 000 i arbetsmarknadsutbildning! Då har vi löst de 500 000 som är arbetslösa!

Snälla åhörare, låt er inte luras av denna typ av retorik!

Anf. 77 ARDALAN SHEKARABI (S) replik:

Fru talman! Jag uppfattade tyvärr inte någon fråga från Magnus Jacobsson, men jag kan passa på att framföra ett stort tack för bibelreferenserna i olika inlägg här i kammaren. Det höjer allmänbildningen här; det är jag väldigt tacksam för.

Jag tror inte att människor i grund och botten vill gå runt och vara arbetslösa. Det är väl där vi skiljer oss åt. Jag tror att vi alla skulle behöva lägga mycket tid på att träffa folk som är arbetslösa och prata med dem. De flesta drömmer om ett jobb, en egen försörjning och den frihet som det innebär, och de flesta gör vad de kan med de förutsättningar de har.

Problemet är att vi inte i den utsträckning vi borde och i den utsträckning som vi traditionellt har gjort rustar dem med de kompetenser som krävs för att de ska kunna ta jobben. Om man ställer sig på Drottninggatan och intervjuar äldre som är på besök i Stockholm är det inte svårt att hitta några som gick AMU-utbildningar på 80- och 90-talet när de var arbetslösa. Det var faktiskt ett sätt att befria människor från de hinder som ekonomisk utsatthet och arbetslöshet innebär och rusta dem så att de kunde ta de jobb som växte fram.

Det gör vi inte i samma utsträckning i Sverige i dag, och det är det jag menar med att höger och vänster borde enas om att det nog är klokt att investera i människor. Det är klokt att se till att fler kommer i arbetsmarknadsutbildningar.

Jag tycker inte att det vore tillräckligt bra om 12 000 personer gick arbetsmarknadsutbildningar på årlig basis. Men det skulle i alla fall vara en fördubbling jämfört med dagens siffror. Då skulle Mats Persson i alla fall kunna säga att ni har fördubblat antalet. Men vi är tyvärr inte på väg dit, Magnus Jacobsson.

Vi borde hjälpas åt att sätta press på Mats Persson så att det sker lite förändringar och kommer lite fler initiativ från regeringens sida.

(Applåder)

Anf. 78 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik:

Fru talman! Nu är ju riksdagen, och det är väl av nödvändighet, uppbyggd utifrån stuprör. Men regeringen gör ju väldigt mycket mer än att bara befinna sig på arbetsmarknadsutskottet. Ser vi till regeringens hela politik pågår det mängder med åtgärder som på sikt inte bara bryter inflationen utan också leder till fler arbetstillfällen.

Vi har exempelvis höjt anslagen till folkhögskolorna – inte lika mycket som under covidperioden, men det var tillfälliga pengar som även den socialdemokratiska regeringen som ledamoten själv satt i ville ta bort i sin budget.

Vi hade den här debatten även för ett halvår sedan, tror jag. Då var det tusentals personer i vården som skulle komma att bli arbetslösa. Var är alla dessa tusentals arbetslösa i vården? De blev inte arbetslösa, för regeringen satsade mer pengar på kommuner och regioner. Inte i vårt utskott, men regeringen gjorde en satsning, och den fick resultat.

Själv är jag i dag mer aktiv i trafikutskottet. Den största investeringen någonsin kommer att ske på infrastruktur. Jag lovar att de byggarbetare som i dag är bekymrade kommer att vara tacksamma när dessa investeringar rullar igång. De har faktiskt redan börjat rulla igång. Jag vet inte hur många som lyssnar på detta som har åkt tåg mellan Stockholm och Göteborg och noterat att det är lite krångligt just nu. Det beror på att man byter elledning. Det är svårt att köra på spåret när man samtidigt renoverar.

Det pågår gigantiska åtgärder från regeringen som syftar till att sätta Sverige i rörelse. En av de kanske viktigaste åtgärderna hittills, fru talman, är att vi tog bort den förhatliga reduktionsplikten, som drev upp inflationen och försatte människor i fattigdom. Detta har gett jordbruket 2 miljarder i extra intäkter och gör att människor har råd att åka till jobbet.

Det är mycket bättre nu än förr, fru talman.

Anf. 79 ARDALAN SHEKARABI (S) replik:

Fru talman! Jag undrar om den ärade ledamotens valkrets ligger så nära Norge att ledamoten följer den norska statsbudgeten och inte den svenska. Det blev ju inga stora satsningar på kommuner och regioner i den senaste budgeten. Detta var ju en del av kritiken mot budgeten – trots att den var rekordstor blev det inte mer pengar till välfärden, vilket innebär att många regioner och kommuner brottas med enorma svårigheter.

Magnus Jacobsson får gärna diskutera detta med några som är närvarande i den här kammaren. Den ärade kollegan från Jämtland kan nog vittna om hur det står till i Region Jämtland. Jag kan nog berätta om vad våra vänner i Region Uppsala brottas med just nu, hur det drabbar sjukvården och vilka konsekvenser detta i slutändan får för sysselsättningen och jobben i vårt land.

Jag tror att regeringen begick ett jättemisstag när man valde skattesänkningar för de rikaste i stället för investeringar i välfärden och jobben. Det var nog dumt, men ideologin styr politiken – så är det ju. Högerens ideologi handlar ju om att begränsa det offentliga åtagandet och sänka skatterna för dem som har högst inkomster. Detta leder till att man inte prioriterar välfärden. Därför har vi den kris vi har i svensk sjukvård och välfärd, och den får också konsekvenser för jobben.

Jag tror, utifrån min ideologiska hemvist, att detta är fel politik. Jag tror att det hade varit bättre att ta dessa pengar och investera dem i jobb, välfärd och sjukvård. Jag tror att Sverige hade mått bättre som land då, men det är ju i slutändan ideologin som avgör vad som prioriteras.

Fru talman! Vi borde i alla fall vara överens om att vi borde investera i människor. Då borde fler få möjlighet att utbilda sig till de jobb som näringslivet behöver tillsätta.

(Applåder)

Anf. 80 CAMILLA MÅRTENSEN (L):

Fru talman! För två år sedan stod jag i den här talarstolen och sa att min inledning kunde vara den första i denna kammare som inte var skriven av en politiker eller en politisk sekreterare utan av en chattrobot. I dag känns det som en evighet sedan. Många av oss använder AI på daglig basis för att få hjälp med att skriva texter, för att leta information eller bara för att få idéer. Tekniken förfinas. Buggarna och problemen blir allt färre.

Vi står inför ett stort teknikskifte i världen. AI påverkar arbetsmarknaden genom att ta över vissa arbetsuppgifter. Samtidigt skapar det nya möjligheter som kräver nya färdigheter av arbetstagare. Det händer här och nu, oavsett vad vi tycker om det. Utvecklingen går snabbt, och det bryts ny mark.

Vad krävs då för att möta de nya förutsättningarna? Vi behöver en framåtsyftande och flexibel arbetsmarknadspolitik. Nya arbetssätt och nya marknader har tillkommit, och vi kommer att få se fler framöver. Det ställer krav på oss som lagstiftare att hitta nya, rimliga avvägningar mellan marknadens efterfrågan och arbetstagarnas förutsättningar.

Som liberal konstaterar jag att arbetsmarknadspolitiken börjar redan i grundskolan. Den viktigaste arbetslöshetsförsäkringen är en studentmössa i garderoben efter godkänd gymnasieutbildning. Likväl har vi en stor grupp i det här landet som inte klarar av att ta gymnasieexamen.

På lång sikt måste vi få en bättre grundskola och gymnasieskola. På kort sikt måste vi rusta den stora grupp som i dag står utan jobb så att dessa människor kan matchas mot rätt företag. Under 2025 kommer 120 000 vuxna att kunna gå en utbildning till ett yrke. Det är en förutsättning för att vi ska komma till rätta med den arbetskraftsbrist som numera finns i många sektorer.

Trots den stora arbetskraftsbrist som signaleras har vi en stor grupp arbetslösa som har kompetens. De är redo för arbete och har erfarenhet, men deras möjligheter begränsas av ålder. Demoskop har för Pluskommissionens räkning gjort en undersökning. Det visar sig att man redan när man fyller 50 år blir mindre attraktiv att anställa. Detta står i klar motsats till att 57 procent säger att de kan tänka sig att fortsätta jobba efter att de blivit pensionärer. Åldersdiskrimineringen på arbetsmarknaden är strategiskt obegriplig, men likväl hör vi från allt fler att de upplever sig utestängda efter ett långt arbetsliv. Det måste vi ändra på.

Fru talman! Att de arbetsgivare som ska utbilda, till exempel på rekryteringsutbildningar, får vara med och välja ut vilka som passar för yrket ökar anställningsmöjligheterna radikalt. Det fick jag och arbetsmarknadsministern uppleva när vi besökte Slakteriet i Sjöbo en solig måndag i februari. Där hade Arbetsförmedlingen tillsammans med ett kompetensföretag skraddarsytt en utbildning på 30 veckor. Slakteriets ägare Marco Andersson konstaterade att det faktum att han som arbetsgivare fick vara med och välja ut deltagarna på utbildningen var avgörande både för att han skulle vilja starta utbildningen och för att han skulle se möjligheter att faktiskt ge deltagarna ett arbete därefter. Så borde göras på fler utbildningar.

Som liberal vill jag betona den enskildes ansvar att göra sig anställbar och tillsammans med myndigheterna hitta de åtgärder som bäst och snabbast leder till egenförsörjning och därmed möjlighet för den enskilde att skapa frihet i sitt eget liv. Det kan betyda att man måste veckopendla eller kanske ta med sig familjen och flytta dit där arbete finns. Stöd måste därför

utformas tillsammans med kommuner och regioner. Det är nämligen inte bara ett jobb som behövs, utan det behövs också barnomsorg, skola och andra välfärdstjänster för att man ska kunna göra sig anställbar.

Fru talman! I dag på morgonen kom det besked som många av oss hade befarat skulle komma: Northvolt går i konkurs, och nästan 5 000 medarbetare går mot en osäker framtid. Det är tufft och utmanande, men vi ska komma ihåg att Sverige har gjort det förut. Vi är duktiga på omställning. Jag tänker på Astra Zeneca i Lund, som råkade ut för detsamma för några år sedan. Vi har erfarenhet av omställning. Arbetsförmedlingen är etablerad i området, och det finns redan upparbetad samverkan mellan många olika aktörer.

På Arbetsförmedlingen finns över 100 000 anmälda lediga jobb. Jag tror dock att det egentligen finns långt fler. Som tidigare arbetsgivare med erfarenhet av rekrytering och med många vänner som i dag är egna företagare hör jag berättelser om jakt på arbetskraft och att man har slutat att använda Arbetsförmedlingen som hjälp. Man söker helt enkelt i sina egna nätverk.

Varje jobb är viktigt. Uppdelningen mellan fina och fula utbildningar – och därefter jobb – har varit förödande. Vi måste öka attraktiviteten hos våra hantverkslinjer och praktiska utbildningar. Jag ser att fler och fler av den sorters utbildningar nu erbjuder Ung Företagsamhet. Det är viktigt och bra. Detta kan vara en del, men mycket mer behöver göras.

Varje ung person har rätt att få uppleva friheten som kommer med den första intjänade lönen. Varje vuxen ska få möjlighet att vara en samhällsbyggare, oavsett vad personen arbetar med. Viktigast av allt är kanske att se till att vi har ett företagsklimat som gör att man kan driva företag i Sverige. Vi politiker här i kammaren har ingen kran vi kan vrida på för att skapa 14 nya jobb som servitris i Helsingborg eller 10 ingenjörsjobb i Norrtälje. Jobb skapas av drivna människor som vågar satsa på sina drömmar. De bygger företag och ser potential där andra bara ser ett lass grus.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 81 ISABELL MIXTER (V):

Fru talman! Jag skulle vilja börja med några reflektioner över den debatt som vi har här i dag. Att lyssna på regeringspartierna är lite grann som att höra en popcommaskin poppa. Det är olika kända idéer som kommer upp. Man har olika önskningar och tankar om vad som skulle vara bra för Sverige och motverka arbetslösheten.

Det som jag anser att regeringspartierna missar är att det faktiskt är de som styr landet och har ansvar för att genomföra de här olika kända och bra idéerna. Till exempel säger man att det är bra om människor har utbildning. Vi är helt överens om det. Det vore superbra om regeringen då också kunde se till att människor kan utbilda sig och få arbete. Man pratar om att det är bra om konjunkturen vänder och Sverige blir ljus igen. Även det är vi helt eniga om. Men vad gör regeringen för att vända konjunkturen och få igång hjulen på landet? Ingenting, vad jag kan se.

Oliver Rosengren talade om att sänkta skatter ger incitament till arbete för människor. Faktum är att regeringen har sänkt skatterna. Han talar om att all forskning tyder på att det minskar arbetslösheten. Men verkligheten är ju att vi nu ser hur arbetslösheten ökar. För mig blir detta en väldigt

obegriplig ekvation. Regeringen genomför den här politiken och får svart på vitt att den faktiskt inte fungerar som arbetsmarknadsåtgärd. Det är inte de med de högsta lönerna som kommer att konsumera mer och få hjulen på det här landet att snurra. Tvärtom kommer de att lägga sina pengar på något ISK-konto som de också har skatteavdrag på. Vi fortsätter att se samma låga utvecklingstakt i det här landet.

Även Socialdemokraterna var inne på att arbetslösheten nu är rekordhög vid drygt halvtid för den här regeringen. Det är 10 procents arbetslöshet, men regeringen sitter på händerna. De som har fått förtroendet att styra över landet säger saker som att det ljusnar för ekonomin men tittar passivt på när det inte gör det.

Jag tror att många människor där ute känner att det definitivt inte ljusnar. Den som har blivit eller kommer att bli varslad får se en a-kassa som den här regeringen aktivt har sänkt. Man möter en arbetsförmedling som är sönderprivatiserad på en massa olika aktörer, som kanske inte ens finns på den ort där man bor och som den här regeringen har gett för lite resurser för att den skulle klara av att matcha folk med de arbeten som finns. Man möter en vuxenutbildning som regeringen skurit ned på.

I dag kom ett dystert besked: Northvolt går i konkurs. Man kan då bara hoppas att Arbetsförmedlingen har väldigt många handläggare i Skellefteå. Det tror jag kanske inte är fallet, men det är väl någonting jag får skicka med regeringen.

Vi har stora investeringsbehov i vårt land. Vi har till exempel vatten- och avloppsrör i akut behov av upprustning, bostadsbrist och behov av järnvägsunderhåll som borde ha utförts för decennier sedan. Om vi investerade i de här sakerna i stället för att exempelvis sänka skatten för dem med allra högst löner skulle fler kunna få arbete. Satsningarna behöver såklart kombineras med utbildning som behövs för arbete i de branschernas yrken.

Trots att förskolor går på knäna, undersköterskor sliter ut sig på äldreboendena och personal i vården får fortsätta springa mellan patienterna varslas personal just nu i välfärden – allt för att ha råd med skattesänkningar för de mest välbetalda.

Man kan förstå att regeringsföreträdarna inte är så oroliga för långtidsarbetslöshet och aldrig har behövt fundera på hur det skulle vara att leva på en a-kassa som sänks efter 100 dagar. Vi har ju sett hur det är när man tillhör något av regeringspartierna. Blir man av med sitt jobb för att man har misskött sig får man en tjänstebil innan kontraktet ens är påskrivet, och sedan har man ett annat jobb någonstans. Man missköter sig och glömmer några papper någonstans, och helt plötsligt har man ett annat arbete i något kansli. Så kan det gå om man tillhör den här regeringen. Jag förstår alltså att man inte är särskilt upprörd över hur det kan vara. Man känner helt enkelt inte så starkt hur det skulle kunna vara att vara arbetslös i det här landet.

Vänsterpartiet är starkt kritiskt till Arbetsförmedlingens utveckling de senaste åren. Den omfattande privatiseringen och nedmonteringen av myndigheten är och har varit förödande. Människor behöver kunna få stöd för att komma tillbaka i arbete. Det behövs en tonvikt på god matchning, så att man kan hjälpa människor till utbildning och arbete.

I ett läge där konjunkturen mattas av, varslen ökar och arbetslösheten ökar är behoven stora av en aktiv arbetsmarknadspolitik inriktad på att rusta arbetslösa att ta de jobb som finns och de nya jobb som växer fram. Vänsterpartiet anser därför att fler arbetslösa behöver få möjlighet att delta i arbetsmarknadsutbildning. Vi i Vänsterpartiet har också föreslagit en satsning som vi kallar Sverigejobb, en ny arbetsmarknadspolitisk insats riktad till arbetslösa med kompetens inom bygg och anläggning. Modellen innebär en form av anställningsstöd där staten tar 80 procent av kostnaden för anställningen.

För att skapa starka och trygga löntagare är det avgörande med en arbetslöshetsförsäkring som ger inkomstrygghet vid arbetslöshet. Jag kan bara beklaga de kraftiga nedskärningar som den här regeringen och Sverigedemokraterna genomför och som träder i kraft i år. Det kommer att bli ett enormt hårt slag mot de hundratusentals arbetslösa som får se sin a-kassa försämrats. Samtidigt har vi just nu en enorm kostnadschock för svenska hushåll, med matpriser som rusar. Detta gör regeringen inte heller någonting åt.

Enligt Vänsterpartiet bör a-kassan ha som mål att 80 procent av löntagarna ska få 80 procent av sin lön. För 2025 föreslog Vänsterpartiet en kraftig förstärkning av medlen till arbetslöshetsförsäkringen för att kunna uppnå detta.

När det gäller arbetslivspolitik vill jag understryka den centrala betydelse som Arbetsmiljöverket har. För att Arbetsmiljöverket ska kunna utföra fler inspektioner krävs fler inspektörer och en kraftig utökning av myndighetens anslag. Jag beklagar att regeringen inte ser behovet av detta.

Många människor hamnar i dag i limbo mellan sjukförsäkringen och Arbetsförmedlingen. Försäkringskassan bedömer vissa människor som för friska medan Arbetsförmedlingen bedömer samma människor som för sjuka för arbete. Ett betydande antal av de människor som har utförsäkrats från sjukförsäkringen hamnar i dag i limbo. De uppbär många gånger försörjningsstöd. Skälet till detta är att Arbetsförmedlingen bedömer dem som för sjuka för arbete. Dessa individer löper stor risk att inte få det stöd som de behöver för att kunna återgå till arbete, eftersom ansvarsfördelningen mellan socialtjänsten och Försäkringskassan riskerar att leda till att deras behov inte identifieras.

Det är bra att Arbetsförmedlingen nu har fått tydliga uppdrag inriktade på att ta till vara sjukskrivnas arbetsförmåga, men till skillnad från utskottet menar jag att betydligt mer behöver göras för de individer som har utförsäkrats. Jag anser att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att se över hur de individer som har medicinska begränsningar, saknar sjukpenninggrundande inkomst och uppbär försörjningsstöd kan få stöd för att återgå till eller få arbete.

Avslutningsvis vill jag säga att regeringen behöver ta ansvar nu. Att vi har 10 procents arbetslöshet är en kris. Det går inte längre att använda ideologiska skygglappar och hävda att arbetslösheten skulle bero på utrikes födda eller på att människor är lata – eller vilka argument det nu må vara som högern tycker om att använda. Det är dags att ta ansvar. Det är ingen korvkiosk ni driver. Det är ett land ni har ansvar för.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 11.

Anf. 82 OLIVER ROSENGREN (M) replik:

Fru talman! Jag uppfattade ett par frågor som riktades till mig.

Det är ändå fascinerande att det sitter så långt inne och upprör så mycket hos såväl Vänsterpartiet som företrädare för Socialdemokraterna när vanliga människor ska få mer pengar i plånboken.

Det har genomförts ett jobbskatteavdrag som har förstärkts åtta gånger. Totalt för två personer med medianlön innebär de samlade jobbskatteavdragen 100 000 kronor mer om året i plånboken för en vanlig familj.

De pengarna spelar ganska stor roll för ganska många familjer. Det gör att fler kan få vardagen att gå runt och kan se till att leva ett liv där de kan få lite mer makt över vad de vill göra med sin tid. Det är det ena skälet till att det är bra att sänka skatten på arbete. Människor får mer frihet, och det lönar sig mer att arbeta.

Det andra skälet är att se till att färre är arbetslösa. Det är inte någonting som någon person hos högern har hittat på, fru talman. Det är den samlade evidensen från svensk och internationell ekonomisk forskning över arbetsutbudseffekter vid förändringar av ekonomiska transfereringssystem eller skattesystem.

Litteraturgenomgångar visar att det är en arbetselasticitet på ungefär 0,1 till 0,2, det vill säga att 1 procents förändring i drivkrafterna för arbete ger ungefär 0,1 till 0,2 i motsvarande förändring på arbetsutbudet. Det är ganska stora effekter.

Det visar sig att arbetsutbudsreformer, det vill säga sänkt skatt på inkomster, är det mest effektiva sättet på skattesidan att få en lägre arbetslöshet. Arbetslösheten kan ändå öka om man har lågkonjunktur. Det verkar som att ledamoten från Vänsterpartiet har lite svårt att hålla ihop det med reformerna.

Anf. 83 ISABELL MIXTER (V) replik:

Fru talman! Tack så mycket, Oliver Rosengren, för vad du anser är ett förtydligande om vad sänkta skatter leder till i form av ökat incitament för arbete.

Jag blir ändå lite nyfiken på hur ledamoten ser på att en kraftigt sänkt skatt för till exempel Ulf Kristersson eller någon annan höginkomsttagare skulle leda till fler arbeten. Det har jag väldigt svårt att förstå.

Den stora delen av de pengar som regeringen nu har lagt på skattesänkningar under innevarande år riktar sig till dem som har väldigt höga inkomster. Jag har väldigt svårt att förstå hur det leder till fler arbetstillfällen.

Faktum är att det är ni som styr det här landet. Ledamotens regering har aktivt valt att sänka skatterna. Samtidigt ser vi nu hur enormt många människor blir av med sina arbeten. De fastnar i långtidsarbetslöshet.

Regeringen avstår från att göra de saker som har evidens för att få människor tillbaka till arbete. Det är till exempel att utöka antalet platser på arbetsmarknadsutbildningar och att se till att man investerar i branscher som nu har det väldigt tufft, exempelvis bygg- och anläggningsbranschen.

Samtidigt som byggbranschen varslar en massa människor ser vi hur vi har enorma behov i det här landet. Vi ser hur bostadsbristen är akut. Vi ser hur tågen inte går. Vi ser en massa saker som vi i det här landet skulle behöva investera i.

Regeringen väljer att lägga merparten av sina pengar i budgeten på skattesänkningar. Vi ser samtidigt hur arbetslösheten ökar.

Anf. 84 OLIVER ROSENGREN (M) replik:

Fru talman! I Vänsterpartiets ekonomiska system kan ingen människa få det bättre utan att någon annan måste få det sämre. Det är tyvärr inte så.

Det är alldeles utmärkt möjligt att sänka skatten för Ulf Kristersson som arbetar men också att sänka skatten för någon som sliter i vården, på en byggarbetsplats eller i någon annan del av ekonomin. Det är möjligt att göra både och.

Något förenklat kan man säga att sänkta skatter på lite högre inkomster framför allt brukar motiveras med höjt produktivitet och höjd självförsörjningsgrad av skatteförändringarna. Sänkta skatter på medelinkomster brukar i regel ge framför allt fler arbetade timmar. Sänkta skatter på låga inkomster brukar framför allt leda till höjd sysselsättning.

Det är ett av skälen till att regeringen sänker skatten i alla de olika delarna av inkomstskalan. Det ger lite olika effekter för den svenska ekonomin. Ytterligare frågor kan säkert besvaras av Riksrevisionen, Konjunkturinstitutet, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering eller för den sakens skull Finanspolitiska rådet. Det finns många experter som kan bidra till kunskapsunderlaget i de frågorna om ledamoten har fler funderingar.

Fru talman! När det kommer till stödet stämmer det mycket väl som ledamoten från Vänsterpartiet säger. Det spelar roll att vi utbildar dem som är arbetslösa för att de saknar utbildning. Vi ger dem en utbildning så att de kan komma till arbete.

Det är ett av skälen till att det adderas 11 000 platser till yrkesutbildning i år så att det blir 72 000 fullt finansierade yrkesutbildningsplatser runt om i Sveriges kommuner och att det finns resurser till arbetsmarknadsutbildning hos Arbetsförmedlingen.

Men det är ett problem, fru talman, att platserna står tomma. Varför gör de det? Jo, det beror på det som för Vänsterpartiet är en ideologisk skygglapp. Vi vill ha tydliga förväntningar och krav på att de som är arbetslösa för att de saknar utbildning ska utbilda sig till arbete.

Det måste stärkas så att platserna fylls och så att inte var tredje plats inom yrkesvux i genomsnitt står tom som de gjort sedan 2017. Då krävs reformer som ställer lite högre krav.

Anf. 85 ISABELL MIXTER (V) replik:

Fru talman! Jag kan till vissa delar hålla med om att låga ersättningar skapar incitament för arbete. I den verklighet som jag lever i ser jag nu väldigt många människor som beskriver sin verklighet som att de behöver ta extrapass för att kunna sätta mat på bordet till sina barn.

De jobbar heltid som undersköterskor. Det är ensamstående mammor som nu säger: Jag tar alla extrapass jag kan få. Jag tar allt jag kan få, för annars har jag inte råd att sätta mat på bordet till mig och mina barn. Det är det Sverige som regeringen har skapat, fru talman.

Jag har väldigt svårt att förstå hur man menar att de skattesänkningar som regeringen har genomfört nu leder till att människor får det bättre. Det är en verklighet som väldigt många människor inte delar.

Faktum är att skattesänkningen för vanligt folk kanske uppgår till en hundralapp eller 200 kronor. Samtidigt ser man hur matpriserna rusar upp i taket. Att köpa ett paket kaffe och en juice gör redan där att man ser 200

kronor försvinna. Jag tror att ledamoten inte riktigt förstår hur det är att vara vanlig svensk i Sverige numera.

Man talar om att lägre ersättningar skulle ge incitament till arbete. Det kanske är en nationalekonomisk dogm. Jag tror att de allra flesta människor är extremt angelägna om att arbeta och kunna sätta mat på bordet till sig själva och sina barn.

Det visar också all statistik. Människor vill arbeta. Regeringen har ansvar för att se till att människor också får förutsättningar att kunna göra det.

(Applåder)

Anf. 86 JONNY CATO (C):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 6.

Sverige står inför många och stora utmaningar. Integration, utanförskap och arbetslöshet är några av dem, och lösningen stavas många gånger jobb.

Fler människor måste gå från utanförskap till innanförskap. Fler människor måste bli en del av det gemensamma Sverige. Fler människor måste göra en livsresa som innebär att de har ett arbete att gå till.

Fler unga pojkar och flickor måste se sina föräldrar gå upp på morgonen, arbeta, bidra och betala skatt, så att skola, vård och omsorg kan bli bättre, så att vi kan rusta det svenska försvaret och se till att investera i järnvägen så att tågen kan gå i tid, och ibland över huvud taget. Ska människor må bra, och ska Sverige må bra, måste fler människor ha ett arbete att gå till.

Nyligen kom ny arbetslöshetsstatistik, den värsta på 25 år. Som oppositionspolitiker är det ibland lätt att ta till överord och bara kritisera regeringen. Men när det gäller arbetsmarknadspolitiken är den så dålig och icke-existerande att det knappt ens går att ge regeringen ett underkänt betyg. Det går knappt att betygsätta den. Tidöpartierna har haft makten i mer än två år, och reformerna på arbetsmarknadsområdet har lyst med sin frånvaro.

Ärligt talat: Var är förslagen för att Arbetsförmedlingen ska fungera bättre? Var är förslagen för att det ska bli ännu billigare att anställa? Var är förslagen för att fler ska lära sig svenska språket och därmed få ett första arbete? Var är förslagen för att kompetensbristen på svensk arbetsmarknad ska minska? Var är de politiska lösningarna? Var är Mats Perssons reformer?

Fru talman! Man har ärligt talat blivit föga imponerad av Tidöpartierna här i dag. Vi har hört Magnus Jacobsson, Camilla Mårtensen och Oliver Rosengren stå och drömma om vad man skulle vilja ha. Det är lite olika idéer, som att lägga ned Arbetsförmedlingen och annat. Samtidigt har vi hört Magnus Persson stå och recensera regeringen – ibland ris, ibland ros och ibland mittemellan.

Det är dags att sluta drömma och recensera. Det är dags för regeringen och Tidöpartierna att börja leverera. Det är ingen annans ansvar än regeringens och arbetsmarknadsministerns att vi har den värsta arbetslösheten på 25 år. En av tio svenskar är arbetslös. En av tio – det är nästan svårt att ta in! Dessutom ökar arbetslösheten i alla grupper, men det är som allra värst bland utrikes födda kvinnor och unga män.

Det är helt enkelt dags för arbetsmarknadsministern att börja arbeta. Börja arbeta för att fler utrikes födda ska lära sig språket, för att det ska bli billigare och enklare att anställa och för att det alltid och utan undantag ska löna sig att gå från bidrag till arbete!

Centerpartiet fattade i fredags viktiga beslut om nya reformer för Sverige. Jag har haft förmånen att leda vår reformgrupp för livsresor med fokus på jobb, ekonomi och företagande. Våra reformer handlar tydligt om att folk behöver bli mer anställbara, att det ska bli billigare att anställa och att det ska löna sig än mer att arbeta.

För att bli anställbara behöver fler lära sig det svenska språket. Ett förslag som vi presenterar är att begränsa och villkora föräldraledigheten för nyanlända som inte pratar svenska.

Vi i Centerpartiet ställer inte bara krav på människor i allmänhet utan också på oss politiker. De insatser som människor tar sig an måste bli bättre. Därför vill vi exempelvis göra om sfi till jobbsvenska, med fokus på att människor ska få ett jobb. Det ska vara ett nära samarbete mellan utbildning och näringsliv.

Det handlar inte bara om att fler behöver bli anställbara, utan vi måste också skapa fler arbetstillfällen. Det är inte vi politiker här i kammaren som skapar jobb, utan det är små och växande företag som gör det.

Ett förslag som jag skulle säga är klassisk borgerlig liberal allianspolitik är att göra det billigare för företaget att anställa så att fler unga flickor och pojkar runt om i landet kan se sina föräldrar gå upp på morgonen, arbeta, bidra och betala skatt.

Därför föreslår vi att företag som går från noll till tio anställda ska undantas från arbetsgivaravgiften så att fler inte bara vågar starta företag utan också vågar anställa. I dag är det stora problemet att företag inte vågar anställa och växa. Politiken kan inte skapa arbetstillfällen, men vi kan hjälpa företagen, jobbskaparna, att skapa fler jobb.

Fru talman! Jag hade tänkt avsluta mitt anförande med detta, men även jag vill säga någonting om Northvolt. Det är kanske för tidigt att dra för stora slutsatser, men samtidigt behöver regeringen visa handlingskraft. Jag är glad för att arbetsmarknadsministern kommer till arbetsmarknadsutskottet i morgon för att redogöra för vad regeringen gör.

Centerpartiet har i dag själva gått in med tre viktiga ingångsvärden.

För det första: Det är viktigt att de investeringar som har gjorts i forskning och utveckling och som svenska myndigheter har gjort också hittar nya hem och fortsätter att driva svenska kunskaper om batterier.

För det andra: Nu behöver alla relevanta och berörda myndigheter och kommuner göra allt man kan för att säkerställa att all talang hittar nya hem. Vi behöver också se till att det finns en kompetent och erfaren samordnare som kan se till att alla arbetar tillsammans för att fler människor ska kunna komma ur detta på ett bra sätt.

För det tredje: Givet omfattningen av denna konkurs måste det finnas en flexibilitet i tremånadersregeln för utländsk talang när det gäller att hitta nya jobb och invänta att en eventuell ny ägare ska komma på plats och ta över. Sverige får inte tappa den kompetens som nu befinner sig i landet.

Detta är en mörk dag på många sätt, inte minst för alla dem som i dag har mist jobbet och för alla de unga flickor och pojkar som i dag får se sina föräldrar bli arbetslösa. Det är dags för regeringen att börja ta tag i arbetslösheten, för tyvärr är nog detta inte den sista konkurs vi kommer att få se.

Anf. 87 OLIVER ROSENGREN (M) replik:

Fru talman! Det är viktigt att vi i debatten håller oss till hur saker är. I Jonny Catos inlägg, fru talman, sa han att var tionde svensk är arbetslös. Det är väldigt allvarligt med den höga arbetslösheten i Sverige. Det är ett samhällsproblem som drabbar många människor, som drabbar ekonomin och som försvagar Sverige som land och vår sammanhållning.

Men var tionde svensk är inte arbetslös. Jag tror att det är viktigt att vi inte bidrar till en större alarmism än den redan mycket allvarliga situation som vi har renderar. Det är 480 000, alltså ungefär 500 000, som är arbetslösa i Sverige. 500 000 gånger 10 blir ungefär 5 miljoner, och vi är fler än 5 miljoner människor i Sverige. Arbetslösheten mäts inte på befolkningen utan på arbetskraften, och arbetskraften är de som deltar på arbetsmarknaden.

En mycket viktig del av att stärka arbetsmarknadspolitiken i Sverige är just att få många att delta i arbetskraften och att sedan se till att arbetslösheten är så låg som möjligt.

När Centerpartiet var med och styrde Sverige genomfördes en reformering av Arbetsförmedlingen. Min fråga till Jonny Cato är: Hur nöjd är han med den reformering av Arbetsförmedlingen som genomfördes av den socialdemokratiska regeringen med stöd av Centerpartiet? Och vilka konsekvenser bedömer Jonny Cato att den får i dagens läge på arbetsmarknaden?

Anf. 88 JONNY CATO (C) replik:

Fru talman! Oliver Rosengren har givetvis rätt. Jag uttryckte mig lite slarvigt. Men Oliver Rosengren är också alltid glad i att rätta alla andra, och han kanske borde ägna mer energi åt att se till att regeringen levererar konkreta åtgärder så att fler människor kan gå från utanförskap till innanförskap. Oavsett de exakta siffrorna hoppas jag att vi kan vara överens om att arbetslösheten går åt fel håll och att den är alldeles för hög.

Jag är givetvis inte nöjd med reformeringen av Arbetsförmedlingen. Den påbörjades under januariavtalet. Vi påbörjade då en stor reformering av Arbetsförmedlingen, och sedan Moderaterna tillträdde i regeringsställning har ingenting hänt med Arbetsförmedlingen. Ingenting har hänt; vi har inte haft en enda proposition i den här kammaren som har berört Arbetsförmedlingen.

Jag är absolut inte nöjd med den riktning som Arbetsförmedlingen har tagit. Den reform som vi påbörjade har successivt tagits tillbaka av Arbetsförmedlingen själv, som har återtagit kontrollen och driver det som myndigheten själv vill se med sin utveckling. Den politiska inriktningen verkar saknas.

Det är rätt sällan man har fått höra från den här talarstolen vad Moderaterna vill med Arbetsförmedlingen. Vi har nu fått höra att det är Centerpartiets fel att Arbetsförmedlingen inte fungerar; det har vi fått höra i ungefär två års tid. Men det är också två år sedan Moderaterna tog över makten i Sverige. Vad är det då som inte fungerar? Vad är det då som Moderaterna vill se?

Jag är absolut inte nöjd. Det är väl ingen som kan vara nöjd med den här situationen. Det påbörjades en reformering som inte togs i land av regeringen. Tvärtom lät man det gå i helt fel riktning. Det har blivit någon form av mellanmjölk där alla har lite ansvar, och så vidare.

Anf. 89 OLIVER ROSENGREN (M) replik:

Fru talman! Arbetsförmedlingen har fått en helt ny styrelse för att vända utvecklingen för myndigheten.

Arbetsförmedlingen har fått en ny generaldirektör med ett tydliggjort uppdrag om styrningen av Arbetsförmedlingen.

Arbetsförmedlingen har i sitt regleringsbrev fått en skärpt uppgift med ett tydligare fokus på vad de ska göra, bland annat att skifta från sin djupt ingrodda daltandekultur till mer av krav och kontroll. De ska exempelvis se till att de fyller platserna inom arbetsmarknadsutbildningen, rikta insatser mot dem som är långtidsarbetslösa och lämna det kundperspektiv som lyckades etablera sig på myndigheten när Centerpartiet var regeringsunderlag till Socialdemokraterna och som gjorde att man i stället fokuserade på att stötta personer med relativt goda chanser att få ett arbete till ett arbete och lade mycket resurser på det.

Arbetsförmedlingen har fått ökade resurser för krav- och kontrolluppdraget.

Tillsynsmyndigheten, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, har fått utökade befogenheter och ett tydliggjort uppdrag.

På det hela taget kan man säga att med alla de verktyg regeringen kan använda för att tydliggöra inriktningen för Arbetsförmedlingen har detta gjorts.

Trots det, fru talman, tror Jonny Cato att det är den reformering av Arbetsförmedlingen som får regalskeppet Vasas jungfruresa att framstå som en triumffärd vi har att tacka för att det finns saker som går bra och att om denna bara hade tagits i hamn hade det varit toppen. Då skulle jag vilja rekommendera den utvärdering av de delar där reformen fick fullt genomslag som har gjorts av Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering: mycket dyrare och ingen effekt. Det brukar sällan vara ett bra betyg.

Anf. 90 JONNY CATO (C) replik:

Fru talman! Jag tror att problemen på svensk arbetsmarknad är mycket djupare än att det räcker att byta en generaldirektör och en styrelse. Det kan givetvis vara steg i rätt riktning, men problemen är mycket djupare än så.

Centerpartiet får mycket kritik från Moderaterna, inte minst från Oliver Rosengren, för den konkurrensutsättning som gjordes av delar av Arbetsförmedlingens uppdrag. Men om jag inte helt missminner mig vill väl Moderata samlingspartiet att det helt och hållet ska vara privata aktörer som levererar tjänster som rustar och matchar. Inte minst var det detta vi hörde av Moderaternas etta i utskottet när några av oss deltog i en debatt hos Altinget för bara några veckor sedan. Moderaterna vill ju gå mycket längre än det som reformeringen påbörjade. Jag har alltså lite svårt att se hur detta är Centerpartiets fel.

Återigen: Det är jättebra med skärpta kontroller, att Arbetsförmedlingen ska se till att fylla arbetsmarknadsutbildningsplatser och så vidare. Men det löser ju inte Arbetsförmedlingens stora problem: att man förmedlar alldeles för få jobb.

Man kan tycka, som Socialdemokraterna, att Arbetsförmedlingen ska göra detta helt och hållet. Man kan tycka, som Centerpartiet, att det ska vara privata aktörer. Men det vi hör från regeringen i dag är att detta är

Centerpartiets fel. Man har inte en gemensam åsikt om vad man vill se i stället, utan man låter Arbetsförmedlingen själv välja och vraka när det gäller hur det ska gå till och hur det ska förmedlas.

Man behöver ha en tydlig politisk inriktning för att Arbetsförmedlingen ska utvecklas i rätt riktning. Det är varken styrelsens eller den nye generaldirektörens ansvar. Det är regeringens och Mats Perssons ansvar. Där har inte regeringen levererat.

Anf. 91 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag hade egentligen inte tänkt begära replik, men när jag lyssnar på Catos brinnande anförande undrar jag bara: Vem ska du genomföra detta med?

Anf. 92 JONNY CATO (C) replik:

Fru talman! Vem ska du genomföra nedläggningen av Arbetsförmedlingen med, Magnus Jacobsson? Det verkar ju inte Tidöpartierna vara överens om.

Anf. 93 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik:

Fru talman! Så är det. Men det finns en liten skillnad, och den avser arbetsmarknad, arbetslinjen och att genomföra en politik som bygger på att man jobbar och gör rätt för sig och därmed också skapar möjlighet till ett trygghetssystem. Där är vi överens inom Tidösamarbetet.

Det är helt korrekt att jag har pekat på ett alternativ och ett annat sätt att tänka. Vi är nämligen också kristdemokrater. Vi tar oss friheten att faktiskt diskutera och tänka i kammaren, vilket gör att medborgarna har en möjlighet att fundera över olika partier.

Men när vi sedan landar in har jag yrkat bifall till utskottets förslag i dagens betänkande. Jag har tre andra parter som har en hyfsat likadan verklighetsuppfattning. Jag tyckte att de tidigare anförandena här var lysande. De beskrev väldigt väl vad regeringen redan gör.

Då återkommer jag till frågan: Om man är den helt främmande fågeln i en annan eventuell regeringskonstellation, vem ska man genomföra sin politik tillsammans med?

Anf. 94 JONNY CATO (C) replik:

Fru talman! Det är val om två år. Två år har Magnus Jacobsson och Kristdemokraterna på sig att leverera. Man har inte lyckats på de två år som har varit, så man kanske borde fokusera på de två år som är kvar till valet snarare än på vad som händer efter valet.

Men det jag egentligen undrar är: Är Tidöpartierna överens om plattformsdirektivet? Är de överens om a-kassan? Är de överens om att det ska bli billigare för företag att anställa? Är de överens om att sänka skatterna för dem med lägst inkomster?

Jag tror inte att de är så överens om arbetsmarknadspolitiken. Det är därför det är helt tomt på utskottets bord. Det är därför det inte händer någonting över huvud taget. Det är väl ingen hemlighet att Sverigedemokraterna och Moderaterna skiljer sig åt rätt mycket i grundsynen på just arbetsmarknadspolitiken. Jag skulle vilja säga att det är ett av de områden

där Tidöpartierna står längst ifrån varandra. Det är därför det inte händer någonting.

Då frågar Magnus Jacobsson oss i Centerpartiet vem vi vill genomföra vår politik med efter valet. Om man tar del av medierapporteringen, fru talman, kan man väl konstatera att det knakar rätt mycket i regeringssamarbetet. Så vem vet, Magnus Jacobsson – Liberalerna kanske hellre vill ha en regering som kan ge förutsättningar för en borgerlig, liberal arbetsmarknadspolitik. Det är lång tid fram till valet.

Jag kan bara konstatera att här och nu är arbetslösheten den värsta på 25 år. Eftersom moderater, sverigedemokrater, kristdemokrater och liberaler inte kommer överens händer ingenting.

Jag fick precis kritik för att vi har gjort en reformering av Arbetsförmedlingen. Samtidigt har Oliver Rosengren kamrater här i kammaren som vill lägga ned Arbetsförmedlingen. Man kanske ska sopa rent framför egen dörr innan man börjar kritisera andra.

(Applåder)

Anf. 95 LEILA ALI ELMİ (MP):

Fru talman! Trots att den här debatten spänner över många ämnen väljer jag att tala om Arbetsförmedlingen och kompetensförsörjningen, två avgörande frågor för en fungerande arbetsmarknad. Det är här grunden läggs för att människor ska kunna ta sig in på arbetsmarknaden, för att företag och välfärd ska hitta rätt kompetens och för att Sverige ska ha en arbetsmarknad som klarar både dagens och framtidens utmaningar.

Fru talman! Arbetsförmedlingen har en central roll i att hjälpa människor ut i arbete. Men i dag brister myndighetens närvaro i många delar av landet. Vi ser hur kontor har lagts ned, hur digitaliseringen inte har kunnat ersätta det personliga mötet och hur vissa grupper har svårare än andra att få rätt stöd. Särskilt personer med funktionsnedsättning, äldre eller de som av andra skäl har svårt att ta till sig digitala system behöver ett mer personligt stöd.

Arbetsförmedlingen måste vara en myndighet som kan möta alla som vill arbeta oavsett deras individuella behov. Arbetsförmedlingens bristande närvaro är särskilt problematisk i områden med socioekonomiska utmaningar, där behovet av stöd och vägledning är som störst och är avgörande för att integrationen ska lyckas. Därför anser vi att Arbetsförmedlingen måste stärka sin fysiska närvaro över hela landet med särskilt fokus på de socioekonomiskt utsatta områdena.

Samtidigt har privata aktörer fått en större roll i arbetsmarknadspolitiken. Men utvärderingar visar att de inte har levererat förväntade resultat – trots att deras verksamhet kostar betydligt mer än Arbetsförmedlingens egna insatser. Vi måste därför ifrågasätta en arbetsmarknadspolitik där vi lägger mer pengar på ineffektiva privata lösningar än på att rusta upp den myndighet som faktiskt har erfarenhet och kompetens att hjälpa människor till arbete. Vi har reducerat Arbetsförmedlingen till en tillsynsmyndighet, men dess kärnuppdrag måste återigen vara att rusta människor för arbetsmarknaden och aktivt förmedla jobb.

Utan en fungerande arbetsförmedling och en politik som säkerställer att rätt kompetens finns på rätt plats kommer vi att fortsätta se företag lida av kompetensbrist, välfärden dräneras på personal och människor fastna i arbetslöshet – trots att det finns jobb att få.

Prot. 2024/25:82

12 mars

*Arbetsmarknadspolitik
och arbetslöshets-
försäkringen*

Fru talman! Samtidigt har vi en annan stor utmaning, nämligen kompetensbristen. I både privat och offentlig sektor ser vi hur demografiska förändringar och en åldrande befolkning skapar stora rekryteringsproblem. Det gäller alltifrån industrin och den gröna omställningen till vården och skolan.

Miljöpartiet vill se ett tydligare ansvar för kompetensförsörjningen. I dag delar Myndigheten för yrkeshögskolan och Arbetsförmedlingen på ansvaret för kompetensförsörjningen, men i praktiken saknas tydlighet. Vem tar helhetsansvaret? Vem ser till att företagens behov matchas med utbildningssystemets utbud? I dagsläget sker det för lite långsiktig planering och samordning, vilket leder till ineffektiv resursanvändning och brist på riktade insatser. Därför vill Miljöpartiet att regeringen inrättar en nationell samordnare för kompetensförsörjning. En sådan funktion skulle ha i uppdrag att samla och analysera arbetsmarknadsdata från olika aktörer för att säkerställa att utbildningen matchar efterfrågan. Vidare skulle funktionen samordna statliga, regionala och lokala insatser för att effektivisera kompetensutvecklingen och se till att resurser för kompetensomställningen fördelas dit där de behövs mest, särskilt i bristyrken och i de regioner där behoven är störst.

Omställningsstödet måste breddas och stärkas. I dag fokuserar det främst på rådgivning. Men vad hjälper det en undersköterska som vill bli elmontör om utbildningsmöjligheterna är begränsade eller om hon inte har råd att studera? För att vi ska kunna möta arbetsmarknadens behov måste omställningsstödet ge människor de faktiska möjligheterna att vidareutbilda sig till de yrken där arbetskraften behövs. Därför vill vi att omställningsstödet breddas och förstärks med målet att fler ska få möjlighet att utbilda sig till bristyrken. Det kan innebära ekonomiskt stöd för utbildning i yrken där det råder arbetskraftsbrist.

Fru talman! Det handlar inte bara om utbildningsplatser. Arbetsmiljön och de dåliga arbetsvillkoren i välfärden är i dag ett av de största hindren för kompetensförsörjningen. Det spelar ingen roll hur många undersköterskor vi utbildar om de sedan lämnar yrket på grund av stress, låga löner och ohållbara arbetsförhållanden. Vi behöver se över arbetsvillkoren och arbetsmiljön för dem som arbetar inom välfärden om vi ska kunna möta framtidens behov.

Fru talman! Vi står inför stora utmaningar när det gäller att skapa en arbetsmarknad som fungerar för alla. För att lyckas med det måste vi säkerställa att Arbetsförmedlingen får de resurser och förutsättningar som krävs för att verkligen kunna stödja alla som behöver hjälp att komma in på arbetsmarknaden.

Det är också hög tid att ta politiskt ansvar för att förbättra arbetsvillkoren inom välfärdsyrkena. Utan förbättrade villkor kommer vi inte att kunna behålla eller rekrytera den kompetens som är avgörande för att upprätthålla och utveckla vår välfärd. Kompetensförsörjningen måste samordnas bättre på både kort och lång sikt för att möta de växande behoven i samhället. Det handlar inte bara om att utbilda människor för de jobb som finns i dag utan också om att förbereda dem för de yrken som kommer att vara avgörande i framtiden.

Med detta sagt vill jag yrka bifall till reservationerna 3 och 7.

Anf. 96 PATRIK LUNDQVIST (S):

Fru talman! I dag står vi, som vi har hört tidigare, inför det faktum att en av Sveriges största konkurser i modern tid har aviserats. I den här debatten pratar vi arbetsmarknadspolitik och även a-kassa. Min partikamrat Ardalan Shekarabi talade lite tidigare om samhällets ansvar för att stötta människor i att komma tillbaka från arbetslöshet. Jag kommer att prata om a-kassan och samhällets ansvar att se till att människor också klarar sin ekonomi när de blir arbetslösa. Utöver detta har vi naturligtvis individens ansvar att ta den hjälp som erbjuds och göra sig själv anställbar, som det så märkligt heter. Man ska se till att själv göra det man kan för att få ett jobb.

Fru talman! A-kassan är ett av den svenska modellens flaggskepp. Men den är i dag inte i det skick som vi som arbetar och skapar Sverige förväntar oss. A-kassan ger, om den fungerar, både samhället och individerna en hel del viktiga funktioner. Den ger naturligtvis individuell trygghet inför eventuell arbetslöshet. Den ger också modet att byta jobb när man har jobbat på en arbetsplats under lång tid eftersom man då riskerar att hamna sist i kön vid en eventuell kris på den nya arbetsplatsen. Här samspelar a-kassan till exempel med det omställningsstudiestöd som infördes nyligen. A-kassan är också en garant för att de kamrater som blir arbetslösa klarar sig utan att lönekonkurrera med dem av oss som fortfarande har jobb.

A-kassan är inte den populäraste funktionen hos högern, såklart. De brukar vilja använda a-kassan för att pressa ned löner och i stället skapa en ökad lönekonkurrens. Det är otroligt viktigt för alla som har ett jobb och vill se en stabil löneutveckling.

A-kassan är också viktig för samhällets funktion. Den mildrar lågkonjunkturer och säkrar samhällsekonomin genom att de som sägs upp inte tappar all köpkraft utan i stället kan fortsätta att leva något så när tills de hittar ett nytt jobb.

I dag blev 5 000 anställda varslade till följd av konkursen på Northvolt. Majoriteten av dem jobbar i Skellefteå, en ort med 40 000 invånare. Det får naturligtvis en rejäl effekt på ekonomin i Skellefteå kommun, på hela samhället och på arbetsmarknaden när så många går ut i arbetslöshet samtidigt. Man kan också lätt tänka sig hur mycket större effekterna skulle bli om a-kassan inte fanns för de anställda. Det hade drabbat stora delar av övriga samhället: matbutikerna, klädaffärerna, biograferna och allt det andra som vi förväntar oss ska finnas i vår närhet. De hade riskerat att få skära ned, och på grund av ett företags konkurs hade effekterna blivit stora för helheten.

A-kassan är kort sagt basen för svensk arbetsmarknad. Den säkrar samhället och individen mot sämre tider, och den fungerar som en inkomstförsäkring mellan jobb och en konjunkturdämpare för ekonomin lokalt och nationellt – nu när vi redan har de högsta arbetslöshetsciffrorna på decennier.

Det här är alltså inte bara en fråga om rättvisa och om svenska arbetares möjligheter att försäkra sig mot sämre tider och lönepress, även om det såklart är en viktig grund i försäkringen. Den är också samhällsekonomiskt viktig och fungerar bättre ju närmare den följer löneutvecklingen.

Under Alliansens tid vid makten hade man en annan idé. Man skulle använda a-kassan för att pressa ned fackföreningarnas löneanspråk. Man

Prot. 2024/25:82

12 mars

*Arbetsmarknadspolitik
och arbetslöshets-
försäkringen*

sänkte taket och höjde avgifterna och kopplade dem till arbetslösheten i branschen. Men det ledde inte till bättre siffror på svensk arbetsmarknad. Det ledde inte till lägre arbetslöshet. Och experimentet avslutades tack och lov 2014. Vi kunde därefter höja a-kassan i flera steg, senast under pandemin då coronaviruset drabbade samhället och många människor såg sina jobb försvinna.

Fru talman! Den som har en medianlön på 35 600 kronor i månaden får från första dagen som arbetslös ett tapp på över 8 000 kronor i månaden och efter 100 dagar ytterligare drygt 2 000. Det är rejäla ekonomiska avbräck.

Ibland låter det som att ersättningarna i a-kassan är för höga, men egentligen kan vem som helst se att så inte är fallet. Att tappa närmare 30 procent av sin inkomst från första dagen är rejält svårt för många människor mitt i livet. Man kan bara tänka sig hur stor effekt det får på en sådan ort som Skellefteå när 3 000–4 000 människor tappar de inkomsterna i ett slag.

Regeringens förslag på högre avtrappning är dessutom ett hårt slag mot människor som hela livet har gjort vad de ska, som förväntas gå till jobbet och som har tagit sin del av det gemensamma samhällsansvaret. I dag ser också många av dem sina jobb försvinna i konkurser och nedskärningar. Forskning visar att människor kan drabbas av åldersdiskriminering på arbetsmarknaden redan i 40-årsåldern. De får mycket längre väg tillbaka till jobb än de hade i 20-årsåldern.

Regeringens svar till dem är alltså: Ni ska också få ytterligare sänkt ersättning när ni drabbas på arbetsmarknaden. Svaret är inte att man ska ta tag i åldersdiskrimineringen och se till att a-kassan faktiskt finns för dem som behöver en lite längre omställning, vilket vi ser i forskningen att vissa människor behöver, utan tvärtom.

Det här står i stark kontrast till att vi socialdemokrater vill se en stabil och trygg a-kassa som en bas för både trygghet i arbete och stöd tillbaka till arbete i stället för som ett instrument för att klämma åt dem som drabbas av arbetslöshet.

(Applåder)

Anf. 97 OLIVER ROSENGREN (M) replik:

Fru talman! En av alla olika saker som vår regering fick ärva och sedan styra upp efter den socialdemokratiska regeringens åtta år var hur vi ställer krav på arbetslösa att göra sig anställbara, som ledamoten uttryckte var ett konstigt ord.

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens granskningar visar exempelvis att var femte arbetsförmedlare godkänner jobbansökningar till jobb där det finns krav på körkort fast den som söker jobbet inte har något körkort. En annan granskning visar att Arbetsförmedlingen har struntat helt i att ställa krav på att man ska flytta till lediga jobb eller vara beredd att byta bransch om det finns lediga jobb i andra branscher.

Arbetsmarknadens funktionssätt försämras när man inte får tillräckligt mycket rörlighet eller har tillräckligt höga förväntningar på att alla faktiskt kan vara med och bidra i ekonomin och få en ny egen inkomst.

Fru talman! Jag vill fråga kollegan från Socialdemokraterna vad Socialdemokraterna tycker om problemen med Arbetsförmedlingens daltande kultur, som fanns under deras regeringstid och som vi nu försöker åtgärda.

Och vad tycker Socialdemokraterna om att vi nu skärper kraven, exempelvis att vi har tydliggjort att kraven på att flytta till jobb och att byta bransch givetvis gäller även personer som är föräldrar?

Anf. 98 PATRIK LUNDQVIST (S) replik:

Fru talman! Det gläder mig att ledamoten lyfter upp körkortsproblematiken. Det vore jättebra om regeringen kunde ta till sig vårt förslag om att införa körkortsutbildning för unga arbetslösa och för att se till att de får ett körkort, så att de kan söka jobben med krav på körkort och också få dem. Det hade varit en kanonbra reform. Då hade vi kunnat gå varandra till mötes och enas om hur vi ska lösa i alla fall den frågan. Där verkar vi vara ganska nära varandra.

Naturligtvis måste samhället ställa krav på individer men också på verksamheter. Detta är en trepartsfråga. Staten har sitt ansvar: att se till att systemen fungerar, att utbildningarna finns och att människor får det stöd de behöver. Individen har sitt ansvar: att ta till sig de utbildningar som erbjuds, söka de jobb som finns och ta de jobb som man blir erbjuden. Men det finns också ett ansvar som ligger på företagen. Alla utbildningar kan inte vara drivna och finansierade av staten. Arbetsplatsen måste också kunna utbilda på plats och anställa människor som är tillräckligt nära att ha kompetensen för att sedan vidareutbilda dem. Där finns en hel del att göra i dag.

Vi tycker att hela samhället, alla delar, ska ta sin del av ansvaret men också kräva sina rättigheter.
(Applåder)

Anf. 99 OLIVER ROSENGREN (M) replik:

Fru talman! Körkort har varit en avgörande faktor på arbetsmarknaden under mycket lång tid. Det är inte ett nytt fenomen på något sätt. Unga människor har sommarjobbat från ganska ung ålder och lagt undan några kronor. Föräldrar har kanske, i de fall det har varit möjligt, stoppat undan några kronor i månaden under hela uppväxten. En och annan känner kanske igen sig i att man gjorde en deal om godisförbud och fick sätta av lite pengar till det framtida körkortet. Människor ser genom slit och flit till att rusta sig för att vara redo för jobb och för arbetsmarknaden.

För Socialdemokraterna finns givetvis inga sådana begränsningar. De ska i stället beskatta en ensamstående undersköterska ännu hårdare, för att de som inte har satt undan de där kronorna genom slit och flit månad ut och månad in för att barnen eller de själva ska kunna ta körkort bara ska få ett körkort av det gemensamma. Det är lätt när dragningsrätten till andras plånböcker är helt fri.

Fru talman! Så ser inte vi på saken. Vi menar i stället att det i första hand är ett eget ansvar att skaffa sig ett arbete och se till att man har de förmågor och det körkort som behövs.

Jag vill återkomma till mina frågor. Vad tycker Socialdemokraterna om kraven på att den som är arbetslös inte bara ska söka ett visst antal jobb utan också ska vara beredd att flytta till jobb och byta bransch för att få ett ledigt jobb och att det kravet även gäller föräldrar till barn? Det skulle vara ett bra besked att få.

Prot. 2024/25:82

12 mars

*Arbetsmarknadspolitik
och arbetslöshets-
försäkringen*

Anf. 100 PATRIK LUNDQVIST (S) replik:

Fru talman! De här kraven är inte nya. De har funnits förut, även under våra regeringsår. Jag ser alltså inte vad frågorna egentligen tillför i debatten.

Jag tänkte i stället återgå till några andra delar. Vi hörde alldeles nyss ledamoten tala om fri dragningsrätt på skattemedel och vars och ens eget ansvar. Han sa också tidigare, i ett annat replikskifte i debatten, att sänkt skatt är det effektivaste sättet att skapa jobb – på skattesidan i statens finanser. Det är kanske sant. Det spelar i stort sett ingen roll hur effektivt det är, för det är det enda man kan göra på skattesidan för att skapa jobb.

Det finns dock andra saker man kan göra. Konjunkturinstitutet kom i höstas med en rapport som visade att offentlig konsumtion och investeringar skapar tre gånger så många jobb i samhället som de skattesänkningar som genomfördes i årets budget från högerregeringen. Detta är ett enormt slöseri.

Vi socialdemokrater vill investera i människor – se till att Sverige blir starkare genom att fler får ökad kompetens. Det må vara via en yrkesutbildning eller ett körkort för att kunna ta en anställning. Grunden är naturligtvis att alla ska ta sitt eget ansvar. Men vi har ju utbildningar senare i livet för dem som inte klarat gymnasiet, och jag ser ingen motsättning här heller. I grunden ska naturligtvis var och en finansiera sitt eget körkort. Men om det behövs och om det är läge, till exempel för att sänka den högsta arbetslösheten på 25 år, är det en bra åtgärd för Sverige att ge människor möjlighet att ta körkort.

(Applåder)

Anf. 101 MAGNUS PERSSON (SD) replik:

Fru talman! Tack, Patrik Lundqvist, för ett väldigt bra anförande! A-kassan är väldigt viktig; den är en trygghetsförsäkring. För Sverigedemokraterna är detta en naturlig del av trygghetsnätet för svenska löntagare. När man lyssnar på Patrik Lundqvist hör man att han verkar hålla med om att det ska vara en naturlig del av trygghetsnätet för svenska löntagare, så jag skulle vilja ställa frågan: Skulle Patrik Lundqvist kunna ställa upp på en statligt stödd a-kassa, tillgänglig för alla löntagare oavsett om de är med i ett fackförbund eller inte? Vi såg problematiken under pandemin, när många som stod utanför drabbades väldigt hårt. Det skulle kunna handla om ett naturligt skydd för alla löntagare, särskilt som a-kassan till stora delar är finansierad av staten. Min fråga är alltså: Skulle Patrik Lundqvist kunna ställa upp på en statligt stödd och kontrollerad a-kassa i dag?

Anf. 102 PATRIK LUNDQVIST (S) replik:

Fru talman! Tack till ledamoten Persson för de fina ord han inledde med! Jag tror dock att han egentligen vet svaret på frågan själv. Jag ser ingen motsättning mellan att ha fackligt styrda a-kassor och även statliga. Det är så vi har det i dag. Det finns ingen anledning till att människor ska vara utan detta därför att de flesta a-kassor är kopplade till fackföreningsrörelsen. Kopplingen är naturlig, och detta är också en del av den svenska modellen. Som jag också pratade om i mitt anförande är det här ett av flaggskeppen i den svenska modellen. Den fackliga kopplingen gör också att vi har starka parter, vilket ju är en annan del av den svenska modellen. Så tycker jag att det ska förbli. Men jag ser absolut ingen anledning att

förändra situationen där vi har både fackligt kopplade a-kassor, där man får vara medlem utan att vara ansluten till fackföreningen, och andra a-kassor, där man kan vara med utan att över huvud taget behöva beblanda sig med de fackliga organisationerna, om man nu inte vill.

Personligen anser jag att alla arbetare i Sverige borde vara medlemmar i både fackföreningen och a-kassan. Det vore det absolut bästa för att stärka den svenska modellen, stärka löntagarnas ställning på arbetsmarknaden och skapa en bättre balans mellan parterna på arbetsmarknaden. Men detta är naturligtvis inte något jag för den sakens skull tycker att staten ska gå in och reglera.

Anf. 103 MAGNUS PERSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag håller med Patrik Lundqvist. I den bästa av världar skulle alla svenska löntagare få vara delaktiga och aktiva i fackföreningarna. Men så ser det inte ut i dag, tyvärr. Det är många som nekas uppdrag. Men det är en annan fråga.

Det är glädjande att höra att Patrik Lundqvist inte låser fast sig vid fackföreningarnas makt över a-kassorna. Det har ofta tidigare i denna diskussion sagts att detta är något som staten ska hålla sig borta från och som fackförbunden ska sköta, för det är en del av deras arbete. När organisationsgraden nu minskar ganska ordentligt, framför allt inom LO-facken, bör man kanske, enligt mitt sätt att resonera, hitta andra sätt att sälja in medlemskap i fackförbundet och i ett LO-förbund. Den svenska modellen bygger ju, som Patrik Lundqvist sa tidigare, på jämbördiga parter. Försvagas den ena parten riskeras hela den svenska modellen. Nu ser vi tyvärr att den ena parten försvagas hela tiden i och med att organisationsgraden minskar. Men det är en annan fråga.

En annan fråga till Patrik Lundqvist gäller den stora överfinansieringen av a-kassan. Enligt TCO var den mellan 2007 och 2018 ungefär 166 miljarder – pengar som gick rakt in i statskassan i stället för att kanske användas för att utveckla a-kassan. Hur ser Patrik Lundqvist på det scenariot när det gäller överfinansieringen av a-kassan?

Sedan vill jag göra ett inlägg till som egentligen inte har med detta att göra, men jag vill göra en rättelse. Nu har arbetsmarknadsutskottets vice ordförande Ardalan Shekarabi lämnat debatten, men han påstod här i kammaren att Mats Persson gjorde sig osynlig för alla angående det som hänt i Northvolt. Vi har i arbetsmarknadsutskottets presidium fattat beslut om att Mats Persson ska komma till utskottet i morgon, och det visste Ardalan Shekarabi mycket väl. Jag tycker alltså att det var lite dålig stil – jag vill ha det fört till protokollet.

Anf. 104 PATRIK LUNDQVIST (S) replik:

Fru talman! Om jag inte minns fel pratade Ardalan om arbetsmarknadsministrarnas synlighet i frågan om arbetslösheten generellt, inte just om Northvolt. Vi vet också att han har haft en pressträff under vår debatt. Jag vet inte exakt vad han sa, men min uppfattning är att han pratade om Mats Perssons synlighet i arbetsmarknadspolitiken över huvud taget och antalet åtgärder som från ministrarnas sida läggs fram för riksdagen.

Jag håller naturligtvis med om att vi behöver stärka det fackliga deltagandet. Jag pratade i mitt anförande lite kort om hur Alliansen aktivt såg till att färre människor ville vara medlemmar i a-kassan genom att diversi-

fiera avgiften, sänka taket och dessutom koppla avgiftens storlek till arbetslösheten i den enskilda branschen. Det är sådana misstag vi inte får göra. Flera hundratusen människor lämnade a-kassan på grund av de avgiftsökningarna.

Vi borde naturligtvis se till att ha den solidariska finansiering vi har i dag, där man betalar en rimlig avgift oavsett vilken a-kassa man är med i. Man skulle kunna tänka sig avdragsrätt för fackföreningsavgift, till exempel. Det vore ett stöd för fler att bli medlemmar. Det är också en rättvisefråga eftersom motparten ofta får dra av sina organisationsavgifter.

Jag anser naturligtvis att all den finansiering som kommer in till a-kassan borde läggas i försäkringen och gå ut till de människor som är beroende av den. En hel del av mitt anförande handlade om hur mycket sämre ekonomi människor faktiskt får när de blir arbetslösa. Har vi pengar över som betalats in till a-kassan ska de naturligtvis gå dit.

Anf. 105 JONATHAN SVENSSON (S):

Fru talman! Det är tydligt att vårt land är inne i en lågkonjunktur med alla de konsekvenser det för med sig för hela samhället men också för alla enskilda individer runt om i hela vårt land. Jag skulle därför vilja ägna en del av denna debatt och mitt anförande åt att lyfta en grupp som är extra utsatt på arbetsmarknaden, särskilt i de tider som vi befinner oss i just nu. Det handlar om den stora grupp unga människor som just nu inte har ett arbete eller en sysselsättning att gå till.

Enligt de senast släppta siffrorna från Arbetsförmedlingen är det ungefär 60 000 unga människor mellan 18 och 24 år som är inskrivna hos myndigheten. Det är en stor ökning i jämförelse med samma period förra året och en ännu större ökning om man jämför med när regeringen tillträdde 2022. Vi kan tyvärr konstatera att nästan var fjärde ung människa i landet är arbetslös.

Att så pass många unga dag ut och dag in inte har ett arbete att gå till är ett klart underkänt betyg till regeringen och något som vi måste hantera. Det får stora konsekvenser för samhället i stort men givetvis också för de enskilda individerna. Det kan handla om unga som nyligen blivit av med jobbet och ännu inte kvalificerat sig för a-kassa eller om unga som inte lyckas ta det första viktiga steget ut på arbetsmarknaden och nu riskerar att hamna i ett utanförskap.

Sveriges unga hade förtjänat en arbetsmarknadspolitik som tog ungdomsarbetslösheten på allvar – en politik som hade vidtagit kraftfulla åtgärder för att förbättra ungas etablering på arbetsmarknaden och en politik som hade sett de stora konsekvenser som nuvarande situation för med sig.

Det är därför vi socialdemokrater bland annat driver att Arbetsförmedlingen ska ha de verktyg och resurser som krävs för att stötta denna grupp och stärka deras etablering på arbetsmarknaden. Vi vill att unga ska få en lättare väg in på arbetsmarknaden genom att de rustas med rätt kompetenser inom utbildningssektorn men också att vi ska genomföra ett så kallat körkortsluft, där många av de unga som i dag saknar ett arbete får möjlighet att ta körkort. Det är tydligt att de som har ett körkort lättare kan ta del av arbetsutbudet på arbetsmarknaden. När över 60 procent av alla unga som är inskrivna på Arbetsförmedlingen saknar B-körkort tycker vi att detta är en möjlig väg framåt. Vi tror därför att detta kan vara en viktig pusselbit i arbetet med att pressa tillbaka ungdomsarbetslösheten.

Tyvärr verkar varken regeringen eller utskottet dela vår oro och vår insikt om behovet av kraftfulla åtgärder för att bekämpa den stigande ungdomsarbetslösheten. Vi socialdemokrater tycker att det är beklagligt och kommer att fortsätta att bevaka den här frågan länge.

Fru talman! Ytterligare en grupp på arbetsmarknaden som likt unga är extra utsatt är de människor som har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Denna grupp har under lång tid haft betydligt högre arbetslöshetssiffror än befolkningen i övrigt, något som gör att den har varit extra utsatt under lång tid. Nu kan vi se hur arbetslösheten ökar också i denna grupp.

Om man tittar enbart på långtidsarbetslösheten kan man se att hela 31 procent av de långtidsarbetslösa har någon form av funktionsnedsättning. Det är betydligt mer än i befolkningen i övrigt. Det är en förhållandevis kraftig ökning sedan regeringen tillträdde och ett problem som vi som samhälle behöver hantera.

Vi socialdemokrater har som utgångspunkt att alla människor är en tillgång och att vi bör ta vara på alla människors erfarenheter och kunskaper på arbetsmarknaden. Våra bevekelsegrunder för detta har att göra med dels vår syn på människans värde och dels att vi kan se den stora kompetensbrist som finns inom både privat och offentlig sektor, där det finns massor av arbeten som behöver göras. Då krävs det att alla människor får rätt förutsättningar för att kunna ta steget ut på arbetsmarknaden och bidra till vårt gemensamma samhälle. Det tycker vi är en fråga om anständighet.

I dagsläget menar vi dock att inte alla människor med funktionsnedsättning får det stöd de är i behov av när de exempelvis söker ett arbete. Som situationen ser ut i dag tar det ofta på tok för lång tid innan människor får det stöd de är i behov av. Ofta beror detta på att det tar lång tid att få rätt kodning i Arbetsförmedlingens interna system, även om detta är en siffra som det arbetats med på senare år. Vi får också rapporter om hur handläggningen av exempelvis lönebidrag tar på tok för lång tid, vilket kan leda till att engagerade arbetsgivare väljer att inte fortsätta att erbjuda lönebidragsanställningar utan backar ur.

Nyligen släpptes också en granskning av privata utförare som erbjudit Arbetsförmedlingen insatsen Steg till arbete. Det är en insats som riktar sig till människor med funktionsnedsättningar och andra former av ohälsa. Granskningen visar på tydliga brister i insatsen. Bland annat lyfter man fram att kompetensen hos personalen är för låg, att deltagarna inte får tillgång till sina utlovade praktikplatser och att det är undermåliga lokaler för verksamheten.

Ytterligare ett viktigt verktyg för att skapa meningsfulla arbeten för människor här i landet är det statliga bolaget Samhall. Samhall levererar varje dag trygga och bra jobb till väldigt många människor runt om i det här landet, men även här finns det självklart brister som vi behöver arbeta med.

Riksrevisionen har ju tidigare granskat bolagets verksamhet, och bland annat har man funnit att det affärsmässiga perspektivet har vägt för tungt på bekostnad av det mänskliga perspektivet och att anpassningen av arbetsuppgifter inte alltid har varit tillräcklig.

Vi har givetvis likt utskottet också noterat den utredning avseende Samhall som inom kort kommer att presenteras. Den är givetvis välkommen, även om vi är kritiska till delar av den. Exempelvis har utredaren i

Prot. 2024/25:82
12 mars

*Arbetsmarknadspolitik
och arbetslöshets-
försäkringen*

praktiken förbjudits att utreda organisationsformer för verksamheten. Vi ser fram emot att ta del av utredningens slutsatser och kommer fortsatt att bevaka frågan nära. Den är avgörande för väldigt många människor i vårt land.

Fru talman! För oss socialdemokrater är det uppenbart att för lite görs för att människor med funktionsnedsättningar ska kunna ta klivet ut på arbetsmarknaden. Vi menar att det hade behövts ett starkare och mer individanpassat stöd för dessa människor för att stötta dem i klivet ut i arbetslivet. För att detta ska fungera menar vi att Arbetsförmedlingen behöver säkerställa att man faktiskt har de specialistkompetenser och resurser inom den egna verksamheten som krävs för att ge stöd till den grupp jag talar om här.

Alla människor som har en funktionsnedsättning hade förtjänat en arbetsmarknadspolitik som tog deras utmaningar på allvar – en politik som faktiskt hade klarat av att leverera. Så ser det tyvärr inte ut i dag. Vi socialdemokrater vet att vårt Sverige kan så mycket bättre.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

Gymnasieskolan

§ 10 Gymnasieskolan

Utbildningsutskottets betänkande 2024/25:UbU12
Gymnasieskolan
föredrogs.

Anf. 106 FREDRIK MALM (L):

Fru talman! Vi har nu att debattera den svenska gymnasieskolan. Den senaste Pisaundersökningen visar på en djup kunskapskris. Var fjärde högstadieelev klarar inte grundläggande läsning eller matematik. Samtidigt larmar universitetslärare om att nya studenter har svårt att ta till sig kurslitteraturen.

Det finns några ljuspunkter också, ska sägas. Undersökningar som Piac och Timss visar att vissa delar av kunskapsnivån trots allt är stabila. Men vi kan inte ignorera det faktum att runt 20 000 elever varje år lämnar grundskolan utan behörighet till ett nationellt program på gymnasiet. Det är ett misslyckande, inte bara för dem som inte kommer in utan för hela vårt samhälle. Sverige har ambitionen att vara en innovativ kunskapsnation. Då duger det inte att så många unga lämnas efter.

Problemen i svensk skola har djupa rötter. Reformerna under 1990-talet slog sönder ett förhållandevis välfungerande system. Socialdemokraternas kommunalisering splittrade skolan, urholkade läraryrkets status och ledde till att kommuner började spara på utbildningen. I stället för tydliga nationella regler infördes otydliga mål.

Därefter kom friskolereformen. Fri etablering och skolval skulle skapa konkurrens och mångfald. Men eftersom skolan redan var decentraliserad fick friskolorna växa fram utan tillräckliga statliga regler.

Samtidigt förändrades synen på kunskap. Fakta och tydliga krav fick ge vika för en mer postmodern syn på lärande. Lärarrollen, där läraren för-

klaras och instrueras, försvagades. I dag ser vi resultatet: en skola där elever får för lite struktur, för låga förväntningar och för få verktyg att lyckas.

Utmaningarna är många nu, fru talman. Digitaliseringen har förändrat klassrummen i grunden, men skärmar kan aldrig ersätta en bra lärare. Samtidigt har Sverige tagit emot många elever med annat modersmål än svenska – en utmaning som skolan inte varit rustad att hantera.

Svensk skola presterar sämre i dag än för 30 år sedan. Det finns områden där vi klarar oss hyfsat, vilket jag nämnde även tidigare, men i alltför många delar får vi i dag underkänt. När gymnasieskolan sviktar hotas hela Sveriges framtida kompetensförsörjning. Det handlar inte bara om elevernas möjligheter, utan det handlar om vår ekonomiska tillväxt, om jobben och om välfärden.

Utbildningen är nyckeln till ett starkt samhälle. Men det handlar inte bara om ekonomi; det handlar om bildning och frihet. Varje barn ska ha chansen att skapa sig en bättre framtid, oavsett hur många böcker som finns hemma i bokhyllan. En fungerande skola är en förutsättning för ett anständigt samhälle.

Regeringen tar nu ett helhetsgrepp om dessa utmaningar. Vi stärker yrkesprogrammen i gymnasiet för att skapa fler vägar till arbete. På så sätt kan vi fånga upp fler elever som annars riskerar att hamna utanför.

Det handlar också om livslångt lärande. Yrkehögskolan, vuxenutbildningen och omställningsstudiestödet är centrala delar på en arbetsmarknad som förändras snabbt. Vi behöver ett flexibelt utbildningssystem som kan möta framtidens krav, men vi måste få ordning på grunderna. Det är väldigt viktigt.

Fru talman! Det finns i betänkandet några motioner som berör studie- och yrkesvägledningen i svensk skola. Jag skulle avslutningsvis i mitt anförande vilja säga några ord om detta.

Det är väldigt viktigt inte bara med studie- och yrkesvägledning utan även med prao. Under nästan 25 år var prao inte obligatoriskt. Sedan 2017 eller 2018 någon gång är det – tack och lov – obligatoriskt igen. Det betyder att alla ungdomar från årskurs 8 ska göra tio dagars prao för att få konkreta lärdomar och erfarenheter av hur saker och ting fungerar i arbetslivet.

Studie- och yrkesvägledningen är också väldigt viktig. Det är nämligen i dag många som gör val baserade på rykten och hörsägen eller som får felaktig information i skolors ibland ganska aggressiva marknadsföring.

Då måste vi se till att de studie- och yrkesvägledare som anställs i svenska skolor är utbildade för detta. För att bli studie- och yrkesvägledare, fru talman, krävs det tre år på universitet. Det är 180 universitetspoäng. Man läser bland annat psykologi, omvärldsanalys, samtalsmetodik och sociologi. Det är en akademisk utbildning på tre år.

Förra månaden kom det fram uppgifter om att det finns företag som marknadsför korta digitala kurser, på sex veckor, och säger att de som har gått dem blir certifierade studie- och karriärvägledare – de kallar dem inte för studie- och yrkesvägledare. Hela beskrivningen av de här korta digitala kurserna ger vid handen att man ska arbeta som studie- och yrkesvägledare på svenska skolor.

Det är falsk marknadsföring. Det är en nedvärdering och en underminering av välutbildade yrkesgrupper inom den svenska skolan. Man kan inte anställa en person som gått en digital kurs på några veckor i stället för

någon som har tre års universitetsutbildning. Det säger sig självt. Det förstår alla.

Man lurar människor att gå de här utbildningarna. Och mindre nogräknade skolor riskerar att anställa dessa personer i stället för personer som har tre års universitetsutbildning. Jag tycker att det är rent respektlöst gentemot den yrkeskategori som vi talar om här, studie- och yrkesvägledarna, att på det här sättet falskt marknadsföra sig när det gäller deras yrkeskompetens.

Jag tycker att det är viktigt att vi politiker följer den här frågan ganska noga framåt. Om det här fenomenet breder ut sig i skolans värld, att man börjar marknadsföra mycket korta utbildningar och beskriva dem ungefär som att de motsvarar universitetsutbildningar, kommer självklart frågan om att skydda yrkestitlar inom skolan att komma upp framöver. Det blir en följd av detta.

Det här är något som har upprört och irriterat mig en del, fru talman, sedan jag gick igenom detta område.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på motionerna.

(Applåder)

Anf. 107 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik:

Fru talman! Inledningsvis kan vi börja där ledamoten Malm avslutade. Det är självklart att vi inte ska acceptera att man fuskar när man förklarar vad saker och ting är. Där delar vi den syn som ordföranden i utskottet har.

Det finns faktiskt möjligheter. Vi socialdemokrater har lagt fram olika delar när det gäller just skolmarknadsföring och att vi behöver begränsa den. Vi hoppas att utskottsmajoriteten och regeringen tar detta vidare så att vi kan titta på den delen och så att det inte fuskas när det gäller marknadsföring – det gäller oavsett om det är utbildning för grund- och gymnasieelever eller om det handlar om olika yrkeskategorier.

Med det sagt tänker jag byta fokus lite. Ett tidigare debatterat betänkande handlade om arbetsmarknadspolitik och den stora arbetslöshet som vi har i landet. Samtidigt som vi har den stora arbetslösheten skriks det efter kompetens när det gäller många yrkesgrupper.

Här finns det en väldigt stor reform som kommer att sjösättas fullt ut i höst, 2025. Det gäller den stora dimensioneringen och principen i skollagen om hur vi ska dimensionera gymnasieutbildningen just för att se till att vi får utbildad arbetskraft och att individer kan gå en utbildning som gör att det är nära till jobb efter gymnasieskolan.

Vi får indikationer om att det rullas ut just nu. Det planeras för hur vi ska dimensionera det här. Men det behöver också få effekten att vissa klasser på olika program faktiskt minskar, och andra delar behöver värderas upp.

Det är lite tyst från regeringen i fråga om hur aktiv man är i att följa implementeringen. Här skulle jag vilja fråga Fredrik Malm och Liberalerna hur de ser på detta. Hur följer man det här noga för att se till att dimensioneringen verkligen får den effekt som vi vill? Det handlar alltså om att folk ska kunna veta att den utbildning som man läser är en utbildning som arbetsmarknaden behöver.

(Applåder)

Anf. 108 FREDRIK MALM (L) replik:

Fru talman! Jag tycker att ledamoten Niklas Sigvardsson lyfter någonting som är väldigt viktigt. Det handlar dels om att få vår arbetsmarknad att fungera på ett bra sätt, dels om att få utbildningen att också leda till jobb. Man ska då ha med sig ett par saker i detta, tycker jag.

Det första är att de som i dag går på gymnasiet kommer att vara ute på den svenska arbetsmarknaden långt in på 2070-talet. I många andra fall diskuterar vi, fru talman, mer i termer av livslångt lärande. Man ska kunna byta bana i livet, komplettera och så vidare. Jag skulle säga att det är viktigt att man inte bygger in för mycket kortsiktiga prognoser och analyser och så att säga dimensionerar saker och ting för hårt, för det finns ett subjekt i sammanhanget som vi inte ska glömma bort. Det är eleverna, ungdomarna, som också vill göra aktiva val och välja någonting som de är intresserade av att läsa. Det är det ena.

Det andra är att man får se framöver hur detta utvecklar sig. Kommunerna ska ju samarbeta med varandra, och vi vet inte heller i hur hög grad de fristående huvudmännen kommer att inkluderas i de olika dimensioneringarna.

En väldigt grundläggande fråga eller utmaning, fru talman, handlar om att vi vill att fler ska läsa yrkesutbildningar på gymnasiet. Där har siffrorna nu gått upp lite. Det är väl uppemot 40 procent – kanske 37 eller 38. Jag tycker att det är väldigt glädjande att yrkesutbildningarna har blivit lite mer populära än vad de var för några år sedan. Det är viktigt, och de behöver stärkas ytterligare.

Anf. 109 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik:

Fru talman! Det är viktigt, precis som ledamoten Malm säger, att de som kommer ut på arbetsmarknaden är där under en väldigt lång tid. Det är därför det är så viktigt att både högskoleförberedande program och yrkesförberedande program på gymnasiet är så pass kvalificerade som de är i dag. Både yrkesprogram och högskoleförberedande program är i dag kvalificerade utbildningar på gymnasienivå, och de kommer att behöva vara det.

Det är också glädjande att det finns möjlighet till högskolebehörighet på nationella yrkesprogram, så att man inte stänger dörrar.

Ledamoten Malm säger att vi inte får dimensionera för hårt, för det riskerar att låsa in de unga alltför länge i framtiden. Samtidigt funderar regeringen på att korta utbildningar och kanske ha tvååriga yrkesprogram, med inbyggda återvändsgränder. Man talar då lite emot varandra.

Det är när vi har starka yrkesprogram och starka högskoleförberedande program som vi kan prata om dimensionering även på kortare sikt, för det innebär att de program vi har ändå är långsiktiga. De ger elever möjlighet att i framtiden välja om, ställa om och göra ett annat yrkesval än vad de kanske gjorde när de var 15, 16 eller 17 år. Det är detta som är styrkan i att högskolebehörigheten finns inom yrkesprogrammen.

Det är också därför dimensioneringen är viktig. Visst är det glädjande att det stiger lite på nationell nivå och att vi snart är uppe på 40 procent. I mitt hemlän, Jönköpings län, är det ungefär 60 procent högskoleförberedande och 40 procent yrkesförberedande. Utifrån hur det regionala arbetskraftsbehovet ser ut behöver Skolverkets dimensioneringsprognos kanske inte krypa riktigt åt 50–50, men inte långt därifrån.

Dimensioneringen är viktig också som ett diskussionsunderlag för alla regioner. Det handlar om hur landet behöver kompetensförsörjas men också om hur vi behöver kompetensförsörjas på regional nivå. Det är viktigt att regeringen och Liberalerna följer detta noga så att dimensioneringen faktiskt blir som vi vill.

Jag ska lägga till att vi socialdemokrater tycker att de fristående aktörerna självklart ska vara en del i dimensioneringen.

Anf. 110 FREDRIK MALM (L) replik:

Fru talman! Jag instämmer i mycket av det som Niklas Sigvardsson tar upp, men jag tycker att vi behöver titta på det bredare. I grund och botten handlar det om kvaliteten på utbildningarna, och då måste man titta på vad det utbildas i, på ämnesplaner och på kursplaner. Det handlar om att vi får fler behöriga lärare och så vidare.

Jag har svårt att se att man med någon sorts närmast kirurgisk precision ska kunna veta exakt hur många personer som framöver ska utbildas på bygg- och anläggningsprogrammet, på teknikprogrammet och så vidare. Vi får inte glömma det faktum att det i slutändan handlar om aktiva val som våra ungdomar gör.

Det finns ett behov av dimensionering, och det har ju riksdagen baxat igenom. Det finns också en struktur för att sjösätta detta; kommunerna ska samverka – minst tre kommuner, tror jag att det är – och så vidare. Men vi ska inte glömma bort den andra delen av det här, vilket är dels det individuella valet och dels att det handlar om människor som kommer att vara ute på arbetsmarknaden i tiotals år framöver.

Vi följer dock detta lika noga som Socialdemokraterna gör och hoppas självklart att det ska bli så bra som möjligt, så att Sveriges arbetsgivare – och då talar vi både om den offentliga sektorn och om privata arbetsgivare – helt enkelt ska kunna hitta personal. Väldigt många företag behöver personal som inte nödvändigtvis har läst på universitetet. Det är hantverkare och alla möjliga olika yrkeskategorier som behövs och vars tjänster efterfrågas.

(Applåder)

Anf. 111 NIKLAS SIGVARDSSON (S):

Fru talman! Inledningsvis vill jag påpeka att vi självklart står bakom alla våra reservationer i ärendet men att jag yrkar bifall endast till reservation 1.

Gymnasieskolan spelar en avgörande roll i vårt utbildningssystem. Den utgör grunden för ungas möjligheter till jobb, vidare studier och framtida livsval. För oss socialdemokrater är en stark och inkluderande gymnasieskola av yttersta vikt. Vi vill ha en skola där varje elev ges möjligheten att nå sin fulla potential, där ingen lämnas efter och där utbildningen är anpassad efter både individens och samhällets behov.

Vi behöver få åtgärder på plats som gör att alla elever kan ta sig in på gymnasieskolan och att alla elever också tar sig igenom gymnasiet. Vi har nämligen inte råd att fortsätta slå ut uppväxande generationer av ungdomar från fortsatta studier och en rak väg till arbetsmarknaden. Det är därför vi socialdemokrater har landat i att ett obligatoriskt gymnasium – en förlängd skolplikt till 18 år – vore en önskvärd väg framåt.

Tyvärr kan vi konstatera att regeringen inte väljer att satsa på en skola som ger barn och unga chansen att stärka sig här och nu samt förutsättningar för ett livslångt lärande. Tvärtom saknas viktiga initiativ för att anpassa utbildningen till framtidens utmaningar.

I det här betänkandet, som berör gymnasieskolan, finns framför allt delar som rör dimensionering av utbildningen, yrkesprogrammets utformning och innehåll, olika kursers och programs innehåll och mycket mer. Däremot tas många andra viktiga frågor när det gäller att skapa en jämlik och rättvis gymnasieskola inte upp. De tas i stället upp i andra betänkanden.

Vi kan dock inte diskutera gymnasieskolan utan att ta upp den grundläggande problematiken med vinstdrivande friskolor. I dag ser vi hur koncerner gör miljardvinster – pengar som borde gå till elevernas utbildning, inte till aktieägarnas fickor. Friskolesystemet har lett till en marknadsstyrning av skolan där ekonomiska intressen ofta sätts framför pedagogisk kvalitet och likvärdighet. Vi socialdemokrater menar därför att skattepengar måste gå till utbildning, inte till vinster. Vi vill se en reglering av friskolornas ekonomiska upplägg för att det ska gå att driva kvalitet och likvärdighet i stället för vinster.

Fru talman! Det här hänger också ihop med en av de allra viktigaste frågorna i betänkandet och i vårt samhälle, nämligen hur vi löser den arbetslöshet som biter sig fast på alltför höga nivåer samtidigt som både offentlig sektor och näringsliv skriker efter arbetskraft. Där behöver vi som samhälle bättre styra gymnasieskolan utifrån både individers och samhällets nytta och önskemål, snarare än att det är pengar som avgör var olika elever ska kunna gå och ge elevpeng. Därför är det viktigt att vi får till en dimensionering och att vi får stopp på friskolorna.

Här spelar principen om dimensionering i skollagen en viktig roll. Det är en princip som vi socialdemokrater var med och tog fram under föregående mandatperioder. Den fungerar så att Skolverket tar fram regionala underlag som får stor betydelse för hur olika huvudmän, faktiskt både offentliga och privata, ska planera utbildningsutbudet. Det behövs för att stärka oss som samhälle.

Här kan vi som exempel ta mitt hemlän Jönköping, som jag nämnde i replikskiftet nyss. Där har till exempel antalet ekonomiklasser växt lavinartat de senaste åren medan man tyvärr har pausat eller till och med stoppat kurser och program inom vård och omsorg, trots att vi ser att kommun efter kommun skriker efter arbetskraft. Det är inte bra för oss som land, och det är inte bra för individerna på gymnasiet. Här behöver vi aktivt arbeta med implementeringen så att denna förändring följs noggrant av regeringen när den går in i skarpt läge när höstterminen startar 2025.

Ett annat av de mest allvarliga problem vi har haft under lång tid inom gymnasieskolan är den bristande attraktiviteten hos yrkesprogrammen. I dag väljer nämligen fortfarande alldeles för få ungdomar ett yrkesprogram, trots att vi ser att det finns ett skriande behov av just yrkesutbildad arbetskraft. Det här är en utveckling som måste vändas, och det är en syn på yrkesutbildningar som måste förändras.

Vi har länge drivit frågan om att stärka yrkesutbildningarna och öka attraktiviteten. Det är faktiskt så att de här utbildningarna håller hög kvalitet och inte är så enkla som det ibland kan låta i debatten. Att läsa ett yrkesprogram kräver hög kompetens och mycket arbete. Det är också därför det

är glädjande att alla yrkesprogram numera också automatiskt ger högskolebehörighet, så att ungdomar inte tvingas välja bort yrkesprogram därför att de är osäkra på vad de vill göra i framtiden och vill hålla alla dörrar öppna.

Vi vill också att yrkesutbildningarna ska moderniseras och anpassas efter dagens och framtidens arbetsmarknad. Det görs genom att stärka samverkan mellan branscher och förbättra kvaliteten på den arbetsplatsförlagda utbildningen. Här är en annan fråga som vi har arbetat med länge viktig, nämligen yrkespaket.

Det handlar om yrkespaket som är påbyggbara för elever på introduktionsprogrammet och som gör att man kan fortsätta sin utbildningsresa genom åren. Alla de kurser och poäng som man klarar under sin gymnasietid är positiva och viktiga även i framtiden. Oavsett om man fullt ut läser i den takt som anses normal eller inte kan man alltså fortsätta att bygga på dessa yrkespaket i framtiden, då kanske via komvux. Vi ser att de existerande yrkespaketen behöver utvecklas men att vi också måste jobba med att utveckla fler yrkespaket inom fler branscher.

Fru talman! Ett annat område som är angeläget och som lyfts i betänkandet är bristen på kunskap bland landets unga kring arbetsliv och arbetsmarknad. När vi de senaste åren tyvärr alltför ofta har kunnat läsa om människor som går till arbetet och inte kommer hem är det till syvende och sist så att vi som samhälle måste fundera över vad vi ger för generella kunskaper till de unga i samhället.

Vi ser tyvärr att regeringens ambition på det här området har sänkts de senaste åren. Gymnasieskolan har fått nedtonade skrivningar gällande arbetslivs- och arbetsmarknadskunskap trots att dessa borde ha stärkts. Vi socialdemokrater anser att det är viktigt att i stället öka den generella kompetensen när det gäller både arbetslivskunskap, arbetsmarknadskunskap, säkerhetsföreskrifter och liknande.

Man behöver höja inte bara den generella nivån utan också den branschspecifika nivån genom att till exempel på yrkesprogrammen jobba mer branschnära med att ta fram arbetslivsområden och arbetsmarknadskunskap inom just det specifika yrkesprogrammet. När vi ser att landets unga är överrepresenterade inte bara bland de tragiska dödsfallen utan även när det gäller sjukskrivningar av både psykisk och fysisk karaktär behöver vi som land göra mer för att öka den generella kunskapen på detta område.

Avslutningsvis: Gymnasieskolan är en avgörande del av vårt utbildningssystem. Den är en nyckel till att bygga ett starkt Sverige. Vi behöver en gymnasieskola som är anpassad efter arbetsmarknadens behov, som stärker yrkesutbildningen och som ger alla elever en bred och relevant utbildning och bildning. Vi behöver en gymnasieskola där ingen lämnas efter och där varje elev ges chansen att lyckas.

Vi socialdemokrater kommer att fortsätta arbeta för en gymnasieskola som stärker individen, samhället och framtidens arbetsmarknad. Det är faktiskt en fråga om rättvisa, om kunskap och om Sveriges framtid.

(Applåder)

Anf. 112 PATRICK RESLOW (SD) replik:

Fru talman! Det är kanske inget uppseendeväckande med att Socialdemokraterna pratar om att alla elever ska ta sig in på gymnasiet och att alla

ska gå igenom gymnasiet. Vi vet ju att Socialdemokraterna vill ha en obligatorisk gymnasieskola.

Vi vet dock också att väldigt många elever som lämnar årskurs 9 har extremt dåliga förutsättningar för att klara av en gymnasieutbildning, så som gymnasieutbildningarna ser ut i dag. Detta gäller dem som står extremt långt ifrån att ens komma i närheten av det som i dag är ett F. Det gäller dem som – även om vi skulle ta bort detta betyg – ändå skulle vara så långt ifrån att de inte skulle kunna tillgodogöra sig en gymnasieutbildning.

Samtidigt sa ledamoten i sin replik på förra anförandet att en tvåårig yrkesskola är en återvändsgränd. Det stärker ju i så fall intrycket av att man inte förstår att det finns väldigt många elever som inte klarar av att gå igenom gymnasieskolan.

Min fråga till Niklas Sigvardsson är om det är rimligt att tänka sig att precis alla elever ska in på gymnasieskolan. Är det viktigare än att man faktiskt förbereder sig för ett kommande arbetsliv och ser till att hitta en modell som gör att man kommer ut på arbetsmarknaden? Det är ju det som är tanken med den tvååriga yrkesskolan.

Anf. 113 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågan, som egentligen handlar om hur vi ser att människor kommer vidare i livet. Den handlar om hur man från årskurs 9 tar sig vidare genom gymnasiet och upp till antingen ett yrkesliv eller fortsatta studier.

När vi pratar med branscher, företagare och fackförbund ser vi att den kompetens som behövs på arbetsmarknaden är sådan kompetens som en gymnasieutbildning ger. Att sänka kraven ser vi dock inte som vägen framåt.

När jag säger att en tvåårig yrkesskola, så som den ser ut nu, är en återvändsgränd handlar det om hur man konstruerar den tvååriga yrkesskolan. Man skapar till exempel kurspaket eller kurser i detta system, som uttryckligen enligt utredningen inte får ge möjlighet till fortsatta studier på exempelvis en 50-poängskurs inom det jag tror kallas samhälle och arbetslivskunskap eller liknande. Jag vet inte det exakta namnet.

Det är principen om att yrkesskolan inte ska vara påbyggbar som gör att den blir en återvändsgränd för framtiden. I mitt anförande var jag inne på att man – även om man kanske inte klarar det i den takt vi ser – kanske i stället kan läsa yrkespaket som är påbyggbara. Då ger vi människor möjligheten att gå de två, tre eller till och med fyra år som ett gymnasieprogram kan innebära redan i dag. Det blir en möjlighet att fortsätta utbilda sig. Då är inte en obligatorisk gymnasieskola med förlängd skolplikt till 18 år ett problem utan i stället en lösning för att se till att människor gör sig anställbara. Det ger också möjlighet till framtida livsval där man inte begränsar sig till att hamna i olika spår utan där man faktiskt öppnar dörrar genom utbildning och inte stänger dem.

Anf. 114 PATRICK RESLOW (SD) replik:

Fru talman! Det är ingen som stänger några dörrar. Dörren som kanske inte är öppen är att skaffa sig en högskolebehörighet via en tvåårig yrkesskola. Om Niklas Sigvardsson tror att denna målgrupp kommer att kunna klara av högskolestudier tror jag att han är helt fel ute.

En annan fråga som Niklas Sigvardsson pratade om var dimensioneringen. Han sa att man fortfarande väljer yrkesprogram i låg utsträckning. Jag håller med om det, och vi är överens om att vi måste få fler att välja yrkesprogram. När man tittar runt i socialdemokratiska kommuner ser man dock att det ofta betonas att det handlar om att tillgodose elevernas förstahandsval.

Jag skulle vilja höra hur Niklas Sigvardsson ser på det. Kan vi vara överens om att det är viktigt att säga att arbetsmarknadens behov måste komma först, och inte att tillgodose elevernas förstahandsval till gymnasiet? Om vi har detta kvar kommer vi fortfarande att ha en situation där man kommer att välja exempelvis ekonomiprogrammet eller samhällsprogrammet när man egentligen hade haft bättre förutsättningar att klara av gymnasieskolan på ett yrkesprogram.

Jag tror att vi är överens, men jag skulle gärna vilja höra Niklas Sigvardsson säga detta.

Anf. 115 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik:

Fru talman! Jag kanske var slarvig, för jag kommer inte ihåg den första delen av frågan. Jag kommer däremot ihåg den andra delen, som gäller just dimensionering. Det är väldigt tydligt att vi tycker att detta är positivt, och det är därför vi har lagt fram en dimensioneringsprincip i skollagen. Vi behöver tillsammans se till att vi dimensionerar utbildningarna bättre både på nationell nivå och på lokal nivå – det är därför vi tar fram regionala planeringsunderlag.

När det gäller detta har vi ett jobb att göra tillsammans som samhälle. Vi behöver göra det via statlig nivå, regional nivå och kommunal nivå. Jag har ganska ofta diskussioner med både socialdemokrater och andra partiers företrädare om skolfrågor. Vi pratar om just dimensionering både utifrån förstahandsval, yrkeskategori och liknande och utifrån individens val och arbetsmarknadens val. Vi ser att vi behöver göra justeringar.

Vi behöver se att det faktiskt finns yrken där det är skriande brist. Precis som jag sa i mitt inledningsanförande är yrkesprogram i dag inga dåliga program. De är väldigt bra program att läsa.

Det blev tyvärr en negativ stämpel när man tog bort högskolebehörigheten, för det gav ett signalvärde till föräldrar och elever om att en sådan skola stänger dörrar. I stället öppnar vi nu en möjlighet genom att ha högskolebehörighet igen. Skillnaden mot hur det har varit tidigare är att man kan välja bort den, men det ger ändå signalen att det är ett lika bra program som alla andra nationella program på gymnasieskolan.

Dimensionering och att vi planerar kommer att vara viktigt. Det är därför vi behöver fler än en kommun som samverkar för att kunna skapa utrymme att ha klasser. Annars blir det lite som i mitt hemlän, där man pausar eller stänger en vård- och omsorgsutbildning på grund av att det finns för få sökande i en kommun med kanske 18 000–19 000 invånare.

(Applåder)

Anf. 116 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M):

Fru talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till utskottets betänkande.

Tiden i gymnasiet är för många ungdomar väldigt viktig. Om man inte varit säker tidigare på vad man ska bli när man blir stor är det kanske då man börjar fundera på det.

Jag minns själv när jag började i gymnasiet. Då bodde jag lite utanför Göteborg, och man fick ta bussen in till stan. Man fick träffa nya klasskompisar, och man fick gå en väldigt bra utbildning. Den känns fortfarande väldigt positiv, och jag har fortfarande kontakt med många av mina gymnasiekamrater.

Även mina söner, som ganska nyss har gått ut gymnasiet, vittnar om att man möttes av elever som hade samma intressen när man kom till gymnasiet, och man hade en väldigt bra studietid. Flera av dem läser nu på samma lärosäte.

Efter fullgången utbildning på gymnasiet ska den unge vara redo för ett yrkesliv eller för högre studier på ett lärosäte. Detta baseras oftast på om man har gått ett yrkesprogram eller ett högskoleförberedande program. Det finns också fyra olika introduktionsprogram inom gymnasiet för de elever som inte har full behörighet till ett nationellt program.

Några av dessa innehåller också ett yrkespaket, som precis nämndes, för att snabbare komma ut i arbetslivet. Det är också viktigt att de här yrkesprogrammen är uppdaterade och anpassade till arbetsmarknadens behov. Vi har också introduktionsprogram som kan ges till elever som saknar godkända betyg från grundskolan. Man kan komplettera under introduktionsprogrammet.

Fru talman! Skolverket har som uppdrag att ansvara för kompetensförsörjningen och att underlätta för elever att komma ut i yrkeslivet. Det ska ske på både nationell och lokal nivå. Detta ger också en ökad flexibilitet, och det krävs att det finns eftersom det händer så mycket i omvärlden. Här ingår också den anpassade gymnasieskolan och komvux.

Kommuner, regioner och enskilda huvudmän planerar och bestämmer antalet platser på olika utbildningar. Det ska tas hänsyn till ungdomarnas efterfrågan, men förstås även tydligt till arbetsmarknadens behov. Det är väldigt viktigt att vi samverkar – vilket har nämnts – mellan kommuner och regioner. De måste ju ha en bra kompetensförsörjning inom både välfärd och näringsliv och inom både offentlig och privat arbetsmarknad.

Det är viktigt att regionerna samarbetar, och man måste se kompetensbehov på både kort och lång sikt. Det är något det i dag vittnas om när det gäller vad som kan hända under en ganska snabb fas. Det är ett digert arbete från båda håll att se vad det är som efterfrågas på både kort och lång sikt. Det är också viktigt att man får veta vilka utbildningar som finns samt vad de kan leda till.

En lagändring om dimensionering kommer att träda i kraft redan den 30 juni i år. Det ska bli intressant att se vilka förbättringar som kan ske genom den.

Fru talman! Alla elever är inte stöpta i samma form. Det behövs flera vägar till yrkeslivet. Det tycker Moderaterna är oerhört viktigt. Man måste kunna se olika lösningar för att komma ut i arbetslivet.

Tidigare fanns en försöksverksamhet med så kallade branschskolor, men den lades ned när man såg att den inte riktigt fungerade som man hade tänkt. För få sökte, och det blev lite andra yrkesutbildningar än man hade planerat för. Men nu använder vi erfarenheterna därifrån. Exempelvis kan man ha mer utbildning i yrkesämnen på entreprenad för att öka kompetensen, framför allt inom yrken där det är ganska snävt och utbildningarna är dyra. Vi kommer givetvis att följa utredningen under våren.

Regeringen arbetar också med att komplettera yrkesutbildningarna med lärlingsutbildningar, något som är väldigt intressant. Detta kan man se utomlands. Jag var på en verksamhetsresa i Schweiz. Där använde de det här väldigt mycket, och de har sett att det blivit en stor och positiv förbättring inom många bristyrken. Här måste vi göra en ändring så att arbetsgivare får betalning för att ha lärlingar, och lärlingar måste få en lite högre ersättning än vad de har i dag.

Fru talman! Jag var i Åre för några veckor sedan och besökte då Åre hotell- och restaurangskola. Här är inriktningen att bli kock. Det är ett viktigt yrke där det råder stor brist just nu. Jag fick se deras Wall of fame över alla kändiskockar som hade studerat just på restaurangskolan i Åre och som nu arbetade över hela världen. Några vill vi givetvis behålla i Sverige, men det här är verkligen ett framtidsyrke.

När jag var där hade niondeklassare från olika skolor bjudits in för att tävla i konsten matlagning. Detta gjordes förstås för att locka dem till denna utbildning men också för att de skulle se den goda stämning och sammanhållning som fanns där liksom de goda framtidsutsikterna. Arbetsförmedlingen var också där just den dagen och talade om att i stort sett alla får ett arbete direkt efter sin restaurangutbildning.

Det här var ett mycket positivt exempel på hur man kan locka till sig elever genom att berätta vilka olika utbildningar som finns. Detta görs även på andra håll. Flera andra har satsat på tävlingar bara för att öka statusen och visa att det är viktigt att gå en yrkesutbildning och att man snabbt kan få jobb efteråt.

Fru talman! När det gäller fler vägar till yrkeslivet görs även satsningar på en ny form av tvåårig yrkesutbildning på gymnasiet vid sidan av de två nationella program som redan finns. Denna vänder sig till elever som inte har behörighet att komma in på gymnasiet med dagens behörighetsregler.

Regeringen och Moderaterna har tillsatt en utredning om betyg dels för att ta bort den så kallade betygsinflationen, dels för att betygen ska bli tydligare och mer transparenta. Det kommer att bli en skala från ett till tio. Som det ser ut just nu ska man ha kommit upp till en fyra för att komma in på gymnasiet. Detta kan underlätta för fler att komma in på gymnasiet. Det är viktigt att den här tvååriga yrkesutbildningen är just tvåårig.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

(Applåder)

(forts. § 13)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.52 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

KrU3 Idrott och friluftsliv

Punkt 2 (Anläggningsfrågor m.m.)

1. utskottet

2. res. 2 (S)

Votering:

151 för utskottet

93 för res. 2

55 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 61 SD, 60 M, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 2: 92 S, 1 -

Avstod: 1 SD, 21 V, 19 C, 14 MP

Frånvarande: 14 S, 10 SD, 8 M, 3 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Annika Strandhäll (S) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Josef Fransson (SD) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 3 (Parasportutrustning)

1. utskottet

2. res. 8 (V)

3. res. 9 (C)

Förberedande votering:

22 för res. 8

19 för res. 9

258 avstod

50 frånvarande

Kammaren biträdde res. 8.

Ulrika Westerlund (MP) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats som frånvarande.

Huvudvotering:

198 för utskottet

21 för res. 8

81 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 1 SD, 60 M, 15 KD, 14 MP, 14 L, 1 -

För res. 8: 21 V

Avstod: 61 SD, 19 C, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 3 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Ludvig Aspling (SD) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 4 (Elitidrott)

1. utskottet
2. res. 11 (SD)

Votering:

129 för utskottet
63 för res. 11
108 avstod
49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 60 M, 21 V, 19 C, 15 KD, 14 L

För res. 11: 62 SD, 1 -

Avstod: 93 S, 14 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 3 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 11 (Friluftspolitiskt program)

1. utskottet
2. res. 18 (MP)

Votering:

286 för utskottet
14 för res. 18
49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 62 SD, 60 M, 21 V, 19 C, 15 KD, 14 L, 2 -

För res. 18: 14 MP

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 3 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 12 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

SfU17 Preskription av avlägsnandebeslut, avskaffande av spårbyte och vissa frågor om återreseförbud

Punkt 1 (Avslag på propositionen)

1. utskottet
2. res. 1 (MP)

Votering:

286 för utskottet
14 för res. 1
49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 62 SD, 60 M, 21 V, 19 C, 15 KD, 14 L, 2 -

För res. 1: 14 MP

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 3 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 2 (Regeringens lagförslag)

1. utskottet
2. res. 2 (V, MP)

Votering:

265 för utskottet

35 för res. 2

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 62 SD, 60 M, 19 C, 15 KD, 14 L, 2 -

För res. 2: 21 V, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 3 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 5 (Systemet för verkställighetshinder)

1. utskottet
2. res. 5 (V, MP)

Votering:

265 för utskottet

35 för res. 5

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 62 SD, 60 M, 19 C, 15 KD, 14 L, 2 -

För res. 5: 21 V, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 3 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 7 (Spårbyte)

1. utskottet
2. res. 7 (C, MP)

Votering:

267 för utskottet

33 för res. 7

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 62 SD, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 L, 2 -

För res. 7: 19 C, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 3 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU27 Kamerabevakning i brottsbekämpning och annan offentlig verksamhet – utökade möjligheter och ett enklare förfarande*Punkt 1 (Regeringens lagförslag m.m.)*

1. utskottet
2. res. 1 (V)

Votering:

279 för utskottet

21 för res. 1

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 93 S, 62 SD, 60 M, 19 C, 15 KD, 14 MP, 14 L, 2 -
För res. 1: 21 V
Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 3 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 2 (Anmälningssplikt)

1. utskottet
2. res. 2 (C, MP)

Votering:

246 för utskottet

33 för res. 2

21 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 62 SD, 60 M, 15 KD, 14 L, 2 -

För res. 2: 19 C, 14 MP

Avstod: 21 V

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 3 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 3

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 4 (Utvärdering)

1. utskottet

2. res. 5 (MP)

Votering:

246 för utskottet

14 för res. 5

40 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 62 SD, 60 M, 15 KD, 14 L, 2 -

För res. 5: 14 MP

Avstod: 21 V, 19 C

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 3 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

FöU3 Integritetsskydd vid signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (En ändamålsenlig underrättelseverksamhet)

1. utskottet

2. res. (MP)

Votering:

286 för utskottet

14 för res.

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 62 SD, 60 M, 21 V, 19 C, 15 KD, 14 L, 2 -

För res.: 14 MP

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 3 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Prot. 2024/25:82

12 mars

AU6 Arbetsmarknadspolitik och arbetslöshetsförsäkringen

Punkt 1 (Fler vägar till jobb)

1. utskottet

2. res. 3 (MP)

Votering:

204 för utskottet

14 för res. 3

82 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 3: 14 MP

Avstod: 62 SD, 19 C, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 3 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 2 (Måttet för självförsörjning)

1. utskottet

2. res. 4 (SD)

Votering:

237 för utskottet

63 för res. 4

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 21 V, 19 C, 15 KD, 14 MP, 14 L, 1 -

För res. 4: 62 SD, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 3 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 3 (Kompetensförsörjning och kompetensutveckling)

1. utskottet

2. res. 6 (C)

3. res. 7 (MP)

Förberedande votering:

19 för res. 6

14 för res. 7

267 avstod

49 frånvarande

Kammaren biträdde res. 6.

Huvudvotering:

174 för utskottet

19 för res. 6

107 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 1 S, 62 SD, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 L, 1 -
För res. 6: 19 C
Avstod: 92 S, 14 MP, 1 -
Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 3 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 2 L
Matilda Ernkrans (S) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 5 (Arbetsmarknadspolitiska program och insatser)

1. utskottet

2. res. 10 (S)

3. res. 11 (V)

Förberedande votering:

95 för res. 10

21 för res. 11

184 avstod

49 frånvarande

Kammaren biträdde res. 10.

Janine Alm Ericson (MP) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

166 för utskottet

94 för res. 10

40 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 60 M, 15 KD, 14 MP, 14 L, 1 -

För res. 10: 93 S, 1 -

Avstod: 21 V, 19 C

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 3 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Gymnasieskolan

§ 13 (forts. från § 10) **Gymnasieskolan** (forts. UbU12)

Anf. 117 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja ställa några frågor om det som står i betänkandet om arbetslivskunskap och arbetsmarknadskunskap. Precis som jag sa inledningsvis i mitt anförande ser vi tyvärr att regeringen, trots att de tragiska dödsolyckstalen stiger och trots att unga är mer sjukskrivna av både fysiska och psykiska orsaker, skär ned ambitionerna gällande just arbetslivskunskap och arbetsmarknadskunskap.

Om vi ska få en trygg arbetsmarknad som också är rättvis behöver vi se till att det finns en hög generell kunskapsnivå bland landets alla unga. Vi behöver också branschspecifika utbildningsdelar där vi ser till att det inom de yrkesprogram vi har finns tydliga mål gällande till exempel hur man jobbar med säkerhetsföreskrifter inom utbildningarna och liknande.

Jag skulle vilja höra Moderaternas syn på detta. Oftast när jag ställer frågor blir det till ansvarig minister, som är liberal. Därför vore det intressant att höra hur Moderaterna funderar när det gäller att vi behöver öka ungas arbetslivs- och arbetsmarknadskunskaper. Håller Moderaterna med om att vi behöver göra det? På vilket sätt tycker Moderaterna att vi annars ska jobba för att stärka de generella kunskaperna om arbetsliv och arbetsmarknad?

Anf. 118 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Sigvardsson, för frågorna!

Detta är självfallet mycket viktiga frågor. I alla yrkesutbildningar ingår det arbetsplatsförlagd utbildning, så man kommer att vara ute på arbetsplatser och givetvis få lära sig mycket praktiskt om arbetslivskunskap och hur man ska skydda sig. Vi kommer alltså inte att ta bort detta, utan mycket kommer att ske när man är ute på sin praktik. Vi tar inte bort det helt, utan det finns kvar.

Det här är såklart jätteviktigt. Vi vill absolut inte se några arbetsplatsolyckor, utan vi prioriterar såklart att sådana inte ska inträffa.

Anf. 119 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik:

Fru talman! Nu då vi har slagit fast att det här är viktigt framför allt på yrkesprogrammen kan vi vända oss till alla som läser ett högskoleförberedande program, vilket vi kan konstatera är ungefär 60 procent av alla som läser på gymnasiet. Det som är tragiskt är att regeringen har valt att fatta beslut om att skrivningarna gällande just arbetsmarknadskunskap och arbetslivskunskap ska tas bort i den enda kurs som behandlar detta och som alla elever läser på gymnasiet, alltså samhällskunskap 1a1 eller 1b. Det här går inte att hymla med, utan det är så det ser ut.

Därför vore det intressant att höra varför Moderaterna tycker att det här är rätt. Den generella kompetensnivån blir ju de facto lägre. Vi ser att på yrkesprogrammen får man det fortfarande via arbetsplatsförlagd utbildning och invävt i yrkeskaraktärskurser och liknande. Men för alla de ungefär 60 procent av eleverna som inte läser yrkesprogram står det faktiskt ingenstans i dag att lärarna behöver prioritera att jobba med arbetslivskunskap eller arbetsmarknadskunskap.

Vi har tyvärr sett en trend de senaste åren att fler dör och att kunskapsnivån gällande arbetsmarknad och arbetsliv blir lägre. Jag tror att både företagare och fackförbund och liknande kan vittna om att det är så det ser ut och att ambitionen faktiskt dras ned. Det är ju det regeringen har gjort. Då måste Moderaterna tycka att det är rätt väg att gå att dra ned på ambitionen och att inte undervisa om arbetsmarknadskunskap och arbetslivskunskap på gymnasiet.

Anf. 120 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Tack så mycket, Niklas Sigvardsson, för frågan!

Självklart tycker Moderaterna att det är viktigt. Vi sa inte att man inte får lov att undervisa. Det handlar om att det inte måste prioriteras. Självklart tycker vi inte att det här ska försvinna från utbildningen. Vi har det ganska mycket i många former av utbildning, så det kommer att finnas kvar, men vi gör det på annat sätt.

Vi tycker fortfarande att det är viktigt att prioritera. Det är klart att vi inte vill se några arbetsplatsolyckor. Det kommer att finnas kvar på annat sätt, men nu måste inte lärarna ha det som en prioritet. Det måste inte stå exakt så i kursplanen, men givetvis får man fortfarande informera om detta. Det kommer man också att göra.

Anf. 121 ANDERS ÅDAHL (C) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för anförandet!

Jag tänkte uppehålla mig en aning vid kompetensbristen på svensk arbetsmarknad. Vi diskuterar här i dag gymnasieskolan. På arbetsmarknaden ser vi inom i stort sett alla yrkeskategorier, oavsett om det är yrken med yrkesutbildning på gymnasiet eller yrken som kräver högre utbildning, ett oerhört glapp mellan det företagen efterfrågar och den kompetens som finns att välja på.

Samtidigt har vi en annan bild. År 2023 var det var femte elev som slogs ut i gymnasieskolan och inte tog gymnasieexamen.

Om man tittar på de här två delarna ser man att vi å ena sidan behöver öka kompetensen och utbildningskvaliteten och å andra sidan har väldigt många som slås ut. Läger vi ihop de två delarna ser vi att glappet och klyftorna i samhället ökar och att vi riskerar att få skuggsamhällen där de som inte kan utbilda sig och få de här kompetenserna inte blir anställbara.

Min fråga till ledamoten utgår från Moderaternas syn på samhällsutvecklingen och gymnasieskolan. Hur ska vi hantera utslagningen i svensk gymnasieskola, och skriver ledamoten under på verklighetsbeskrivningen jag just gav?

Anf. 122 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Tack så mycket, Anders Ådahl, för frågorna!

Självklart är det viktigt att man klarar gymnasiet. Men en prioritering där är att man till att börja med måste ha en bra grundskoleutbildning, och det saknas tyvärr.

Vi gör nu utredningar om hur läroplanen och även lärarutbildningen ska kunna förbättras för att eleverna ska klara grundkunskaperna i grundskolan. Då har de bättre förutsättningar att också klara gymnasieskolan. Det är steg ett, kan man väl säga.

Det kan också vara så att man väljer ett yrkesprogram som man inte passar för och som kanske inte är det man borde ha valt egentligen. Då handlar det mer om att vi kan informera om vad man ska söka för program på gymnasiet. Det finns ju flera olika, som jag nämnde tidigare. Det finns ett antal högskoleförberedande och ganska många yrkesförberedande. Nu har vi också förslag på en ny väg, den tvååriga yrkesgymnasieutbildningen, så att man ska ha mer att välja på. Men då måste man också veta att det finns mer att välja på.

Jag tror att steg ett är att vi har en grundskola som faktiskt är förbättrad så att man klarar den. Vi måste också se till att man kommer till rätt gymnasieprogram.

Det är givetvis också viktigt hur gymnasiet utformas. Som jag nämnde tidigare är alla elever inte stöpta i samma form. Man kanske måste ha olika stöd för att klara gymnasiet. Det finns ganska många som jobbar med studieteknik, till exempel många elevhälsor, så att man också kan lära sig hur man studerar när man kommer till gymnasiet.

Ibland har man kanske varit ganska omhuldad när man gått i grundskolan, men många får ett uppvaknande när de kommer till gymnasiet. Där är man ju en av väldigt många. Man har också många olika lärare, vilket kan vara ett uppvaknande. Då kan man behöva stöd också i fråga om hur man studerar.

Anf. 123 ANDERS ÅDAHL (C) replik:

Fru talman! Min fråga på slutet var om ledamoten delar den verklighetsbeskrivning jag gav – att å ena sidan de ökande kompetensbehoven på arbetsmarknaden och å andra sidan den väldigt höga utslagningen i grundskola och gymnasieskola riskerar att öka klyftorna i samhället. Delar ledamoten den verklighetsbeskrivningen?

Sedan har vi en annan utmaning i Sverige. Vi har en demografi, alltså en fördelning över olika åldrar i befolkningen, som gör att även om alla gymnasister skulle klara utbildningen och gå vidare kommer vi ändå inte att klara att möta den kompetensbrist vi har på arbetsmarknaden. Alla branscher skriker efter folk. Vi kommer inte att kunna täcka det med våra egna gymnasister.

Jag vill fråga ledamoten hur hon ser på balansen mellan å ena sidan våra ungdomar på gymnasiet och å andra sidan arbetskraftsinvandring för att kunna möta behoven i framtiden.

Anf. 124 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Tack, Anders Ådahl, för en mycket smal fråga – hur vi ska klara hela arbetsmarknadens behov!

Självklart är kompetensbristen en jättestor och allvarlig fråga. Därför försöker vi också utforma det här med dimensionering. Det handlar om vad eleverna önskar läsa men framför allt om vad som behövs i samhället. Det kan vara inom näringsliv och inom sjukvård; det kan vara inom vad som helst där vi har brist. Det handlar också om att vi utformar utbildningar efter de behov som finns.

Arbetskraftsinvandring kommer vi att behöva jättemycket av; det vet vi redan nu. Vi har jättestor brist på utbildade, även inom högskoleutbildningen. Att vi kommer att behöva det i framtiden ser Moderaterna som en självklarhet. Vi kommer att behöva arbetskraftsinvandring men också utbildningar som är mer anpassade efter arbetsmarknadens behov.

Detta tycker jag finns med ganska mycket i det här betänkandet. Jag tycker att vi pratar om det i nästan allt. Det handlar om hur vi dimensionerar och hur vi samarbetar mellan kommuner och regioner och med näringsliv och välfärdsyrken, vad det är som behövs och vad vi ska utbilda inom. Vi jobbar jättemycket med de frågorna. Det är framtidsfrågor, kan man väl säga.

Anf. 125 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Tack för ordet! Jag har en fråga eller egentligen två frågor.

Den ena handlar om det faktum att även gymnasieskolan är underfinansierad och att många kommuner nu behöver flytta pengar från den ena verksamheten till den andra för att få det att gå ihop. Samtidigt vet vi att regeringen inte har gett kommunerna de pengar som behövs enligt Sveriges Kommuner och Regioner utifrån de behov som man har framfört. Ovanpå det vet vi att Moderaterna har belånat statskassan för att kunna

sänka skatten för mångmiljonärer och miljardärer. Jag skulle vilja att Marie-Louise Hänel Sandström resonerar kring den frågan, gärna lite mer konkret.

Den andra frågan handlar om marknadsiseringen av den svenska gymnasieskolan. Det var gymnasieskolan som först utsattes för det här experimentet i omfattande skala. Nu har vi en regering, som Marie-Louise Hänel Sandström är företrädare för, som har sagt att man kommer att göra en helrenovering av friskolesystemet i Sverige. Kan vi räkna med, kan ni lova väljarna, att det före valet 2026 kommer att finnas lagstiftning på plats som ser till att helt enkelt få bort det här marknadsexperimentet från gymnasieskolan och från svensk skola generellt?

Anf. 126 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Som ledamoten vet är det kommunernas ansvar att ordna utbildningar. Jag anser nog egentligen inte att regeringen ger för lite pengar till skolorna, utan det är kommunerna som prioriterar på ett annat sätt än vad vi kanske tänker när vi skickar pengarna. De har inte fått minskade anslag, utan det finns pengar till att ordna skolor. De är till både gymnasieskolor och grundskolor. De är kommunernas ansvar.

Jag visste nog att Daniel Riazat skulle ta upp frågan om sänkta skatter för miljardärer. Den frågan kommer i vartenda anförande. Men vi har även diskuterat tidigare att alla inkomsttagare behövs och att alla beskattas väldigt mycket. Daniel Riazat vet att miljardärer beskattas otroligt mycket jämfört med många andra. Skattepengar kommer in även tack vare att det finns rika människor i Sverige. Men alla belastas av skatterna, som fortfarande är för höga och som kan sänkas ytterligare.

Vad gäller det ledamoten kallar marknadsiseringen av friskolorna gör vi en reform för att se över friskolorna. De ska fungera väl. Jag tycker inte att de är något experiment. Vi använder väldigt många olika friskolor. Vi använder oss också av förslagen vad gäller yrkesskolor. Det är entreprenörer som finns med. Näringslivet ordnar utbildningar. Vi pratar om lärlingsutbildningar. Det är oerhört viktigt att marknaden är med. Det är så vi klarar utbildningarna. Det är också så vi kan möta kraven på att anpassa dem till marknadens behov. Vi kommer att fortsätta jobba på olika sätt med hur vi kan utforma skolorna.

Friskolereformen tror jag är bra. Friskolorna ska fungera. Jag tycker att de kan fungera ännu bättre. Det är viktigt, och därför går vi också igenom dem. Några löften till Daniel Riazat kommer jag inte att ge om vad vi kommer att säga 2026.

Anf. 127 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Tack för ordet! Ledamoten säger att jag tar upp frågan om skatterna för miljardärer och miljonärer kontra skolan varje gång, och det stämmer. Det kommer jag att fortsätta göra så länge den här regeringen sitter vid makten och prioriterar skattesänkningar för miljonärer och miljardärer framför satsningar på skolan. Jag tror att åtminstone alla som arbetar i skolan eller har barn och bryr sig om skolan över huvud taget förstår att det inte går ihop. Man gör en avvägning som det inte alls finns behov av, nämligen att göra de rika ännu rikare, medan man svälter den svenska skolan på resurser.

Marie-Louise Hänel Sandström säger att kommunerna ansvarar för detta – inte staten. Då tror jag att man har missuppfattat sin roll som rikspolitiker. Man ska nämligen se till att kommuner får rätt förutsättningar att bedriva skolverksamhet på en bra nivå. Många kommuner styrs av Moderaterna. Även de anser att det kommer för lite resurser från staten utifrån de behov som finns.

Det märkligaste svaret av alla handlade ändå om marknadsexperimentet inom svensk skola. Vi har en skolminister som har gått ut och sagt att lagar kommer. Det finns en utredning som pågår. Gång på gång i medier har regeringspartierna talat om att de kommer att se till att göra en helrening av det svenska friskolesystemet. Men det jag hör av Marie-Louise Hänel Sandström här är någonting helt annat. Jag vet inte ens riktigt vad ledamoten menade i sitt föregående inlägg. Kommer man att göra den så kallade helreningen så att vi får bort experimentet från svensk skola, eller kommer man att fortsätta se till att olika typer av riskkapitalbolag från Qatar eller andra länder kan äga svenska gymnasieskolor?

Anf. 128 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna ledamoten om att den som har ordet ska rikta sitt anförande till talmannen.

Anf. 129 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Skattesänkningarna gäller ju för alla människor. Jobbskatteavdraget är till för alla som arbetar. Det är inte bara för de väldigt rika. Det är för alla som arbetar, och det tycker jag är jättebra. Vi har gjort många skattesänkningar och kan göra många fler för alla yrkesgrupper, vilket är positivt.

Vi verkar ha olika syn på vad en helrening är. Daniel Riazat säger att det innebär att något ska försvinna genom den. Men en helrening brukar inte betyda att något försvinner. Det handlar snarare om att man kanske ändrar eller förbättrar någonting. Men vi har olika syn på vad en helrening är. Det är helt klart.

Vi gör en översyn av friskolereformen. Vi vill att skolpengen ska hamna i skolan. Därför gör vi en översyn och ser till att det ska fungera väl. Det finns många friskolor som fungerar alldeles utmärkt. Det finns friskolor som inte fungerar, precis som det finns kommunala skolor som inte fungerar. Och det finns kommunala skolor som fungerar alldeles utmärkt. Vi gör en översyn, och det kan man kalla en helrening. Men systemet kommer som sagt inte att försvinna. Det är inte vad en helrening är.

Anf. 130 PATRICK RESLOW (SD):

Fru talman! Låt mig först yrka bifall till reservation 7.

Om några veckor är det dags för eleverna på gymnasiet, i alla fall några av dem, att skriva nationella prov. De har varit ett sorgebarn. Jag tror att vi kan vara överens över partilinjerna om att det har varit en lång process. I åtta år har Skolverket hållit på med att ta fram en modell för att digitalisera de nationella proven. Det har hela tiden skjutits fram, men nu skulle det i alla fall genomföras. Det gjordes tester på vissa utvalda skolor under hösten, och allting skulle vara riggat för de digitala nationella proven. Sedan kom beskedet att de digitala nationella proven ställs in.

Detta är ingenting annat än ett fiasko. Man ägnade åtta år åt planering av införande av digitala nationella prov, till en kostnad av 700 miljoner kronor. 700 miljoner av våra skattepengar har gått till detta. Man kan ändå säga att det var bra att Skolverket uppdagade problemet, så att man inte ändå genomförde nationella prov och fick problem på ett antal håll. Det skulle nog få ännu större konsekvenser och kanske grusa trovärdigheten för systemet helt och hållet. Men det är viktigt att vi kommer till rätta med detta, för snart ska vi baxa igenom en förändring av betygssystemet som helt och hållet bygger på att det finns välfungerande digitala nationella prov. Detta är viktigt.

Jag vill också skicka en tydlig signal från den här kammaren att det är viktigt att ta detta på stort allvar och se till att åtgärda problemen så snabbt som möjligt. Efter åtta år hade man förväntat sig att ha ett färdigt system på plats.

Gymnasieskolan är viktig. Den har en viktig funktion i utbildningssystemet. Den tar emot elever som kommer från årskurs 9. Då ska man ha höga förväntningar. Man ska ställa krav på de elever som kommer in. Man ska också leverera de här eleverna ut i arbetslivet och till högre utbildning. Det ställer krav på att de som lämnar gymnasieskolan har de kunskaper som krävs för att klara av högre studier eller klara sig i yrkeslivet. Gymnasieskolan är alltså central.

Fokus brukar ligga på grundskolan och i viss mån högskolan. Grundskolan får den största uppmärksamheten. Gymnasieskolan glöms ibland bort. Men den är viktig och central. Det är viktigt att gymnasieskolan håller hög profil och upprätthåller standarden på utbildningen och att man inte sänker kraven utifrån den elevgrupp man har. Om vi går den vägen kommer det i slutändan att drabba även den högre utbildningen. Det har vi inte råd med i det här landet.

I höst genomförs Gy25. Det är en reform vi är överens om i den här kammaren och som är bra. Ämnesbetyg införs i något som i alla fall liknar en ämnesutformad gymnasieskola. Vi sverigedemokrater hade velat gå steget längre och införa en helt igenom ämnesutformad gymnasieskola liknande den som fanns en gång i tiden. Vi får se om vi kan fortsätta den kampen. Jag tror att det finns många positiva effekter av att nu göra de här förändringarna. Vi ser kunskap som en progression och inte som någonting som ska snuttifieras i korta kurser som avslutas. Jag tror att man kommer att få en bättre helhetsbild.

I detta sammanhang uppstod lite problem. Skolverket började helt plötsligt ta fram nya ämnesplaner. De tog bland annat fram en ämnesplan för ämnet kön, makt och normer. Det var en helt ovetenskaplig kurs baserad på intersektionalitet och någon form av kvasivetenskap. Det blev också ett ramaskri. Vi är glada över att Skolverket sansade sig och drog tillbaka det här ämnet och lät bli att införa det. Men det ställer ändå frågan på sin spets: Någonstans måste gränserna finnas för Skolverket när det gäller att ta fram nya ämnen som inte är förankrade i denna kammare eller i Regeringskansliet. Det finns alltså skäl att se över detta så att det inte inträffar igen.

Fru talman! Tidigare under debatten har vi pratat om dimensioneringen av utbildningen. Vi har en feldimensionering, och vi borde se till att fler elever väljer yrkesprogrammen framför de teoretiska programmen. I pausen talade jag med min riksdagskollega Linus Sköld, som påminde mig

om att vi sverigedemokrater reserverade oss mot lagförslaget när det gällde planering och dimensionering av gymnasieskolan när det lades fram 2022, tror jag att det var.

Det är helt riktigt, och vi gjorde det utifrån två aspekter. Det ena var att vi såg detta som ett hyperprojekt, ett nytt byråkratiskt system, där kommuner skulle komma överens om hur man skulle dimensionera. När vi samtidigt ser att kommuner bevakar sina egna intressen och bygger upp sina egna små gymnasieskolor som poppar upp, hur är då förutsättningarna för att kunna samarbeta? Vi var därför väldigt skeptiska för att inte säga negativa vid det tillfället, och det finns mycket att bevisa innan vi erkänner att vi kanske var fel ute.

En annan sak som vi också skrev i vår reservation från den tiden är att vi vill ha en modell där de fristående skolorna ingick. Det var alltså ingen annan, inte ens Socialdemokraterna, som gick på linjen att man skulle ha en modell där de fristående skolorna ingick i planeringen. Så varför vill vi det? Man kan tänka sig två fall. Antingen är det så att kommunen ger upp, och så blir resterna kvar till de fristående skolorna. Då är de inte särskilt intresserade av att vara med i en sådan modell. Det andra är att man betonar utbildningarna som det centrala och inte vem som faktiskt äger eller driver skolan.

När det gäller yrkesprogrammen ser vi att det finns behov av att matcha yrkesutbildningarna mot de behov som finns på arbetsmarknaden. Vi tycker att näringslivet ska ha större inflytande över hur man utformar yrkesprogrammen och att matchningen måste bli bättre. I dag ser vi till exempel hur antalet sökande till bygg- och anläggningsprogrammet minskar drastiskt. Samtidigt är behoven i de regionala planeringsunderlag som finns som störst just när det gäller bygg och anläggning. Om vi å andra sidan tittar på försäljning och service ser vi att det är det program som behöver minska allra mest, enligt planeringsunderlagen – men det är det program som ökar mest.

Utbudet stämmer alltså inte överens med näringslivets behov, och det måste vi komma till rätta med.

Ett sätt att göra detta är att stärka studie- och yrkesvägledningen. Den har halkat efter alldeles för mycket. Vi måste stärka den och se till att den blir bättre, och vi måste också se till att man prioriterar annorlunda när man skapar program på gymnasiet. Man kan alltså inte bara bygga ut de teoretiska programmen hela tiden, utan man måste också på ett mycket bättre sätt försöka styra eleverna mot de program där eleven har störst chans att lyckas.

Fru talman! Vi förespråkar också en tvåårig yrkesskola för dem som är obehöriga till gymnasiet. Nu har vi fått höra att det kallas för en återvändsgränd och så vidare, men det här gäller alltså en elevgrupp som har det väldigt svårt och där den stora andelen ligger extremt långt från att ens få ett eller två godkända betyg i det nuvarande betygssystemet.

Det här är en målgrupp som vi måste få ut på arbetsmarknaden på något sätt. Det är de här som hoppar av, som försvinner i systemet, som vi inte ser till, som hamnar i det kommunala uppföljningssystemet eller som försvinner rakt ut i kriminalitet. Dem måste vi fånga upp. Att den här målgruppen skulle vara lämplig för den ordinarie gymnasieutformningen tror vi inte på, utan här måste vi hitta en annan modell. Därför har vi föreslagit en tvåårig yrkesskola där man helt enkelt tar bort de teoretiska studierna

och fokuserar på branscher och yrkesområden som inte kräver särskilt mycket. Detta är viktigt.

Vi ser som sagt inte detta som en återvändsgränd utan som en möjlighet. Det finns heller ingenting som hindrar att man senare i livet exempelvis går en utbildning för att öka sin kompetens.

Fru talman! Kunskapsrevolutionen fortsätter starkt. Vi har ett nytt betygssystem på gång. Debatten har mycket handlat om betyget F och att man ska ta bort betyget F men inte mycket mer än så. Nu planeras ett nytt betygssystem som totalt förändrar allting. Vi får betygssteg på en skala från 1 till 10 med relativa inslag, där betyget också vägs mot ett nationellt prov. Vi får också ett kalibreringssystem som förhoppningsvis gör att betygsinflationen i stort kommer att försvinna.

Detta är bra, tycker jag. Det är bra att vi får en tydlighet. Det betygssystem som föreslås bygger också på väldigt tydliga och enkla betygskriterier, vilket är bra, för dem vi har nu är svårbegripliga. Det har jag varit inne på flera gånger tidigare.

Vi tar även fram en ny läroplan för grundskolan. Det är inte så att läroplanen är livsavgörande, men vi har haft problem med för mycket flum och för lite fokus på fakta och grundläggande kunskaper i svensk skola, särskilt i de tidiga årskurserna. Vi har haft en syn på kunskap som någonting som skapas i ett socialt sammanhang – inte någon objektiv sanning eller objektiv kunskap.

Vi kommer att få tydliga beskrivningar i kursplaner av vilka kunskaper som förväntas i varje årskurs, vi kommer att få tidiga insatser när det gäller läsning och vi kommer som sagt att få enkla bedömningskriterier att förhålla oss till.

Avslutningsvis finns det nu också förslag om att stärka lärarnas situation genom att reglera undervisningstiden och se till att man får tid till förberedelser och planering inför sina lektioner men också att man får betalt för det efterarbete som görs.

(Applåder)

(ANDRE VICE TALMANNEN: Jag får upplysa ledamoten om att talartiden överskreds med 50 procent.)

Anf. 131 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik:

Fru talman! Tack, Patrick Reslow, för anförandet!

Jag har flera frågor, men vi börjar med dimensioneringen. Det är ändå glädjande att höra att Sverigedemokraterna nu backar lite och ändå är för det. Så måste jag ändå tolka det.

För att tydliggöra det som sas i anförandet var vi socialdemokrater också för att alla, både de offentliga och de privata, ska vara en del av dimensioneringen. Precis som Patrick Reslow är medveten om när han siter och förhandlar inom Tidösamarbetet är det sedan inte så att alla punkter säkert går igenom i första förhandlingsvändan, utan man behöver ta det steg för steg, och för att få någon typ av dimensionering röstade vi för detta första steg. Sedan hoppas vi att vi kan gå vidare så att vi får med hela skolan, alltså både de offentliga och de privata, i dimensioneringen.

Utredaren föreslår alltså att de korta yrkesprogrammen ska vara tre år. Enligt Patrick Reslow handlar detta om dem som är långt, långt ifrån. Men enligt utredningen ingår ju även de som bara har ett F i svenska, matte eller engelska i målgruppen. De kan ha godkänt i alla ämnen, men de missar behörigheten till de nationella programmen på grund av att de inte klarar ett av de grundläggande ämnena svenska, matte eller engelska. Då blir det helt plötsligt en mycket större grupp. Just nu är det tyvärr 15–17 procent av eleverna som inte kommer vidare på grund av den hårda F-gränsen.

Det är en av de bra sakerna med Betygsutredningen: att slopa betyget F så att vi inte längre har den typen av hårda gränser. Vi behöver se mer av en kompensatorisk bedömning där man helt enkelt ser till helheten gällande elevens kunskaper snarare än några enstaka kunskapskrav eller liknande.

Anf. 132 PATRICK RESLOW (SD) replik:

Fru talman! För att börja i frågan om de korta programmen är det rätt att utredningen föreslår treåriga program. Vi ser dock gärna att det blir tvååriga program. Om vi inför ett treårigt program kommer det kanske att ta fyra fem år för den här gruppen elever. Det är lång tid. Jag tror kanske också att vi riskerar att teoretisera det för mycket, i alla fall enligt det förslag som finns. Det finns därför skäl att se över hur långt det programmet ska vara, och vi förespråkar att vi ska ha en tvåårig yrkesskola.

När det gäller betygen kommer den grupp som Niklas Sigvardsson talar om inte längre att vara ett problem. Jag utgår från att det finns en bred majoritet för det nya betygssystemet även om någon justering kanske måste göras, och då kommer de som i dag ligger väldigt nära en F-gräns inte att ingå i målgruppen, utan de kommer att kunna söka in exempelvis på ett yrkesprogram. Det är kanske detta som ligger närmast till hands. Det kan också vara så att man har ett F i svenska, eller får en trea, men i övrigt har tillräckliga betyg för att komma in. Sedan är det givetvis så att det blir den enskilde som får avgöra om någon har kompetensen att klara av exempelvis ett teoretiskt program. Vi menar att studie- och yrkesvägledningen måste stärkas och vara till hjälp.

Jag går över till dimensioneringen. Jag tror att vi har lite olika perspektiv när det gäller att ha med de fristående skolorna. Detta gör mig lite oroad. I hela debatten i övrigt är Socialdemokraterna väldigt kritiska till fristående skolor – ibland tycker jag nästan att det bedrivs en hetsjakt på fristående skolor. Vi menar att det är viktigt att man ser utbildningen som det centrala och att programmen är det centrala oavsett vem som driver skolan. Det måste vara utgångspunkten.

Anf. 133 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik:

Fru talman! Jag skulle inte kalla det en hetsjakt på friskolor. Vi ska se till att vinster inte går till skatteparadis utan till utbildning. Det är det viktigaste – pengar som vi här i kammaren har avsatt för utbildning ska gå till utbildning.

Därför är det viktigt att alla aktörer på skolans område är med och jobbar med skolans primära mål. Det handlar om hur vi ser till att utbildningen blir så bra som möjligt, att den håller hög kvalitet och att den går till eleverna. Det är ju våra barn och unga som ska ta del av utbildningen och få

del av de pengar som vi här och alla kommuner runt om i landet avsätter till utbildning.

Det är bra om vi på nationell nivå kan vara brett överens om att vi behöver göra en dimensionering på gymnasieskolans område för att se till att individens rätt och samhällets behov kan matcha på lång sikt och för att jobba med den alltför höga arbetslösheten. Vi har i dag en ungdomsarbetslöshet på nästan 30 procent. Arbetslösheten totalt var över 10 procent i januari, vilket motsvarar över 600 000 invånare.

Någonting behöver göras för att pressa ned arbetslösheten. Vi tror att dimensionering kommer att vara ett av de viktiga verktygen för att göra detta, liksom det som detta betänkande handlar om. Därför är det glädjande att Sverigedemokraterna är tydliga i denna debatt. I tidigare års debatter gällande gymnasiebetänkandet har det inte varit lika tydligt att Sverigedemokraterna har varit så positiva och sett att dimensioneringen har bra sidor.

Det jag sa om betygen i svenska, matte och engelska var min tolkning utifrån vad Patrick Reslow sa från talarstolen. Det finns ett problem med hur skolan ser ut i dag kontra alla de utredningar som finns. I dag räcker det med ett F i svenska, matte eller engelska – även om man har godkänt i alla andra ämnen är man då utestängd från gymnasieskolan. Detta är det absurda med hur skolsystemet ser ut.

Anf. 134 PATRICK RESLOW (SD) replik:

Fru talman! I dagens system blir man inte utesluten, utan man får gå ett individuellt program. Många av dem som saknar betyg – framför allt om det handlar om ett enda betyg – klarar av det och blir sedan behöriga till ett nationellt program. Det ledamoten sa stämmer alltså inte riktigt.

Problemet är de som inte har godkänt betyg i flera centrala ämnen. De kommer förmodligen inte att få det i det nya systemet heller, utan där måste vi ha en ny lösning.

Vi är överens om att det är viktigt att dimensionera rätt. Vi måste se till att stärka yrkesprogrammen och få in fler på yrkesprogram. Det är många som hoppar av de teoretiska programmen och inte klarar kurserna. Dessa problem kanske följer med till högskolan. Det är inte bra, för man får inte jobb bara för att man går ut ett studieförberedande program på gymnasiet. Den centrala frågan är hur man ser till att människor kommer ut i arbetslivet, oavsett om det går via universitetet eller tar någon annan väg.

Jag går vidare till vinster i utbildning. Om man går med vinst ska det mesta av pengarna gå tillbaka till utbildningen. Vi ska dock inte heller acceptera att vi har skolor som gör förluster eller att vi har kommuner som gör förluster på skolan.

Vidare ska vi inte acceptera att pengar som ska gå till skolan går till administration och byråkrati. Vi vet att mycket av de pengar som skickas ut till skolorna inte går till skolorna utan fastnar i administration i kommunerna. I går hade vi ett möte med Sveriges Lärare. I det samtal jag hade med en av deras företrädare blev det väldigt tydligt att det är precis så det funkar – de får inte del av alla pengarna i den pengapåse som delas ut. Detta system är inte heller bra, och det är inte friskolornas fel.

(Applåder)

Anf. 135 MATHIAS BENGTTSSON (KD):

Fru talman! Just nu går många niondeklassare runt om i Sverige omkring med en stor fråga i huvudet. Det handlar om gymnasievalet. Detta är en tid fylld av såväl förväntningar som press. Föräldrar, lärare, släktingar och kompisar undrar vad man ska välja, och framtiden känns plötsligt väldigt nära för väldigt många. Därtill kan vi lägga det osäkra ekonomiska läget, det omvärldsläge vi ser och förändringarna på arbetsmarknaden. Det är inte konstigt att detta val upplevs som viktigare än någonsin.

För många unga är gymnasievalet första steget mot vuxenlivet och arbetslivet. Därför är det oroande att nästan 20 000 elever varje år lämnar grundskolan utan gymnasiebehörighet. Det innebär att de står utan en tydlig väg framåt. Utan gymnasieexamen blir det svårt att få jobb och ännu svårare att bygga en trygg framtid. Därför behöver vi skapa en skola som ger alla elever chansen att lyckas.

Det finns en matchningsproblematik. Samtidigt som tusentals elever lämnar grundskolan utan gymnasiebehörighet skriker arbetsgivare efter yrkesutbildad personal. Inom vård, industri, bygg och transport står tjänster tomma. Företag tvingas tacka nej till uppdrag, och verksamheter minskar på grund av just kompetensbrist. Detta är ett systemfel som behöver rättas till.

Fler elever behöver helt enkelt få de kunskaper som krävs för att klara de nationella gymnasieprogrammen. Därför behöver svensk grundskola – och för den delen även svensk gymnasieskola – mer ordning och reda, mer trygghet i korridorerna och mer arbetsro på lektionerna.

Regeringen satsar på ett flertal olika saker, bland annat fysiska läromedel, att se till att de digitala verktygen inte missbrukas och förbud mot mobiltelefoner i grundskolan. Detta är några exempel på insatser som kommer att lägga en stabil grund för att fler ska klara grundskolan och kunna gå vidare till gymnasiet och arbetslivet.

Fru talman! Vi behöver också fler vägar in i arbetslivet. Trots alla stödinsatser finns det en grupp som inte uppnår det som krävs för att få behörighet till de nationella gymnasieprogrammen. Även dessa elever behöver få möjlighet till utbildning och jobb.

Därför vill Kristdemokraterna och regeringen införa ett nytt, enklare gymnasiespår med fokus på yrkesförberedelser och praktiska kunskaper. Jag tror att detta behöver vara ett program som är anpassat efter de elever som i dag hamnar utanför de nationella gymnasieprogrammen. Fokus behöver vara på att ge eleverna en tydlig och förutsägbar väg in i arbetslivet genom mycket praktiska moment, mycket praktik och nära samarbete med branscher och företag.

För dem som är behöriga till ett nationellt gymnasieprogram är de nationella yrkesprogrammen en fantastisk möjlighet. Yrkesprogrammen har fördelen att de kan ge jobb direkt efter studenten. De ger goda chanser till en stabil inkomst. Det ger också självförtroende och stolthet att kunna ett yrke och få en yrkestitel.

Tyvärr är det fortfarande alltför få unga som väljer yrkesutbildningar, trots den kompetensbrist som finns inom många branscher och trots de goda möjligheterna att få jobb efter avklarad utbildning. Därför behöver mer göras för att öka attraktiviteten och anpassa utbildningarna efter arbetsmarknadens behov.

Studie- och yrkesvägledarna spelar en nyckelroll här. Det gäller att de lyckas guida ungdomarna till yrken som ger just jobb. Det är klart att det är bra om unga får följa sina drömmar, men yrkesvägledningen måste också vara realistisk. Studie- och yrkesvägledarens uppgift är ju inte främst att hjälpa eleven till sin drömutbildning, även om det såklart är bra. I första hand ska studie- och yrkesvägledaren hjälpa eleven till en utbildning som ger jobb för att på sikt trygga elevens framtid.

Vi måste också fortsättningsvis se till att de utbildningar som erbjuds styrs av efterfrågan på arbetsmarknaden i större utsträckning än av vad som råkar vara populärt just nu. Det pågående dimensioneringsuppdraget behöver fortsätta, granskas och följas noga.

Även prao och studiebesök behöver stärkas, så att fler unga får en rättvis bild av olika yrken. Många kan ha en felaktig uppfattning om hur det är att arbeta inom exempelvis industrin eller hantverksyrken. Branscherna har ett stort ansvar att lyckas visa upp sig och locka till sig framtidens arbetskraft. Prao och studiebesök ger väldigt bra möjligheter till detta.

Samtidigt som gymnasieutbildningarna utformas i samarbete med branschen behöver det också finnas möjligheter att göra dem mer attraktiva på olika sätt. Det behöver finnas möjlighet att välja bort högskolebehörighet om man inte önskar sådan och att läsa till högskolebehörighet om man vill ha den. Men oavsett vilken utbildning man väljer ska höga förväntningar vara normen inom den svenska skolan; det är bra för både eleverna och samhället i stort.

Fru talman! Ingen ung ska lämnas utan framtid. Ingen ska stå utan möjligheter när vi vet att det finns jobb att gå till och utbildningar att få. Genom att stärka yrkesutbildningarna, förbättra matchningen mellan skola och arbetsmarknad och skapa nya vägar in i arbetslivet kan vi ge fler unga chansen att lyckas. Det stärker individen, det stärker företagen och det stärker Sverige.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 136 DANIEL RIAZAT (V):

Fru talman! Vi är här för att prata om skolpolitik som rör gymnasieskolan.

Det är inte så att alla partier har egna motioner i samtliga betänkanden, eftersom motionerna delas in i lite olika kategorier. Men självklart har vi politik på detta område. Jag vill därför börja med att yrka bifall till reservation 4, som är gemensam för Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Jag kommer att återkomma till innehållet i den reservationen.

Vi står även bakom reservation 6 från Miljöpartiet om estetiska ämnen. Jag yrkar inte bifall till den, för det kommer att göras av Miljöpartiet, men vi kommer att rösta för den. Även denna reservation återkommer jag till i mitt anförande.

Fru talman! Gymnasieskolan är en frivillig skolform. Samtidigt är en gymnasieexamen den absolut viktigaste nyckeln till arbetsmarknaden och till ett vuxenliv med egen försörjning och god hälsa. Därför måste skolformens uppdrag och arbetssätt tydligt utgå från målsättningen att alla ska slutföra en gymnasieutbildning eller motsvarande. Men betydligt större insatser behöver göras för att få alla unga att påbörja och slutföra en gymnasieutbildning.

Rätten till kunskap och bildning handlar om flera saker – delvis om rättvisa och rättigheter, delvis om kunskap som makt, delvis om värnandet av demokratin och ett samhälle som håller ihop. Men för att skapa detta krävs det ett antal saker. Jag ska ta upp några av dem utan någon typ av värderande rangordning.

1. Vårt land behöver en politisk ledning som ser värdet i ett jämlikt skolsystem.
2. Forskning, beprövad erfarenhet och större tillit till professionen ska lägga grunden för utformandet av skolpolitiken.
3. Ett jämlikt skolsystem kan inte innehålla new public management, marknadslogik, vinstjakt och nedskärningar år efter år.
4. Till de förutsättningar som behöver finnas för att ett jämlikt skolsystem ska kunna skapas hör ett statligt huvudansvar med ny finansieringsmodell och borttagande av kösystem.
5. Lärarnas arbetsvillkor måste regleras. De behöver få tid för arbetet och tid efter arbetet. Jag kommer att återkomma till denna punkt senare.
6. Nyckeltal behöver tas fram för elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen.

Fru talman! Listan kan göras betydligt längre än så, men eftersom vi inte har hela dagen på oss valde jag bara några av de punkter som jag tycker är viktiga.

Den första punkten var alltså att vi behöver en regering som ser värdet i ett jämlikt skolsystem. Jag tänker inte kritisera skolministern och utbildningsministern för allt. Det finns saker som vi är överens om. Men skapandet av ett jämlikt skolsystem är som bekant inte direkt en prioritering för denna regering.

Den andra punkten handlade om forskning och tillit till professionen. Jag vet inte hur ni ser på saken, men för mig går det inte ihop att ge Almega Utbildning makten över stora delar av utbildningspolitiken och i samma andetag prata om forskning och beprövad erfarenhet.

Som tredje punkt nämnde jag marknadslogiken, new public management och nedskärningar. På den här punkten tycker jag att regeringen har varit väldigt rak. Det måste jag säga. Vad gäller nedskärningar är man helt ärlig med att man belånar statskassan för att sänka skatten för sina överklassvänner, som också råkar vara stordonatorer till vissa av partierna, och samtidigt inte ger tillräckliga resurser till Sveriges kommuner och därmed landets skolor.

Vad gäller marknadslogiken har vi fortfarande inte sett några konkreta förslag, efter att regeringen suttit i två och ett halvt år vid makten och dess partier under många år varit ständiga motståndare till minsta lilla beröring, förändring eller reglering av världens mest extrema skolsystem. Ärligt talat var jag mindre orolig före den här debatten än vad jag är nu efter att ha hört Moderaterna säga att det bara handlar om en översyn av friskolesystemet; inga större förändringar verkar komma att ske.

Den fjärde punkt jag tog upp handlade om olika frågor som egentligen alla berör varandra. Vi kan konstatera att vi inte har sett förslag om vare

sig statligt huvudansvar, ändrat finansieringssystem eller borttagande av segregerade skolköer.

Den femte punkt jag tog upp handlade om lärarnas arbetsvillkor. Där måste jag säga att det händer spännande saker just nu i och med utredningen som har kommit och som flera av oss har diskuterat, senast i går. Jag tycker att utredningen har landat i många bra förslag. Men nu är det upp till regeringen att dels lägga fram förslagen, dels finansiera förslagen så att de kan implementeras utan att samtidigt förstöra inom andra områden i skolan.

Till sist hade jag en punkt om nyckeltalen i elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen. Allt fler elever mår dåligt, bland annat i gymnasieskolan. Det enda som hittills har kommit från regeringen är förslag på represiva åtgärder. Det är sådant som har presenterats av regeringen Kristersson. Vi har under de senaste två och ett halvt åren inte fått höra om några andra förslag på hur välmåendet för landets elever ska förbättras.

Sedan har vi frågan om studie- och yrkesvägledning. I en tid då vi har en regering vars politik har lett till massarbetslöshet på 10 procent kan det kanske vara läge att göra i alla fall en minimal satsning på studie- och yrkesvägledningen. Det kan vara så att jag har läst fel, men jag tror inte att det heller på det området finns förslag från regeringen som kommer att leda till några större satsningar.

Jag vill avsluta med de två områden där det finns reservationer som Vänsterpartiet ställer sig bakom. Den ena reservationen handlar om arbetslivs- och arbetsmarknadskunskap, som tidigare funnits i det svenska skolväsendet. Det här har varit väldigt välfungerande och tjänat vårt land väl men tagits bort. När borgerligheten fått möjligheten har man gång på gång tonat ned detta till förmån för endast entreprenörskap, entreprenörskap och entreprenörskap. Det är inget fel med entreprenörskunskap. Det är bara det att 5 miljoner av landets invånare är anställda på en arbetsplats och 75 procent av företagarna är enmansföretagare. Man behöver få kunskaper om vad det innebär att vara på den svenska arbetsmarknaden. Därför förstår jag inte motståndet till att återinföra lite mer kunskaper om arbetsmarknad och arbetsliv.

Det gäller också något som togs upp tidigare. Vi har under de senaste tio åren sett utvecklingen för arbetsplatsdödsfallen. Vi talar om ungefär 470 personer som har dött på sina arbetsplatser. Man kanske hade kunnat förebygga en del av detta genom den här typen av kunskapsbildning.

Till sist vill jag ta upp frågan om estetiska ämnen på samtliga program. Det fanns ett välfungerande system som tjänade vårt skolsystem, dess elever och vårt land väl under väldigt många år. Det togs bort av anledningar som ingen av oss egentligen känner till, förutom möjligtvis ett förakt för att alla ska få ta del av kultur.

Där menar jag att forskningen är väldigt tydlig. Estetiska ämnen, kultur, rätten till kultur och att få utöva den bidrar till kreativt tänkande. Kreativt tänkande bidrar till att man presterar bättre i andra ämnen.

Detta är någonting som är väldigt viktigt för Vänsterpartiet. Därför stöttar vi också den motion som Miljöpartiet har lagt fram i det här fallet.

Det handlar om att ha en högre lägstanivå för alla elever vad gäller skapandet inom kultur och estetiska ämnen. Men det handlar också om att kunna hitta de talanger som kan finnas bland elever inom icke estetiska

ämnen som i dag inte får prova på det på grund av de omoderna regler som säger att alla elever inte har det inom sina program.

Därför vill Vänsterpartiet att estetiska ämnen ska vara obligatoriska i samtliga gymnasieprogram, så som det var en gång i tiden.
(Applåder)

Prot. 2024/25:82

12 mars

Gymnasieskolan

Anf. 137 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Tack så mycket för anförandet, Daniel Riazat!

Ledamoten var väldigt orolig för elevernas hälsa. Det är jag, Moderaterna och regeringen också. Därför satsar vi jättemycket på att eleverna ska må bättre.

Jag tänkte egentligen fråga vad det är som Daniel Riazat inte har sett att vi gör. Vi har en hel utredning om elevhälsan och att få en förbättrad och jämställd elevhälsa så att den är lika i olika skolor.

Vi satsar på ett nytt betygssystem. Det är en stressfaktor just nu när betygssystemet inte är anpassat till den kognitiva nivå som eleverna är på.

Vi satsar på att det ska finnas läromedel som är kvalificerade och att se till att det är välfungerande läromedel.

Vi satsar också på mer tid för lärarna för att de ska hinna med för- och efterarbete.

Min fråga nu till ledamoten är: Vad är det som Vänsterpartiet vill göra mer som inte vi gör? Vi gör otroligt mycket från Moderaterna och regeringen.

Anf. 138 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Fru talman! Det här känns högtidligt, måste jag säga. Det brukar finnas någon typ av strategi sedan två och ett halvt år tillbaka att inte begära repliker på mina anföranden. Stort tack för att den trenden nu har brutits!

När det kommer till satsningar på elevhälsan är alla punkter som ledamoten tog upp saker som ännu inte har införts. Det är alltså saker som har funnits med i utredningar. Det är bra, och vi står bakom innehållet i utredningarna. Men var är propositionerna?

Jag tog i mitt anförande upp att vi än så länge inte har sett förslagen bli verklighet. Läger regeringen fram förslag som stärker elevhälsan är det självklart att Vänsterpartiet, som alltid har lagt fram den typen av förslag – och fått motstånd från bland annat den sittande regeringen vid tidigare mandatperioder – kommer att rösta för olika typer av förslag som är bra. Men än så länge finns inga sådana förslag.

Det som det däremot finns förslag om är till exempel det som jag tog upp tidigare med skattesänkningar för miljardärer och mångmiljonärer. Där har ni varit väldigt snabba. Det gäller också om vi ska ta hela utvisningspolitiken och den repressiva politiken. Allt sådant går väldigt fort.

Så snart det handlar om att ta ifrån människor rättigheter och att förstöra sociala skyddsnät etcetera går det väldigt snabbt på Regeringskansliet. Men när det gäller de här punkterna tar det tid med utredningar om saker som vi redan har utrett 15 gånger tidigare, och därefter vet vi inte ens om förslagen kommer.

Vad gör Moderaterna till exempel när det kommer till frågan om diskriminering i skolan? Många stora organisationer har varit ute år efter år och sagt att till exempel rasism eller funkofobi är de största anledningarna till

och grunderna till diskriminering i skolan. Var är de satsningarna, Marie-Louise Hänel Sandström?

Anf. 139 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Tack så mycket, Daniel Riazat, för svaret, om det nu var ett svar. Det är ändå roligt att Daniel Riazat tycker att det är bra att vi begär repliker. Vi begär repliker när vi tycker att det är befogat att begära repliker, och det var det i dag. Därför fick Daniel Riazat en replik.

Regeringen har tolv utredningar på skolområdet. De kanske borde ha gjorts av en tidigare regering men har inte gjorts. Det görs för att kunna förbättra mycket i skolan. Det är mycket som behöver förbättras och göras. Det är därför vi har de här utredningarna.

Jag tror att ledamoten egentligen vet att man måste göra en utredning först innan man kan få ett lagförslag, och det är därför vi gör det. Vi påskyndar dem. Det har nästan kommit en utredning i veckan, så nu kommer det att hända väldigt mycket. Men man måste bereda innan, och det vet också ledamoten att man måste göra.

Vi gör självklart utredningar för att kunna införa förändringar och förbättringar som inte gjordes när tidigare regeringar satt vid makten men som vi gör nu. Det finns jättemycket som vi kommer att förbättra.

Vi talar om elevhälsan. Det är otroligt viktigt att vi gör det och att den finns tillgänglig. Vi har också detta med trygghet och studiero. Vi vill också få med föräldrarna och se till att hela skolan finns med.

Det handlar om att läraren är den som beslutar i klassrummet. Det har också lett till en del oro när elever säger att de inte vet vad som förväntas av dem. Därför har vi betonat att läraren bestämmer i klassrummet och att rektorn har det pedagogiska ansvaret, till exempel.

Det handlar om att få studiero. Det är också en oro att man inte har studiero i skolan, och då mår man inte bra. Vi har en otroligt viktig utredning som handlar just om trygghet och studiero. Tyvärr är det omständigheter som har visat på betydelsen av att det ska vara säkert och tryggt i skolan.

Det görs otroligt mycket från regeringens sida. Jag tycker att tolv utredningar är ganska mycket. Det kommer nästan en i veckan, och det kommer att komma ännu fler. Ledamoten har mycket att se fram emot.

Ledamoten är redan nu väldigt kritisk till de utredningar vi gör, låter det som. Jag tycker att ledamoten ska ha lite förhoppningar. Det kommer mycket positivt. Det är förändringar som behövs i frågor som är eftersatta av tidigare regeringar.

Anf. 140 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är jättebra att regeringen tar åt sig äran för utredningar som i många fall har inletts av den föregående regeringen. Det är ett väldigt bra betyg för den förra regeringen, som jag inte har ingått i men som jag ändå har stått närmare än den nuvarande regeringen.

Vad som behövs är att man gör sig av med ett marknadsskolesystem som leder till enorma olikheter när det till exempel kommer till tillgången till elevhälsa. Har det gjorts av den här regeringen? Svaret är nej.

Det som behövs är att man inför nyckeltal så att det inte går tiotusen elever på en skolsjuksköterska när det egentligen inte borde vara på det sättet. Man har bara en tillgänglig elevhälsa en dag varannan vecka klockan två till fyra. Så ser det ut på många skolor i dag. Har detta förändrats av den nuvarande regeringen? Svaret är återigen nej.

Det man behöver arbeta med är värdegrundsfrågor och att vara förebild som regering och inte skapa hets och hat gentemot en stor del av människorna i det här landet bara för att de ser ut som till exempel jag.

Olika typer av repressiv, utmålande och avhumaniserande lagstiftning ger en väldigt bitter eftersmak. Det leder till att skapa ett vi-och-dom-samhälle.

Det är klart att barn i skolan också påverkas när vi har ett parti som har grundats i nazismen och som är med och påverkar regeringens politik. Varför skulle de inte påverkas av det?

Jag menar att de sakerna hänger ihop, helt enkelt. Hur har regeringen arbetat med de frågorna? Har man gjort det genom att tillsätta någon typ av kommission som ska arbeta mot diskriminering i skolan? Jag känner i så fall inte till det.

Många av de utredningar som bland annat den förra regeringen tillsatte är bra. Men vad det handlar om här är att regeringen måste lägga fram förslagen. Än så länge har det inte skett. Jag välkomnar när det sker. Men då måste man prioritera detta före skattesänkningarna för miljardärer.

Anf. 141 ANDERS ÅDAHL (C):

Fru talman! Jag undrar hur det är att vara 16–17 år i dag och gå i gymnasieskolan. Vi har ett arbetsliv som förändras i grunden. Det går allt snabbare. Digitalisering pågår, och yrken förändras. Kanske bär man en oro inför framtiden. Lägg därtill den geopolitiska situationen, där vi har tre maktsfärer som bara bryr sig om sig själva: Kina, Ryssland och nu också USA.

Hur ska man som gymnasist ta sig an framtiden? Vilken oro bär man? Jag tycker att vi ledamöter i riksdagen bär ett stort ansvar för situationen. Vi ska visa ledarskap och skänka trygghet till våra gymnasister. Jag ville börja med att säga detta, fru talman.

Gymnasieskolan står i dag inför flera utmaningar, inte minst i ljuset av att vara en brygga mellan den obligatoriska grundskolan och ett dynamiskt arbetsliv eller fortsatta studier. Vi i Centerpartiet ser att en nära samverkan mellan skola, näringsliv och samhälle är avgörande för att möta gymnasieskolans utmaningar.

Sverige har ett djupt sår på arbetsmarknaden, och det såret heter kompetensbrist. Det handlar om yrken som kräver både kort och lång utbildning, såväl yrkesutbildning som akademisk utbildning. Låt oss inte bygga in konflikter mellan dessa varianter utan erkänna att båda är nödvändiga för både individuella vägval och Sveriges ekonomi!

Det som förenar yrken som kräver både kort och lång utbildning är att kraven på kompetens ökar. Industrijobb i dag är till exempel helt annorlunda mot hur industrijobb såg ut i går. Gymnasieskolan behöver förstå och adressera denna bild av svensk arbetsmarknad som den ser ut nu och kommer att se ut framåt.

Fru talman! Centerpartiet har naturligtvis en heltäckande politik för gymnasieområdet. Men låt mig här i dag uppehålla mig vid yrkesdelen av gymnasieskolan.

Ett bekymmer vi har är att yrkesprogrammen inte har samma status som de teoretiska programmen. Detta leder till att många elever i onödan väljer bort dessa utbildningar trots att det finns ett stort behov av yrkesutbildad arbetskraft på arbetsmarknaden.

Centerpartiet vill höja statusen på yrkesprogrammen genom att säkerställa att utbildningarna är relevanta och av hög kvalitet och att de leder till jobb. Till exempel bör företag involveras och vara en drivande kraft i utformningen av många utbildningar. Se på yrkeshögskolans modell! Varför inte utveckla en snarlik modell för yrkesprogram på gymnasienivå? Vi har förslag på just detta, vilket jag kommer att återkomma till.

Fru talman! Fler ungdomar behöver få möjlighet att gå en yrkesutbildning i gymnasieskolan. Det måste gå att få en yrkesutbildning som leder till jobb oavsett var man bor. Efterfrågan på yrkesutbildad arbetskraft ökar i hela landet. Samtidigt gapar många klassrum där yrkesutbildning bedrivs tomma.

Yrkesutbildningen leder ofta till stabila jobb med goda karriärmöjligheter och därtill bra ingångslöner, och de är även viktiga för tillväxten. Det gäller inte minst för de små och medelstora företagen, som i dag ofta saknar kompetent arbetskraft.

Vi ser i dag branscher som skriker efter kompetent arbetskraft. Vi har till exempel energibranschen, bara för att nämna en i mängden. Bara inom de närmaste åren förväntar sig energibranschen att så många som 8 000 tekniker och ingenjörer behöver rekryteras – ett enormt behov bara i en enda bransch.

Fru talman! För att stärka yrkesutbildningarna och kopplingen mellan dessa och arbetsmarknaden bör de så kallade branschskolorna, som utformas i nära samarbete med branschen och där olika yrkesutbildningar samlas under samma tak, återinföras. På så sätt kan elever erbjudas specialistutbildningar som det inte finns möjlighet att organisera lokalt. Fack och arbetsgivare är tydliga med att branschskolorna efterfrågas. De bör därför återinföras, särskilt inom sektorer där kompetensbristen är som allra störst.

Fru talman! Med viss inspiration från hur yrkeshögskolan fungerar anser Centerpartiet att vi bör utreda att införa nationella och regionala branschråd som har avgörande inflytande över den gymnasiala yrkesutbildningens utbud och utformning.

De nationella programråden bör göras om till nationella branschråd, som fungerar som särskilda beslutsorgan inom Skolverket. Rådens ledamöter ska vara arbetsgivar- och arbetstagarrepresentanter från relevanta organisationer. Branschråden bör ha avgörande inflytande över yrkesutbildningarna och fatta beslut i frågor som rör yrkesprogrammets innehåll, programstruktur, examensmål och yrkesutgångar. De bör också kunna besluta om yrkespaket, dimensionering och urvalskriterier för regionalt yrkesvux samt involveras i de nationella och regionala planeringsunderlagen för gymnasial utbildning.

Därmed, fru talman, yrkar jag bifall till reservation 3.

Fru talman! För att fler elever ska göra informerade val och för att möta arbetsmarknadens behov är det viktigt att stärka studie- och yrkesvägledningen. Det har flera här varit inne på. Centerpartiet anser att studie- och

yrväglarna i högre grad bör vara integrerade i hela skolans verksamhet och fungera som en länk mellan skola och arbetsliv. Detta kan uppnås genom att man erbjuder mer praktik och tätare samverkan med arbetsmarknaden än vad som är fallet i dag.

Vidare ser vi i Centerpartiet att lärlingsutbildningar är en av nycklarna för att möta arbetsmarknadens behov av kompetent arbetskraft. Centerpartiet vill öka antalet lärlingsutbildningar och skapa bättre kontakt mellan elever och företag.

Genom att börja med praktik tidigare och komprimera studie- och lärlingstiden kan elever snabbare erhålla sitt yrkescertifikat och börja arbeta.

Anf. 142 CAMILLA HANSÉN (MP):

Fru talman! Jag kommer att göra några nedslag i olika ämnesområden i betänkandet. Det gäller yrkesutbildningar, studie- och yrkesvägledning och estetiska ämnen på alla gymnasieprogram.

Yrkesutbildningarna på gymnasiet leder till några av våra viktigaste samhällsberande yrken. Där finns vård- och omsorgsprogrammet, el- och energiprogrammet, bygg och anläggning och många fler. Det finns också andra program som förbereder för vidare studier till yrken som lärare, ingenjör eller socionom.

De som nu läser på gymnasiet blir behöriga till högre studier, och från i höst gäller en ny läroplan med ämnesbetyg. Det här är intressanta förändringar att följa. För att göra en liten blinkning till historien kan jag berätta att jag tillhör en av de sista årskullarna från förra gången vi hade ämnesbetyg. Det kommer att vara spännande att se vad den här pendligen faktiskt betyder och vad vi har lärt oss under 30 år när det gäller betyg.

När det handlar om betyg och behörighet till gymnasieutbildningar vill jag också understryka att yrkesutbildningar kräver bra förkunskaper. I debatten låter det ibland som att om det inte går så himla bra i grundskolan kan man ju alltid läsa en yrkesutbildning, och så får man snabbt jobb. Jag tycker att det är en väldigt olycklig ton i den debatten. Det här är kvalificerade utbildningar som leder till kvalificerade jobb. Alla elever som lämnar grundskolan ska ha tillräckliga kunskaper för att kunna välja en utbildning som leder till deras drömyrke.

Jag tycker att det kommer an på oss som är en del av den offentliga debatten att visa att oavsett vilket framtidsyrke man drömmer om är det en dröm som är väl värd att bejaka. Vi ska visa att vi ser att de jobb som yrkesutbildningarna leder till verkligen är samhällsberande och extremt viktiga jobb.

Jag vill inte att någon av de elever i årskurs 9 som nu har sökt till gymnasiet ska ha valt ett studieförberedande program därför att alla sa så här när de sa att de ville gå barn och omsorg eller barn och fritid: Nej, men du som är så duktig! Ska inte du läsa natur och bli läkare?

Man ska ha förkunskaperna för att kunna välja yrkesutbildningar. Man ska uppmuntras att välja samhällsberande viktiga jobb även om det inte leder vidare till universitetsutbildningar just då, för det kan det göra i framtiden.

Då kommer vi också in på detta med studie- och yrkesvägledning, fru talman. Ungas val av utbildning och yrke lägger grunden bland annat för deras framtida inkomster. Unga väljer olika och tror olika om sig själva

och sin förmåga. Där spelar också samhällets förväntningar, normer, stereotyper och fördomar in.

Här vill jag särskilt lyfta de olika förväntningar som finns på killar och tjejer och den ojämställdhet de leder till på arbetsmarknaden – och då också i livsinkomsterna. De olika föreställningarna om vilka jobb som passar tjejer och killar riskerar att cementera denna ojämställdhet för lång tid framöver.

Den här frågan lyfts av Kommissionen för jämställda livsinkomster, som också hänvisar till en utredning om utvecklad studie- och yrkesvägledning. Där poängteras att det är avgörande att elever har kunskaper om vilka konsekvenser utbildnings- och yrkesval kan ha för karriär och löneutveckling och för att nå målen med jämställd utbildning och i förlängningen jämställt arbetsliv. Det kan också finnas andra, djupare skäl till att man väljer olika yrken och utbildningar, och dessa kan behöva analyseras.

Miljöpartiet anser att regeringen behöver återkomma med förslag som gör landets studie- och yrkesvägledning för både unga och vuxna mer jämställd. Jag undrar om regeringen har förpassat utredningen om en utvecklad studie- och yrkesvägledning till papperskorgen.

Jag noterar också någonting som gör mig lite orolig i förslaget till nya läroplaner för grundskolan. Där står att studie- och yrkesvägledaren eller den person som fullgör motsvarande uppgifter ska informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen. För mig har det en ton av att studie- och yrkesvägledarna nog inte är en så viktig yrkesgrupp i grundskolan. Det är nästan som att skriva ”läraren eller den person som utför lärarens arbetsuppgifter” och så vidare.

Jag hoppas verkligen att regeringen lägger större vikt vid studie- och yrkesvägledningen när läroplanerna sedan ska beslutas. Detta kommer att ha stor betydelse för hur unga väljer gymnasieutbildning.

Slutligen ska jag prata om en hjärtefråga för Miljöpartiet där vi också delar intresse med Vänsterpartiet. Estetiska ämnen behöver återinföras på samtliga nationella program. Vi har under många år arbetat för att kulturen ska få en stark ställning i skolan. Undervisning med inslag av estetik och kreativitet kan förbättra inlärningen och öka förmågan till kritiskt tänkande.

Det är viktigt att detta görs i skolan för att även elever från studieovana hem ska få tillfälle att lära känna de estetiska ämnena. Därför är det nödvändigt att det är ett obligatoriskt ämne på alla gymnasieprogram. Undervisning i estetiska ämnen kan även bidra till att elever mår bättre, får minskad stress och får en mer positiv inställning till studierna, skolan och lärandet som helhet.

Konst och kultur är inte en ytlig utsmyckning eller någon enkel förströelse. Detta är olika verktyg för oss att förstå världen och kunna arbeta kreativt och nyskapande i avancerade processer.

Ett av mina favoritexempel kommer från ett studiebesök i min egen valkrets på ett mindre, väldigt specialiserat industriföretag. Vi har ju pratat om olika kompetenser, och där behövde man i princip utbildas på företaget. Det var väldigt specifik kunskap. Men så säger en av cheferna: Du kanske blir förvånad, men jag förlorar personal till exempel för att de går vidare till Konstfack. Det är på den nivån kreativitet krävs även i industriyrken.

Omvärldens snabba digitala utveckling gör också att vi behöver bli bättre på att granska bilder och kunna granska kommunikation via bilder på ett bättre sätt. Vi vill verkligen ge estetiska kunskaper större plats i utbildningen, från förskola till folkbildning, kulturskola, konstnärlig högre utbildning och forskning.

Detta är också en förutsättning för det svenska musikundret, men det är mycket mer än så. Det ger oss verktyg att betrakta vår omvärld och bygga visioner om framtiden. Det gör oss till hela människor. Vi är kulturella varelser.

Jag ser att min talartid har överskridits en del, fru talman, men jag vill ändå säga att det kommer väldigt många utredningar nu. Det jag vill betona är vikten av fokus på skolans undervisningskvalitet, mötet mellan lärare och elever och att lyssna in elevrörelse, lärare och skolledare när dessa utredningar ska omvandlas till faktiska reformer.

Fru talman! Med det yrkar jag bifall till reservation 6, som handlar om att återinföra estetiska ämnen på alla program i gymnasiet.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 13 mars.)

§ 14 Elmarknadsfrågor

Elmarknadsfrågor

Näringsutskottets betänkande 2024/25:NU12
Elmarknadsfrågor
föredrogs.

Anf. 143 MATS GREEN (M):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till utskottets förslag i ärendet.

Över halva mandatperioden har passerat, och det börjar verkligen märkas vilken skillnad regeringsskiftet 2022 innebar. Domen över den tidigare regeringens arbete blev diger. Riksrevisionen sågade varje större energi-beslut längs med fotknölnarna. Inte en enda tanke ägnades åt de medborgare och företag som skulle leva med besluten som den tidigare regeringen fattade.

Med en forcerad nedläggning av fyra reaktorer, straffskatter på kraftvärme och utrivning av mängder av vattenkraft lämnade Socialdemokraterna och Miljöpartiet dörren vidöppen för att den ryska gasen skulle bli prissättande i södra Sverige.

Förlusten var inte bara förlorad produktion, höga elpriser och försämrade förutsättningar för Sverige. Runt år 2020 hade nämligen ett helt nytt problem uppdragats. Det fanns helt plötsligt en betydande brist i överföringskapacitet från norra till södra Sverige, något som inte existerat tidigare. Förbrukningen hade inte ökat, och överföringskapaciteten hade aldrig någonsin varit så stor. Hur var det ens möjligt?

Svaret är mycket enkelt. Sveriges utomordentligt välplanerade kraftsystem byggde på att det fanns tolv reaktorer i södra Sverige och storskalig vattenkraft i norr. Med tolv reaktorer kunde södra Sverige täcka en betydande del av sin egen konsumtion. Marginalerna i överföringskapaciteten

var goda. Hela planen för kraftsystemet sköts dock i sank när de rödgröna till varje pris skulle stänga kärnkraftverk. Totalt sex av tolv fullt fungerande, klimatsmarta reaktorer stängde man ned. Varannan försvann. Samtidigt stoppade man Vattenfalls planer på att bygga två nya reaktorer vid Ringhals som annars hade varit färdiga att tas i drift just nu, när de hade behövts som bäst.

Ingenjörerna som byggt hela systemet varnade dem för konsekvenserna på 90-talet, på 2000-talet, på 2010-talet och på 2020-talet. Tyvärr var det ingen kritik som den tidigare regeringen ville ta till sig. Sveriges brist i överföringskapacitet är egentligen en brist i planerbar kraftproduktion, alltså baskraft. Nu står vi här med ett obalanserat kraftsystem där vi snabbt måste bygga ny planerbar kraftproduktion och överföringskapacitet, dels för att kompensera för den tidigare ogenomtänkta politiken, dels för att säkra elförsörjningen för framtiden.

Fru talman! Det är här vi ser den stora skillnaden mellan regeringar. I stället för att straffbeskatta kraftvärmens välkomnar vi den. Vi tog bort straffskatterna det första vi gjorde och ger nu denna viktiga lokala elproducent investeringsstöd för att stärka den ytterligare. Kraftvärmens är ett av få kraftslag med potentialen att kunna tillföra planerbar elproduktion där det behövs. Regeringen har även räddat Öresundsverket i Malmö från att säljas och skeppas till Asien, och det står nu sedan någon månad redo att leverera 450 megawatt till Skåne. Även Öresundsverket var ju ett offer för den tidigare regeringens önskan att avveckla all planerbar elproduktion i Sverige i allmänhet och i Skåne i synnerhet.

En annan viktig del i den lokala kraftförsörjningen är den småskaliga vattenkraften. Dessa små verk står tillsammans för 1 000 megawatt planerbar produktion, främst i södra Sverige där de behövs som bäst. Socialdemokraterna och Miljöpartiet gick tidigare fram med en aggressiv politik som innebar att dessa verk och dammar skulle avvecklas. Sjöar skulle torrläggas, hundraåriga ekosystem utplånas, kulturminnen förstöras och planerbar elproduktion avslutas. Dessutom tänkte de skicka räkningen till privatpersoner, markägare och bönder. I dag har vi i stället en regering som arbetar med att förhindra denna galenskap.

Tidigare sågs vattenkraften som en fiende som skulle rivas. Denna regering ser den som en viktig grund som ska vara kvar. Framför allt ämnar regeringen täppa till det stora produktionshål som finns i södra Sverige med kärnkraft – den enda beprövade kraftkälla som kan leverera ren fossilfri el till flera generationer av svenskar.

Medan det tidigare tog, närmast bisarra, 14 år att bygga en högspänningsledning förväntas det nu ta 8 ½ år. Det är naturligtvis fortfarande en lång tid, men det är innan de senaste beslutade förslagen fått effekt. Nyligen fattade regeringen beslut om att luftledning ska användas vid anläggning av nya högspänningsledningar. Det är en ärlig prioritering; för stora högspänningsledningar är luftledning det enda rimliga alternativet ur ett samhällsperspektiv.

Att gräva ned ledningar skulle uppskattas av många markägare och andra som påverkas. Men ska vi ta oss framåt måste vi våga fatta beslut. Ingen är beredd att betala för nedgrävda ledningar. Denna regering vågar fatta det beslut som egentligen alla vet är ofrånkomligt. Med detta kommer vi nu att spara både tid och pengar.

En av de viktigaste förändringarna som har skett i energipolitiken är att denna regering ser kraftsystemet som en helhet. Energin måste vara billig och den måste vara riklig och flödande. Det är en förutsättning för svenskt välstånd. Det finns nämligen inga rika lågenergiländer. Energekostnaden består inte enbart av elen, utan lika viktiga är kostnaderna för stödtjänster och framför allt elnät.

Tidösamarbetet fokuserar på att bygga ett kraftsystem där den samlade kostnaden är låg och där det är näringslivets behov som sätter kraven. För att det ska fungera måste det finnas planerbar kraftproduktion på strategiska platser i landet.

Lägger vi ett enskilt fokus på att enbart bygga så många terawattimmar väderkraft som möjligt kommer det att krävas att elnät dras kors och tvärs över hela landet. Samtidigt kommer vår viktiga basindustri att tvingas till flexibilitet, det vill säga att lägga enorma summor på att anpassa sig till kraftslag som bara levererar el när man känner för det – alltså när vinden blåser och solen skiner. Det är en flexibilitet som inte är möjlig och som omöjliggör Sveriges framtid som industrination. Med höga elnätskostnader, forcerade till att anpassa produktionen efter kraftslagen, kommer vår industri att försvinna.

Fru talman! Medan partierna i Tidösamarbetet satsar på energiplanering och ser kraftsystemet som en helhet lägger oppositionen fram lösryckta förslag utan sammanhang eller plan. Mot Tidöpartierna står en spretig opposition som pendlar mellan tysk energipolitik och ingen politik alls.

Jag hade egentligen tänkt räkna upp alla motsättningar, men jag kommer inte att göra det eftersom det kommer andra debatter där vi kan diskutera dem. Låt mig ändå konstatera att det inte finns en enda energipolitisk fråga där den rödgröna oppositionen är överens. Det är inte bara så att man har olika inriktningar, utan man har ofta helt motsatta inriktningar som är helt oförenliga.

Vem är det som kör egentligen? Mitt i denna rödgröna röra står Socialdemokraterna, som också ska hålla ihop den splittrade oppositionen. Problemet är att de själva inte vet vad de vill med energipolitiken, men jag hoppas att åtminstone Socialdemokraterna, i synnerhet i dessa osäkra omvärldstider, ska sätta Sverige och svensk industri före parti. Med socialdemokratiska ledamöter som Monica Haider, Mattias Jonsson och andra hoppas jag att det ska vara möjligt. De är företrädare för ett parti som tror på svensk industri, och dessutom representerar de starka industriregioner i Sverige.

Fru talman! Att lägga fram enskilda ideologiska experimentförslag skapar inte ett fungerande energisystem som kan bygga Sverige starkt. Kraftsystemet måste bygga på tekniska faktum och beprövad välfungerande teknik. Vi moderater fokuserar på ett till helheten fungerande system. Vi vill se strategiskt utplacerade produktionsanläggningar som passar in i vårt befintliga kraftsystem. Det kommer att göra att den totala kostnaden blir lägre.

Välj det säkra för Sveriges skull och bygg ett kraftsystem som gör det möjligt för hushållen och företagen att använda energi när de vill, där de vill och framför allt till konkurrenskraftiga priser.

(Applåder)

Anf. 144 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman! Jag har två relativt enkla frågor som jag hoppas att vi kan diska av för tydlighetens skull.

Mats Green lyfte upp Riksrevisionens kritik mot den tidigare energipolitiken. Det var till exempel brist på konsekvensanalyser, och man lyssnade inte på kritik från experter.

Man kan nog instämma i en hel del av kritiken. Det finns saker som man borde ha tänkt på. I skenet av Riksrevisionens tidigare kritik blir jag nyfiken på hur Mats Green ser på konsekvensanalysen och de remissvar som har kommit in på regeringens utredning om kärnkraftsfinansiering. Den ska ju ligga till grund för en proposition som ska läggas fram inom kort.

Nu hoppas jag lite grann här, men det gjorde även Mats Green i sitt anförande – så jag tänker att det är helt okej. När det gäller vattenkraften generellt sett är Centerpartiet och Moderaterna helt överens. Vi var också överens om den lagstiftning som klubbades. Det var moderater och centerpartister som på många sätt värnade vattenkraften i lagstiftningen. När vi klubbade den i riksdagen var vi överens. Det var konsekvenserna och följd effekterna som vi inte förutsåg, och det är bra att regeringen har tagit en paus i dessa frågor och ska lägga fram förslag på förändringar.

De förslag som regeringen har haft ute på remiss och nu har lagt fram, tycker Mats Green att de är tillräckliga för att åtgärda problemen?

Anf. 145 MATS GREEN (M) replik:

Fru talman! När det gäller vattenkraften återstår naturligtvis mycket. Det är inte tillnärmelsevis färdigt, utan där återstår mycket.

Men jag är glad över att vi i Tidösammanhang är överens om pausen. Jag konstaterar också att om jag räknar in Centerpartiet på den rödgröna sidan vill Centerpartiet, vilket är vällovligt, sätta stopp för utrivningarna, medan Vänsterpartiet och Miljöpartiet vill accelerera utrivningarna. Det gäller särskilt i södra Sverige där elen behövs mest. Man lägger ett antal miljarder på att fortsätta de orättfärdiga utrivningarna. Men för att svara på frågan: Det återstår naturligtvis mycket.

Sedan var det frågan om finansieringen av kärnkraften. Vi har inte tid och möjlighet att gå igenom alla remissvar, men vi kan redan konstatera att vi behöver stötta ny kärnkraft. Kraftsystemet kräver baskraft. Kärnkraften stängdes ned på politisk väg, och då behöver naturligtvis politiken se till att hantera den risk som finns med att det kommer en ny rödgrön regering som stänger ned kärnkraften, river ut vattenkraften och beskattar bort kraftvärmens. Det gjorde man också.

Jag kan inte heller låta bli att ställa en fråga till Centerpartiet. Ni har föreslagit att skattebetalarna, enskilda människor och småföretag, ska finansiera anslutningen för havsbaserade vindkraftverk. Om man ska gå på Svenska kraftnäts beräkningar kommer Centerpartiets förslag att innebära kostnader på ca 500 miljarder kronor. Det ska ställas i relation till de lån som vi har sagt att vi vill ge kärnkraftsindustrin. Var ska de 500 miljarder kronorna komma ifrån?

Anf. 146 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman! Några 500 miljarder är det inte tal om. Jag vet inte var Mats Green har fått det ifrån. Svenska kraftnät har pratat om någonstans

mellan 30 och 42 miljarder. Det är siffrorna som har varit uppe i debatten. Vi vet också att det finns 65 miljarder på ett konto hos Riksgälden som ska gå till stamnätsutbyggnad. Det är alltså ganska enkelt att se var pengarna kommer ifrån. Det betyder att man inte behöver ta in en enda spänn. Men det hör inte hit.

Det jag först frågade Mats Green om gällde Riksrevisionens kritik och Mats Greens syn på den konsekvensanalys som fanns i regeringens utredning när det kommer till kärnkraftsfinansiering. Jag fick inget svar på det.

Med tanke på att man nu vill lägga fram propositionen vore det ändå ganska klädsamt att svara på om man tycker att den konsekvensanalys som fanns där är tillräcklig. Det behövs ett enkelt ja eller nej. Det är en ganska rättfram fråga. Man har nämligen sedan tidigare lyft fram Riksrevisionens kritik, och nu ser vi dessutom den massiva kritik som har kommit mot utredningen och just den bristande konsekvensanalysen, inte minst när det kommer till elmarknaden som är det vi diskuterar just nu.

När det kommer till vattenkraften säger Mats Green att mycket återstår. Det är lite oklart för mig om det är efter att regeringen har gjort de förändringar som man säger att man ska göra eller om det som återstår är att lägga fram förslagen som man nu har remitterat. Mats Green får gärna tydliggöra det.

De småskaliga säger själva att det antagligen blir värre med de förslag som regeringen har lagt fram. Det hjälper alltså inte. Det löser inte problemet. Det finns en mängd olika åtgärder som skulle kunna lösa en hel del av problemen och som Centerpartiet har föreslagit.

Mats Green får jättegärna säga vad det är han tycker återstår och framför allt vad regeringen förväntas göra åt det som återstår, så att det blir lite tydligare för dem som är inblandade.

Anf. 147 MATS GREEN (M) replik:

Fru talman! En del av de frågor som behöver lösas gäller urminnes hävd, äganderätten, ersättning och en mängd andra sådana frågor som man behöver titta vidare på.

Jag konstaterar ändå att vi är de som är överens om vattenkraftens betydelse. Rickard Nordin representerar ett regeringsalternativ – jag vet att juryn har gått ut när det gäller detta och att vi inte vet var Centerpartiet kommer att sätta ned foten – där alla andra vill riva ut vattenkraften, i synnerhet i södra Sverige. Lycka till med att förena er med Miljöpartiet och med Vänsterpartiet, som lägger 50 miljoner på att accelerera utrivningen i södra Sverige!

När det gäller kärnkraftsfinansieringen och de olika synpunkterna i remissvaren konstaterar jag att det finns många synpunkter. Men de stora industriorganisationerna och näringslivet säger i sina synpunkter att det här är ett bra förslag och att det är nödvändigt för Sverige i framtiden.

Återigen: Vi kan inte ha industrier som är beroende av kraftslag som bara levererar när de känner för det. Det fungerar inte. Därför behöver vi satsningen på den baskraft som Centerpartiet var med och tvångsstängde.

Jag vill ändå ha ett svar på frågan. Enligt Svenska kraftnäts beräkningar skulle Centerpartiets förslag vad gäller anslutningsavgifter för havsbaserad vindkraft kosta mellan 516 och 602 miljarder kronor. Eftersom Rickard Nordin och hans parti tycker att det är provocerande att satsa på att bygga upp den baskraft som bland annat Centern har stängt ned undrar jag

om han inte tycker att det är provocerande att satsa – här handlar det inte om lån utan om rena bidrag – minst 500 miljarder kronor, återigen enligt Svenska kraftnäts beräkningar? Det är totalt orealistiskt.

Var ska de pengarna komma ifrån?

(TREDJE VICE TALMANNEN: Den frågan får hänga i luften, eftersom detta var en slutreplik och ledamoten Nordin inte har någon replik kvar.)

Anf. 148 BIRGER LAHTI (V) replik:

Fru talman! Tack för anförandet, Mats Green!

Ibland när man lyssnar på en debatt här i kammaren känner man att det vore kul om det var som för Pinocchio, att näsan växer när man ljuger. Det är nämligen inte första gången vi hör att sex reaktorer har stängts på politisk väg. Jag kan gå med på att det kanske hade en liten gnutta betydelse hur politikens vindar blåste när det gällde två reaktorer. Men att hävda att det bara skulle ha med politik att göra när det gäller alla sex reaktorer som inte är i drift i dag är lögn. Det vill jag definitivt hävda, fru talman.

Jag har två frågor till Mats Green. Den första är ganska enkel. Tror Mats Green och Moderaterna på uppgörelser vad gäller energipolitiken? Jag kan hålla med om att långsiktiga politiska handskakningar vore bra om sådant som är viktigt för AB Sverige. Det är inte bra för vare sig politiken eller någon annan att det blir valflask vart fjärde år om vilken väg vi ska välja i energipolitiken.

Tror Moderaterna och Mats Green på långsiktiga spelregler med hjälp av överenskommelser över partigränserna? Jag ställer bara den frågan den här omgången.

Anf. 149 MATS GREEN (M) replik:

Fru talman! Man påstår att det är lögn att säga att sex av tolv fullt fungerande klimatsmarta reaktorer har avvecklats direkt och indirekt på politisk väg. Det är klart att det är sanningen, i synnerhet när vi såg att ett antal partier tog åt sig äran för avvecklingen. Men nu står de och låtsas att det var marknaden som stängde ned dem, när de på politisk väg beskattade bort det och egentligen tvingade fram nedstängningar. Så är det.

Jag kommer ihåg diskussionen, debatten och voteringen här i kammaren 2019 då vi moderater tillsammans med våra kollegor försökte stoppa avvecklingen av Ringhals 1 och 2. Vi förlorade med en rösts marginal. Då började alla övriga partier, Centerpartiet och de rödgröna partierna, applådera. Nu försöker de springa ifrån ansvaret och säga: Vi har inte avvecklat någon kärnkraft i Sverige. I så fall är många av Sveriges befolkning också lögnare. Det är nämligen vad de flesta anser är sanningen. De vet att det var på det sättet.

Man har beskattat bort kärnkraften, och man har tvingat fram nedstängningar. Om man står och förnekar det kan vi egentligen ägna oss åt att förneka både det ena och det andra, inklusive att jorden är rund.

När det gäller uppgörelser är det klart att vi tror på energiuppgörelser och att de ska hedras. Jag anar att Birger Lahti avser den energiuppgörelse som vi ingick i slutet av 10-talet. Men hade någon kunnat stå fast vid den? Förutsättningarna har ändrats, framför allt på grund av Rysslands invasion av Ukraina. Hävdar man att den fortfarande vore relevant? Det är i så fall

intressant. Jag kan inte riktigt se att något parti kan tycka att den fortfarande är relevant, att man hade kunnat göra någon förändring där, med tanke på det helt förändrade världsläget och säkerhetsläget. Det är i så fall ett ganska anmärkningsvärt påstående.

Prot. 2024/25:82

12 mars

Elmarknadsfrågor

Anf. 150 BIRGER LAHTI (V) replik:

Fru talman! Tack för svaret, Mats Green!

I så fall var ni mycket förutseende när ni steg av uppgörelsen 2019, då det inte var krig i Ukraina. Jag frågar såklart därför att det fanns en uppgörelse som jag i dag tycker var rimlig. Socialdemokraterna försökte få ihop något som var hållbart. Man kunde bygga kärnkraft på befintliga platser, till och med tio reaktorer. Men då gällde det utan stöd.

Moderaterna tyckte också att det var en bra idé. Detsamma gällde Kristdemokraterna. Men sedan klev man av på grund av att man tyckte att ett ord inte blev bra och att man inte hade tilltro till signalerna till marknaden när det skrevs 100 procent förnybart. Det var argumenten för att man klev av.

Man har ältat det här med fossilfritt under hela mandatperioden som Moderaterna har styrt. Men investerarna står fortfarande inte i kö. Det tyder på att det kommer att vara dyrt att bygga ny kärnkraft.

Jag ställer därför frågan till regeringspartiet och Mats Green: Vem ska betala? Vi har ingen slutsumma på vad det kommer att landa på med garanterat pris och investeringar. Vem ska betala det här? Vi hörde nyss Moderaternas siffra på hur mycket anslutningsavgiften skulle kosta. Jag får det dock inte till de siffror Mats Green hänvisar till.

Återigen: Vem ska betala kalaset för ny kärnkraft med de planer regeringen har?

Anf. 151 MATS GREEN (M) replik:

Fru talman! Är det någon som anser att den tidigare energiuppgörelsen är relevant? Det är inget parti som håller fast vid samtliga sina ställningstaganden där. Så är det.

Vem ska betala ny kärnkraft? Det handlar om lån som ska betalas tillbaka. Det är inte bidrag rakt ned i fickorna på aktörerna så som Vänsterpartiet vill ge vindkraft och solkraft.

Den största kostnaden var när man tvingade fram en nedstängning av kärnkraften. Det billigaste och bästa för alla hade varit att inte lägga ned sex av tolv fullt fungerande reaktorer. Birger Lahti förnekar att de är nedlagda, men det är ett faktum. Faktum är också att reaktorer bara har avvecklats under rödgröna regeringar, aldrig någonsin under en blå regering.

Kärnkraften behövs, särskilt för industrin. Det fanns en tid då Vänsterpartiet slog vakt om industrin, industrins arbetstillfällen och industrins tillgång till rikligt med fossilfri el.

Det handlar om att ge lån för att starta upp den kärnkraft som har tvingats lägga ned. Varför vill Vänsterpartiet finansiera vindkraft och solkraft med rena bidrag rakt ned i aktörernas fickor? Varför ska lån inte gälla där?

Anf. 152 MONICA HAIDER (S):

Fru talman! Vi debatterar nu näringsutskottets betänkande NU12 *Elmarknadsfrågor*, och jag yrkar bifall till reservation 9.

Sverige har ett av världens mest stabila och hållbara elsystem, men vi har utmaningar som måste lösas. Det gäller framför allt elprisskillnaderna, obalansen norr–söder och elnätskapaciteten. Andra länder tittar trots detta avundsjukt på Sverige och Sveriges helt unika energimix.

El är en grundläggande förutsättning för vårt moderna samhälle och för omställningen. Industrin behöver el för att växa och ställa om, hushållen för att värma sina hem och transportsektorn för att ställa om. El ska vara en rättighet, inte en lyxvara. Men i dagens Sverige är tillgången till rimliga elpriser allt annat än rättvis. Det känner jag varenda månad när jag som bor i elprisområde 4 betalar min elräkning. I februari var medelspotpriset i mitt elprisområde 103,88 öre per kilowattimme. Det ska jämföras med elprisområde 1, där priset var 12,9 öre per kilowattimme. Det är stor skillnad och inte rimligt. Nu är en översyn av elprisområdena på gång. Frågan är var den landar, när förslaget kommer och om det i slutänden gör någon skillnad för elpriset.

Vi socialdemokrater ser behovet av en rättvisare elmarknad där hushåll och företag får stabila priser och där vi bygger ut elproduktionen där den behövs som mest. Vi står bakom en gemensam europeisk elmarknad, men vi menar att Sverige måste prioritera att bygga mer produktion i de södra delarna av landet. Här spelar havsvindkraft och vindkraft på land en avgörande roll, men dessa stoppas tyvärr av många kommuner i söder. Det är därför viktigt att skapa incitament för att fler kommuner ska säga ja till utbyggnad.

Fru talman! Vi som bor i södra Sverige, i elprisområde 3 och 4, har i flera år haft betydligt högre elräkningar än de som bor i norr. Vi ser också hur stora industrier i norr gynnas av låga priser medan företag i södra Sverige kämpar för sin överlevnad. Lösningen på detta är att bygga mer elproduktion i södra Sverige. Det handlar om att snabbt få på plats havsbaserad vindkraft och vindkraft på land. Vi vet att tillgången på el är avgörande för att industrin i hela landet ska kunna utvecklas.

Vi socialdemokrater har föreslagit folkhemsel. Staten köper in fossilfri el till stabila priser och erbjuder hushållen en trygg energiförsörjning. Men regeringen avvisar detta och hänvisar till att marknaden ska lösa problemet.

Fru talman! I denna kammare är vi överens om att Sverige behöver mer el. Sverige har ett enormt behov av att förstärka elnäten. Industrin vill elektrifiera men får nej till anslutning eftersom elnäten är fulla, små företag vill satsa på eldrivna produktionsprocesser men får veta att de måste vänta i flera år på att elnätet ska byggas ut och hushåll i södra Sverige tvingas betala dyrt eftersom flaskhalsarna i nätet skapar stora prisskillnader.

Vi socialdemokrater har därför föreslagit en ny modell för elnätsregleringen. Vi vill se en skärpning av reglerna för nätbolagen där de får ersättning för smarta investeringar som gynnar konsumenterna, inte bara för att bygga nya nät.

Fru talman! Ett av de mest akuta problemen för Sveriges framtida elproduktion är att regeringen lägger krokben för havsvindkraften. I många andra länder byggs havsbaserad vindkraft snabbt och effektivt, men i Sverige bromsas den av höga anslutningsavgifter.

Vi socialdemokrater har föreslagit att staten ska ta ett större ansvar för anslutningen av havsbaserad vindkraft till elnätet. Vi vill se en modell där

staten, precis som i våra grannländer, står för anslutningen för att snabba på investeringarna.

Regeringen är beredd att ge miljarder i stöd till ny kärnkraft, trots att den tar längre tid att bygga och är dyrare än vindkraft. Vi socialdemokrater menar att stödet måste vara teknikneutralt, för nu riskerar det att lägga en död hand över alla investeringar i nyproduktion av andra kraftslag. Får man inte till investeringar på kort sikt kommer Sverige att missa de stora industrisatsningarna. Detta är varken logiskt eller rättvist. Om Sverige vill ha mer elproduktion snabbt måste man undanröja hinder, inte skapa nya.

Fru talman! Vi lever i en tid av ökad osäkerhet, och det gäller även energiförsörjningen. Cyberhot, naturkatastrofer och internationella kriser kan påverka vår tillgång till el. Det är därför oansvarigt av regeringen att inte ta elberedskapen på större allvar.

Vi har föreslagit att Svenska kraftnät ska få ett tydligare uppdrag att upphandla planerbar elproduktion och energilagring i södra Sverige för att minska risken för elbrist. Men regeringen har avvisat detta och menar att marknaden ska lösa det på egen hand. Vi vet vad detta innebär: ökade kostnader för elkunderna och en osäker elförsörjning. Det duger inte.

Avslutningsvis: Denna debatt handlar om vilket elsystem man vill ha. Socialdemokraterna vill ha rättvisa elpriser, en snabbare elnätsutbyggnad och en energipolitik som gynnar hela Sverige, inte bara vissa delar.

Regeringen låter elkunderna i södra Sverige fortsätta att betala mer, man försvårar utbyggnaden av havsbaserad vindkraft och man låter nätbolagen ta ut orimliga avgifter.

Vi socialdemokrater står fast vid våra reservationer. Sverige behöver en ny energipolitik, en politik för rättvisa och stabila elpriser.
(Applåder)

Anf. 153 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Fru talman! Tack, Monica Haider, för anförandet!

Det börjar bli ganska sent, och jag hade egentligen inte tänkt ta replik. Men jag kan faktiskt inte låta bli. Det är ändå intressant att höra en socialdemokrat boende i Skåne stå och klaga över att elpriserna har skenat och är volatila, att det saknas kapacitet och så vidare – väldigt intressant.

Vi hörde tidigare en ganska bra redogörelse här av Mats Green från Moderaterna om hur Socialdemokraterna har stängt ned välfungerande, planerbar och fossilfri kärnkraft. Det är anledningen till att vi befinner oss i dagens situation.

Ledamoten pratade om överföringskapacitet. Ja, vi tappade närmare 1 000 megawatt när Socialdemokraterna var med och stängde ned kärnkraften. Vi har stått här i kammaren många gånger. Återigen: Det är inte främst mer el vi behöver. Ofta hör man socialdemokrater skryta om att vi producerar och exporterar mer el än någonsin. Ja, det stämmer att vi gör det under delar av året, men det är effekten som är problemet. Vi har ju inte el där vi behöver den, när vi behöver den. Det är detta som är problemet, och då kommer inte mer väderberoende vindkraft, där elen kommer och går, att hjälpa. Så är det bara.

Socialdemokraterna har ingen lösning. De vill subventionera in havsbaserad vindkraft, som har visat sig väldigt olönsam. Sådan byggs i Storbritannien, och där har man fått skjuta till mycket resurser för att ens kunna

sätta igång och bygga den. Livslängden är kort, och det är problem med överföring och så vidare.

Hur ska det här egentligen gå till, ledamoten? Är detta Socialdemokraternas lösning på den rådande effektbristen och de höga och volatila priserna i Skåne?

Anf. 154 MONICA HAIDER (S) replik:

Fru talman! Ja, jag bor i elprisområde 4 men inte i Skåne utan i Kronobergs län, i Älmhults kommun.

Jag tänker inte bemöta allt som ledamoten Stegrud förde fram i sin argumentation och sina frågor. Det är frågor som jag tror att vi socialdemokrater har svarat på tusentals gånger i denna talarstol. Där är inget nytt under solen.

Det jag kan svara är att elprisområdena infördes och beslutades 2011 under alliansregeringen. Än så länge har vi elprisområdena kvar. Det skulle kunna vara en lösning att ha ett enda elprisområde, men de andra argumenten tänker jag faktiskt inte bemöta. Ni vet precis var jag och vi socialdemokrater står, Jessica Stegrud, och vi vet precis var ni står.

Anf. 155 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Fru talman! Jag måste säga att det är tråkigt att ledamoten inte vill bemöta så konkreta uppgifter, men har man inget svar på frågorna blir det kanske svårt.

När det gäller Socialdemokraternas problembild, fru talman, ska det återigen föras in en massa mer el i systemet, och det ska vara havsbaserad vindkraft. Det spelar ingen roll vad det kostar eller att det inte hjälper systemet som helhet – absolut ingen roll. Här är det någon sorts ideologisk lösning; det är uppenbart.

Man kan fråga Svenska kraftnät, läsa i Riksrevisionens rapport eller titta på diverse utredningar – återigen: Det är den planerbara kraften vi saknar. Det är hela grundproblematiken, oavsett var i elprisområde 4 man bor.

Sedan är det lite socialdemokratisk politik att tro att lösningen är ett och samma elprisområde. Det kan hjälpa tillfälligt, absolut. Det är under utredning och ska inte uteslutas, men elprisområdena är inte orsaken till själva grundproblematiken. Grundproblematiken är att vi inte har en klok effektbalans – en bra kraftbalans, helt enkelt. Vi har inte planerbar el. Vi kan inte nyttja systemet så som det borde nyttjas. Det är detta som är problematiken och som ställer till det gång på gång.

Fru talman! När vi stod här i kammaren och diskuterade före jul var det, som ledamoten nämnde alldeles nyss, extremt volatila och skyhöga priser, vilket berodde på att det var vindstilla och kallt.

Det har varit mycket tal om bland annat Kriegers flak, som inte har byggts, av väldigt förklarliga skäl. Där hade jag en fråga som jag inte fick svar på: Vad hade det hjälpt om vi hade haft en massa mer havsbaserad vindkraft när det inte blåser och när det är kallt? Det hade inte hjälpt någonting.

Tack och lov bedriver den här regeringen en politik för framtiden. Mer planerbar kraft är på gång, och det kommer att lösa en stor del av problematiken.

Anf. 156 MONICA HAIDER (S) replik:

Fru talman! Om ledamoten hade lyssnat på det jag sa i mitt anförande hade hon hört att jag pratade ganska mycket om att vi behöver mer elproduktion i södra Sverige.

I mitt anförande pratade jag faktiskt inte bara om havsvindkraft och annan vindkraft utan även om andra kraftslag som vi behöver. Vi behöver göra allt för att få till stånd mer produktion i södra Sverige.

Jag tänker inte säga mer.

Anf. 157 JESSICA STEGRUD (SD):

Fru talman! Utan el stannar Sverige. Industrier står stilla, sjukhus kan inte bedriva vård, kollektivtrafik slutar fungera, hushåll blir utan värme och digital infrastruktur kollapsar. Tillgången till el och värme är helt enkelt en absolut grundförutsättning för vårt moderna samhälle i dag – för företagande, för utveckling och för välbefinnande.

Konsekvenserna av tidigare energipolitik är tydliga. Vi har gått från ett robust, planerbart energisystem till ett väderberoende, och resultatet, som har nämnts här några gånger, är volatila elpriser, försämrad kraftbalans, ökande skillnader mellan elprisområdena och en industri som tvekar inför att investera.

Socialdemokraterna och deras allierade har länge skyllt på marknaden och helt duckat för det egna ansvaret. De har drivit på för en energimix som inte kan garantera tillgången på el när den behövs, där den behövs. Trots detta fortsätter man att förespråka mer av samma medicin: mer vindkraft, som måste kombineras med dyra och ofta outvecklade stödtjänster. Det är ett lappande och lagande byggt på önsketänkande och skrivbordsprodukter.

Fru talman! Sverige behöver en energipolitik byggd på rationalitet och långsiktighet, inte ideologisk dogmatism. Tyskland är ett tydligt exempel på hur en misslyckad energipolitik kan få katastrofala konsekvenser: skenande elpriser, minskad beredskap och en industri i kris.

Fru talman! I och med maktskiftet har vi så sakteliga ersatt ideologi med rationalitet. Målet är att återupprätta ett stabilt elsystem med förutsättningar för ökad efterfrågan och låga elpriser, något som visar sig i den gemensamma energipolitiska inriktningen, där två tydliga mål ligger som en bra grund. Det handlar både om ett planeringsmål och om ett leveranssäkerhetsmål. Vi går med andra ord från ideologi till effektivitet och nytta.

De senaste åren har tydligt visat att behovet av ny baskraft är stort, och det senaste året har vi tillsammans med regeringen arbetat idogt med att få till förutsättningar för ny kärnkraft.

Vi har avskaffat förbudet mot ny kärnkraft på andra platser än de befintliga och tagit bort begränsningen av antalet reaktorer. Vi har dessutom ställt ut kreditgarantier på 400 miljarder kronor för att underlätta investeringar i ny kärnkraft.

Men vi sverigedemokrater är också realister. Ny kärnkraft tar tid att bygga, och Sverige behöver akuta lösningar för att hantera effektbristen. Därför har vi föreslagit att gasturbiner ska installeras på strategiska platser för att snabbt kunna stabilisera elsystemet. Det är en pragmatisk lösning som redan har börjat vinna gehör.

Gasturbiner har flera fördelar. De kan snabbt tas i drift och användas både som baskraft och som reglerkraft. De kan placeras nära industricent-

rum där efterfrågan är som störst och minska risken för elavbrott och flaskhalsar i överföringssystemet. Västsverige, där effektbristen har slagit hårt mot företag och jobb, ser detta som en nödvändig åtgärd.

Med våra reformer tar vi steg mot att återställa det som en gång fungerade – ett pålitligt, fossilfritt och kraftfullt energisystem där kärnkraften utgör en självklar del.

Vi kommer att fortsätta arbeta för att säkerställa att Sverige återigen får ett elsystem som fungerar för alla, både hushåll, företag och, inte minst, framtida generationer.

Vi står självfallet bakom förslaget i betänkandet, men jag vill yrka bifall endast till reservation 15 under punkt 7, där vi understryker just vikten av att gaskraftsreserven hålls uppdaterad då den, precis som jag nämnde, kan nyttjas till att både stabilisera nätet, dämpa prisfluktuationer och öka överföringskapaciteten, något som behövs mer än någonsin.

(Applåder)

Anf. 158 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman! Jag fortsätter med mina förhoppningsvis ganska enkla och tydliggörande frågor.

Jag har läst SD:s motion 2024/25:1461 *Incitament för tillväxt*. Jag förstår att ledamoten inte har exakt koll på den, men den handlar bland annat om incitament för lokal elproduktion. Där pratar man om regionaliserad fastighetsskatt.

En liknande konstruktion som den man skriver om i den här motionen har man presenterat tillsammans med övriga Tidöpartier. Man pratar om en konstruktion som liknar fastighetsskatten som ska gå tillbaka till kommunerna. Det här tycker vi i Centerpartiet är bra. Vi hade kanske velat gå lite längre, men det är ändå gott.

Det som gör mig lite fundersam är att jag i veckan läste en debattartikel från Sverigedemokraterna i Dala-Demokraten. Det är inte bara lokala sverigedemokrater utan även riksdagsledamöter som har skrivit under den här artikeln, som ifrågasätter just de här incitamenten.

Då undrar jag vad som egentligen gäller. Är Sverigedemokraterna för eller emot en regionaliserad fastighetsskatt på elproduktion? Man säger en sak i riksdagsmotioner och en annan sak i debattartiklar, så jag vill gärna ha ett tydliggörande från Jessica Stegrud.

Anf. 159 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för en jättebra fråga, men jag måste faktiskt backa från att svara på den. Jag kan inte följa upp det svaret.

Jag antar att det är lokala förhållanden som spelar in. Jag vet att man i den regionen bland annat har blivit överkörd i folkomröstningar. Man ser stor problematik i införande av vindkraft där – det kan spela en roll. Det uppförs vindkraftsparker mot lokalbefolkningens vilja, och vi är starkt emot att man plockar bort vetot. Det kan vara sådana saker som spelar in. Jag har inget konkret svar på det i dagsläget.

Anf. 160 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman! Jag förstår att ledamoten inte har svar om lokala förhållanden. Det har jag mycket stor respekt för, för det kan man inte ha koll på överallt.

Jag vill ändå fortsätta fråga om man är för eller emot en regionalisering av fastighetsskatten på elproduktion. Man har ju kommit överens om det med övriga Tidöpartier, och man har motionerat om det i riksdagen. Det tänker jag att Sverigedemokraternas energipolitiska talesperson kan svara på. Är man för eller emot? Det kan ju vara ett lokalt motstånd, men i så fall får ledamoten prata lite med sina kollegor och berätta vad som gäller på riksnivå.

Det vore bra med ett tydliggörande, för jag tänker att det är bra att vi är överens här i riksdagen om just regionaliseringen. Det har ju Centerpartiet varit med och drivit i decennier.

Anf. 161 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Fru talman! Ja, det som är överenskommet med Tidöpartierna är det som gäller i dagsläget.

Anf. 162 LOUISE EKLUND (L):

Fru talman! Betydelsen av låga och stabila elpriser för Sveriges hushåll och företag kan inte nog understrykas. Det är det som lägger grunden för vår välfärd, och elräkningen är kanske den största utgiftsposten i väldigt många hushåll.

Den här regeringen har tagit sjumilakliv för att komma till rätta med de många obalanser och rester av tidigare politiska beslut som präglat den elmarknad vi haft de senaste decennierna. Syftet har varit att återupprätta ett fungerande elsystem med ökad elproduktion och lägre elpriser. Ambitionen med detta har varit att öka produktionen, mycket för att näringslivet och industrins elektrifiering ska kunna fortgå.

Sverige och Europa har avreglerade elmarknader. Elnäten är hopkoppade, och elen ska flöda över nationsgränserna. På det sättet kan man säga att EU-länderna har beslutat att skapa en gemensam inre marknad för el och att man använder det gemensamma regelverket för att åstadkomma denna marknad.

Till skillnad från andra marknader har dock elmarknaden den egenskapen att det alltid måste vara balans mellan förbrukning och produktion för att det fysiska systemet ska fungera. Elmarknaden måste därför utformas efter förutsättningarna i det fysiska elnätet.

Så har inte alltid varit fallet. Det såg vi tydligt i den rapport som kom från Riksrevisionen i fjol. Riksrevisionen har granskat gångna decenniers energipolitik och har ibland beskrivit den som förödande i sin kritik, kanske med rätta.

Det har varit tydligt att en rad politiska beslut har fattats där drivkraften inte har varit att få ett fungerande elnät och där förståelsen för de fysikaliska förutsättningarna i elnätet kanske har varit bristfällig. Så landade också Riksrevisionen i sin rapport i slutsatsen att det funnits tydliga brister i konsekvensanalysen av energisystemet och att beslutsfattandet har präglats av kortsiktighet. Konsekvenserna som vi levit med väldigt länge är ett mer instabilt elsystem än vi haft tidigare och periodvis skenande elpriser, särskilt i de södra delarna av landet.

Fru talman! Den här regeringen har velat åstadkomma förändring av detta. Den har velat få på plats ett system där samtliga kraftslag har likvärdiga spelregler och där de stödtjänster som krävs för ett välfungerande

elsystem prissätts så att de kraftslag som bidrar med sådana stödtjänster också ersätts för detta.

Vad som också har betonats av den här regeringen är hur ansvarsfördelningen mellan elsystemets aktörer ska tydliggöras. Man har fattat en rad beslut för att uppnå just detta. Det handlar om att säkerställa driftsäkerheten i elsystemet, bland annat genom att upphandla planerbar elproduktion. Det handlar också om att både planera och främja planerbar elproduktion där den bäst behövs för systemet. Målet är att skapa en bättre balans mellan elproduktion och elanvändning i olika delar av Sverige så att Sverige på sikt kan bli ett samlat elprisområde.

Det kanske viktigaste som har levererats av den här regeringen är det skifte i energipolitiken där vi i stället för att prata om enskilda kraftslag diskuterar vad vi vill att elsystemet ska ha för egenskaper.

I den långsiktiga inriktningen för energipolitiken har regeringen föreslagit ett planeringsmål om att planeringen av det svenska elsystemet ska ge förutsättningar att leverera den el som behövs för ökad elektrifiering och för att möjliggöra den gröna omställningen.

Man har också satt upp ett leveranssäkerhetsmål om att det svenska elsystemet ska ha förmågan att leverera el där efterfrågan finns, i rätt tid och i tillräcklig mängd, i den utsträckning det är samhällsekonomiskt effektivt.

Jag tänker att det här är åtgärder som krävs för att vi ska kunna återupprätta en fungerande elförsörjning i hela Sverige. Den här gången ska det vara fysikens lagar och energisystemets behov som styr insatserna, inte kortsiktigt politiskt önsketänkande.

Avslutningsvis, fru talman: Med den här regeringen har vi sett ett flertal åtgärder för att trygga elförsörjningen och skapa långsiktiga förutsättningar för ny planerbar och fossilfri elproduktion i Sverige och i Europa. Det är helt i linje med Riksrevisionens rekommendation att större åtgärder på elområdet ska genomföras långsiktigt och så att det finns tillräckliga förutsättningar för att uppnå anpassningar i elsystemet.

Därmed yrkar jag bifall till förslaget i utskottets betänkande.
(Applåder)

Anf. 163 BIRGER LAHTI (V):

Fru talman! Vi debatterar näringsutskottets betänkande om elmarknadsfrågor. Jag ska börja med att beskriva lite av vad som hänt den senaste tioårsperioden.

År 2014 var det högsta elpriset 1,12 kronor per kilowattimme i prisområde 4 och 42 öre i prisområde 1. Vi exporterade 15,6 terawattimmar.

Det högsta pris som någonsin betalats för el av en svensk kund var priset den 30 augusti 2022 klockan 19.00–20.00 i prisområde 4. Det var 8,50 kronor per kilowattimme.

Säger inte det någonting om modellen som vi prissätter vår egenproducerade el med? Vi exporterade 33 terawattimmar under 2022, och man kan knappast skylla på sträng kyla den 30 augusti 2022 klockan 19.00–20.00.

Om inte merparten av svenska folket tycker att något är fel med systemet när dylikt är fakta, ja, då vet jag faktiskt inte hur faktaresistent man kan bli.

Fru talman! Jag kommer att återkomma till lösningen på problemet med det dysfunktionella prissättningssystem som drabbar svenska elkunder längre fram i mitt anförande.

Ytterligare något som hände 2016 var att den socialdemokratiska regeringen slöt en energiöverenskommelse med Moderaterna, Kristdemokraterna, Centern och Miljöpartiet. Egentligen var det en bra uppgörelse, där man fastslog att till exempel kärnkraft kan byggas på befintliga platser så länge det görs på marknadsmässiga villkor – det vill säga utan statligt stöd. Jag och Vänsterpartiet hade svårt att ansluta oss till den på grund av en skrivning i ett kongressbeslut. I dag skulle jag ha mycket lättare att ansluta mig till en sådan skrivning.

Vi vill gärna ha en energiuppgörelse och gärna en blocköverskridande överenskommelse. En sak ska man nog vara ärlig med, och det är att det inte är bra när energipolitiken är föremål för valfläsk vart fjärde år.

Jag går tillbaka till överenskommelsen. Moderaterna och Kristdemokraterna kom på att det inte är lätt att få investerare till ny kärnkraft när det står att man ska ha ett 100 procent förnybart energisystem till 2040. Man ville gärna använda ordet fossilfritt i stället för förnybart. Därför lämnade man uppgörelsen 2019. Och vad hände sedan? Jo, man vann valet och bildade regering med hjälp av Sverigedemokraterna, oaktat vad Ulf Kristersson lovat Hédi Fried.

Man lovade sedan att ny kärnkraft ska byggas och första spadtaget tas inom mandatperioden. Men att byta ut ordet förnybart till fossilfritt hjälpte inte. Investerarna lyser med sin frånvaro fortfarande. Nu är man alltså ute efter att finansiera ny kärnkraft med statliga garantier – kosta vad det kosta vill.

Hur gärna jag än skulle vilja förstå även andra partiers inställning kan jag inte förstå varför man inte ger utrymme för andra tankar om det visar sig att vi lyckas med att få tillräckligt med produktion, effekt och svängmassa med andra pusselbitar som till och med blir billigare. Det har blivit lite av en religion att säga att kärnkraft måste byggas.

Jag måste bara ge lite fakta, om det är någon som lyssnar förutom de som finns i kammaren, för de tror jag vet om det här. Men det finns en utveckling som sker nu. Skellefteå Kraft har investerat i Rengårds vattenkraftverk. Där kan uppgradering av en turbin öka effektuttaget från 35 till 71 megawatt. Det innebär fördubblat effektuttag. Hur många sådana exempel finns bland våra vattenkraftverk i Sverige? Allt sådant måste utvärderas och göras konsekvensanalyser av innan man skuldsätter kommande generationer i något som kanske inte hade behövts över huvud taget.

Fru talman! Klimatkrisen är akut, och det behövs ett systemskifte för att snabbt ställa om Sverige för att minska utsläppen. Det är helt klart. Men för att åstadkomma en snabb och omfattande klimatomställning behöver delar av samhället elektrifieras. Där tror jag faktiskt att alla partier är överens.

Den ryska invasionen av Ukraina med efterföljande energikrigsföring från ryskt håll har bidragit till skenande elpriser i Europa eftersom många av medlemsstaterna inte har tagit klimathotet på allvar och inte lyckats ställa om till fossilfria alternativ. I Sverige är situationen dock helt annorlunda. Sverige är Europas största exportör av el, och det svenska energisystemet är att betrakta som robust, oavsett vad de andra partierna säger.

Produktionsnivåerna i svensk vattenkraft, kärnkraft och vindkraft är intakta, och produktionskostnaderna har inte heller ökat nämnvärt under de senaste åren. Ändå drabbas svenska familjer och industrier mycket hårt av den pågående situationen på kontinenten. Jag och andra företrädare för Vänsterpartiet har under lång tid påtalat riskerna med prissättningsmodellen som låter kontinentala elpriser smitta den svenska marknaden. Jag förordar därför en modell där den interna marknaden separeras från exportmarknaden.

Alla känner nog till modellen eftersom det har varit mycket prat om den. Den kallas Bekenmodellen, och vi döpte om den till Sverigepriser. Den innebär att den el som konsumeras i Sverige prissätts först, och sedan exporteras överskott till gällande europeiska priser. Fine! Det är inte att inte ha fri rörlighet för varor och tjänster. Modellen innebär att Sveriges fyra elprisområden kvarstår, och därför äventyras inte industrins tillit till den billiga elen i norra Sverige. Men den separeras från den el som går på export.

Jag anser att regeringen skyndsamt bör återkomma med förslag på hur modellen med Sverigepriser på el kan införas och även att regeringen bör agera på EU-nivå och deklarerar sin avsikt att skyndsamt införa modellen med Sverigepriser på svensk el. Man bör också initiera samrådsprocesser med övriga EU-länder i allmänhet och våra grannländer i synnerhet för att bland annat klargöra tekniska aspekter och en tidsplan för införandet.

Jag är alltså starkt kritisk till att regeringen inte gjort tillräckligt för att skydda de svenska elkunderna från hiskeliga pristopp. Utöver det förslag om Sverigepriser som jag nyss redogjort för anser jag även att elnätsägarna utnyttjar systemet genom att höja sina avgifter så mycket som möjligt och att staten borde se till att samhället äger mer av infrastrukturen för den samhällsviktiga funktion som eldistribution faktiskt är.

Jag ser med oro på hur utländska aktörer agerar på den svenska elmarknaden på ett sätt som får negativa konsekvenser för svenska elkunder. Det handlar bland annat om att stora vindkraftsparker säljer sin produktion till utländska företag på långtidskontrakt. Jag anser att inteckning av framtida elproduktion av företag i andra länder är en fråga som bör genomlysas med anledning av det ökade inhemska behovet av el till omställningen. Utländska företags allt större intressen på elmarknaden bör även uppmärksammas ur säkerhetspolitiska perspektiv.

Fru talman! Jag står givetvis bakom alla Vänsterpartiets reservationer men yrkar nu bara bifall till reservation 2 i betänkandet.

Anf. 164 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Fru talman! Tack, Birger Lahti, för anförandet! Förändringen att gå från 100 procent förnybart till fossilfritt har spelat roll. Det kan låta som ett ord som inte har någon betydelse, men det har spelat enormt stor roll. Jag tänker anknyta till ett tidigare replikskifte, där ledamoten anklagade Moderaterna för att ljuga i klass med Pinocchio när det gäller nedstängning av svensk kärnkraft.

Fru talman! Jag anmäler mig som vittne från verkligheten. Jag har jobbat med energiinvesteringar i alla kraftslag, även kärnkraft. Jag vet hur det är att satsa på investeringar inom just kärnkraft. Jag vet vad pålagorna har gjort. Jag vet vad effektskatten gjorde med kalkylerna. Jag vet vad den

uttalade målsättningen från vissa partier om att kärnkraften ska stängas ned gör med investeringsviljan och mycket annat.

Det har också haft stor betydelse att man har subventionerat in förnybart i systemet. Det har förändrat det man kallar marknaden väldigt mycket. Här har Birger Lahti ett vittne från verkligheten, helt enkelt.

Det pratas mycket om kostnader och att det är så dyrt att satsa på ny kärnkraft. Det är klart att investerare är livrädda för att Vänsterpartiet ska få inflytande nästa mandatperiod, för Vänsterpartiet vill ju stänga ned all kärnkraft och det gärna så fort som möjligt.

Jag återkommer till min fråga när vi ändå pratar om kostnader och stora investeringskostnader: Vem ska betala för ersättandet av all kärnkraft och all planerbar kraft som vi har i dag, alltså det som Vänsterpartiet vill se?

Anf. 165 BIRGER LAHTI (V) replik:

Fru talman! Tack, Jessica Stegrud, för frågan!

Om ledamoten hade lyssnat på vad jag sa i mitt anförande hade hon fått en av frågorna besvarad. Jag sa klart och tydligt att jag i dag inte skulle ha problem med att ansluta mig till den energiuppgörelse som gjordes 2016, där det stod att det är fritt att bygga ny kärnkraft på befintliga platser utan stöd. Om ledamoten hade lyssnat hade hon fått svar på frågan om jag vill stänga all kärnkraft på en gång.

Sedan hänvisar man ungefär till alternativen subventionerat förnybart och vindkraft. Men elcertifikatssystemet var neutralt gentemot skattebetalarna. Det var kollektivet som betalade i elcertifikatssystemet. Det gick inte in några statliga pengar.

Någonstans i ett replikskifte i dag gällande ny kärnkraft kom det fram att det är lån som Moderaterna pratar om. Då blir jag lite fundersam, för man pratar ju om en prisgaranti på 80 öre per kilowattimme. Jag hoppas att alla som lyssnar hör att det är ett lån när man garanterar ett pris på 80 öre för ny kärnkraft. Det finns många pusselbitar där för den som lyssnar noga. Det finns många hål som behöver täppas till innan man blir trovärdig.

Påståendet att man med politiska medel har stängt alla de sex reaktorer som inte är i drift i dag hävdar jag fortfarande är lögn. Det har haft betydelse, men vilka var det som tog bort effektskatten från kärnkraften? Det var den gamla regeringen.

Anf. 166 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Fru talman! Tack, Birger Lahti!

Jag lyssnade faktiskt mer än vad ledamoten kanske trodde. I energiöverenskommelsen hade man ju målsättningen 100 procent förnybart år 2040. Om vi pratar om kärnkraftsinvesteringar kan reaktorer löpa på i ungefär 80 år. Man kan alltså livstidsförlänga upp till 80 år i dag. Då är ju 15–20 år alldeles för kort tid. Man måste veta att man kan fortsätta att existera bortom 2040, och det är det som är problemet.

Jag har lyssnat, och jag vet mycket väl vilka beslut som direkt eller indirekt har påverkat nedstängningen av kärnkraftsreaktorer. Det är inte lögn utan bara fakta. Det handlar helt enkelt om marknadsvillkor, och dessa sätts av politiken.

Vi brukar ha de här duellerna i våra debatter, men återigen får jag inget svar. Vad kommer det att kosta att så småningom stänga ned all kärnkraft,

även om det kanske inte sker så fort som Vänsterpartiet vill i sin partimotion? Vem ska betala för det? Vänstern vill ju inte bara förstatliga produktionen utan även näten. Vad skulle inte det kosta? Det är enorma värden.

Anf. 167 BIRGER LAHTI (V) replik:

Fru talman! Jag tackar återigen för svaren som ledamoten ger.

Jag känner mig trygg med att Svenska kraftnät i dag har mer än 60 miljarder skvalpande från flaskhalsintäkter, pengar som borde gå till nätinvesteringar så fort som möjligt. Jag tror att de jobbar med det.

Jag känner mig trygg med att vi har investerare som står i kö för att investera i förnybart, eftersom de vet att kalkylerna går ihop. Dessa investerare står i kö, till skillnad från dem som ska investera i kärnkraft. Det har tydligen inte hjälpt att byta till ordet fossilfritt, för de står inte i kö. Nu vill man ge kreditgarantier och prisgarantier, och ändå verkar det gå trögt.

Jag vill hävda att vi i dag har ett system som fungerar. Man säger ute i världen att Sverige har det mest robusta system som finns när man tittar på priserna. Jag är mycket kritisk till hur man med marginalprissättningen skinnar folk, men jag känner mig trygg med att det kommer att vara betydligt billigare när alla andra pusselbitar finns på plats. Jag tog exemplet med vattenkraften och hur mycket det finns där. Man gör investeringar på marknadsmässiga villkor och kan få mer uteffekt.

Jag säger till och med att jag är beredd att livstidsförlänga reaktorer om det är det som behövs för att vi ska ha en trygghet. Men idén att med tvång, med en religion, bygga ny kärnkraft har jag jättesvårt för. Det hoppas jag sjunker in.

Anf. 168 RICKARD NORDIN (C):

Fru talman! Innan jag håller mitt anförande tänkte jag försöka reda ut ett par saker som sades i ett tidigare replikskifte och som vi inte hade möjlighet att svara på när det gäller kostnaden för anslutning av havsbaserad vindkraft.

I den utredning som Svenska kraftnät gjorde i juni 2022 sa man att en årsproduktion – inte installerad kapacitet – på 40 terawattimmar havsbaserad vindkraft skulle kosta mellan 30 och 42 miljarder. Energimyndigheten gjorde också en beräkning något år tidigare, där man sa 0,8 till 1 miljard per installerad årsproduktion terawattimme. Det betyder alltså ungefär 3 öre per kilowattimme.

Svenska kraftnät har gått ut offentligt i Aftonbladet och sagt att Moderaternas kommunikation i den här frågan är väldigt missvisande. Det kan vara bra att ha med sig.

Skulle man då översätta dessa 512 miljarder, tror jag att det var som Mats Green pratade om, till kostnader för att ansluta havsbaserad vindkraft skulle det motsvara en årsproduktion på över 500 terawattimmar havsbaserad vindkraft, vilket alltså innebär en tredubbling av hela det svenska elsystemet.

Det säger sig självt att Mats Green behöver läsa sina siffror en gång till och räkna något bättre. Jag tror inte att han spöar riksdagens bästa matematiker; där är jag fortfarande obesegrad. Mats Green får jättegärna komma tillbaka och berätta hur han resonerade.

Nu till mitt anförande: Elmarknadsfrågor, som det här egentligen handlar om, spelar allt som oftast en ganska undanskymd roll. Jag tror dock att

detta är på väg att ändras, för i takt med effekterna av det förslag som vi ser från regeringens sida – med hundratals miljarder i subventioner ensidigt riktade till kärnkraft, helt utan analys – kommer elmarknaden att börja krackelera. Det kommer inte längre att vara en marknad när man går in med så massiva subventioner.

Detta säger man också i remissvaren om regeringens egen utredning. Tittar man på den sammanställning som är gjord av remissvaren finns det egentligen bara en kategori remissinstanser som är positiv, och det är de som skulle få subventionerna. Alla andra är negativa eller möjligtvis neutrala.

Självklart blir det svårt att investera i något som helst annat när politiken är beredd att subventionera ett enskilt kraftslag utan någon som helst konsekvensbedömning. Den konsekvensbedömning som är gjord i utredningen är ju betydligt kortare och mindre omfattande än det som Riksrevisionen tidigare har kritiserat.

För mig blir det konstigt, för jag vet att den här regeringen är en borgerlig regering. Att då syssla med planeekonomi är faktiskt sorgligt. Uppenbarligen finns det tyvärr bara ett ekonomiskt borgerligt parti kvar i denna riksdag, och det sitter i opposition och heter Centerpartiet. Vi vet att marknaden kommer att sköta saker betydligt bättre än politiker.

I det här betänkandet finns också en hel del andra saker som är väldigt viktiga att sätta tänderna i. Elnätet bör exempelvis ses som en statlig angelägenhet, en grundläggande infrastruktur som likt motorvägar bör byggas ut dit det behövs. Därför anser vi att all storskalig produktion som vill ansluta till stamnätet ska få göra det. Pengarna är redan insamlade: Det ligger 65 miljarder på Riksgäldens konto. Där gör de ingen nytta. De pengarna måste börja arbeta i samhällets tjänst. Vi vet att Forsmarks kärnkraftsreaktor då hade kunnat öka sin effekt. Det hade varit effekt rätt in i elområde 3, där vi vet att det behövs. Men kostnaderna för anslutningen har varit för stora, och därför har det inte skett.

Vi vet att många av de havsvindsprojekt som regeringen har avslagit med tveksamma argument hade kunnat byggas betydligt snabbare om anslutningen hade dragits fram. Det hade exempelvis gett mer el även i elområde 4, alltså i södra delen av Sverige – precis där den behövs som mest. Därför yrkar jag bifall till reservation 7.

För att fler ska kunna bli vinnare på klimatomställningen måste man vilja bidra till mer elproduktion. Då krävs det ett fungerande ersättningsystem för markägare, närboende och kommuner. När sådana ersättningsystem finns på plats skapas förutsättningar för att förändra, förenkla och snabba på tillståndsprocesserna för utbyggnaden.

Det handlar inte bara om elproduktion utan också om elnät. Regeringen har ensidigt gått på nätbolagens linje och bestämt att det är luftledningar som gäller, oavsett vilka förutsättningar som finns lokalt. Då får man också problem. Om man i stället hade fokuserat betydligt mer på marksnål teknik hade acceptansen ökat. Det behöver inte självklart handla om att gräva ned, utan det kan handla om att samförlägga, att nyttja högre spänningsnivåer, att bygga högre nätstolpar och så vidare. Att man inte ens vill utreda alternativen skapar lokala konflikter, och då blir tillståndsprocesserna längre.

Tillståndsprocesserna borde kortas radikalt. Regeringens småduttande leder ju inte tillräckligt långt fram. Det behövs regelförenklingar på bred

front, inte bara på energiområdet utan över hela näringslivet. Det finns några bra initiativ från regeringen, men det behövs betydligt mer för att frigöra tiden till de riktigt svåra frågor som länsstyrelser, domstolar och andra har att syssla med.

Vi behöver också höja vår elberedskap. Rysslands anfallskrig, där energiförsörjningen i Ukraina har pekats ut särskilt och attackerats i stor skala, visar på vikten av att ha självförsörjande enheter snarare än centraliserade, storskaliga produktionsanläggningar. Dessa är betydligt lättare att slå ut, antingen direkt eller via de stora elledningar som transporterar elen därifrån – exempelvis luftledning, som regeringen nu har föreslagit att man ska jobba med. Försvarsberedningen har tidigare pekat ut decentraliserad elproduktion som ett starkt försvarsintresse. Det borde regeringen lyssna på.

Regeringen stirrar sig tyvärr blind på kraftproduktion och glömmer viktiga pusselbitar som överföring, flexibilitet, lagring och effektivisering. Dessa delar är avgörande för att vi snabbt ska få loss kapacitet, sänka elpriserna och stärka konkurrenskraften i ett stärkt elsystem.

Jag vill också säga någonting om elnätsregleringen. Vi har priser som skenar, men regeringen gör ingenting. Den ersättning man får i dag driver på att man bygger ut på dyrast möjliga sätt, för det är då man får mest ersättning. Det är ju helt bakvänt. Man borde ju få ersättning för att effektivisera och bättre nyttja det man har. I sista hand ska man möjligtvis bygga ut saker och göra intrång lokalt.

Det är så man gör störst skillnad. Men det är klart: Då blir det inga band att klippa. Det blir inga storskaliga invigningar. Det är dock detta som behövs för systemet.

Regeringen jobbar heller inte med de svenska elområdena och satsar inte på att bli av med dem. Så sent som förra veckan varslade pappersbruket i Hylte 60 personer. De höga elpriserna i södra Sverige är en direkt avgörande orsak.

Alla de saker som skulle kunna göras för att radera ut de svenska elområdena har regeringen motarbetat. Man säger nej till havsvind. Man säger nej till landvind. Man höjer skatten på sol. Man slopar målet om energi-effektivisering. Man satsar inte på flexibiliteten. Man stoppar elnätsutbyggnad. Man säger att Tyskland borde införa elprisområden, men man är inte beredd att handla därefter. Det är väldigt mycket tomma ord.

Det här är ett jättestor problem för södra Sverige, som får dras med höga elpriser. Målet ska självklart vara att vi ska bli av med elområdena. Då måste man vidta de åtgärder som krävs. Regeringen har aktivt motarbetat alla åtgärder som går att vidta de närmaste 5, 10, 15 eller 20 åren. Jag höll på att säga att det är helt sinnessjukt, men det ska jag inte säga. Det är oansvarigt.

Listan på vad som behöver göras kan göras väldigt lång. Det jag skulle vilja är att regeringen ser bortom sin kärnkraftsretorik och agerar utifrån det som behövs här och nu. Det finns mycket som inte når mediernas ljus men som ändå behöver göras. Detta verkar regeringen inte ha förstått.

Tyvärr kommer notan snabbare än man anar. Vi såg i dag att Northvolt ansöker om konkurs. Även om detta inte direkt kan tillskrivas regeringen är det en effekt av att man inte vill göra de satsningar som behövs. Vi kommer att få se ett pärlband av konkurser inom den gröna omställningen, inte minst hemma hos mig på västkusten. Vi vet att företag redan har för-

lagt investeringar till andra länder på grund av att regeringen inte levererar det som behövs.

Det är oansvarigt. Det skapar försämrad konkurrenskraft. Det skapar en försenad och fördyrad klimatomställning. Detta är en förlorad mandatperiod. Vill verkligen Ebba Busch och Tidöregeringen att det ska bli eftermålet? Det är dags att börja göra skillnad på riktigt.

Anf. 169 LINUS LAKSO (MP):

Fru talman! Jag börjar med lite bakgrundsinformation om hur elmarknaden har utvecklats.

Senaste gången vi i Sverige hade en högerregering – alliansregeringen – var vi importberoende. Vi hade ett elunderskott och effektbrist ett flertal timmar per år. Vi importerade tysk och polsk kolkraft för att stötta upp elsystemet.

Sedan hade vi åtta år av aktiv, progressiv rödgrön politik där regeringen satsade på att bygga ut elsystemet. Med undantag för den period när vi verkligen byggde ut elsystemet – från mitten av 1900-talet – har vi aldrig sett den utbyggnadstakt som vi då kom upp i. Detta ledde till stora överskott av hållbart producerad el och låga elpriser. Trots Putins invasion och energikrig hade Sverige de lägsta priserna även under energipriskrisen. Vi kan tacka en proaktiv rödgrön politik för att vi stod betydligt bättre rustade än andra länder, eftersom vi hade byggt upp ett stort elöverskott. Nu har vi ett effektöverskott, eller ett elöverskott, och exporterar 99 procent av tiden. Sveriges energisystem har också utsetts till världens bästa av World Energy Council.

Nu testar vi högerns politik igen. Vad är det då som händer i verkligheten? Jo, utbyggnadstakten tvärnitar. Den låg på cirka 2 gigawatt per år när den här regeringen tog över, men nu är den nere på 1 gigawatt. Nästa år väntas den vara nere på en halv gigawatt. Det sker alltså en 75-procentig minskning av utbyggnadstakten för ny fossilfri kraftproduktion när den skulle behöva öka radikalt. Detta beror på att Tidöpartierna för ett kulturkrig mot billig och hållbart producerad el som kan byggas i närtid. Till råga på allt höjer Tidöpartierna elskatten två gånger under mandatperioden.

Tidöpartierna stoppar majoriteten av vindkraften på land när de får chansen. De säger nej till mellan 70 och 100 procent av det de kan säga nej till med det kommunala vetot. Detta drabbar naturligtvis speciellt södra Sverige, som skulle behöva få in fler billiga kilowattimmar för att trycka ned elpriserna. Som jämförelse kan jag nämna att Miljöpartiet och Centerpartiet är de som säger ja till mest ny vindkraft i kommunerna.

När det gäller havsvinden har Tidöpartierna lagt en död hand över hela Östersjön. Potentiellt 140 terawattimmar, vilket ungefär motsvarar hela Sveriges nuvarande konsumtion, tas bort i ett enda slag.

Tidöpartierna försämrar för solenergin genom att ta bort den så kallade 60-öringen, som man nu får i avdrag när man levererar el till nätet. De har också sänkt det gröna avdraget. Detta har de gjort i en lågkonjunktur. När vi dessutom har jättehög arbetslöshet slår de undan benen på en bransch som verkligen behövs och som behöver expandera.

Man har tagit bort alla tidigare stöd till energieffektivisering. Prognoser visar att vi kan frigöra hela 25 terawattimmar redan till 2030 om vi utnyttjar den potential för lönsam energieffektivisering som finns. Här har

regeringen stoppat alla stöd och till och med tagit bort målet för energi-effektivisering utan att återkomma med några som helst besked om vad som gäller.

Om man effektiviserar med bara 10 procent kan man få ned elpriset med så mycket som 50 procent, visar studier. Det ger en stor effekt att få bort de där sista timmarna som kan driva upp elpriset.

Man kan tycka vad man vill om ny kärnkraft, men faktum är att bara hotet om att gå in med de här gigantiska subventionerna till ett kraftslag, något som är helt och hållet byggt på ideologi, förstör elmarknaden och underminerar investeringsviljan för alla andra kraftslag. Det är en delförklaring till att vi ser att investeringsviljan i Sverige nu rasar.

Detta kommer dessutom att bli fruktansvärt dyrt. Regeringen har sagt att man vill ha tio nya reaktorer. Det finns en hel del studier om detta från bland annat Chalmers och Blekinge tekniska högskola. IEA, Internationella energibyran, och IFN har gjort jämförande analyser. Man kan även kolla på SVK:s långsiktiga marknadsanalys, där man jämför kostnaderna för olika energisystem. Det rör sig i häradet 2 000–3 000 miljarder i merkostnad för ett system med tio kärnkraftsreaktorer jämfört med ett system där vi bygger ut det förnybara och har reglerbara krafttekniker som balanserar systemet.

Det är alltså enorma belopp som den här regeringen vill kasta bort. Det motsvarar en kostnad på ungefär 1 000 kronor i månaden per hushåll. Regeringen vill finansiera det här inte bara genom lån, som man antagligen inte kommer att få tillbaka, utan även genom en straffskatt på elkonsumenterna – en Ebba Busch-skatt som gör elkostnaderna högre för svenska konsumenter i en tid när vi vill elektrifiera och vill att elen ska vara billig och konkurrenskraftig. Det är faktiskt ganska tragiskt att se den här utvecklingen i en tid när vi verkligen skulle behöva satsa på att bygga ut elsystemet.

En helt avgörande sak, på tal om hur en marknad fungerar, är att de som ska investera i ny kraftproduktion ser att det kommer en efterfrågan. Där kommer regeringens havererade klimatpolitik in. Så sent som i dag har man fått svidande kritik från OECD för sin misslyckade klimatpolitik. Tidigare har man fått svidande kritik från Finanspolitiska rådet. Vi ser också på siffrorna att utsläppen ökar kraftigt. Det gör att de som ska investera blir tveksamma. Vi ser att tunga investeringar i elektrifiering av industrin skjuts på framtiden i Sverige. Då förlorar vi jobb och konkurrenskraft, förutom att vi misslyckas med klimatomställningen.

Herr talman! Vi vill i stället se en snabb utbyggnad av billigt och hållbart producerad energi. Det är framför allt förnybara energikällor som vind och sol som kan leverera den. Sedan vill vi komplettera med reglerbara kraftkällor, energilagring och flexibilitet. Där har vi föreslagit mål för effekt, men regeringen har egentligen inget svar.

Jag noterar att Sverigedemokraterna har kopierat delar av det här och talar om gasturbiner. Skillnaden är att de vill inhandla fossil gas, potentiellt från Ryssland; vi importerar fortfarande rysk gas via gasnätet. Miljöpartiet vill i stället producera förnybar biogas, bland annat för att främja våra svenska bönder och bli mer oberoende av skurkstater för vår energiförsörjning.

En av de viktigaste sakerna i den här debatten rör utbyggnaden av stamnätet och elnätet, som är ett av de stora misslyckandena för reger-

ingen. Detta misslyckande är en av anledningarna till att vi inte får till den gröna omställningen och de gröna industrietableringarna. Vi har ett stort elöverskott, men vi får inte fram elnäten tillräckligt snabbt. Vi får heller inte in tillräckligt med energi i södra Sverige, framför allt inte tillräckligt snabbt.

Regeringen behöver tänka om och se till att vi kan använda de stora belopp som ligger ansamlade hos Svenska kraftnät för att även bygga ut elnätet till havs. Det finns faktiskt ingen logik i att man kan använda de flaskhalsavgifter som elkonsumenterna har betalat in till att bygga elnät mellan elprisområden och sedan bygga ny kraftproduktion där, kanske till mycket högre kostnader då det blir längre avstånd, i stället för att bygga med kortare avstånd ut i havet och få in många kilowattimmar där. Detta behöver man omedelbart ändra på. Därför yrkar jag bifall till vår reservation 12.

Det handlar också om att bygga upp en elberedskap. Ett förnybart energisystem med mycket energilagring går hand i hand med ett resilient energisystem. Där har vi en del förslag, bland annat om att främja energigemenskaper, något som jag tycker att Sverige har tittat för lite på. Genom att gå ihop på lokal nivå och samordna energikonsumtion och energilagring kan man bygga upp ett mer resilient elsystem. I Ukraina har småskalighet, solceller, vindkraft, lokal energilagring och batterier varit ett framgångskoncept i svåra tider.

Sist men inte minst skulle jag vilja säga något om elnätstariffer, som har börjat införas. Jag har blivit kontaktad av flera medborgare om det här, och jag är väl i grunden positiv till någon typ av effekttariff. Men vi behöver verkligen styra upp systemet. Regeringen behöver ge Energimarknadsinspektionen i uppdrag att se till att det blir en mer enhetlig modell. Jag tycker att det är helt oacceptabelt att vissa elnätsbolag har infört en effekttariff som innebär att man bara får betala för en topplastimme. Då straffas till exempel de som har gått före och skaffat elbil. Det kan vara effekttariffer som över huvud taget inte är kopplade till vilket utrymme som faktiskt finns i elnätet. Vi kan ha ett stort överskott på el och ha plats i elnätet – ändå får du betala en väldigt hög avgift om du laddar din elbil med hög effekt när det egentligen inte spelar någon roll.

Även detta är en väldigt viktig sak för regeringen att ta tag i omedelbart: att se till att få enhetliga effekttariffer som faktiskt motsvarar den fysiska belastningen på elnätet.

Anf. 170 LARRY SÖDER (KD):

Herr talman! För att få till en stabil och välanpassad elmarknad behövs det olika typer av fossilfria kraftslag som bidrar med olika nyttor. Svenska folket har på senare år fått bekanta sig med termen ”baskraft”. Baskraften utgörs kort och gott av kraftslag med stabil och planerbar energiproduktion, såsom vattenkraft, kärnkraft och kraftvärme, och är nödvändig för att balansera elnätet när de väderberoende kraftslagen inte levererar.

Jag menar att man med en god intention att rädda klimatet sprang fram förhastat med en energipolitisk omställning som var helt kontraproduktiv och fick oönskade resultat. Klimatet och de svenska hushållens plånböcker har fått känna på konsekvenserna av dessa missriktade energipolitiska åtgärder.

Stabil kärnkraft monterades ned och ersattes av väderberoende vind- och solkraft, och Sverige har av den anledningen fått importera fossil el när vinden inte blåser. Man borde i stället ha haft is i magen och inte genomfört nedläggningar förrän alternativen fanns på plats. Man borde exempelvis ha inväntat utvecklingen av kostnadseffektiva lagringsmöjligheter.

Jag menar att Sverige har slängts tillbaka flera år i tiden när tidigare regeringar förtidspensionerade delar av den baskraft vi hade. Nu måste vi bygga upp den igen. Det kommer att ta tid. Men om vi är metodiska kommer vi dit så snabbt och så säkert som möjligt.

Nu ligger en stabil fast kurs för den svenska energipolitiken. De närmaste åren bygger vi ut och rustar upp Sveriges elsystem med mer sans, balans och handlingskraft framför tomma ord och symbolpolitiska lösningar.

En väl utformad och balanserad elmarknad är avgörande för att hela elsystemet ska fungera. El ska kunna köpas och säljas till rimliga priser, och elen ska finnas där och när du behöver den.

Den svenska elmarknaden är integrerad med och konkurrerar på den europeiska elmarknaden, och så ska det vara. Den regleras på EU-nivå, men ansvaret för hur det implementeras i Sverige ligger på våra myndigheter och regeringen.

Elmarknaden har under en längre tid varit i behov av en översyn. Äntligen är Elmarknadsutredningen i full gång och presenteras i april i år.

Den särskilda utredaren har fått i uppdrag att analysera och föreslå hur den svenska elmarknaden kan öka leveranssäkerheten och robustheten, skapa långsiktiga planeringsförutsättningar samt ge fossilfria kraftslag och flexibla resurser marknadsmässig ersättning för de nyttor som de bidrar med. Det ser vi kristdemokrater fram emot.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 171 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Tack till Larry Söder! Det är trevligt att ha med ledamoten i den här debatten.

Regeringen har förordat luftledning som huvudalternativ när vi nu ska bygga ut elnätet. Det skapar samtidigt väldigt stora problem för våra lantbrukare. Den typen av stora elledningar i luften stör ut exempelvis såmaskiner och slår ut drönare. Det omöjliggör gps-styrning av jordbruksmaskiner med tanke på att det helt enkelt stör ut de signalerna.

Trots det får lantbrukare ingen ersättning. De får ingen kompensation. Det genomförs inga avskärmande åtgärder för detta. Min fråga är egentligen: Hur kan Kristdemokraterna motivera att man ska gå fram med luftledning på det här sättet och dessutom inte ge någon som helst ersättning för det när det får sådana konsekvenser för vårt jordbruk?

Anf. 172 LARRY SÖDER (KD) replik:

Herr talman! Rickard Nordins frågor är relevanta. Jordbruket behövs i Sverige i de tider som vi är i nu. Vi behöver bönder som kan lita på att staten levererar och betalar ersättning för de delarna.

Jag ska ärligt säga att jag inte är insatt i denna del. Jag vet inte vad förutsättningarna är för att man säger nej till det över huvud taget. Jag tycker att det är ganska viktigt att en bonde eller någon annan som avstår

en del av sin egen mark för att samhällsnyttiga grejer ska finnas också måste få en rimlig ersättning.

Det gäller inte bara elledningar. Det gäller också andra delar, till exempel om man ställer vindkraftverk på marken eller drar ledningar fram till vindkraftverken.

Jag blir svaret skyldig. Jag återkommer gärna till det. Men jag har egentligen från början samma inställning som Rickard Nordin.

Anf. 173 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Tack så mycket, Larry Söder! Jag hoppas att det är något som ledamoten också framför till sina ministerkollegor.

Det finns en ersättning. Sätter man i dag upp en stolpe får du ersättning där själva stolpen är. Men du får inte någon som helst ersättning för till exempel det produktionsbortfall du får för det du inte kan utnyttja under ledningar. Det gäller de problem som blir följd effekter och som vi inte riktigt ser. Det är bara den synliga påverkan som ersätts. Ökade kostnader när det gäller till exempel produktion ersätts inte alls.

Det är någonting som verkligen borde ersättas. Som centerpartist tycker jag att man borde få ersättning som närboende och annat också, som man får i Finland. Just när det gäller lantbruket och produktionsbortfall och ökade kostnader för produktion är det något som verkligen borde ersättas.

Jag blir glad om Larry Söder tar med det till sina ministerkollegor. Så får vi hoppas att vi får ha den här debatten om ett år igen och att det då helt enkelt är löst.

Anf. 174 LARRY SÖDER (KD) replik:

Herr talman! Jag kan bara tala om för Rickard Nordin att jag själv är markägare. Jag har skogs- och jordbruk. Där har man grävt ned ledningarna. Det betyder att jag har mycket mer möjlighet att bedriva skogsbruk på den marken som jag har. Jag ser fördelen med att det byggs nedåt och att man använder marken på annat sätt än att ha ledningar i luften på den.

Jag tar med mig frågan och kan gärna återkomma.

Anf. 175 BIRGER LAHTI (V) replik:

Herr talman! Tack, Larry Söder, för anförandet! Det är trevligt att ha ledamoten i debatten med vårt utskott.

Jag blev intresserad när ledamoten nämnde att den oansvariga energipolitiken har lett till att man har varit tvungen att importera fossilberoende el. Jag tror att han kanske har i åtanke att man avvecklade kärnkraft.

Hur stort är problemet med nettoimport i Sverige? Vilken är ledamotens bild av det? Hur mycket importerade vi netto 2023?

Anf. 176 LARRY SÖDER (KD) replik:

Herr talman! Jag ska svara Birger Lahti på detta sätt. Hur tror Birger Lahti att medborgaren tar det när Birger Lahti säger att vi har ett överskott av energi i Sverige och att det fungerar alldeles utmärkt, samtidigt som man får betala flera kronor per kilowattimme hemma? Det gäller i rådande situation under till exempel kvällstimmarna. Jag tror inte att en medborgare blir speciellt glad över det.

Jag tror att en medborgare blir glad över om vi ser till att vi har ett system som fungerar som baskraft, det vill säga att man kan leverera den energi som medborgaren behöver till ett rimligt pris. Jag tror inte att ens Birger Lahti tycker att ett rimligt pris är ett par, tre eller fyra kronor.

Jag ska säga att Birger Lahtis politik gjorde mig väldigt glad i helgen. Då fick jag 6 öre för varje kilowattimme som jag laddade på min elbil. Det är Birger Lahtis politik.

Jag vill fråga Birger Lahti: Hur många av vindkraftsparkerna som finns i Sverige går med plus? Birger Lahti har hela tiden i denna talarstol talat om att det är så energieffektivt och billigt med vindkraft. Jag vill därför fråga Birger Lahti: Vilka vindkraftsparker i Sverige går med plus? Såvitt jag vet är det ingen.

Anf. 177 BIRGER LAHTI (V) replik:

Herr talman! Jag fick inte svar från ledamoten, men det må hända.

Jag är överens med ledamoten om att det inte är rimligt med det pris vi betalar speciellt i prisområde 3 och 4. Vi betalar flera kronor per kilowattimme samtidigt som vi har överskott i Sverige.

Problemet är prissättningsmodellen. Det är inte att vi skulle ha behov av import. År 2023 tror jag att vi importerade netto bara 140 timmar på helårsbasis. Problemet sitter inte där. Problemet sitter i prissättningsmodellen som vi har i Sverige.

Vi exporterar mer än något annat land, men vi importerar samtidigt priset från kontinenten. Jag är lite förbryllad över att inte Kristdemokraterna ser det problemet att vi importerar prisbilden från kontinenten från deras misslyckanden.

Vad gäller vindkraft vill jag påstå att de som träffade långsiktiga avtal i samma veva som Ukrainakriget går dåligt. De har varit tvungna att köpa in dyrare el för att tillgodose långsiktiga avtal.

Men det finns andra vindkraftsprojekt ute i landet. Jag besökte Markbygden. Det finns en del där kineserna gjorde långtidskontrakt, och den går inte så bra. Men de övriga går med plus. Annars skulle vi inte exportera 33 terawattimmar om året och få betalt för det.

De går med plus. Jag vet inte varifrån ledamoten får sådana indikationer att varenda vindkraftssnurra i Sverige skulle gå med underskott. Det stämmer inte.

Anf. 178 LARRY SÖDER (KD) replik:

Herr talman! Jag kan svara på Birger Lahtis fråga om varför elområde 3 och 4 har höga priser. Det beror på att Birger Lahtis parti har varit med och lagt ned kärnkraften, till exempel från det kraftverk som ligger ganska nära mitt hem, Ringhals.

Vi har höga elpriser just för att man har lagt ned kärnkraften. Jag blir väldigt förvånad över att man inte ser den utvecklingen. Och så tror man att man ska kunna lösa detta genom något som bara fungerar när det är sol ute och när det är vind ute!

Nej, vi behöver baskraft i Sverige, och om man kommer från norra Sverige vet man vad baskraft handlar om. Det är vattenkraft som finns där, väldigt mycket vattenkraft! Men Birger Lahtis parti vill ju dra bort också baskraften, det vill säga småskalig vattenkraft. Det är otroligt konstigt om man nu vill värna den svenska kostnaden för el. I så fall borde man värna

både småskalig vattenkraft och den vattenkraft som finns i norr. Men man vill i stället lägga ned småskalig vattenkraft, och man lägger ned kärnkraft, alltså den baskraft vi har i Sverige. Det är den som kan göra så att företag kan drivas och utvecklas och vi kan ha fler boende i Sverige.

Jag kan inte förstå hur man kan komma fram till att det är elområdena som är det guldägg man ska lösa det här problemet med. Det måste finnas andra lösningar. Man ser framtiden i historien; vi ser hur den förra regeringen hanterade detta. Nu har vi en ny regering, som har andra lösningar.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 13 mars.)

§ 15 Forskning och innovation på energiområdet för försörjnings- trygghet, konkurrenskraft och klimatomställning

Näringsutskottets betänkande 2024/25:NU14
Forskning och innovation på energiområdet för försörjningstrygghet,
konkurrenskraft och klimatomställning (prop. 2024/25:72)
föredrogs.

Anf. 179 JESSICA STEGRUD (SD):

Herr talman! Forskning och utveckling driver vårt samhälle framåt. Människans nyfikenhet och vilja att utvecklas har tagit oss från stenåldern och ända ut i rymden. Vårt eget land har danats av forskare och ingenjörer som tog sig an uppgiften att göra Sverige modernt. Det finns oerhört många aspekter av detta, varav vi ska lyfta några här i dag.

Samhället blir ju inte färdigt. Vi har hela tiden nya områden att erövra och nya tekniska lösningar att lägga fram och implementera. Det är lösningar som ibland förkastas och lösningar som ett antal år senare blir omoderna och ersätts. Och så finns det lösningar som håller länge, över tid.

Men kom ihåg följande: Politiken bestämmer inte hur långt forskningen kommer och inte heller hur snabbt det går. Vi kan inte bara stoppa in pengar i ett rör och få ut exakt de lösningar vi behöver i rörets andra ände. Det är inte så det fungerar, och det är en viktig påminnelse för dem som bygger sin politik på drömmar och på lösningar som ännu inte finns.

Med detta konstaterat innebär den energipolitiska omläggning som beslutades i maj förra året att energiforskningen ska fokusera på försörjnings-
trygghet, konkurrenskraft och hållbarhet med fokus på fossilfria energislag. Och beslut, herr talman, får betydelse. Förutom satsningar på utvecklade teknik som batterier vill jag särskilt lyfta en av de fundamentala grundbultarna i vårt energisystem, kärnkraften.

Herr talman! Numera är den svenska kärnkraften under utveckling i stället för avveckling, och 2023 hävde den nuvarande regeringen i samarbete med oss det så kallade tankeförbudet. Det innebär med stor sannolikhet att vi har bättre lösningar på kärnteknik inom överskådlig tid. Men jag upprepar det som redan har sagts: Vi tar inte ut några landvinningar i förskott. Och på lite kortare sikt kan det röra sig om att slipa på de lösningar vi faktiskt har.

Prot. 2024/25:82

12 mars

Elmarknadsfrågor

*Forskning och
innovation på
energiområdet för
försörjningstrygghet,
konkurrenskraft och
klimatomställning*

Om vi hade kunnat vrida klockan tillbaka till millennieskiftet hade kanske en del här inne avstått den politiskt styrda satsningen på väderberoende vindkraft och den parallella kärnkraftsnedläggningen. Konsekvenserna, herr talman, har ju visat sig vara förödande. Men återigen – det är inte så det fungerar. Och i en situation där en relativt stor andel av elproduktionen de närmaste åren kommer att vara väderberoende är det också naturligt att vi satsar på att utveckla näten och studerar olika metoder att både lagra och transportera energi.

Vad händer när politiker tvingar fram en utveckling som är driven av extrema, orealistiska klimatmål, fantasifulla politiska löften och massivt med skattemedel? Då är risken stor, herr talman, att vi landar i kostsamma misslyckanden såsom Stålverk 80, Gobigas, Sekab eller för att ta ett mer högaktuellt, till och med dagsaktuellt, exempel, Northvolt.

Det är svårt att beskriva Northvolt som något annat än ett stort, dyrt misslyckande. Facit är en dramatisk kapitalförstörelse, besvikna och kanske till och med lurade arbetare och en rejäl törn för det vi kan kalla Sverige-bilden. Vem gläds i dag, förutom några av riskkapitalisterna och den förre vd:n som skrattar hela vägen till banken? Ingen, är svaret på den retoriska frågan.

Socialdemokraterna skröt helt öppet om att det var det rödgröna samarbetet som banade väg för Northvolt. På den raka frågan om hur satsningen skulle ros i land med tanke på bland kompetensbrist har alla svarat: Det bara måste gå! Det bara måste gå – vi ska vara först. Det är bra att veta inför framtiden ifall de rödgröna skulle ta tillbaka makten. Då lär vi få se nya planekonomiska megaprojekt som kostar skattebetalarna mångmiljardbelopp med mottot ”Det bara måste gå”.

Vi ska, anser jag, försöka undvika att tänka top-down. Vi ska se upp för planekonomiska mål baserade på tekniker som vi inte kan eller som ännu inte finns. Det är helt enkelt dyrt att driva marknaden mot orealistiska mål och att pådyvla folk lösningar som inte fungerar. Det är lite som att plantera en stor ek på berghällen; den är vacker men blåser lätt omkull.

I stället ska vi vattna de små fröna så att de får växa organiskt. Det är bara så vi skapar förutsättningarna för morgondagens landvinningar och för morgondagens energisystem. Det handlar om att bygga vidare, att utveckla det vi har och det vi vet fungerar och samtidigt komplettera med nya idéer i lagom takt. Låt agnarna skiljas från vetet på ett naturligt sätt!

Herr talman! Vi vet att vissa här inne är kritiska till Tidösamarbetets satsning på ny kärnkraft. En del lever kvar i kärnkraftsdebatten från 70-talet. Det är deras ideologi, helt enkelt. De ville aldrig ha det kraftslag som skulle ge Sverige en stabil och dessutom fossilfri elproduktion under kommande decennier. De ville inte ha tekniken som gjorde Sverige till ett av världens modernaste industriländer. Och nu vill de avveckla den, av skäl som inte kan vara annat än just ideologiska.

Vänstern och Miljöpartiet vill stänga alla reaktorer så fort de får chansen. Socialdemokrater och centerpartister föredrar att lite långsammare kväva dem till döds så att man sedan kan skylla på marknaden. De har gjort det förr och tänker göra det igen.

Socialdemokraterna, som var med och lade grunden för moderniseringen av ingenjörsländet Sverige, kommer i dag i realiteten att driva fram en avindustrialisering om de kommer till makten igen. Med deras politik kommer vi att gå samma öde till mötes som våra europeiska vänner, där-

ibland Tyskland. Det är ett synnerligen olyckligt vägval när en ny och kär-
vare världsordning dessutom håller på att ta form.

Ett framgångsrikt och konkurrenskraftigt land behöver en stabil, leve-
ranssäker och prisvärd energiförsörjning. Men att bygga upp det som mon-
terats ned tar tid och kräver engagemang. Här är vi sverigedemokrater till-
sammans med regeringen helt eniga: Kärnkraften är viktig för Sveriges
framtid. Därför satsar vi på dess bevarande och förnyelse. De legala hind-
ren är numera borttagna, och satsningen på forskning har redan resulterat
i ett första spadtag i marken för en testreaktor i Oskarshamn. Det är en
milstolpe för svensk kärnkraftsinnovation.

Eftersom det tar tid, herr talman, och vi är pragmatiker, inte fanatiker,
ser vi exempelvis gasturbiner drivna av både bio- och naturgas som en
interimslösning och kanske till och med ett komplement.

Nej, vi vet – naturgasen är inte ortodoxt fossilfri. Men den är fossilsnål,
och den dämpar utsläppen av växthusgaser om vi betraktar norra Europa
som ett sammanhängande energisystem – och det gör ni ju gärna i denna
kammare.

Herr talman! En realistisk politik i kombination med framåtanda och
ingenjörskonst ger oss de bästa förutsättningarna för en ännu bättre fram-
tid.

Med det sagt ställer vi sverigedemokrater oss bakom utskottets förslag
till beslut.

Anf. 180 MATTIAS JONSSON (S):

Herr talman! Sverige står i dag vid en historisk korsning. Vi påbörjar
en omställning som kommer att forma vårt lands framtid: en elektrifiering
av våra transporter, industriella processer och andra samhällsfunktioner.

Denna förändring är inte bara ett tekniskt skifte utan en ekonomisk,
ekologisk och social nödvändighet. För att vi ska kunna nå våra klimatmål
om nettonollutsläpp till 2045 och samtidigt skapa tillväxt och välstånd för
svenska medborgare måste elektrifieringen genomföras på ett så effektivt
och snabbt sätt som möjligt.

För att uppnå detta anser vi socialdemokrater att en ny, ambitiös ener-
gipolitik är helt avgörande – en politik som möjliggör att vi till 2045 kan
öka vår produktion till 300 terawattimmar elektricitet. Redan till 2030
måste stora delar av denna ökade produktion vara på plats. Den målsätt-
ningen är någonting som regeringen helt och hållet saknar svar på.

Här är det inte bara själva produktionen som är viktig utan även hur
elen distribueras. För att hantera den ökade elproduktionen och den fram-
tida efterfrågan krävs en eldistribution som är både effektiv och flexibel
och som har förmågan att lagra och styra elen på ett smartare sätt.

En annan grundläggande del i denna omställning är att fortsätta priori-
tera energieffektivisering. Vi ser att det finns enorma möjligheter att nyttja
befintlig kunskap och teknik på ett mer effektivt sätt. Det handlar om att
utveckla lösningar som kan minska energianvändningen i hela samhället,
från hushåll till industri, och på så sätt sänka både utsläpp och kostnader.

Samtidigt är forskning och innovation på energiområdet, som detta
betänkande handlar om, en nyckel till att möta framtidens utmaningar. För
att Sverige ska kunna vara en ledande nation inom elektrifiering och fossil-
frihet behöver vi investera i banbrytande teknologier, exempelvis fusions-
el.

Prot. 2024/25:82

12 mars

*Forskning och
innovation på
energiområdet för
försörjningstrygghet,
konkurrenskraft och
klimatomställning*

Men det är inte bara nya tekniker för elproduktion som måste utvecklas. Vi behöver också fokusera på att stärka forskning och innovation inom hela systemet: från kraftöverföring och optimering till digitalisering, balansering och, återigen, den viktiga lagringen.

För att säkerställa att vi verkligen kan genomföra denna omställning effektivt måste vi öka vårt fokus på att utveckla robusta värdekedjor för batterier. Batteriteknik är kanske den mest avgörande faktorn för att kunna elektrifiera såväl transportsektorn som elsystemet, och därför tycker vi att denna forskning behöver få ännu mer resurser.

Samtidigt är det helt avgörande att vi också satsar på forskning kring vätgas och e-bränslen. Dessa teknologier kan ge oss möjlighet att minska vårt beroende av fossila bränslen samtidigt som vi skapar en mer flexibel och resiliert energiförsörjning.

Men vi kan inte bara titta på tekniken i denna omställning. Vi måste även ta hänsyn till vilken samhällspåverkan våra beslut och det vi satsar på får. Hur påverkar elektrifieringen våra samhällen? Vad innebär den för arbetsmarknaden, för vår livsstil och för våra lokalsamhällen?

Dessa frågor är minst lika viktiga som de tekniska lösningarna. Därför måste vi också, tycker vi socialdemokrater, ge utrymme för forskning om de samhällsmässiga effekterna av elektrifiering och fossilfrihet.

För att få alla dessa teknologier att fungera på ett effektivt sätt krävs samarbete mellan flera olika aktörer. Det handlar om att skapa samarbeten mellan industri, akademi och offentliga aktörer. Vi måste skapa tvärvetenskapliga forskningsmiljöer där vi samlar experter från olika områden för att på så sätt hitta de bästa lösningarna för vårt framtida elsystem.

Det är här, herr talman, vår energi- och innovationspolitik spelar en avgörande roll. Vi behöver en regering som styr myndigheter som Energimyndigheten och Svenska kraftnät på ett sätt som främjar innovation och snabba lösningar. Innovationsupphandling måste användas, anser vi, som ett verktyg för att få fram nya, effektiva lösningar för ett hållbart elsystem. Den forskning som bedrivs måste snabbt kunna omsättas till samhällsnytta, och vi måste säkerställa att resultaten från forskningen får genomslag redan under de kommande åren.

En annan central fråga handlar om att Sverige ska kunna stärka sin globala position på energiområdet. Forskning och innovation i samverkan med industrin kan ge oss en unik möjlighet att utveckla nya teknologier som inte bara kan stärka vår inhemska energiförsörjning utan också kan ge oss ett försprång på den internationella marknaden. Denna satsning på forskning och utveckling kan bli en viktig drivkraft för ekonomisk tillväxt och skapa nya jobb och ökat välstånd i vårt land.

Avslutningsvis, herr talman, står vi inför en enorm möjlighet. Om vi prioriterar rätt, om vi satsar på rätt områden och om vi samarbetar tvärs över alla samhällsfunktioner kan vi skapa en framtid där Sverige inte bara når sina klimatmål utan också skapar långsiktig tillväxt och välstånd för alla medborgare i vårt land. Vi har alla verktyg vi behöver för att lyckas. Nu handlar det om att använda dem på bästa sätt. Låt oss ta denna chans och sätta Sverige i framkant för framtidens elektrifierade och hållbara samhälle!

Med det, herr talman, vill jag också passa på att yrka bifall till reservation 1.

Anf. 181 KJELL JANSSON (M):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till utskottets förslag.

Syftet med propositionen är att energiforskningen ska anpassas till den nya inriktningen och utgå från de tre grundpelare som energipolitiken bygger på: försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet.

Forskning för ökad konkurrenskraft är avgörande för Sveriges framtida industri och för våra företag som konkurrerar både här hemma och på världsmarknaden. EU har i många år halkat efter i första hand USA, som har haft en årlig tillväxt av bnp på cirka 3 procent medan EU har legat på cirka 1 procent de senaste 15–20 åren. Det är ohållbart. Man brukar ju prata om hållbarhet, och detta är inte hållbart.

Det brukar sägas att USA utvecklar, Kina kopierar och EU reglerar. Det är vi väl medvetna om.

Taiwan och Sydkorea samt Japan dominerar marknaden för mikrochipp, vilket är en högrisk för världshandeln med anledning av Kinas hot mot framför allt Taiwan.

EU har tagit fram Draghirapporten för att stärka EU:s konkurrenskraft, vilket är absolut nödvändigt. Vi hoppas att det kommer att ge ett positivt utfall.

EU:s roll borde inte vara att gå in och besluta om detaljregleringar, exempelvis att alla offentliga fastigheter ska ha solceller eller att minst 25 procent av alla parkytor i tätorter ska vara täckta av träd. Det är inte rimligt att EU hanterar den detaljnivån. Många städer i Sverige har redan den mängden träd och andra har något lägre. Jag tycker att det är extremt petigt.

Herr talman! Forskning och innovation är grunden för att vår tekniska utveckling inte stannar av. AI är ett nytt fenomen, och det lär bli en mindre revolution i utvecklingen. Därför är det bra att Energimyndigheten har beslutat att anslå 700 miljoner till forskning om ny kärnkraft. Tidigare, under 70- och 80-talen, var Sveriges ingenjörer världsledande på teknisk utveckling. Många svenska företag, exempelvis Ericsson, ABB och Atlas Copco, för att nämna några, har lett utvecklingen på sina områden i världen.

Herr talman! Hur ska vi utveckla vårt tekniska kunnande och innovation? Jo, med högkvalificerad forskning. Vi måste också bli bättre på att prioritera vilka utbildningar vi ska ha på högskolorna. Där har vi en läxa att göra. Vi behöver fler ingenjörer och tekniker, i synnerhet inom elindustrin och kärnkraften. Det krävs mer prioriteringar av tekniska utbildningar, och det krävs mer kvalitet i utbildningarna.

Då kan vi fråga oss hur behoven ser ut. Det måste finnas efterfrågan på den kompetens som högskoleutbildningarna ger. Mineralbrytningen kommer i framtiden att ha ett stort behov av välutbildad och kvalificerad personal. I bästa fall kan vi öppna nya gruvor och ta upp nya metaller. De behövs inte minst för tillverkning av batterier. Om vi ska minska våra behov av att vända oss till Kina måste vi också rusta för framtiden. Sverige är mycket beroende av Kina i dag. Elektrifieringen och utbyggnaden av elsystemen kommer också att kräva mycket kvalificerad personal.

Herr talman! Kärnkraften är avgörande för Sveriges konkurrenskraft. Det ska vara driftssäker och fossilfri elförsörjning i alla väder, vare sig det blåser eller är varma sommarkvar. Kärnkraften kommer att kräva extremt kunnig personal. Utbildning av kärntekniker har närmast varit tabu i Sve-

rige de senaste 10–15 åren. Det är viktigt att vi ger ungdomar framtidstro och lägger grunden för dem att utbilda sig i kärnteknik.

Herr talman! Vad är det som krävs för att Sverige fortsättningsvis ska vara konkurrenskraftigt på världsmarknaden? Det handlar om välutbildade personer i industrin, billig energi, färre regler från EU och inte minst lägre skatter på arbete.

(Applåder)

Anf. 182 BIRGER LAHTI (V):

Herr talman! Då är vi inne på forskning och innovation på energiområdet.

Låt mig börja med att relatera till en sak som har sagts i ett tidigare anförande. Man pratar om planeekonomi, men när det gäller kärnkraft verkar man inte ha samma syn på vad som är planeekonomi. Då finns inga hämningar.

Jag hoppas att det jag ska säga nu kommer att spelas upp någon gång i framtiden. Jag är övertygad om att kärnkraft inte kommer att vara framtidens energibärare om 50 år. Man kommer inte att lita på en teknik som är dyrare än andra tekniker. Funktionerna kan lösas med hjälp av lagring och betydligt billigare produktion och system. Kärnkraften kommer inte att vara en energibärare om 50 år. Jag är övertygad om det.

Jag går tillbaka till propositionen.

Förslagen i propositionen syftar till att energiforskningen ska gå i linje med regeringens energipolitiska inriktning, något som jag är starkt kritisk till. För att åstadkomma en snabb klimatomställning behöver delar av samhället elektrifieras. Utbyggnaden av produktion och distribution av el behöver ta höjd för att det ska finnas el till att elektrifiera både industrin och transportsektorn.

Regeringens ensidiga fokus på kärnkraft riskerar att bli en mycket dyr affär som inte löser framtidens energiutmaningar. Kärnkraft är inte svaret på ett hållbart och säkert energisystem, och man borde ta sikte på att avveckla den i framtiden till förmån för satsningar på förnybar, ren och billig el. Det är också en felaktig prioritering som präglar regeringens inriktning på forskning och innovation på energiområdet. Jag menar att energiforskningen i stora delar bör ha en annan inriktning än den som föreslås i propositionen. Målet borde vara att Sverige i framtiden ska ha ett förnybart energisystem där vindkraft, vattenkraft, solkraft, biokraft och kraftvärme förser Sverige med energi.

Det är angeläget att Sverige fortsätter att värna sitt fossiloberoende och bygger ut den förnybara produktionen för att klara av klimatomställningen. Statens satsningar på forskning och innovation bör gå i linje med detta.

Både i det så kallade Tidöavtalet och i regeringsförklaringen låter man påskina att energipolitiken ska vara teknikneutral. Samtidigt avsätter regeringen medel för kärnkraft i form av riktade kreditgarantier och snabbspår för tillstånd. Regeringen föreslår även en särskild satsning på forskning och innovation på kärnkraftsområdet under perioden 2025–2028. Sedan garanterar man prisbilden för nybyggnation av kärnkraft. Man nämner uttryckligen kärnkraft som ett av de områden som bör få ett ökat fokus; däremot nämns inte vind- eller solkraft. Därmed lever regeringen inte upp till de ambitioner om teknikneutralitet som man säger sig eftersträva.

Herr talman! Jag anser därför att det övergripande målet för forskning och innovation på energiområdet bör inkludera att insatserna ska inriktas på områden som bidrar till ett energisystem, det vill säga teknikneutralitet. Det ska vara hållbart och gärna förnybart.

Jag står givetvis bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall till reservation 2 i betänkandet.

Anf. 183 RICKARD NORDIN (C):

Herr talman! Det pågår en snabb utveckling inom energiforskningen globalt. Både grundforskning och nya innovationer bidrar till att förpassa den fossila energin till historien och pressa priserna på hållbara alternativ. Sverige har alla förutsättningar att vara en del av denna innovationsvåg.

Vi i Centerpartiet välkomnar att regeringen lyfter upp vikten av energiforskning för att stärka svensk konkurrenskraft, men vi menar att kostnads-effektivitet måste vara ett centralt riktvärde för hela energisystemet. Det är en avgörande faktor för Sveriges industriella konkurrenskraft och för att säkerställa låga elpriser.

Regeringens energiforskningsproposition uppvisar en oroande tendens till politisering och detaljstyrning. Det är en riktning som bekymrar oss i Centerpartiet. Forskning tar tid att bygga upp, och en ryckighet i energiforskningen riskerar att slå undan benen för viktiga projekt och pågående arbete. Det finns en uppenbar risk att forskningsområden exkluderas på grund av regeringens politiska prioriteringar, snarare än vetenskapliga och samhällsekonomiska behov. Vi frågar oss om regeringen verkligen är intresserad av energiforskning i sig eller om den snarare används som ett verktyg för en politisk agenda. Därför yrkar jag också bifall till reservation 3 i betänkandet.

Jag tycker att Jessica Stegrud från Sverigedemokraterna hade väldigt många goda poänger i sitt anförande. Ganska många av liknelserna hade kunnat sägas i ett centerpartistiskt anförande. Hon sa att vi inte ska syssla med planekonomi, att vi ska låta de små fröna gro organiskt och en mängd andra olika bra liknelser.

Därför är det lite fascinerande att regeringen på politisk och ideologisk grund pekar ut enskilda kraftslag både i energiforskningen och i energipolitiken i stort. Alltså faller de där liknelserna tyvärr lite platt. Det hade varit väldigt bra om de hade gällt i verkligheten.

För att uppnå kostnadseffektivitet måste alla fossilfria kraftslag ges forskningsmedel på lika grunder. När man fokuserar ensidigt på kärnkraft riskerar man att snedvrída konkurrensen och hämma utvecklingen av andra lösningar som kan bidra till ett stabilt och hållbart elsystem. Det gäller såväl i forskningen som i olika typer av stödsystem. Centerpartiet efterfrågar en teknikneutral ansats där forskningens fokus är systemets funktion snarare än enskilda teknikval.

Energiforskningen måste också ha en stark koppling till klimatmålen. Vi ser att flera stora industriprojekt kommer att innebära en kraftigt ökad efterfrågan på el. Om energiforskningen inte anpassas efter den utvecklingen riskerar det att få direkta konsekvenser för Sveriges möjlighet att nå våra klimatpolitiska mål.

Vi anser också att samtliga miljömål, inte bara klimatmålen, bör vara styrande för energiforskningens inriktning. Nu, 2025, är det dags att vi sätter ett tydligt mål för en snabbare utfasning av fossila bränslen. Sveriges

elsystem är nästan fossilfritt, men utsläppen från fossila bränslen ökar i andra sektorer. Regeringens proposition har en tydlig slagsida mot elområdet, medan forskning på exempelvis hållbara drivmedel får stå tillbaka. Det är en brist som vi vill att regeringen åtgärda.

Det finns en otydlighet i propositionen när det gäller just elsystemperspektivet. Här borde regeringen förtydliga vad man avser, så att myndigheterna enklare kan bedöma också vilken måluppfyllelse de får.

Dessutom behöver balansen mellan anslag till grundforskning och innovationer kontra tekniker som är nära marknadsintroduktion klargöras.

Energiforskningen måste ha ett tydligt syfte: att utveckla morgondagens tekniker och lösningar för Sveriges och världens energibehov. Men ett stort problem i svensk energipolitik har varit en ryckighet som har skapats av kortsiktiga politiska beslut. Vi vill att en del av energiforskningen tilldelas medel för just policyutveckling, särskilt med fokus på samhälls-ekonomisk kostnadseffektivitet.

Vi saknar dessutom viktiga delar som är helt avgörande för att få till en utfasning av det fossila. Vi vill se mer fokus på snabbare utfasning av fossila drivmedel. Dessutom bör det vara tydligare fokus på energieffektivisering, energilagring och flexibilitet. Om det får en tydligare roll tillsammans med forskning på bioenergi kan vi både minska utsläppen inom transportsektorn och stärka svensk motståndskraft.

Vi vill se en energiforskning som är teknikneutral, kostnadseffektiv och tydligt kopplad till klimat- och miljömål. Vi efterfrågar ett helhetsgrepp som säkerställer att Sverige kan vara en ledande innovationsnation och samtidigt stärka sin konkurrenskraft.

En regering som tar hela energisystemet i beaktande och värnar svensk innovations- och konkurrenskraft hade kunnat prestera betydligt bättre än den nuvarande gör. Det är dags att göra om och göra rätt.

Anf. 184 LOUISE EKLUND (L):

Herr talman! Med regeringens energipolitiska inriktningsproposition har Sverige gjort en omläggning av energipolitiken. Det innebär ett skifte till att fokusera på vad energi- och kraftsystemet ska prestera snarare än på vilka energi- och kraftslag det ska bestå av. Detta återkommer jag ofta till.

Det innebär dock att även energiforskningen behöver anpassas till den nya inriktningen. Den ska, som har nämnts här tidigare, utgå från de grundpelare som energipolitiken bygger på, det vill säga försörjningstrygghet, konkurrenskraft och hållbarhet. Forskning och innovation behövs för att kunna öka våra möjligheter att just nå de energipolitiska målen. Det behövs för att säkerställa en trygg energiförsörjning och konkurrenskraftiga energipriser.

Vi behöver ersätta de fossila bränslena med fossilfri energi samtidigt som industrin får goda förutsättningar att växa och vara konkurrenskraftig. Det innebär att även energiforskningen behöver fokusera tydligare på de energi- och klimatpolitiska mål som nämnts här. De insatser som finansieras bör hålla väldigt hög kvalitet och bidra till att Sverige även i fortsättningen kan vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer, även på det här området.

Insatserna ska också inriktas på områden som bidrar till en trygg energiförsörjning, till att stärka den svenska konkurrenskraften och till den samhälls-ekonomiskt mest effektiva klimatomställningen.

Herr talman! I den svenska energiforskningen sticker just avsaknaden av forskning och innovation på kärnkraftsområdet ut. Vi behöver nu se till att det säkerställs och rusta för en i Sverige fördubblad elanvändning till 2045. Där spelar kärnkraften faktiskt en central roll.

Det är tydligt att kärnkraften kanske inte kommer att finnas för alltid, men den kommer att finnas i Sverige under väldigt lång tid framöver. För att den sektorn ska kunna skapa mer långsiktiga förutsättningar och växa behöver forskning och innovation om kärnkraft också utökas, just för att kunna stärka den nationella kompetensen. Det har länge varit eftersatt. Verksamheterna har begränsats av bristen på både forsknings- och utbildningsinfrastruktur. Det har lett till minskat intresse från såväl studenter som forskare och lärosäten att bedriva den typen av energiforskning.

Det är uppenbart att den nationella kompetensen behöver byggas upp igen i och med den nya energipolitiska inriktningen. De senaste tre åren har forsknings- och innovationsinsatserna på kärnkraftsområdet utökats. Vi kommer att fortsätta rusta på området, så att forskningen ska kunna bidra till den energipolitiska inriktningen och till Sveriges framtida energiförsörjning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 185 LINUS LAKSO (MP):

Herr talman! Vi står inför en stor uppgift när det gäller att ställa om till ett hållbart samhälle. Vi behöver skyndsamt fasa ut fossila bränslen och bygga ett resurseffektivt, långsiktigt hållbart och robust energisystem. Det är avgörande för att begränsa flera systemhotande klimat- och miljöförändringar som vi står inför. Men det handlar också om att stärka Sveriges både motståndskraft och konkurrenskraft.

Det behöver satsas på flera viktiga områden vad gäller forskningen. Det handlar naturligtvis om elektrifieringen, som är en av de stora bitarna. Men tätt ihop med det hänger en cirkulär ekonomi. Vi behöver vara väldigt varsamma med inte minst de sällsynta jordartsmetaller som vi behöver för de teknikerna. Vi behöver också forskning på hur vi kan cirkulera dem men även på hur vi kan utveckla till exempel batteritekniker som inte är beroende av just sällsynta jordartsmetaller. Och vi behöver se utveckling på effektiviseringsområdet, både på teknisknivå och på systemnivå, för att klara den här omställningen.

Herr talman! I propositionen skriver regeringen att den nya energipolitiska inriktningen innebär att man ska fokusera på vad energi- och kraftsystemet ska prestera snarare än på vilka energislag det ska bestå av. Jag vet inte om jag ska skratta eller gråta. Man gör nämligen precis tvärtom. Egentligen det enda och totalt enögda fokus man har är på kärnkraft och inte vilken kärnkraft som helst, utan det är just fissionskraft man ska ha.

Det är ett extremt snävt tänk. Det är en totalt politiserad forskning, som dessutom motverkar de mål som regeringen själv säger att man vill ha. När det gäller trygg energiförsörjning ser vi i Ukraina att det inte är kärnkraften som har gjort Ukraina tryggare, utan det är distribuerade energilösningar. Det konstaterar även till exempel FOI, Totalförsvarets forskningsinstitut. Stärkt konkurrenskraft får vi inte med dyr el utan med billig el. Detsamma gäller för en samhällsekonomiskt effektiv klimatomställning.

Med detta sagt: Jag tycker att vi absolut ska ha forskning på kärnteknik. Det är väldigt förvånande att man kan vara för kärnkraft men inte se att det

finns annan intressant teknik på gång. Jag tänker på fusionskraften. Den har i och för sig varit på gång länge, men så har det också varit med andra energikällor. Solceller fanns redan på 80-talet, men då var de outvecklade och jättedyra. Därefter har vi sett en dramatisk utveckling. Det finns potential för en sådan utveckling också för fusionskraften, även om det ligger lite längre fram i tiden.

Det är just ett långsiktigt tänk vi behöver ha när vi pratar om forskning. Kanske ligger fusionskraften inte heller så långt fram som vi tidigare har trott. Det har nämligen gjorts ganska stora genombrott inom just fusionskraft, och många av näringsutskottets ledamöter har besökt ett ledande företag i Sverige som sysslar med detta. Trots det gör man inga speciella satsningar på fusionskraft, vilket är märkligt.

Herr talman! En nyckelfråga för Sveriges klimatomställning och framtida konkurrenskraft är elektrifieringen. Oavsett vilken inriktning Sverige tar i framtiden ser vi att de förnybara energikällorna utvecklas snabbt. Det är också trenden i Europa. År 2021 kom 39 procent av EU:s elförsörjning från förnybara energikällor. År 2023 hade det ökat till 45 procent.

I Vetenskapsrådets underlag till regeringens innovationsproposition står det att eftersom dessa energikällor är på frammarsch behöver man ha ett systemperspektiv som inkluderar reglerbara energikällor, energilager och flexibilitet. Det tycker vi är ett betydligt klokare område att lägga pengar på än en riktad satsning på fissionskraft, som ju inte har framtiden för sig. Därför yrkar jag bifall till reservation 7.

Med ett samlingsnamn kallar vi dessa tekniker grön baskraft. Här ingår reglerbara tekniker såsom höjd effekt i vattenkraften, mer flexibilitet och effekt från kraftvärmen, energilagring i form av vätgas, pumpkraft, värmelagring och gasturbiner på förnybara bränslen. Även efterfrågeflexibilitet och systemflexibilitet, som smart styrning av elbilar och värmepumpar, ingår. Det behövs särskilda insatser för att få fram dessa tekniker ännu snabbare än vad som sker i dag.

Vi tycker att det är helt fel att ta bort att forskningen också ska uppnå de miljöpolitiska målen. Utmaningen med biologisk mångfald är precis lika allvarlig som klimatförändringar, så detta är ett steg i helt fel riktning. Dessutom är det lite märkligt att det som först var ett planeringsmål nu har blivit ett mål om en viss mängd konsumtion. Ett planeringsmål betyder mig veterligen att man möjliggör för en viss mängd konsumtion men att marknaden sedan får avgöra hur mycket el Sverige behöver i framtiden.

Jag yrkar som sagt bifall till reservation 7.

Anf. 186 LARRY SÖDER (KD):

Herr talman! Vi som nation genomför en klimatomställning där vi behöver elektrifiera vår transportsektor och vår industri. Leveranssäker el och ett effektivt elsystem kommer att vara avgörande, och alla fossilfria kraftslag kommer att behövas.

Elektrifieringen är själva nyckeln för att stärka vår konkurrenskraft och vår försörjningstrygghet och för att fasa ut fossila bränslen för klimatomställningen. Utfasning av dyra, importerade fossila bränslen minskar vår sårbarhet för höga energipriser och för störningar i ett känsligt omvärldsläge. Det är en underdrift att säga att mer forskning på energiområdet är nödvändigt för att genomföra denna omställning så snabbt och effektivt som möjligt.

Ökade satsningar på energiforskning är en absolut nödvändighet. I december överlämnade därför regeringen propositionen *Forskning och innovation på energiområdet för försörjningstrygghet, konkurrenskraft och klimatomställning*, och riksdagen beslutade samtidigt att höja anslaget till energiforskning för 2025 till 1,6 miljarder kronor, vilket är en ökning med ungefär 200 miljoner kronor.

Den energipolitiska inriktningen fokuserar på att öka elproduktionen, stabilisera energipriserna och samtidigt möjliggöra en effektiv klimatomställning. Mer fossilfri el där och när den behövs.

Det är nu viktigt att energiforskningens inriktning ligger i linje med denna politik. Den forskning som finansieras behöver bidra mer till de energi- och klimatpolitiska målen och utbyggnaden av elproduktion. Regeringen föreslog därför att forskningen ska fokusera på fem prioriterade områden: ett resilient och robust energisystem, välfungerande energimarknader mot fördubblad elanvändning, kompetensförsörjning och kompetensutveckling, ökat nyttiggörande av forskning och innovation i samhället samt prioriterade värdekedjor för elektrifiering – kärnkraft, batterier och vätgas.

En särskild satsning på forskning och innovation på kärnkraftsområdet prioriteras eftersom detta helt enkelt har varit eftersatt i Sverige tidigare. Därför har regeringen avsatt 600 miljoner kronor till kärnkraftsforskning under perioden 2025–2028.

Framsteg inom energiforskningen är vår hävstång in i framtiden och till en snabb klimatomställning. Sverige behöver inte bara ligga i framkant inom energiforskningen utan även ha förmågan att implementera ny kunskap fort. Vi befinner oss i en nybyggerare, och det är av största vikt att vi förhåller oss flexibla till forskningens framsteg.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 13 mars.)

§ 16 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Redogörelser

2024/25:NR1 Nordiska rådets svenska delegations redogörelse för verksamheten under 2024

2024/25:RR2 Riksrevisionens redogörelse om revisionsberättelsen över Sveriges riksbanks årsredovisning 2024

2024/25:RR3 Riksrevisionens redogörelse om revisionsberättelsen över Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds årsredovisning 2024

EU-dokument

COM(2025) 100 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om icke-finansiell statistik över kommersiella fastigheter

§ 17 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 11 mars

2024/25:510 Insatser för att främja äldreomsorgen

av *Mikael Dahlgvist* (S)

till statsrådet Anna Tenje (M)

2024/25:511 Elpriserna i södra Sverige

av *Niklas Karlsson* (S)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2024/25:512 Ip-blockering av olicensierade spelbolag

av *Azadeh Rojhan* (S)

till statsrådet Niklas Wykman (M)

2024/25:513 Swedavias förutsättningar att styra sin verksamhet

av *Isak From* (S)

till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

2024/25:514 Nedläggning av Statens servicecenter i Motala

av *Johan Andersson* (S)

till statsrådet Erik Slottner (KD)

2024/25:515 En mer funktionell bostadsmarknad

av *Azadeh Rojhan* (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

§ 18 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 11 mars

2024/25:884 EU:s agerande mot Milorad Dodiks politik i Bosnien och Hercegovina

av *Dzenan Cisiya* (S)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:885 Bättre förutsättningar för elever med särskilda behov

av *Aylin Nouri* (S)

till statsrådet Lotta Edholm (L)

2024/25:886 Svenska biståndsmedel och USA:s tillbakadragande av stöd till hbtqi-organisationer

av *Ulrika Westerlund* (MP)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:887 Konsekvenserna av höga elpriser i elområde 4

av *Aida Birinxhiku* (S)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2024/25:888 Undvikande av framtida kriser gällande transporter över de nordiska gränserna

av *Heléne Björklund* (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2024/25:889 Samordning av de nordiska transportsystemen

av *Heléne Björklund* (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2024/25:890 Nordiskt samarbete kring transporter och gränshinder

av *Heléne Björklund* (S)

till statsrådet Jessica Rosencrantz (M)

2024/25:891 Nordiskt ministerråd för samarbete kring transportfrågor

av *Heléne Björklund* (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

Prot. 2024/25:82

12 mars

§ 19 Kammaren åtskildes kl. 20.07.

Sammanträdet leddes

av talmannen från dess början till och med § 6 anf. 35 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till och med § 9 anf. 65 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till och med § 9 anf. 101 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 15.52,

av andre vice talmannen därefter till och med § 13 anf. 135 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter till och med § 14 anf. 169 (delvis) och

av förste vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANN LARSSON

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll	1
§ 2 Anmälan om ny riksdagsledamot.....	1
§ 3 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	1
§ 4 Ärenden för hänvisning till utskott.....	2
§ 5 Ärenden för bordläggning	3
§ 6 Preskription av avlägsnandebeslut, avskaffande av spårbyte och vissa frågor om återreseförbud.....	3
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2024/25:SfU17	3
Anf. 1 VIKTOR WÄRNICK (M)	3
Anf. 2 TONY HADDOU (V) replik	6
Anf. 3 VIKTOR WÄRNICK (M) replik	7
Anf. 4 TONY HADDOU (V) replik	8
Anf. 5 VIKTOR WÄRNICK (M) replik	8
Anf. 6 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	9
Anf. 7 VIKTOR WÄRNICK (M) replik	9
Anf. 8 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	10
Anf. 9 VIKTOR WÄRNICK (M) replik	10
Anf. 10 JONNY CATO (C) replik	11
Anf. 11 VIKTOR WÄRNICK (M) replik	11
Anf. 12 JONNY CATO (C) replik	12
Anf. 13 VIKTOR WÄRNICK (M) replik	12
Anf. 14 TONY HADDOU (V).....	13
Anf. 15 OLA MÖLLER (S).....	18
Anf. 16 VIKTOR WÄRNICK (M) replik	18
Anf. 17 OLA MÖLLER (S) replik.....	19
Anf. 18 VIKTOR WÄRNICK (M) replik	19
Anf. 19 OLA MÖLLER (S) replik.....	20
Anf. 20 TONY HADDOU (V) replik	21
Anf. 21 OLA MÖLLER (S) replik.....	21
Anf. 22 TONY HADDOU (V) replik	22
Anf. 23 OLA MÖLLER (S) replik.....	22
Anf. 24 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	23
Anf. 25 OLA MÖLLER (S) replik.....	23
Anf. 26 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	24
Anf. 27 OLA MÖLLER (S) replik.....	24
Anf. 28 JONNY CATO (C)	24
Anf. 29 LUDVIG ASPLING (SD).....	25
Anf. 30 ANNIKA HIRVONEN (MP).....	29
Anf. 31 LUDVIG ASPLING (SD) replik.....	31
Anf. 32 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	32
Anf. 33 LUDVIG ASPLING (SD) replik.....	32
Anf. 34 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	33
Anf. 35 INGEMAR KIHLSSTRÖM (KD)	33
Anf. 36 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	35
Anf. 37 INGEMAR KIHLSSTRÖM (KD) replik	36
Anf. 38 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	37

Anf. 39	INGEMAR KIHLESTRÖM (KD) replik	37
Anf. 40	TONY HADDOU (V) replik.....	38
Anf. 41	INGEMAR KIHLESTRÖM (KD) replik	38
Anf. 42	TONY HADDOU (V) replik.....	39
Anf. 43	INGEMAR KIHLESTRÖM (KD) replik	39
Anf. 44	PATRIK KARLSON (L).....	40
Anf. 45	ANNIKA HIRVONEN (MP) replik.....	41
Anf. 46	PATRIK KARLSON (L) replik	42
Anf. 47	ANNIKA HIRVONEN (MP) replik.....	42
Anf. 48	PATRIK KARLSON (L) replik	42
Anf. 49	TONY HADDOU (V) replik.....	43
Anf. 50	PATRIK KARLSON (L) replik	43
Anf. 51	TONY HADDOU (V) replik.....	44
Anf. 52	PATRIK KARLSON (L) replik	44
	(Beslut fattades under § 12.).....	44

§ 7 Kamerabevakning i brottsbekämpning och annan offentlig verksamhet – utökade möjligheter och ett

enklare förfarande	45
Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU27	45
Anf. 53 HENRIK VINGE (SD).....	45
Anf. 54 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V).....	46
Anf. 55 LARS ISACSSON (S).....	47
Anf. 56 ULRIKA LILJEBERG (C).....	49
Anf. 57 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M)	50
Anf. 58 ULRIKA WESTERLUND (MP)	52
Anf. 59 TORSTEN ELOFSSON (KD)	54
Anf. 60 MARTIN MELIN (L)	55
(Beslut fattades under § 12.).....	57

§ 8 Integritetsskydd vid signalspaning i

försvarsunderrättelseverksamhet	57
Försvarsutskottets betänkande 2024/25:FöU3	57
Anf. 61 MARKUS SELIN (S).....	57
Anf. 62 GUSTAF GÖTHBERG (M).....	58
Anf. 63 EMMA BERGINGER (MP)	60
(Beslut fattades under § 12.).....	60

§ 9 Arbetsmarknadspolitik och arbetslöshetsförsäkringen.....

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2024/25:AU6.....	60
Anf. 64 OLIVER ROSENGREN (M)	60
Anf. 65 MAGNUS PERSSON (SD)	62
Anf. 66 MAGNUS JACOBSSON (KD)	65
Anf. 67 ARDALAN SHEKARABI (S).....	67
Anf. 68 MAGNUS PERSSON (SD) replik	69
Anf. 69 ARDALAN SHEKARABI (S) replik.....	69
Anf. 70 MAGNUS PERSSON (SD) replik	70
Anf. 71 ARDALAN SHEKARABI (S) replik.....	70
Anf. 72 OLIVER ROSENGREN (M) replik	71
Anf. 73 ARDALAN SHEKARABI (S) replik.....	72
Anf. 74 OLIVER ROSENGREN (M) replik	72
Anf. 75 ARDALAN SHEKARABI (S) replik.....	73

Anf. 76	MAGNUS JACOBSSON (KD) replik	73
Anf. 77	ARDALAN SHEKARABI (S) replik	74
Anf. 78	MAGNUS JACOBSSON (KD) replik	74
Anf. 79	ARDALAN SHEKARABI (S) replik	75
Anf. 80	CAMILLA MÅRTENSEN (L)	76
Anf. 81	ISABELL MIXTER (V)	77
Anf. 82	OLIVER ROSENGREN (M) replik	80
Anf. 83	ISABELL MIXTER (V) replik	80
Anf. 84	OLIVER ROSENGREN (M) replik	81
Anf. 85	ISABELL MIXTER (V) replik	81
Anf. 86	JONNY CATO (C)	82
Anf. 87	OLIVER ROSENGREN (M) replik	84
Anf. 88	JONNY CATO (C) replik	84
Anf. 89	OLIVER ROSENGREN (M) replik	85
Anf. 90	JONNY CATO (C) replik	85
Anf. 91	MAGNUS JACOBSSON (KD) replik	86
Anf. 92	JONNY CATO (C) replik	86
Anf. 93	MAGNUS JACOBSSON (KD) replik	86
Anf. 94	JONNY CATO (C) replik	86
Anf. 95	LEILA ALI ELMİ (MP)	87
Anf. 96	PATRIK LUNDQVIST (S)	89
Anf. 97	OLIVER ROSENGREN (M) replik	90
Anf. 98	PATRIK LUNDQVIST (S) replik	91
Anf. 99	OLIVER ROSENGREN (M) replik	91
Anf. 100	PATRIK LUNDQVIST (S) replik	92
Anf. 101	MAGNUS PERSSON (SD) replik	92
Anf. 102	PATRIK LUNDQVIST (S) replik	92
Anf. 103	MAGNUS PERSSON (SD) replik	93
Anf. 104	PATRIK LUNDQVIST (S) replik	93
Anf. 105	JONATHAN SVENSSON (S)	94
	(Beslut fattades under § 12.)	96
§ 10	Gymnasieskolan	96
	Utbildningsutskottets betänkande 2024/25:UbU12	96
Anf. 106	FREDRIK MALM (L)	96
Anf. 107	NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik	98
Anf. 108	FREDRIK MALM (L) replik	99
Anf. 109	NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik	99
Anf. 110	FREDRIK MALM (L) replik	100
Anf. 111	NIKLAS SIGVARDSSON (S)	100
Anf. 112	PATRICK RESLOW (SD) replik	102
Anf. 113	NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik	103
Anf. 114	PATRICK RESLOW (SD) replik	103
Anf. 115	NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik	104
Anf. 116	MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M)	104
	(forts. § 13)	106
	Ajournering	106
	Återupptaget sammanträde	106
§ 11	Beslut om ärende som slutdebatterats den 27 februari	107
	KrU3 Idrott och friluftsliv	107

§ 12 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	108
SfU17 Preskription av avlägsnandebeslut, avskaffande av spårbyte och vissa frågor om återreseförbud	108
JuU27 Kamerabevakning i brottsbekämpning och annan offentlig verksamhet – utökade möjligheter och ett enklare förfarande	109
FöU3 Integritetsskydd vid signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet	110
AU6 Arbetsmarknadspolitik och arbetslöshetsförsäkringen	111
§ 13 (forts. från § 10) Gymnasieskolan (forts. UbU12)	112
Anf. 117 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik	112
Anf. 118 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik.....	113
Anf. 119 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik	113
Anf. 120 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik.....	113
Anf. 121 ANDERS ÅDAHL (C) replik	114
Anf. 122 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik.....	114
Anf. 123 ANDERS ÅDAHL (C) replik	115
Anf. 124 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik.....	115
Anf. 125 DANIEL RIAZAT (V) replik.....	115
Anf. 126 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik.....	116
Anf. 127 DANIEL RIAZAT (V) replik.....	116
Anf. 128 ANDRE VICE TALMANNEN.....	117
Anf. 129 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik.....	117
Anf. 130 PATRICK RESLOW (SD).....	117
Anf. 131 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik	120
Anf. 132 PATRICK RESLOW (SD) replik	121
Anf. 133 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik	121
Anf. 134 PATRICK RESLOW (SD) replik	122
Anf. 135 MATHIAS BENGTTSSON (KD).....	123
Anf. 136 DANIEL RIAZAT (V).....	124
Anf. 137 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik.....	127
Anf. 138 DANIEL RIAZAT (V) replik.....	127
Anf. 139 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik.....	128
Anf. 140 DANIEL RIAZAT (V) replik.....	128
Anf. 141 ANDERS ÅDAHL (C).....	129
Anf. 142 CAMILLA HANSÉN (MP)	131
(Beslut skulle fattas den 13 mars.).....	133
§ 14 Elmarknadsfrågor	133
Näringsutskottets betänkande 2024/25:NU12	133
Anf. 143 MATS GREEN (M)	133
Anf. 144 RICKARD NORDIN (C) replik.....	136

Anf. 145	MATS GREEN (M) replik.....	136
Anf. 146	RICKARD NORDIN (C) replik.....	136
Anf. 147	MATS GREEN (M) replik.....	137
Anf. 148	BIRGER LAHTI (V) replik.....	138
Anf. 149	MATS GREEN (M) replik.....	138
Anf. 150	BIRGER LAHTI (V) replik.....	139
Anf. 151	MATS GREEN (M) replik.....	139
Anf. 152	MONICA HAIDER (S).....	139
Anf. 153	JESSICA STEGRUD (SD) replik.....	141
Anf. 154	MONICA HAIDER (S) replik.....	142
Anf. 155	JESSICA STEGRUD (SD) replik.....	142
Anf. 156	MONICA HAIDER (S) replik.....	143
Anf. 157	JESSICA STEGRUD (SD).....	143
Anf. 158	RICKARD NORDIN (C) replik.....	144
Anf. 159	JESSICA STEGRUD (SD) replik.....	144
Anf. 160	RICKARD NORDIN (C) replik.....	144
Anf. 161	JESSICA STEGRUD (SD) replik.....	145
Anf. 162	LOUISE EKLUND (L).....	145
Anf. 163	BIRGER LAHTI (V).....	146
Anf. 164	JESSICA STEGRUD (SD) replik.....	148
Anf. 165	BIRGER LAHTI (V) replik.....	149
Anf. 166	JESSICA STEGRUD (SD) replik.....	149
Anf. 167	BIRGER LAHTI (V) replik.....	150
Anf. 168	RICKARD NORDIN (C).....	150
Anf. 169	LINUS LAKSO (MP).....	153
Anf. 170	LARRY SÖDER (KD).....	155
Anf. 171	RICKARD NORDIN (C) replik.....	156
Anf. 172	LARRY SÖDER (KD) replik.....	156
Anf. 173	RICKARD NORDIN (C) replik.....	157
Anf. 174	LARRY SÖDER (KD) replik.....	157
Anf. 175	BIRGER LAHTI (V) replik.....	157
Anf. 176	LARRY SÖDER (KD) replik.....	157
Anf. 177	BIRGER LAHTI (V) replik.....	158
Anf. 178	LARRY SÖDER (KD) replik.....	158
	(Beslut skulle fattas den 13 mars.).....	159
§ 15 Forskning och innovation på energiområdet för försörjningstrygghet, konkurrenskraft och klimatomställning 159		
	Näringsutskottets betänkande 2024/25:NU14.....	159
Anf. 179	JESSICA STEGRUD (SD).....	159
Anf. 180	MATTIAS JONSSON (S).....	161
Anf. 181	KJELL JANSSON (M).....	163
Anf. 182	BIRGER LAHTI (V).....	164
Anf. 183	RICKARD NORDIN (C).....	165
Anf. 184	LOUISE EKLUND (L).....	166
Anf. 185	LINUS LAKSO (MP).....	167
Anf. 186	LARRY SÖDER (KD).....	168
	(Beslut skulle fattas den 13 mars.).....	169
§ 16 Bordläggning..... 169		
§ 17 Anmälan om interpellationer 170		

§ 18 Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	170	Prot. 2024/25:82
§ 19 Kammaren åtskildes kl. 20.07.....	171	12 mars
